

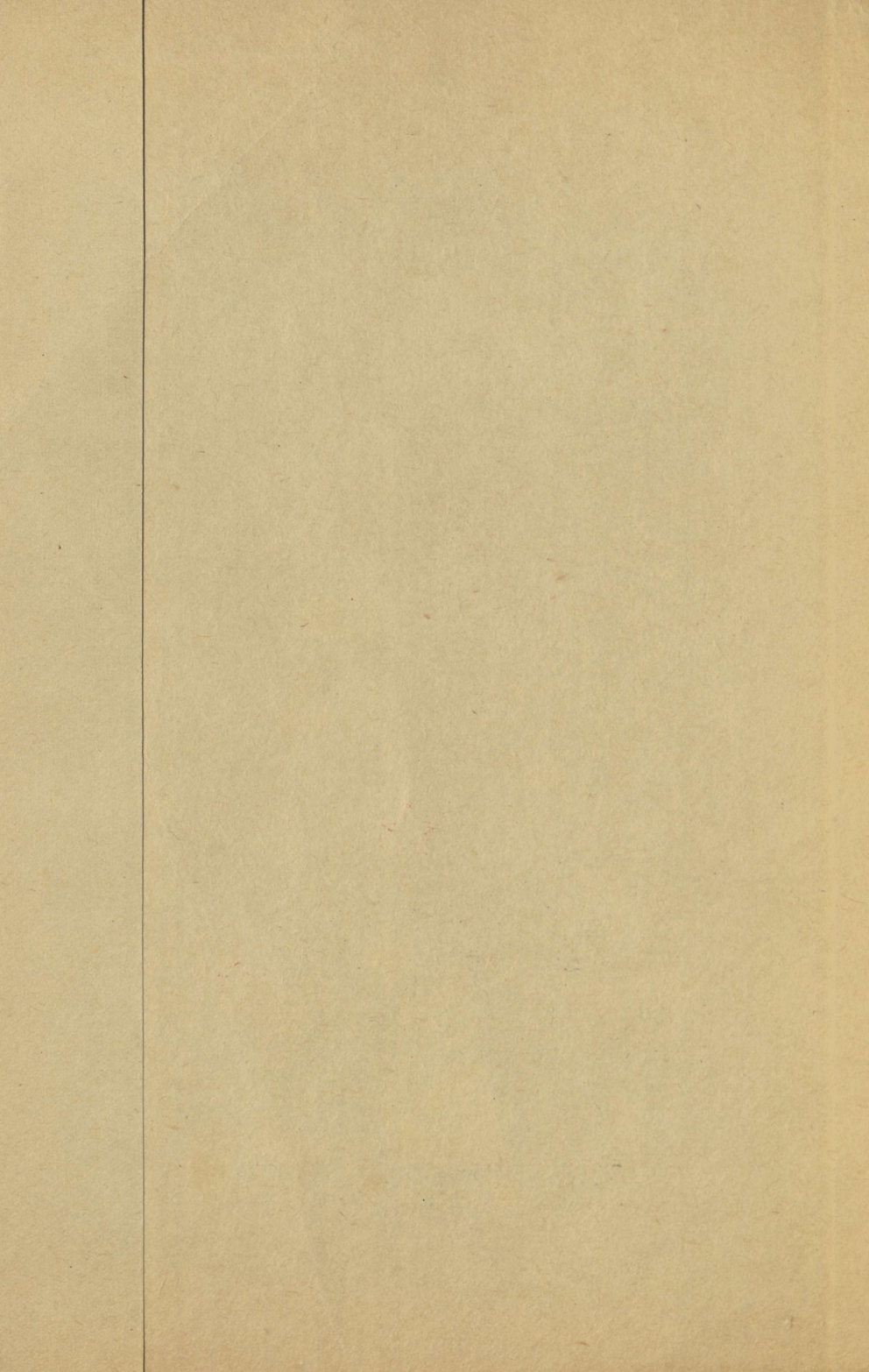
N. KAROTAMM

NÕUKOGUDE
EESTI
KULTUURIKÜSIMUSI

R K

»POLIITILINE KIRJANDUS«

NÕUKOGUDE EESTI KULTUURIKÜSIMUSI

A-16648

N. KAROTAMM

NÕUKOGUDE EESTI
KULTUURIKÜSIMUSI

Kõnesid ja kirjutusi 1942./1947. a.

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1947

ARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Eesti nõukogude kirjanik on fašismivastase armee sõjamees

Seltsimehed!

Sel karmil ajal, kus nõukogude rahvad ühes teiste vabadust-armastavate rahvastega peavad ägedat võitlust saksa fašistlike röövvalitajate ning pimedusejüngrite vastu, kus on otsustamisel küsimus: kas olla või mitte olla meie vabadusel ja sõltumatusel, kus on otsustamisel eesti rahva elu ja surma küsimus, — sel karmil ajal on igaüks meist suure fašismivastase, hitlerismivastase armee sõjamees.

Eesti parimad kirjanikud astusid juba Isamaasõja esimestest päevadest peale aktiivselt, kes püssiga, kes sulega, võitlusse hitlerlike jõukude vastu.

Nõukogude kirjaniku, kes on oma rahva truu poeg või tütar, kes on oma kodumaa tuline patrioot ja kogu hingest vihkab fašistlikku metsalist, — niisuguse kirjaniku sulg on vägev relv. Nõukogude kirjaniku sulg on eriline relvaliik, mis tabab vaenlast otse südamesse. Nõukogude kirjaniku sulg vaimustab Punaarmee võitlejaid ja komandöre, vaimustab partisane vaenlase tagalas surematuile sangaritegudele rahva õnne ja vabaduse nimel. Ta innustab kõiki nõukogude inimesi võitluseks hitlerlaste, nende kõige jõhkrama reaktsiooni, vägivalda ja röövpoliitika teostajate vastu. Eesti rahvas ei unusta kunagi neid oma kirjanikke, kes praegu kogu jõuga võitlevad sakslaste, meie põliste verivaenlaste vastu. Need kirjanikud on eesti rahva ärkamisaja kirjanike-patriootide — Kreutzwaldi, Koidula, Veske, Jakobsoni ja teiste saksavastase võitluse traditsioonide kandjad.

Nõukogude kirjaniku jõu ja ta relva vägevuse aluseks on ta lahatamatu side ning ühtesulamine rahvaga, tuline armastus oma rahva ja põletav viha vaenlase vastu, õige arusaamine inimsoo arengu põhilistest, otsustavatest protsessidest, mis ei lase end eksitada nähtuste pealispinnal toimuvaist sündmusist. Inimsoo arenemine läheb tõusuteed, töö ja mõistuse valitsemise suunas, ning mitte mingid fašistlike reaktsionääride katsed ei suuda ajaloo ratast tagurpidi veerema panna ega takistada inimsoo progressiivset arengut.

Kas fašismi poolt või vastu — see küsimus lahutab praegu üksteisest inimesi, sealhulgas ka kirjanikke. Ja eesti kirjanike auks peab ütleva, et parim osa neist on kindlalt asunud fašismivastaste võitlejate ridadesse. Need aga, kes nagu kirjanik Kivikas on end sakslastele maha müünud, hülgab eesti rahvas ja neab ära igaveseks ajaks, kui nad mitte kohe ei lunasta rahva ja kodumaa ees oma hirmsat süüd. Rahvas põlgab ka argpükse ja nahahoidjaid, kes praegustel meie rahva ja meie kalli kodumaa ränkade katsumuste ja kannatuste päevil poevad põõsastesse, püüavad vaikides sündmustest mööda hiilida. Tuleb aeg, kus rahvas nõuab neilt aru.

Ma ütlesin, et kirjaniku sulg on relv. Järelikult tuleb igal kirjanikul alati mõtelda selle üle, kuidas tõsta ja täiendada oma meisterlikkust selle relva kasutamise alal. Päevast päeva täiustagem ja rohkendagem oma ilukirjanduslikke tulistusvahendeid! Teil on tarvis oma relvaliigilt võtta maksimum seda, mis ta suudab anda hitlerlaste purustamiseks. Las tabavad vihatud saksa röövvallutajaid teie laulude ja poemide, epigrammide ja artiklite, juttude ja näidendite hävitavad kogupaugud! Las hävitavad neetud hitlerlasi teie romaanide rasked mürsud! Kujutage ajalooliselt õigesti tänapäeva hiiglaheitlusi. Heitke pilke meie rahva minevikku ja ammutage sealt vaimustust tänapäeva võitluseks. Sest kes suudaks paremini jutustada meie rahva praegustest üliränkadest kannatustest saksa fašistide ikke all kui kirjanikud?! Kes suudaks paremini jutustada meie rahva mehisest võitlusest saksa röövvallutajate vastu kui kirjanikud?! Kes

suudaks paremini kirjeldada eesti rahva sajanõukogude orjapõlve saksa raudrüütlike ja parunite ikke all ja ta arvutuid katseid raputada oma turjalt maha see neetud sakslaste ike kui kirjanikud?! Kes suudaks paremini rääkida meie armastatud Punaarmee seninägemata sangarlikust võitlusest kui kirjanikud?! Kes suudaks paremini laulda ja kirjutada Moskva, Leningradi, Stalingradi, Sevastopoli, Tallinna, Saaremaa ja Hiiumaa vapratest kaitsjatest kui kirjanikud?! Kes suudaks paremini jutustada Nõukogude tagalast, sellest, kuidas töölised ja talupojad ennastalgavalt töötavad rinde jaoks, võidu saamiseks vihatud vaenlasest; kes suudaks paremini kujutada rinde ja Nõukogude tagala ühtsust kui kirjanikud?!

Sellepärast, seltsimehed kirjanikud, on tarvis töötada palju, visalt, nii, nagu võideldakse rindel!

Meie võtame osa inimsoo ajaloo suurimatest sündmustest. Igaüks meist peab auga täitma need ülesanded, mis meile on pannud ja panevad meie kodumaa, nõukogude võim, bolševike partei ja suur Stalin. Eesti nõukogude kirjanikud peavad väärima meie ajastut, väärima meie vabadust-armastavat rahvast, kes mehiselt võitleb saksa rööv vallutajate vastu.

Seltsimehed kirjanikud!

Teie miiting on kokku tulnud Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 25. aastapäeva eel, selle revolutsiooni 25. aastapäeva eel, mille võite praegu kangelaslikult kaitsevad Nõukogude Liidu rahvad, sealhulgas ka eesti rahvas.

Me peame maksu mis maksab säilitama Suure Oktoobri võidud ning saavutused ja me säilitame nad, purustades hitlerlikud kallaletungijad.

Lubage Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee poolt soovida teile ja teie relvale — nõukogude patriootide tulisele sõnale — uusi ja tõsiseid võite eelseisvates ägedates lahingutes saksa rööv vallutajate vastu!

Võtkem eeskujuna Stalingradi sangarlikelt võitlejailt! Võtkem eeskujuna vahvatelt nõukogude partisanidelt! Võtkem eeskujuna

töolistelt ja talupoegadelt, kes ennastalgavalt töötavad Puna-
armee jaoks, oma maa ja rahva jaoks!

Seltsimehed! Edasi võidule!

Maha hitlerlike võimumeeste ja nende abiliste verine klikk!
Maha saksa fašistlik parun Litzmann ja ta alatud käsilased Mäe
ning kompanii, kes rõhuvad ja rõõvivad eesti rahvast!

Elagu vaba ja sõltumatu Nõukogude Eesti!

Elagu Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei, Lenini
ja Stalini partei — võitluse organiseerija saksa rõõvvalitajate
üle võidu saamiseks!

Elagu meie tark juht ja väepealik seltsimees Stalin.

*Kõne eesti nõukogude kirjanike fašismivastasel mitingul
1. novembril 1942. a.*

Eesti kunstiõhtud

Eesti kunstiõhtud Nõukogude Liidu pealinnas — kangelaslikus Moskvast — on suureks ja tähelepanuväärivaks sündmuseks eesti kunsti ajaloos.

See eesti kunsti näitamine räägib veel kord sellest, et eesti rahvas ja ta kunst võitlevad õlg õla kõrval teiste Nõukogude Liidu vennalike rahvastega ja nende kunstiga saksa röövvallutajate vastu.

Eesti rahval on saksa röövvallutajatega vanad arved õiendada. Juba üle 700 aasta, alates XIII sajandi esimesest aastakümnest, peab eesti rahvas lepitamatut võitlust saksa sissetungijatega. Mõne kuu pärast, 1943. aasta 23. aprillil, täitub 600 aastat eestlaste üldrahvaliku ülestõusu päevast saksa rüütlite ja mõisnike vastu. See on eredaim lehekülg eesti rahva ajaloos, mis kajastub meie tänapäevases võitluses hitlerlaste — nende saksa penirüütlite järeltulijate — vastu.

Eesti rahva kunstis peegeldub kogu ta sajandeid kestnud võitlus saksa röövvallutajate vastu. Sellest võitlusest räägib eesti rikas rahvaluule, sellest räägib ka eesti rahvaeepos „Kalevipoeg“. Kõik eesti parimad kirjanduslikud teosed on sihitud saksa röövvallutajate vastu (näiteks selliste suurimate eesti kirjanike kui L. Koidula, M. Veske, C. R. Jakobsoni, E. Vilde, A. Tammsaare, J. Liivi, J. Varese, A. Jakobsoni, J. Kärneri ja teiste teosed). Eesti maalikunstis ja skulptuuris me näeme samu viha- ja võitlusideid eesti rahva orjastajate — sakslaste vastu (Weizenberg, Laikmaa, Raud ja teised). Kuid eesti kunst mitte ainult ei peegelda eesti rahva võitlust saksa röövvallutajate vastu, vaid on

ühtlasi ka tähtsaimaks teguriks, mis seda võitlust õhutab ja tiivustab.

Saksa parunid ja kapitalistid, kes võimutsesid Eestis 700 aastat, püüdsid eesti kultuuri ja kunsti arengut takistada ja summutada, püüdsid eestlasi saksastada. Kuid kõigile pingutustele vaatamata ei õnnestunud see neil mitte.

Alles nõukogude võimu kehtimapanek Eestis 1940. a. vabastas eestlased lõpuks saksa vägivallast.

Tänu nõukogude võimu kehtimapanekule ja leninlik-stalinliku rahvuspoliitika teostamisele algas kiire tõus mitte ainult Eesti majanduses, vaid ka kultuurielus. Eriti kujukalt väljendus see eesti nõukogude kunstidekaadi ettevalmistusis, mis pidi toimuma Moskvas 1941. a. lõpul. Innukalt töötasid kirjanikud, kunstnikud, näitlejad, heliloojad ja muusikud. Nad rikastasid eesti nõukogude kunsti uute teostega. Nende looming muutus tõeliselt rahvalikuks, leides sooja vastukaja kõige laiemais rahvakihtides.

Kuid see kõik oli alles algus.

Eesti nõukogude kunsti tormilise arengu katkestas hitlerlike jõukude alatu kallaletung Nõukogude Liidule.

Eesti rahvas asus esimesest Isamaasõja päevast alates koos teiste NSV Liidu rahvastega rinnaga oma Nõukogude isamaad kaitsma. Neli kuud kestis äge heitlus Eesti NSV territooriumil, kuni sakslastel lõpuks õnnestus kallil hinnal eest meie noor nõukogude vabariiki ajutiselt vallutada.

Koos kogu eesti rahvaga võtsid sellest võitlusest osa ka eesti kirjanikud, kunstnikud, näitlejad ja teistel aladel töötavad ENSV kunstitegelased. Nad võitlesid — kes püssiga käes, kes oma kunstirelvaga. Mõned neist, nagu näiteks kunstnikud Liimand ja Johani, jätsid oma elu relvastatud võitluses hitlerlike lurjuste vastu.

Hitlerlased püüavad saavutada seda, mis ei õnnestunud nende eelkäijail — hävitada eesti kultuuri ja ühtlasi ka eesti kunsti, sest selle teravik on suunatud saksa röövvalitajate vastu. Hitlerlased poevad kas või nahast välja, püüdes „tõestada“, et eesti

kunsti ei olevat üldse olemas, et see, mida nimetatakse eesti kunstiks, olevat ainult saksa kunst, mis on loodud balti sakslaste poolt. Nad kõrvaldavad lavalt neile sobimatud eesti ooperid ja näidendid. Nad sunnivad eesti näitlejaid, kes ei oska saksa keelt, pähe õppima tühiseid saksa operette, et lõbustada saksa sõdureid.

Kunstieltu sakslaste poolt okupeeritud Eestis kujutab endast kohutavat tühjuse, saksastuse ja fašistliku tagurluse pilti.

Paljud tuhanded eestlased, sealhulgas ka paljud kirjanikud, kunstnikud, näitlejad ja muusikud, lahkusid oma kodumaalt seoses selle okupeerimisega saksa fašistide poolt. Nad asusid oma naabruses asuva nõukogude sotsialistliku vabariigi — VNFSV — territooriumile ja jätkavad siin võitlust oma põliste verivaenlaste — saksa okupantide vastu. Mehed, kes on võimelised relva kandma, on astunud Punaarmee ridadesse, kus nad moodustavad eesti väekoondise. Kaks vahvat eesti rahva poega — Arnold Meri ja Endel Puusepp — on saanud Nõukogude Liidu Kangelasiks.

Teised töötavad tagalas vabrikuis ja tehaseis, kolhoosides, asutustes, teaduslikes uurimisinstituutides ja kõrgemais õppeasutis, aidates saavutada võitu vihatud saksa fašismi üle.

Tänu bolševike partei ja nõukogude võimu stalinlikule hoolitsusele eesti kunsti edasise arengu eest loodi Eesti Riiklikud Kunstiansamlid, mis koosnevad enam kui 200 inimesest ja töötavad praegu Jaroslavl linnas. Seal töötavad viljakalt eesti kunsti silmapaistvad tegelased — näitlejad ja lavastajad Ants Lauter, Paul Pinna ja Priit Põldroos, heliloojad Eugen Kapp ja Hugo Lepnurm, viuldaja Vladimir Alumäe, pianistid Bruno Lukk, Tekla Koha ja Anna Klas, lauljad Olga Lund, Marta Rungi, Aleksander Arder ja teised. Jaroslavis ja Moskvas töötavad kunstnikud Sagrits, Sannamees, Adamson, Bach, Roos, Kolom ja teised, kes esinevad 50 tööga Isamaasõja kunstinäitusel, mis on Moskvas avatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva puhul. Silmapaistvamad eesti kirjanikud — Johannes Vares, Johannes Semper, Jaan Kärner, August Jakob-

son, August Alle ja teised kirjutavad teoseid, milledest õhkub püha viha saksa röövvalutajate vastu ning mis on tulvil nõukogude patriotismi ja mis kutsuvad üles halastamatule võitlusele saksa okupantide vastu, võitlusele Nõukogude maa peatseks vabastamiseks hitlerlikust rämpsust.

Samal ajal kui saksa okupandid nende poolt ajutiselt vallutatud Eestis lämmatavad eesti kunsti, püüdes teda oma fašistlikule liistule tõmmata, samal ajal elab ja areneb tõeline eesti kunst siinpool rinnet, nõukogude tagalas, edasi, saavutades järjest uusi ja uusi tulemusi. Eesti kunstiõhtud Moskvas 5. ja 6. detsembril on selle elavaks näiteks. Uhtlasi on need õhtud ka eesti kunstitöölise loominguks aruandeks Moskvale, meie armsale pealinnale.

Neis faktides peegeldub kui veetilgas ühelt poolt saksa fašistide poolt okupeeritud mais sisseseatud niinimetatud „uus kord“ kogu oma arhireaktsioonilise ja nurjatu olemusega, ja teiselt poolt nõukogude korra soodustav mõju nõukogude rahvaste kunstiarengule, bolševike partei ja nõukogude võimu hoolitsus, suure Stalini hoolitsus kõigi nõukogude rahvaste rahvuskultuuri arengu eest.

Eesti rahvas vihkab saksa röövvalutajaid kustumatu, põletava vihaga. Ta jätkab võitlust oma orjastajate — hitlerlaste — vastu fašistliku okupatsiooni tingimuses, ta jätkab seda külg külje kõrval vabra Punaarmee, kõigi NSV Liidu rahvastega. Ta põleb soovist kätte tasuda saksa röövvalutajaile kõigi nende roimade ja teotuste eest, mis nende poolt eesti rahvale osaks on saanud, alates XIII sajandist ja lõpetades tänasega.

Meie suure juhi ja väepealiku seltsimees Stalini sõnad, et varsti tuleb pidu ka meie tänaval, kinnitavad veelgi eesti rahva usku oma peatsesse vabanemisse hitlerliku ikke alt ning innustavad teda uuele võitlusele, uuteks lahinguteks saksa fašistide vastu.

Meie juhi seltsimees Stalini üleskutsele vastab eesti rahvas ja seehulgas ka eesti kunstitöölised uute lahingsaavutustega nii rindel kui ka tagalas.

Me oleme veendunud, et eesti kunstitöölised sammuvad ka edaspidi vabaduse ja sõltumatuse, meie kodumaa au ja heaolu eest võitlejate esimesis ridades. Eesti kunstiõhtud Moskvas aitavad kahtlemata neil täita seda kõrget ja õilsat ülesannet.

„Pravda“, 7. detsembril 1942. a.

Intelligentsi ülesanded majanduslikus ja kultuurilises ehitustöös Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis

Kõne I eesti intelligentsi kongressil 28. jaanuaril 1945. a.

I

Elame suurte sündmuste ajastul. Juba kuuendat aastat käib progressiivse inimkonna äge võitlus fašistliku reaktsiooni vastu. Neljandat aastat peab Nõukogude Liit Suurt Isamaasõda saksa fašistlike röövvalutajate vastu. Selles võitluses hitlerismi vastu on ühinenud kõik maailma demokraatlikud riigid ja saavutanud suuri võite. Fašistliku Saksamaa ümber tõmbub üha koomale liitlasvägede raudne rõngas.

Otsustav osa neis suurtes võitlustes ja võitudes on olnud Nõukogude Liidul ja meie sangarlikul Punaarmeel seltsimees Stalini juhtimisel. Stalingradi kuulsast võidust alates on Punaarmee saksa fašiste järjest tõrjunud tagasi läände ja viinud lahingutegevuse möödunud aastal vaenlase oma territooriumile, lüües ühtlasi reast välja kõik fašistliku Saksamaa satelliidid — Soome, Rumeenia ja teised. Just viimastel päevadel oleme jälle uute, senisest veel ulatuslikumate võitude tunnistajateks Nõukogude-Saksa rindel, kus Punaarmee on Balti merest kuni Karpaatideni läbi murdnud saksa kaitsesüsteemi, tekitanud vaenlasele ränka kahju ning tungib edukalt edasi Lääne-Poolas, Sileesias ja Ida-Preisimaal.

Fašistlik Saksamaa on juba kaotanud sõja. Liitlasmaad, s. t. Nõukogude Liit, Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid on juba võitnud käimasoleva suure sõja. Ent ees seisab endastmõistetavalt veel küllaltki tõsisel ja raskeid võitlusi fašistliku Saksa-

maa oma territooriumil, kus hitlerlased püüavad meeletult päästa oma elu ning pikendada oma roimarliku võimutsemise päevi.

Liitlasmaade, Nõukogude Liidu, Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide koostöö võitluses fašistliku Saksamaa vastu on praegu kindlam kui kunagi varem. Omaaegsed Moskva ja Teherani konverentsi otsused viiakse järjekindlalt ellu. Liitlasmaade koordineeritud sõjategevus fašistliku Saksamaa vastu omandab üha laiema ja laiema ulatuse, ja käimasolevatele Punaarmee hiiglahoopidele Saksamaa pihta idast järgnevad mitte nõrgemad hoobid läänest.

Praeguste suurte võitluste käigus, praeguses suures sõjas otustub Euroopa ja kogu maailma rahvaste saatus paljudeks aastateks, võib-olla inim põlvteks, vahest kauemakski. Demokraatlikud maad teevad nii sõjarindeil kui ka diplomaatlikul alal kõik selleks, et kindlustada inimkonnale pärast käimasoleva sõja lõppu võimalikult pikemaks ajaks stabiilne rahu. Tekivad uued jõudude vahekorrad, tekib uus jõudude paigutus maailma poliitikas. Saksa fašistlik militarism hävitatakse. Saksamaalt võetakse võimalus ikka ja jälle iga paari-kolmekümne aasta takka sundida maailmale peale veriseid tapatalguid, sundida peale miljoneid ja miljoneid inimesi nõudvaid sõdu. Euroopa riigid vabanevad reaktsiooniliste jõudude võimu alt ja demokraatiseeruvad, nagu me seda näeme Poolas, Soomes, Bulgaarias, Jugoslaavias, Rumeenias ja mujal, kus on riigi tüürilt kõrvale tõrjutud seal võimutsenud reaktsioonilised fašistlikud kildkonnad.

Nõukogude Liit on Suure Isamaasõja kestel määratult tugevnenud nii poliitiliselt, sõjaliselt kui majanduslikult. Praegu võime juba täiesti kindlasti ütelda, et Nõukogude Liit tuleb käesolevast sõjast välja palju tugevamana, kui ta seda oli enne sõda, 1941. aastal, millal fašistlik Saksamaa oma reeturliku kallaletungiga sundis Nõukogude Liidule peale sõja.

Sel asjaolul aga on ülisuur tähtsus kogu maailma jaoks sõja järgsel ajal. Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik on Puna-

armee suurte võitude tagajärjel vabastatud saksa okupatsioonist Jällegi kehtib Eestis nõukogude võim, mis loodi siin 1940. a., vastavalt eesti rahva suveräänssele tahtele.

Demokraatlike liitlasmaade jaoks järjest soodsamaks muutuv sõjaline ja poliitiline rahvusvaheline olukord, fašistliku Saksamaa möödapäasmatu lüüasaamise perspektiiv, Nõukogude Liidu vägevuse enneolematu kasv ja liitlasmaade tihe üksmeelne koostöö, — need on praegust olukorda määravad faktid.

II

See kõik seab eesti haritlaskonna ette terve rea küsimusi ja ülesandeid.

Iga eesti haritlase ette seab see olukord ja need väljavaated vajaduse võtta seisukoht, määrata kindlaks oma positsioon, nii nüüd käimasolevate võitluste päevil kui ka tulevikus (kui ta seda seni pole teinud). Paljud meie haritlaskonnast on seda muidugi teinud. Need on kindlalt asunud võitlusse oma kodumaa ja rahva huvide eest, nõukogude võimu eest. Ent leidub meil siiski kodanikke, kes ei ole tahtnud või sõندانud tegelikkusele otse näkku vaadata ja teha sellest vajalikke järeldusi iseenda ja oma töö jaoks.

Need sündmused, mis on aset leidnud Suure Isamaasõja päevil alates 1941. aastast kuni tänaseni, panevad nii mõnegi haritlase endalt küsima: kuidas see juhtus, et Saksamaa, kes sõda nii võidukalt alustas, esimestel aastatel Euroopas ühe riigi teise järele alla heites, et see Saksamaa just Nõukogude Liidu poolt on viidud täieliku katastroofi äärel? Kus peituvad Nõukogude Liidu vägevuse ja tema hiiglavõitude põhjused? Missugused on nende võitude tagajärjed kogu kaasaegse maailma ja kogu tsivilisatsiooni arendamisele?

Ja ei saagi alla teisiti, sest neist suurimatest faktidest ja sündmustest ei saa ükski mõtleja inimene mööda minna, ilma et ta ei püüaks neile leida vastust.

Lahenduse leidmiseks neile küsimustele tuleb meil hakata veidi kaugemalt peale.

Kapitalistlikus korras on haritlaskond oma seisundi poolest sunnitud teenima valitsevat klassi, s. o. kodanlust. Ta on ka selle kodanliku klassi ideoloogia kütkes.

Kodanliku ideoloogia määravaks teguriks on kapitalistlikus ühiskonnas valitsev konkurents — kõigi võitlus kõigi vastu, ühede edasijõudmine teiste allajäämise arvel, ühede võit, teiste langus. Seda ideoloogiat iseloomustavad ka natsionalism ja šovinism. Kapitalistlik ideoloogia on suunatud sellele, et igati kindlustada väikese kildkonna, kurnajate kildkonna kaitsmist töötava rahva vastu, s. t. rahva määratu suure enamiku vastu. Kodanlus kasutas ja kasutab tema käes oleva majandusliku ja poliitilise võimu vahendeid oma ideoloogia pealesurumiseks töötavale rahvale, kujutades asja selliselt, nagu tähendaks kodanliku klassi huvid rahva huvisid üldse.

Eesti kodanluse ideoloogia ta iseseisvusepäevil oli samuti reaktsiooniline. Ta kujunes üha rohkem välja kitsa kildkonna reaktsiooniliseks ideoloogiaks, mis oli läbi ja läbi natsionalistlik, šovinistlik. See on rahvavaenuline ideoloogia. Ta taotles rahvavaenulikke eesmärke. See nähtub ennekõike juba sellest, et ta sõbrutses fašistliku ideoloogiaga, mida veeti sisse nii väljast kui kultiveeriti ka koha peal. Teiselt poolt oli eesti kodanluse ideoloogia vaenulik nõukogude võimu vastu, Nõukogude Venemaa vastu, kuna nõukogude võim võitis Eesti töötava rahva hulgas ikka enam ja enam sümpaatiat.

Mida tõi kodanliku iseseisvuse periood eesti rahvale?

Poliitilisel alal tõi ta täieliku sõltuvuse imperialistlikest riikidest ja eriti viimaseil aastail fašistlikust Saksamaast. Tarvitseb vaid meelde tuletada mõne eesti tolleaegse juhtiva poliitiku tegusid selles suhtes. Näiteks avaldas kindral Laidoner oma kõnes, mille ta pidas 19. III 1935 „Centum“ klubis, sümpaatiat fašistliku Saksamaa suhtes ning ühtlasi teravat vaenu demo-

kraatliku Prantsusmaa vastu. Seesama Laidoner avaldas 1935. a. juulis Šveitsi ajakirjas „Journal de Genève“ saksasõbraliku kirjutuse. Ta toetas igati saksa kapitali püüdeid kõvendada oma positsiooni Eesti põlevkivitööstuses. Õpetatud Eesti Seltsi juubelikoosolekul rääkis kindral Laidoner, et eestlastel ja sakslastel olevat ühine ajalugu, mida sümboliseerivat keskaegsed kantsid ja nende varemed Eestis, kantsid, mis olevat ühiselt ehitatud eestlaste ja sakslaste poolt. Seda juttu eestlaste ja sakslaste ühisest ajaloost kuulsime meie mõni aasta hiljem ei kellegi muu kui saksa paruni Litzmanni ja tema truu teenri Hjalmar Mäe suust. Omaaegne peaminister Kaarel Eenpalu rääkis 1939. a. septembris õhukaitsenädala puhul, et olevas olukorras olevat vaja eestlaste mõtlemisviisi teiste rahvaste (loe: sakslaste) suhtes ümber korraldada. Näiteks, rääkis Eenpalu, olevat endistest sõjakäikudest saadik meie maale jäänud teatav arusaamatus saksa rahva suhtes. See ei olevat aga meie rahva omaduseks. Siin näeme jällegi, et Eesti tolelaegse juhtiva poliitikategelase seisukoht sarnaneb täielikult hiljem saksa fašistliku okupatsiooni peameeste seisukohtadega, mida avaldasid niihästi kindralkomissar Litzmann kui ka landesdirektor Mäe, kes rääkisid „arusaamatustest“ eestlaste ja sakslaste vahel, mis olevat leidnud aset minevikus. Edasi rääkis omaaegne välisminister Ants Piip 13. oktoobril 1935. a. kaitseliidu klubis, et eestlastel tuleb võtta revideerimisele oma suhtumine Saksamaale ja mitte näha temas 1918. aasta vaenlast. Pole huvituseta märkida ka seda fakti, et 4. novembril 1935 toimus „Centum“ klubi ja Tallinna saksa klubi vahel sõprusõhtu, millest võttis osa umbes 50 inimest. Eestlastest oli kohal palju juhtivaid tegelasi, eesotsas Konstantin Pätsiga. Koosviibimine toimus sakslaste juures. Sakslaste poolt oli piduperemeheks parun von Rosen. Kohal oli ka Saksa saadik Eestis. Sel koosolekul, mis kestis hilja ööni, pidasid nii Eesti kodanlikud riigimehed kui ka sakslased vastastikku sooje tervituskõnesid ning avaldasid teravat vaenu Nõukogude Liidu vastu. Kõik see kinnitab veel kord seda, et juhtivad Eesti poliitikategelased tüürisid fašistliku Saksamaa sõiduvette. Ja Saksamaa poolt ei jää-

nud sellele poliitikale tunnustus tulemata. Hitler-fašistide leht „Revaler Zeitung“ väljendas oma tunnustust Pätsi-Laidoneri-Eenpalu-Uluotsa klikile, kui ta 1938. aastal kirjutas: „Eesti ja Saksa on omavahel sugulased. Nad peavad vastastikku üksteisest aru saama, ja vastastikuse arusaamise korral on võimalik ka ühine koostöö. Vastastikune arusaamine on olemas, tähendab, on olemas ka koostöö“. See üliselge dokument ei vaja kommentaare.

Eesti sisepoliitikas valitses reaktsioon. Kodanliku iseseisvuse päevil summutati iga rahvahulkade vabaduspüüd. Kes meist ei mäletaks klikivõimu viimaste aastate kurikuulsat „vaikivat olekut“... Kodanliku iseseisvuse perioodil kasvatati ja õhutati valitseva kildkonna poolt süstemaatiliselt šovinismi, kodanlikku natsionalismi.

Majanduslikul alal, eeskätt tööstuses, näeme meie suurt tagurpidiminekut. Paljudes käitistes, kus enne iseseisvust töötas kuni kümme ja rohkem tuhandeid töölisi, oli iseseisvuse ajal töölisi kõigest sadu, heal juhtumil tuhat või paar.

Kultuuri alal ei ole kodanlikul Eestil ka mingit olulist saavutust ette tuua. Palju oli kära ja rohkesti keerutati tolmu rahvusliku teaduse, rahvusliku kunsti jne. ümber. Ent milline oli olukord tegelikult? Eesti rahvusliku teaduse ja kunsti arendamise alal tegid tööd tõepoolest vähesed entusiastid, kes andsid kogu oma jõu sellele tööle. Nad tegid seda tihtipeale koguni riigivõimu kiuste.

Riigivõimu poliitika kitsarinnalisus ja ahtus vajutas oma pitseri ka kogu meie poliitilisele, majanduslikule ja kultuurilisele elule. Kõikjal võimutses mammon, kõike määras kasuahnitsemine. Ega vanameister Anton Hansen-Tammsaare ilmaaegu lausunud oma kuulsaid sõnu: „On midagi mäda Maarjamaal!“ Ja Maarjamaal oli tõepoolest midagi mäda, see oli kodanlik klikivõim.

Kui omal ajal sellised teosed, nagu „Kalevipoeg“, „Tasuja“ ja „Mahtra sõda“ tähistasid terveid perioode meie kirjanduse ja ka ühiskondliku mõtte arenemises, kui nende teoste ilmumised kujunesid suurteks ühiskondlikeks sündmusteks, siis pole kodanlikul Eestil midagi seada ei „Kalevipoja“, „Tasuja“ ega „Mahtra sõja“

kõrvale. Veel enam, meie võime ütelda seda, et eesti kodanlik riigivõim nägi oma ülesannet selles, kuidas takistada tõepoolest tõsise kunstiväärtusliku kirjanduse tekkimist, nägi oma ülesannet peamiselt selles, kuidas soodustada ja toetada ideelageda ja reaktsioonilise kirjanduse tegemist kodanlike võimumeeste soovikute poolt. Nii mõnedki eesti haritlased takerdusid ja uppusid sellesse kodanlikku sohu, andes end reaktsiooniliste jõudude teenistusse. Parim osa eesti haritlasi oli opositsioonis valitseva klikivõimuga ja võitles aktiivselt kodanliku korra reaktsiooni, surve, silmakirjalikkuse ja kõige võltsi vastu. Eriti peab siin mainima eesti progressiivseid kirjanikke, nagu Vilde, Barbarus, Semper, Kärner, Alle jt.

Kui palju suuri talente on lämmatanud kapitalistlik kord ka Eestis! Kas juba üksnes Juhan Liivi traagika ei räägi meile küllaltki palju!

Kogu seda tagurlikku tegevust püüti varjata kõlavate sõnakõlksudega rahvusest, rahva huvidest jne., kusjuures kõik need sõnakõlksud ei olnud midagi muud kui kitsa kodanliku kildkonna kihihuvide, šovinismi ja kodanliku natsionalismi suitskate.

Šovinism, kodanlik natsionalism on leppimatus vastuolus rahva huvidega, tõelise rahvalikkuse ja rahvuslikkusega.

Eesti rahvaluule näiteks on rahvalik ja rahvuslik selle sõna parimas mõttes, ent ta pole sugugi natsionalistlik ega šovinistlik. Ja kui kodanlus oma rahvavaenulisele ideoloogiale otsis toetust eesti rahvaluulest, siis oli see paratamata määratud läbikukkumisele.

Kodanlik natsionalism on surmavalt ohtlik eesti kultuuri arenemisele. Ta on kultuurile ohtlik kui vähktõbi ja see vähktõbi on tarvis välja arstida.

Kodanlik natsionalism on eriti ohtlik poliitiliselt, sest ta püüab eraldada eesti rahvast teistest Nõukogude Liidu rahvastest, eeskätt vene rahvast, kellega eesti rahvast ühendavad kauaaegsed elulised sidemed ühise võitluse ja töö alal. Ta püüab eesti rahvast isoleerida teistest rahvastest, sulgeda teda oma kitsasse õueaeda. Ta taotleb Eesti poliitilise sõltumatuse likvideerimist,

Eesti allutamist reaktsoonilisele imperialismile, tema sõltuvusse seadmist reaktsoonilistest imperialistlikest maadest, fašismist.

Ja seda kõike ajal, kus kogu progressiivne maailm võitleb fašismi vastu, võitleb reaktsooni vastu, kus kogu progressiivne maailm näeb Nõukogude Liidus tsivilisatsiooni päästjat fašistlikust katkust, näeb temas rahva päästjat Maidaneki ja Klooga mõrvarite käest.

Hitlerism on kõige ohtlikum reaktsoon. Seda on näidanud hitlerlaste teod. Ehkki nad demagoogiliselt nimetavad endid natsionaalsotsialistideks, kuid poliitiliste eesmärkide ja võitlusvahendite poolest on meil siin tegemist roimarite ja bandiitidega selle sõna kõige otsesemas tähenduses. Sõnad „natsionalism“ ja „sotsialism“ on Hitlerile ainult tema rööveesmärkide varjamise vahendid. Sakslased peavad endid ise „Herrenvolk'iks“, — här-rasrahvaks. Siit arvavad nad tulenevat oma „õiguse“ valitseda kõiki teisi rahvaid. Siit arvavad nad endil olevat „õiguse“ vaa-data ülbelt ja kõrgilt alla teistele rahvastele ja hävitada teisi rahvaid, et aarialastele soetada nn. eluruumi. Selline ideoloogia sakslaste juures ei ole sugugi juhuslik, selle juured peituvad sügaval Saksamaa ajaloos ja ennekõike Preisimaa ajaloos. Tema juured peituvad Preisi militarismis.

On täiesti arusaadav ja loomulik, et demokraatlikud progres-siivsed maad ja rahvad ühinesid võitluseks maailma tsivilisat-siooni otseselt ähvardava fašistliku reaktsooni vastu. Demo-kraatlike liitlasmaade sõjaline, majanduslik ja poliitiline väge-vus ületavad kaugelt fašistliku Saksamaa jõu.

Fašistlik Saksamaa on käesolevas sõjas saanud lüüa demo-kraatlike liitlasmaade käest nii sõjaliselt, poliitiliselt, ideoloogi-liselt, moraalselt, kultuuriliselt kui ka majanduslikult. Ta pidi kaotama, sest tema eesmärgid on reaktsoonilised, on antisot-siaalsed. Need eesmärgid pidid jääma alla progressiivsetele jõu-dudele, progressiivsetele teguritele ja eesmärkidele.

Nendele saksa röövvalitajate reaktsoonilistele eesmärkidele tahavad eesti kodanlikud natsionalistid tuua ohvriks eesti rahval. Nad tahavad eestlasi muuta sakslaste orirahvaks. Ei, küllalt

kaua ja raskesti on eesti rahvas kannatanud saksa ülevõimu, vägivalda ja kurnamise all, alates Albertist ja Meinhardist ning lõpetades Litzmanni ja von Hohenlohega. Saksa okupandid hukkasid palju eesti haritlaskonna paremaid esindajaid. Tuletagem vaid meelde Kliimani, Ruubeli, Johani, Ruveni, Laigo ja teiste nimesid. Suurel hulgal vaevles eesti haritlasi fašistlikes türmides ja koonduslaagrites. Mainime vaid mõned nimed, nagu Sirge, Sütiste, Paulson, Antson, Kangro-Pool, Adams, Nõmmik, Humal, Mürk jt. Sakslased mõnitasid igati eestlasi ja eesti kultuuri. Ja nende hitlerlike ülbete vägivaldsete käte tahavad kodanlikud natsionalistid jälle anda eesti rahva! Ei, seda ei juhtu kunagi enam! Sakslased on sajandite jooksul olnud eesti rahva needuseks. Eesti rahva verivaenlased on need, kes uuesti püüavad painutada meie maad saksa fašismi ikke alla.

Alates kindral Laidonerist, Kaarel Eenpalust, Ants Piibust ja lõpetades Uluotsaga ning rahvakasvatuse „eriteadlase“ Mere-tiga, on nad olnud kõik ametis sellega, et eesti rahva sajandite-pikkust võitlust elu ja surma peale saksa röövvaldajate vastu katsuda kujutada „arusaamatusena“, mingi saatusliku veana. Kuid olnud ei saa teha olematuks, musta ei saa rääkida valgeks ega fašistlikku inimtuleriitade tegijat muuta ingliseks.

Nõukogude Liidu suurte võitude põhjusteks käesolevas sõjas fašistliku Saksamaa vastu on ennekõike järgmised põhitegurid: uus progressiivne kord, sotsialistlik nõukogude kord, mis kujutab endast inimühiskonna uut, kõrgemat arenemisastet; plaan-kindlalt juhitud nõukogude majandussüsteem arenenud sotsialistliku suurtööstuse ja sotsialistliku põllumajandusega; õige juhtimine Nõukogude valitsuse, bolševike partei ja seltsimees Stalini poolt; Nõukogude Liidu rahvaste kindel sõprus, nende van-kumatu poliitiline ja moraalne ühtsus; nõukogude patriotism, mis võimsa jõuna on haaranud kõiki nõukogude inimesi, kõiki rahvaid ja rahvakihte; nõukogude uus kõrgem sõja-kunst, koostöö meie liitlastega Ameerika Ühendriikide ja Suur-Britanniaga.

Kahtlemata saab neil Nõukogude Liidu võitudel fašistliku reaktsiooni üle olema suur positiivne, progressiivne mõju kogu inimkonna edasisele arenemisele.

IV

Lenini ja Stalini poolt loodud nõukogude võim on töötava rahva võim. Nõukogude võimu poliitika ülesandeks on likvideerida ühe inimese kurnamine teise inimese poolt ja saavutada see, et kõik inimesed töötaksid sotsialistliku ühiskonna hüvanguks. Tema ülesandeks on ehitada üles sotsialistlik, kommunistlik ühiskond, saavutada poliitilise, majandusliku ja kultuurilise arengu kõrge tase ja õitseng ning töötava rahva hüvangu. Seda kinnitab kogu nõukogude võimu poliitika.

Bolševike partei on juhtiv jõud Nõukogude riigis. Tema teooria, maailmavaade, ideoloogia, organisatsioonilised põhimõtted, — need määravad ära Nõukogude riigi elu ja tegevuse. Bolševike partei on Nõukogude Liidu näol loonud maailma vägevaima riigi. Miks ja kuidas see oli võimalik? Kuidas on Nõukogude Liit bolševike partei ja nõukogude võimu juhtimisel saavutanud kõik selle, mida me praegu näeme eriti kujukalt Suure Isamaasõja päevil? Selle kohta leiame meie vastused rahva juhtide Lenini ja Stalini teostes, leiame vastused Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajaloos. Ja tänapäeval otsivad miljonid inimesed vastust neile küsimustele Lenini ja Stalini teostest ja bolševike partei ajaloost. Mitte ainult ja mitte niivõrd nõukogude inimesed ei tee seda, sest neile on need põhiküsimused ammu selged, vaid just väljaspool Nõukogude Liitu otsitakse vastust neile küsimustele. Seda teevad nii meie sõbrad kui ka vaenlased, kes uurivad hoolega Nõukogude Liidu vägevuse allikaid ja põhjusi. See ülesanne seisab ka Nõukogude Eesti haritlaskonna ees, selle osa ees meie haritlaskonnast, kellele need küsimused pole veel küllalt selged.

Nõukogude haritlaskond on kutsunud etendama juhtivat osa sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. See nõuab temalt sotsialistliku ühiskonna arenemise seaduste tundmist. Sotsialistliku ühiskonna ehitamisel ei saa olla mingit voluntaristlikku vabavoli, isiku piiramatut tahet teha, mida ta heaks arvab. Sotsialistliku ühiskonna arenemine allub teatavatele kindlatele seaduspärasustele ja, mida selgemini ja paremini tajub isik neid seaduspärasusi, neid arenemisseadusi, seda tõhusamini võib ta tööd teha sotsialistliku ühiskonna ehitamisel. Ühiskonna arenemisseaduste tundmine võimaldab teatavates piirides ette näha sündmuste käiku. Ilma ettenägemisevõimeta pole võimalik juhtida tööd. Marksismi-leninismi teooria on selline tungal, mis valgustab meile teed.

Kui palju on kodanlikud ja väikekodanlikud skeptikud ironiseerinud marksismi-leninismi teooria üle, et see polevat üldse teooria jne. Ka Eestis on nii mõnigi haritlane selliste skeptiliste ironiseerijate kilda sattunud. Kuid mida näitab tegelik elu? Tegelik elu näitab seda, et igasugused kodanlikud teooriad nii ühiskonna- kui ka eksaktteaduste alal on uurija varem või hiljem jätnud hätta, on viinud tema ummikusse. Ainult marksismi-leninismi teooria abil on bolševistlikud teadlased ja juhid suutnud ette näha sündmuste arenemist, avastanud ühiskonna ja loodusnähtuste arenemise seadusi ja bolševistlik teooria ning praktika on saavutanud võite.

Filosoofiast teame, et praktika on tõe kriteerium. Ainult tegeliku elu praktika proovitulest läbikäinud ja sellele proovitulele vastupidanud teooria on õige. Ja bolševistlik teooria, marksismi-leninismi teooria on auga läbi käinud kõik tegeliku elu katsumused, eriti praeguse Suure Isamaasõja ajal.

Kõigest sellest järeldub, et eesti haritlaskonnal on tarvis põhjalikult tutvuda marksismi-leninismi teooria ja praktikaga. Tal on tarvis omandada marksismi-leninismi meetod.

Marksism-leninism on kaasaegse maailma teaduse ja kultuuri kõrgeim saavutus, kõige progressiivsem maailmavaade. Ta on Nõukogude riigi valitsev ideoloogia.

Marksismi-leninismi ideed on päästnud kaasaegse tsivilisatsiooni hukkumisest fašistliku katku läbi.

Dialektiline materialism annab õige meetodi ka kõige keerulisemate probleemide lahendamiseks, olgu see ühiskondlikus elus, kosmograafias või aatomituuma probleemistiku alal.

Haritlaskonna töö saab olla ainult siis edukas, kui ta peale eesrindliku praktika tunneb ka eesrindlikku teooriat, marksismi-leninismi teooriat, kui tal on selged ja kindlad progressiivsed seisukohad poliitika, eetika ja moraali küsimustes. Paljud seltsimehed teist mäletavad kuulsa vene kirjaniku Nekrassovi sõnu, mis kõlavad vabas tõlkes umbes järgmiselt: Poet sa võid ka mitte olla, kuid kodanik pead olema! Tarvis on olla poet ja kodanik, olla nõukogude kodanik, olla nõukogude poet, tarvis on olla nõukogude teadlane ja nõukogude kodanik, nõukogude insener, nõukogude näitleja jne. See tähendab ühendada oma erialast suurt meisterlikkust progressiivse kõrge nõukogude ideelikkusega, sotsialistliku ideelikkusega.

Suur Isamaasõda saksa fašismi vastu ja need meie ees seisvad ülesanded, mis sõjaolukorrast järgnevad, — see kõik on selleks suureks katalüsaatoriks, mis määrab praegu kogu elu ja kiirendab ka iga üksiku kodaniku ühiskondlikku seisukohavõtmist oma positsiooni kindlaks äramääramiseks selle või teise ühiskonna nähtuse suhtes, kui ta seda varem pole teinud. Tarvis on, et meie haritlaskonna liikmeil oleks rohkem kodaniku julgust, teoreetilist ja poliitilist julgust kriitiliseks suhtumiseks troonilt langenud ja troonilt tõugatud kodanlikele ebajumalaile. Kodanlikud puuslikud ei päästa kellegi hinge. Varem või hiljem jõuab inimene, kes selliste puuslike ees kummardub, arusaamisele, et see on ilmaaegne tegevus. Elu ja tööhuvivid nõuavad aga, et sellele arusaamisele jõutaks võimalikult kiiremini.

Iga inimene jõuab isemoodi nõukogude ideoloogiani, uute sotsialistlike tõdede tunnustamisele. Tööline käib selle tee ära oma moodi, tulles läbi kapitalistliku vabriku kurnamise ränga kooli. Talupojal on see tee jällegi omalaadne. Insener, füüsik ja keemik jõuavad kommunismini, võib-olla, loogiliste arutluste tulemusena.

Uhe inimese juures on see protsess kiirem, teise juures aeglasem, kuid varem või hiljem peab igaüks, kes tõepoolest tahab ja suudab olla progressiivne ning järjekindel elunähtuste ja faktide analüüsimisel, välja jõudma kommunistlike tõdedeni. Ja üks meie põhilisi ülesandeid seisab selles, et aidata meie haritlaskonnal jõuda kiiremini kaasaegse teaduse suurima saavutuse — marksismi-leninismi, dialektilise materialismi teooria põhjaliku tundmiseni.

V

Äraarvamatu palju laimu on levitatud vaenlaste poolt nõukogude võimu kohta. Ka eesti kodanlike natsionalistide poolt on arutu palju levitatud valet nõukogude võimu aadressil, eriti rahvusküsimuse alal.

Nõukogude Liidu rahvuspoliitikat iseloomustab nõukogude rahvaste kindel sõprus, koostöö ja liit Nõukogude valitsuse ning bolševike partei poliitika teostamisel, Nõukogude valitsuse ning bolševike partei juhtimisel. Kõik liiduriigid Nõukogude Liidus on üheõiguslikud, ja seda mitte üksnes juriidiliselt, vaid ka tegelikult, kusjuures vanemad ning tugevamad riigid osutavad abi nooremaile ning nõrgemaile, mahajäänumaile, et nad kiiremini jõuaksid järele enamarenenud rahvastele. Vene rahvas on osutanud paljude aastate kestel suurt ja tõhusat abi mahajäänumaile Kesk-Aasia rahvaile, kes on selle abi tõttu teinud hiiglasuuri edusamme oma poliitilises, majanduslikus ja kultuurilises arenemises.

Nõukogude võim hävitas omaaegsel tsaari-Venemaal valitsenud rahvusliku surve ja rahvaste mitte-üheõigusluse. Nõukogude võim on see, kes kindlustab igale Nõukogude rahvale kõige soodsamad poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised arenemisevõimalused.

Ainult nõukogude korras on ka eesti rahval tõepoolest poliitiline sõltumatus ja vabadus. Ainult nõukogude korras võime kiiresti ravida sõjahaavad, mis saksa okupatsioon lõi meie majandusele ja kultuurile, võime saavutada oma majandusliku olu-

korra parandamise ja hoogsa tõusu, mis omakorda kindlustab Nõukogude Eesti rahvuskultuuri kiiret arenemist.

Meie, kommunistid, ei ole nihilistid rahvusküsimuses, meie armastame oma kodumaad ja rahvast. Meile pole miski südame lähedasem kui meie kodumaa ja rahva saatus, tema hüvang. Kõik laim, mis on meie vaenlaste poolt nõukogude võimu aadressil levitatud, kehtib just laimulevitajate endi kohta. Pole järjekindlamat eesti rahva sotsiaalsete ja natsionaalsete huvide eest võitlejat ja nende huvide kaitsjat, kui seda on bolševikud, kui seda on nõukogude võim. Meie oleme Nõukogude Eesti patrioodid. Seda kinnitab eesti bolševike võitlus, kes on toonud suuri ohvreid võitluses eesti töötava rahva vabaduse eest.

Et eesti rahva tulevik on ja võib olla kindel ainult nõukogude vabariigis, ainult Nõukogude Eestis, siis on meie kõigi ülesanne väsimatult töötada nõukogude võimu kindlustamiseks, eesti rahva ja Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse kõvendamiseks ja eriti eesti ja vene rahva sõpruse edasiseks kõvendamiseks. Siin tuleb meie haritlaskonnal nii mõnigi võltside rahvasõprade poolt talle külgepoogitud väärvaade, harjumus või lihtsalt aegunud kontseptsioon kõrvale heita.

Oli aeg, kus arvati, et päike käib ümber maakera, kuid hiljem osutus see valeks. Oli aeg, kus usuti flogistoni olemasolu, kuid teaduse arenemine lükkas ka selle ümber. Oli aeg, kus arvati, et antiikaegne orjapidamise-ühiskond on ühiskonna kõrgeim, täiuslikem arenemisaste, ent see arenemisaste kadus minevikku ja selle asemele tuli uus ning kõrgem: tuli feodalism. Sellele järgnes kapitalistlik ühiskonnakord. Ja nüüd arvavad kapitalistliku ühiskonna korra kandjad, selle ühiskonna valitsev klass ja tema poolehoidjad, et kapitalistliku ühiskonnaga lõpebki ühiskonna arenemine, et see on ühiskonna arenemise viimne aste. Ent nii teooria kui ka praktika näitavad, et ühiskonna arenemine ei jää seisma, vaid läheb edasi, areneb madalamalt kõrgemale, et kapitalistlik ühiskond ei ole inimühiskonna viimne arenemisaste. Teooria ja praktika tõendavad, et kapitalistlikule ühiskonnale järgneb sotsialistlik, kommunistlik ühiskond. See ühis-

kond, sotsialistlik ühiskond, on Nõukogude Liidus juba olemas.

Teadus võidab eelarvamused, kuid meie võimuses on ka teaduse võitu eelarvamuste üle kiirendada.

Inimese teadvus jääb paratamatult maha ühiskondlik-majanduslikust praktikast, arenemise tempost. Kuulus kirjanik Maksim Gorki lausub kusagil, et inimeste emotsioonid on konservatiivsemad kui nende mõistus. Nii mõnigi asi, mida inimene mõistusega tajub kui õiget ja vastuvõetavat, leiab vastuseismist meie konservatiivsete tunnete, emotsioonide poolt.

Eriti rahvusküsimuse alal on selliseid momente vahest rohkem kui mõnel muul alal.

Eesti haritlaskonna ülesanne on nõukogude võimu rahvuspoliitikat põhjalikult uurida, teda ellu rakendada. Tal on tarvis ära võita, ületada kodanlik-natsionalistlike vaadete mõju oma maailmavaates, omandada uus, kaasaegne progressiivne maailmavaade, dialektilis-materialistlik maailmavaade, nõukogude maailmavaade. Seda nõuavad eesti rahva põhilised eluhuvid. On eesti haritlaskond seda teinud, alles siis suudab ta ka lõpuni ja täielikult rakendada oma jõu tõhusalt oma rahva teenistusse, sest pole õilsamat ülesannet eesti haritlaskonnal, kui anda kogu oma jõud ja kogu oma oskus kodumaa ja rahva teenistusse, Nõukogude Eesti teenistusse.

VI

Nõukogude võimu kehtimapanek on loonud ja loob kõik vajalikud eeldused eesti kultuuri hoogsamaks arenemiseks. Ka Isamaasõja raskeis tingimuses on nõukogude võim palju teinud eesti nõukogude kunsti arendamiseks. Meie mäletame, kuidas Suure Isamaasõja kõige raskemal hetkel loodi eesti kunstiansamblid Jaroslavlis enam kui 200 inimese osavõtul. Ka praegu saksa okupatsioonist vabastatud Nõukogude Eestis teeb nõukogude võim kõik, mida sõjaaja olukord lubab ja võimaldab, et meie kultuuriküsimusi edukalt lahendada.

Kuid töötava rahva võimul, nõukogude võimul, pole mitte ükskõik, missugust kultuuri meie ehitame, missugust kultuuri meie arendame, kas progressiivset või reaktioonilist.

Meie kultuuril peab olema uus, ajakohane sisu, mis meie rahva määratu suure enamiku, töötava rahva, tööliste, töötavate talupoegade ja haritlaste põhihuvidele vastab, progressiivne sisu, mis aitab ehitada uut elu, sotsialistlikku ühiskonda. See kultuur on aga oma vormilt rahvuslik, eestiline, eestipärane. See seab eesti haritlaskonna ette suured ülesanded eesti nõukogude kultuuri loomise ja edasiarendamise alal.

Esimese probleemina kerkib siin küsimus: kuidas suhtuda eesti endisele kultuuripärandile?

Kõik, mis seal on progressiivset, edasiviivat, on sealt tarvis võtta, läbi töötada, omandada ja sel alusel panna uusi kive meie kultuurihoonesse. Sellised meie kultuuriloo kandvad kujud nagu Kreutzwald, Koidula, Veske, Carl Robert Jakobson, Vilde, Tammsaare, Juhan Liiv ja palju teisi, rääkimata viimase aja ja praegu elavatest ning töötavatest kultuuritegelastest, — kõigi nende kirjanike ja kultuuritegelaste elutöö kuulub eesti kultuuri raudvara hulka.

Möödunud sajandi tegelastest on eriti põhjalikult vaja uurida Carl Robert Jakobsoni elutööd. Carl Robert Jakobson on selgemaid päid eesti rahva ajaloo üldse. Tema poliitiline võitlus sakslastest rõhujate vastu ja tema kultuurilised taotlused on progressiivsed oma aja olukorras. Progressiivsed on ka tema filosoofilised vaated, kui ta näiteks ütleb, et inimene pole mitte ainult ümbruse produkt, vaid ta peab ka ümbrust looma, muutma.

Edasi, kuidas suhtuda meie rahvaluulele? Rahvaluule kogumise alal on varem aegadel ära tehtud suur töö selliste töömeeste poolt, nagu Jakob Hurt, Eisen jt. Eesti folkloori varasalv on otsatu rikas. Kuid rahvaluule uurimise alal, tema läbitöötamise alal on seni tehtud armetult vähe. Siin peab ülema, et eesti kodanlikud võimumed ei teinud rahvaluule alal mitte midagi nimetamisväärset. Nad paljastasid ka siin kogu oma lühinägelikkuse, kogu oma poliitika mitterahvaliku palge. Tar-

vis on meie rahvaluule uurimisele asuda tõsiselt, süsteemikindlalt. Seal leiame vastuseid paljudele põlevatele küsimustele meie rahva minevikust nii poliitilise, majandusliku kui ka kultuurilise arenemise alalt.

Eesti rahva kultuuripärandist tuleb heita kõrvale see, mis on seal reaktsioonilist, mis on kodanlik-natsionalistlikku. Õnneks ei ole seal seda väga palju, ja tolle reaktsioonilise kultuuriline ning kunstiline väärtus on tavaliselt väga väike või tal ei ole seda üldse.

Palju on Eestis omal ajal vaieldud nn. „kultuuriorientatsiooni“ küsimuste üle, kusjuures ikka püüti ida vastu seada läant, mõeldes sellega vene ja nõukogude kultuuri saavutuste kõrvaleheitmist. Ent meie peame konstateerima vene kultuuri suurt viljelevat mõju ja tähtsust eesti rahvakultuuri arenemises. Venemaa suur ja edasiviiv mõju avaldub nii eesti poliitilises ja majanduslikus elus kui ka kultuurivallas. Eesti riikliku iseseisvuse ning sõltumatuse ideed on Vene revolutsiooni, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni poolt sünnitatud ja ellu viidud. Eesti rahva sotsiaalne ja natsionaalne vabanemine sai võimalikuks ainult 1917. aasta Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel. Eesti haritlaskonna enamik ning paremik on üles kasvanud vene kultuurile tugenedes. Ent siiski peab mainima, et vene teaduse progressiivseid saavutusi 18. ja 19. sajandist teatakse Eestis liig vähe. Vähe tuntakse meil Lomonossov, Tšernõševskit, Herzenit, Belinski, Dobroljubovit, Popovi, Lobatševskit ja teisi vene ühiskonnategelasi ja teadlasi, nende töid ning saavutusi. Näib, et eesti haritlaskond veel vähem teab Nõukogude Liidu kultuuri-, teaduse- ja kunstisaavutusi viimase 20—25 aasta kestel. See tõsine lünk nõuab parandamist.

Sakslased rääkisid ja räägivad, et eesti kultuuri polevat üldse olemas, et kõik, mis on Eestis kultuuri alal olemas, olevat vaid saksa kultuur ja toodud siia saksa „kultuurtreegerite“ poolt. See on algusest lõpuni vale ning võlts. Sakslased töid Eestisse orjuse, nad töid haagrehi ja peksupingi mõisatallidesse, töid kurnamise ning klerikaalse obskurantismi. Sakslaste poliitika Eestis

ei olnud midagi muud kui nende kurikuulsa „Drang nach Osten'i“ realiseerimine kõigil Eesti elualadel. Eestlaste poliitiline, majanduslik ja kultuuriline arenemine on toimunud eeskätt just võitluses sakslaste ülevõimu vastu. Seejuures on Eesti ühiskonna progressiivsed ollused tihtilugu blokeerinud vene rahva progressiivsete ollustega ühises võitluses ühiste vaenlaste — sakslaste vastu.

Eesti rahvas on sajandeid pidanud lakkamatut võitlust saksa sissetungijate vastu. Selles võitluses on sattunud ühte klassilised ja rahvuslikud momendid, ning nende momentide ühtesattumine on tolele võitlusele andnud erilise teravuse. Tuletagem vaid meelde eesti talupoegade Jüriöö ülestõusu 600 aastat tagasi, mille sangarite üle eesti rahvas tänapäeval õigusega võib uhke olla. Tuletagem meelde 1905. ja 1906. aastat, kus meie kodumaa taevas punas põlevate mõisade tulekahjude kumast, või jälgigem võitlusi Eesti NSV vabastamisel möödunud aastal, kus Punaarmee Eesti Rahvuskorpuse sõjamehed võitluses saksa okupantide vastu näitasid üles ääretut viha ja vaprust, sest nad teadsid, et nad võitlesid nii oma klassivaenlase kui ka oma rahvusliku veri-vaenlase vastu.

Meil on tarvis õppida tundma teiste rahvaste eesrindlikke kultuurisaavutusi, eeskätt vene rahva kultuurisaavutusi, et neid omandada. Tarvis on pidevalt töötada Nõukogude Eesti kultuuri arendamise alal, lähtudes marksismi-leninismi teooria juhtmõttest.

Meile bolševikele on vaenlaste ja „kõigest kõrgemal olla tahtvate“ väikekodanlike haritlaste poolt ette heidetud, et meie olevat oma kultuuriloomingus tendentslikud, olgu see kirjanduse, kunsti või muudel aladel. Jah, meie oleme tendentslikud kogu oma töös. Meie tendentslikkus seisab võitlemises progressiivsete sihtide ja eesmärkide eest, võitluses rahvaste sõpruse, tõe, õiguse ja õigluse eest, võitlemises töötava rahva poliitilise vabaduse, majandusliku ja kultuurilise hüvangu eest, tõelise kultuuri õitsengu eest. Meie tendentslikkus seisab võitlemises reaktsiooniliste ideede ja vaadete vastu, fašismi vastu, kodanliku natsio-

nalismi vastu, vale ja silmakirjalikkuse, poliitilise õigusetuse vastu, majandusliku viletsuse ja kultuuri arenemise takistuste vastu. Selles seisab meie tendentslikkus ja meie ei mõtlegi temast loobuda. Töötav rahvas kiidab sellist tendentslikkust heaks. Töötava rahva vaenlased ja käputäis reaktioonääre on endastmõistetavalt sellise tendentslikkuse vastu, nad pooldavad vastu-pidist tendentslikkust, s. t. võitlust kõige progressiivse vastu, võitlust reaktiooniliste eesmärkide eest. Ent ajalugu ise on meie, bolševike, poolt ja reaktiooniliste jõudude vastu. Selles ongi kultuuriloomingu tendentslikkuse probleem. Aga ükski probleem riikide ja rahvaste elus ei ole lahendatav väljaspool sellist tendentslikkust, milles väljendub kogu võitlus progressiivsete ja reaktiooniliste jõudude vahel, — lühidalt, pole lahendatav väljaspool poliitikat. Mõõdamannes olgu märgitud, et nii mõnigi väikekodanlik haritlane kardab sellist tendentslikku poliitikat (s. t. progressiivset poliitikat) ega taha temast kuuldagi, kuna toosama haritlane teinekord end väga mugavalt võib tunda reaktioonilise poliitika sõiduvees.

Nõukogude Eesti kultuuril seisab ees suur tõus. Millal see tuleb, millal see saabub, seda on raske ütelda. See sõltub ennekõike meie oma tööst, sõltub sellest, kui intensiivselt töötavad inimesed kõigil ülesehitustöö aladel, nii poliitilisel, majanduslikul kui kultuurilisel. Poliitilised takistused on selle tõusu teelt kõrvaldatud. Majanduslikud tingimused on loodud või loomisel. Organisatsioonilised raskused on tarvis ületada. Ja kaadrid, ka neid on olemas, või nad kasvavad ja nende arv suureneb. Meie oleme kindlasti veendunud selles, et see eesti kultuurielu hoogne tõus Nõukogude Eestis kindlasti tuleb ja peab tulema. Nõukogude võim, see on kui Kalev, kes tuli oma rahvale õnne tooma, eesti põlve uueks looma. Eesti rahvas on asunud ehitama seda koda, mida lauluisa Kreutzwald nägi kaugel kasvamas.

Eesti haritlaskonna osa ja tähtsus selles suures ehitustöös on auväärne. Tal on selles ehitustöös täita juhtiv osa. Ent juhtiv osa nimelt töötava rahva huvide raamides, kelle hulka, s. t. töötava rahva hulka, kuulub ka meie nõukogude haritlaskond ise.

VII

Põhiline kriteerium, mille järgi nõukogude võim otsustab vanade, kodanliku korra ajal üleskasvanud haritlaskaadrite üle, see on see, kuidas nad töötavad uue ühiskonna ülesehitamisel. Siiras ja innukas töötahe anda oma parim oma kodumaa ja rahva heaks, — seda nõuab nõukogude võim igalt kodanikult, sealhulgas ka meie haritlastelt. Ausa tööga on neil inimestel haritlaste hulgast, kes on sel või teisel määral eksinudki oma rahva ja kodumaa vastu, võimalik see eksimus heaks teha. Eriti käib see nende kohta, kes ideoloogiliselt ja organisatsiooniliselt on olnud lähedalt seotud tagurlike võimudega. Nõukogude võim võimaldab töötamise igapähele, kes tahab tõepoolest siiralt töötada. Eemal kodumaa pinnast asub käputäis eesti intelligente, kes sattusid sakslaste vale ja hirmutamise õnge. Seal võõrsil, olles toibunud esialgsest hirmust, nad arvatavasti juba kahetsevad oma viga ja vannuvad hitlerlaste jõuku. Peab aga ütleva, et aasatele inimestele tagasitee kodumaale ei ole suletud, siin ootab neid loov töö oma rahva hüvanguks. Mida varem nad selle sammu astuvad, seda parem neile, vastasel korral nad aga jäävad hüljatuiks. Tuleb jätta eemalseismise ja pealtvaatamise meeletolud. Nii mõnigi arvab, võib-olla endamisi, et mine tea, kuidas sõda lõpeb — Saksamaa pole veel lõplikult löödud jne. Kuid nüüd on ju pimedalegi näha, kuidas sõda lõpeb. Kindel ja igapähele arusaadav on, et fašistlik Saksamaa on sõja kaotanud. Kuid see tähendab seda, et saksa fašist ei tõsta enam ialgi oma jalga Eesti pinnale, igatahes mitte relvastatult või vallutajana.

Mõned reaktsiooniliselt meelestatud inimesed ehitavad oma lootusi või kahtlusi liitlaste-vahelistele võimalikele lahkkelidele. Ent faktid räägivad sellest, et need lootused või kahtlused on täiesti alusetud ning ehitatud lausa liivale. Meil tarvitseb ainult meelde tuletada ei kellegi muu kui Suur-Britannia peaministri härra Churchill'i sõnavõtte selle kohta, et Inglismaa peab õiglaseks Nõukogude Liidu taotlusi tema läänepiiride suhtes. Neid kahtlusi võimalike lahkkelide kohta liitlasmaade vahel õhutavad

just saksa fašistlike okupantide käsilased, kes selles näevad endile ainsat pääsmise võimalust. Ent kõigest kolm-neli päeva tagasi kinnitas härra Churchill alamkojas peetud kõnes veel kord, et Inglismaa milgi juhtumil ei sõlmi eraldi rahu Saksamaaga ja ilmtingimata nõuab ning taotleb Saksamaa tingimusteta alistumist.

Kõigest sellest tuleb kõhklejail teha üks järeldus — tarvis on asuda tööle, tarvis on kõikidel lüüa käed külge, asuda Nõukogude Eesti majandust ja kultuuri üles ehitama, sõjahaavu ravima, asuda tööle selleks, et anda oma parim oma vabastaja Punaarmee toetuseks ta lahinguis meie põlise verivaenlase, saksa röövvalutaja vastu. Nõukogude võim annab selleks kõik võimalused meie haritlaskonnale. Ja kui leiduks neid, kes seda ei taha teha või kes ehk koguni mõtlevad taotella reaktsiooniliste võimude uuesti pukkipääsmist Eestis, need isikud kukuvad selles ilmtingimata läbi. Parem on neile inimestele endile ja ka teistele kaaskodanikele, et nad neist taotlustest loobuksid ning asuksid uuele teele, enne kui on hilja. Ei tee nad seda, siis jäävad nad elule jalgu. Elu läheb neist mööda ja üle.

Uus aeg ja uued olud, eriti aga sõja aeg nõuavad vanast koolist tulnud haritlaskaadriit senisest palju pingsemat ja hoogsamat töötempot, initsiatiivirikamat tööviisi, avaramaid perspektiive ja silmaringi. On tarvis töös üle saada kitsarinnalisest no-kitsemisest, teatavast konservatismist tööalaste uudisküsimuste suhtes, mida siin-seal esineb, ning kiiremini kohaneda uues olustikus. Tarvis on omada rohkem printsiipaalsust töös. Meil tuleb asuda tõsise ja kaugeleulatuva tähtsusega ülesande lahendamisele, nimelt uute haritlaskaadrite, eriteadlaste kaadrite kasvutamisele kõigi tööalade jaoks. Nende kaadrite järelkasv on hädatarvilik, sest neid kaadreid on meil vähe. See nõuab meilt, et me parandaksime tööd alg- ja keskkoolides. Selle kohta on ilmunud valitsuse määrus. See nõuab, edasi, parandada tööd meie kõrgemais koolides. Sellekohased sammud on praegu teoksil. Tarvis on võtta meie kõrgemaisse koolidesse vastu eeskätt tööliste, töötavate talupoegade ja haritlaste lapsi, et sellega pa-

randada üliõpilaskonna sotsiaalset koostist. Tarvis on aidata töörahva lastel pääseda ülikoolidesse, neid selleks ette valmistades. Peame saavutama seda, et mõne aasta möödudes hakkab meie kõrgemaist koolidest tulema nõukogude haridusega eriteadlasi.

Mida enam edasi, seda enam kerkib meie ette suur ja tõsine ülesanne — vanade eriteadlaste kaadrite ja noorte eriteadlaste kaadrite viljaka koostöö organiseerimise ülesanne. Vanadel eriteadlaste kaadritel on palju teadmisi ja töö vilumusi, mida noortel algajatel ei ole. Õige koostöö vanade ja noorte kaadrite vahel — see on üks meie ees seisvaist tähtsamaist ülesandeist.

VIII

Seltsimehed!

Neli kuud on möödunud Eesti NSV vabastamisest saksa okupantide ikke alt. Ma pean oma kohuseks teile aru anda selle üle, mis on vabastatud Nõukogude Eestis selle nelja kuu jooksul valitsuse poolt tehtud.

On loodud nõukogude riigiaparaat ülalt kuni alla. On asunud tööle kommunistliku noorsooühingu ja ametiühingute organisatsioonid. Praegu kuulub Eesti ametiühinguisse üle 95 000 liikme. Üle maa on läbi viidud rida ulatuslikke poliitilisi selgituskampaaniaid. Nõukogude ajakirjandus leiab rahva poolt elavat vastuvõttu. Praegu ulatuvad meie lehtede tiraažid kokku tunduvalt üle 300 tuhande eksemplari. See arv on 1941. a. sõjaeelsest arvust suurem.

Maareform on üle maa teostamisel. Üldse võeti maaseadusega riigimaa fondi 765 000 ha maad, sellest 184 000 ha põldu. On loodud 21 690 uut talu ning 19 963 talule antud juurdelõikeid, andes neile kokku 368 000 ha maad.

Riiklik teraviljavarumise plaan on täidetud 105,8-protsendiliselt. Talupojad jätkavad vilja andmist Punaarmee fondi. Kartuli-varumise plaan on täidetud 100-protsendiliselt ja lihavarumise

plaan 103-protsendiliselt. Püüavarumise plaan aga on täidetud kõigest 75-protsendiliselt.

1944. aasta neljanda veerandi metsatööde plaan on raieosas täidetud 105,7-protsendiliselt ja veosas 83,2-protsendiliselt. Siinjuures peab märkima, et need puuliigid, mis lähevad otseselt rindevajaduste rahuldamiseks, on raiutud ja välja veetud kahekuni kolmekordse ületamisega.

1944. a. neljanda veerandi rahvamajandusplaan on täidetud 93-protsendiliselt, seega jäi plaani täitmisest puudu 7% ja seda Toiduainetetööstuse Rahvakomissariaadi süü läbi, kes oma veerandaasta plaani täitis kõigest 89-protsendiliselt.

Möödunud aasta viimase veerandi plaan rahvamajanduse kapitalimahutuste alal on täidetud 96-protsendiliselt.

Valitsuse tähtsamad otsused on ilmunud ajakirjanduses ja teie olete kõik neid võinud lugeda, sellepärast ma neid siin ei hakka mainima.

Teeksil on rida tähtsaid otsuseid, nagu näiteks kõrgemate koolide kohta, mitmesuguste kunstialade juhtimise ning arendamise kohta, põlevkivitööstuse arendamise kohta jne.

Suurematel üritustel, mis lähema paari-kolme kuu jooksul ees seisavad, tuleks mainida ülemaailse noorsoo-, naiste- ja talurahvakongresse ning ametiühingute ja tarbijateühingute kongresse.

Lubage tuua veel mõned arvud meil alanud suurest ülesehitustööst käesoleval aastal. Elektrienergiatoodang on 95 milj. kilovatt-tundi, põlevkivitoodang — 1,5 milj. tonni; metsa töötatakse üles 2,1 milj. tihumeetrit; tsemenditoodang — 62 tuhat tonni; tellistetoodang — 48,5 milj. tükki; aknaklaasitoodang — 700 tuhat ruutmeetrit; paberitoodang — 8000 tonni; puuvillase riide toodang — 1,2 milj. meetrit; villase riide toodang — 570 tuhat meetrit; nahkjalatõusid — 400 tuhat paari; lihatoodang — 5000 tonni; võitoodang — 2000 tonni; paberossitoodang — 525 milj. tükki jne.

Tänavukevadist külviplaani, mis on juba koostatud, iseloomustavad järgmised põhilised arvud: kevadkülvi üldplaan on

450 tuhat hektaari; suvivilja külvipind suureneb 1944. aastaga võrreldes 23%; teraviljade saagiand peab suurenema 7% ja lina saagiand 15%.

Need on mõned olulisimad arvud, mis annavad ligiläbedase pildi töö ulatusest.

Pealeselle aga on veel käsil ja seisab ees rida sotsiaalkultuurilisi ehitustöid.

Nagu te näete, on need ülesanded suured ning nõuavad tõiseid jõupingutusi.

Meie tahame Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi majanduse võimalikult kiiresti üles ehitada ja meie kultuuriasutused võimalikult kiiresti korda seada. Kahe-kolme aastaga peab eesti rahvas selle tööga toime tulema. Viivitada ei tohi. Rindevajakuste rahuldamise ja meie töötava rahva elujärje parandamise ülesande täitmine nõuab meilt kiiret tempot rahvamajanduse ülesehitamisel.

Sellest järgnevad ka need ülesanded, mis eesti haritlaskonnal ees seisavad kõigil sotsialistliku ehitustöö aladel.

Ulalpool mainisin juba mõnesid põhilisi ülesandeid, mis seisavad meie haritlaskonna ees, nagu näiteks aktiivne osavõtt sotsialistlikust ülesehitustööst, kõigi jõudude rakendamine selleks, et läheneks kiiremini lõplik võit fašistliku Saksamaa üle. mark-sistliku-leninliku teooria uurimine, Nõukogude Liidu sotsialistliku ülesehitustöö praktikaga tutvumine, rahvusküsimuse uurimine, initsiatiivi ja avara pilgu omamine töös, kogu haritlaskonna ulatuslik kasvatamine nõukogude vaimus.

Peale nende põhiküsimuste peatun veel mõnedel haritlaskoona üksikute rühmade ees seisvaid konkreetsemal ülesandel.

Meie nõukogude õiguste adlastel seisab ees suur töö veel peale nende põhiliste ülesannete seaduste täitmise järele valvamise alal. On tarvis tunda nõukogude seadusi põhjalikult ja hästi, et osata neid õigesti rakendada. Tarvis on tutvustada Eesti NSV kodanikele nõukogude seadusi, eriti Eesti NSV ja NSV Liidu konstitutsiooni. Suur töö tuleb teha saksa fašistliku okupatsioonija põhjalikuks paljastamiseks Eestis, kõigi hitler-

laste roimade paljastamiseks. Sel alal on tehtud seni veel väga vähe.

Eriti tähtis töö seisab ees meie nõukogude pedagoogidel, nii alg-, kesk- kui ka kõrgemais koolides. Nad peavad andma õpilasele põhjalikke ja kindlasti meeldejävvaid teadmisi. Nende ülesandeks on kasvatada töökaid ja tublisid nõukogude kodanikke, kasvatada kaadreid kõigi sotsialistliku ülesehitustöö alade jaoks, kasvatada nõukogude patrioote, kes armastavad oma kodumaad ja rahvast, armastavad meie suurt sotsialistlikku isamaad ja vihkavad selle vaenlasi. Tuleb pidevalt töötada nõukogude pedagoogika probleemide uurimise kallal. Samuti on tarvis uurida ka eesti pedagoogikat ja ta ajalugu.

Ajaloolaste osa ja tähtsust praegusel hetkel meie sotsialistlikus ülesehitustöös on raske üle hinnata. Kogu Eestimaa ajalugu tuleb võtta marksistlik-leninliku uurimise alla, alates kõige vanemaist aegadest kuni tänapäevani. Tuleb anda Eestimaa ajaloo õige periodiseerimine. Tarvis on maa ajaloo taustal uurida Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu, alustada selle ajaloo jaoks materjalide kogumist. Tuleb põhjalikult uurida sakslaste ja eestlaste võitlust paljude sajandite kestel ja seda, kuidas see võitlus kajastub meie rahva kõigis kultuuriavaldusis. Tarvis on uurida eesti ja vene rahva vahekorra arenemist, nende põlist sõprust. Eriti tähtis on kodanliku iseseisvuse perioodi uurimine, sest just see periood on külvanud meie rahva hulka kõige rohkem väärvaateid ja ebaõigeid kontseptsioone. Tuleb alati meeles pidada seda, et meie maa ja rahva ajalugu on tähtsaimaks vahendiks meie rahva kasvatamisel nõukogude vaimus. Hädavajalik on kirjutada Eestimaa ajaloo õpik koolide jaoks. Tarvis on uurida eesti progressiivsete tegelaste elulugusid, kirjutades neist monograafiaid. Eriti on tarvis tähelepanu juhtida eesti folkloori uurimisele ajaloo probleemide lahendamiseks. Filosoofid peaksid käsitamisele võtma materialistliku ja dialektilis-materialistliku mõttearengu Eestis.

Kirjanduste adlasil ja kriitikuil tuleb asuda tööle eesti kirjanduse ajaloo põhjalikul uurimisel ja marksistlik-leninliku

kirjandusloo kirjutamisel, alates Kristjan Jaak Petersonist kuni tänapäevani. Endastmõistetavalt on tarvis uurida folkloori, analüüsida üksikute kirjanike loomingut ja nende üksikuid teoseid. Meie koolid vajavad hädasti tublisid ning häid kirjanduse ajaloo õpikuid ja kirjandusloolisi lugemikke. Meie kirjandusteadlaste kohuseks on anda need õpikud koolidele.

Meie kirjanikelt, nii poetidelt, proosakirjanikelt kui näitekirjanikelt ootab rahvas uusi teoseid, mis vääriavad meie suurt ajastut. Suur Isamaasõda, eesti rahva ja kõigi nõukogude rahvaste võitlus saksa okupatsiooni vastu, seltsimees Stalin suure rahvaste juhina, meie rahva minevik ja ta progressiivne võitlus, — kõik need ja paljud, paljud teised teemad annavad teile ainet suurteks ja väikesteks teosteks, olgu siis mitmekõitelisteks romaanideks või mõnesalmilisteks luuletusteks. Meie loovkirjanike ridade suurendamine on üks tõsisem ülesanne, mis meie kirjanike organisatsioonil ees seisab. Kaardrite järeikasvu eest tuleb hoolitseda.

Kunstnikud — maalijad, skulptorid, graafikud ja teised — minevikulood ja tänapäeva sündmused, nende sündmuste kangelased ootavad teie pintsli, pliiatsi ja peitli. Jäädvustage Isamaasõja rinde ja tagalatöö sangareid oma teostes. Täiustage oma meisterlikkust pidevalt ja alatasa, eriti joonistuse ja kompositsiooni alal. Sest siin on meie kunstnike töös eriti tõsiseid puudusi. Viljakas ühine töö Nõukogude Eesti kunsti arendamise alal on kõigi meie kunstnike ülesanne. Eesti kunsti ajalugu vajab põhjalikku läbiuurimist ning kirjapanemist.

Eesti heliloojate tööpõld on praegu avaram kui kunagi varem. Nõukogude Liidu rahvaste sangarlike võitluste ja hiiglavõitude ajastu paneb südame ja suu hõiskama. Rahva tunnete tulv, ta mured ja rõõmud otsivad väljendust helides. Andke neile väljapääs, tehke pais lahti. Las kristalliseeruvad meie suured võidud ja meie rahva vabanemisrõõm teie surematuiks helitöödeks. Rohkem viisi- ja värvirikkust ning suurt selgust, rohkem monumentaalsust, — seda nõuab rahvas oma heliloojailt tänapäeval! Heliloojate ja muusikategelaste ees seisab ülesanne läbi

uurida ja panna kirja eesti muusika ajalugu. Erilist uurimist vajavad meie rahvaviisid. Sealt ammandame ainet oma loominguks.

Näitlejailt ootab rahvas nii minevikust kui tänapäevast pärit kujude loomist, mis aitavad meil mõista nii oma kui teiste nõukogude rahvaste minevikku ja olevikku, mis vaimustab ja õhutab meie rahvast eelseivate suurte ülesannete täitmisele. Näidake meie nõukogude inimest, kes võitis fašistliku Saksamaa rindel ja tagalas. Näidake eesti patriootide võitlusi saksa rööv-allutajate vastu. Ei ole tänuväärsemat ülesannet kunstnikele kui sammuda oma rahvaga käsikäes ta võitlusteel.

Suurimaiks probleemideks, mis näitlejaskonnal ees seisavad, on näitlejaskonna juurdekasvu küsimus, näitejuhtide juurdekasvu küsimus ja uue nõukogude repertuaari küsimus. On tarvis et näitlejaskond ise aktiivselt ründaks meie näitekirjanikke, et nad kiiremini annaksid väarikat uut repertuaari.

Muusika interpreteerijad — lauljad ja instrumentalistid — rikastage oma repertuaari eriti Nõukogude Liidu rahvaste uue heliloomingu ja vene klassikute parimate saavutustega. Teie kunst aitab sõduril võita vaenlast ja töölisel tagalas täita rindetellimist. See aga on kõige tähtsam praegusel ajal.

Hoogsalt peab arenema eesti koorilaul.

Meie arstide esimeseks kohuseks on ravida rindemehi, et nad kiiresti ja täiesti paraneksid ja võiksid jälle minna lahinguisse. Otsustavat võitlust on tarvis alustada selliste Eestis eriti saksa okupatsiooni ajal kohutavalt levinud haiguste vastu nagu tiisikus, difteriit ja teised. Tarvis on vältida nakkushaiguste tekkimist, ja seal, kus neid peaks tekkima, tuleb nad lüüa juba alguses otsustavalt. Suur töö seisab ees igasuguste profülaktiliste abinõude tarvituselevõtu alal, samuti ka ulatusliku sanitaarpropaganda alal. Eesti rahvaarvu kasvu probleem vajab erilist uurimist.

Eesti NSV põllumajanduse eriteadlaste ees seisvad ülesanded on eriti vastutusrikkad ja suured. Nendel lasub suurel määral vastutus rinde ja tagala toiduainetega varustamise

eest ning tööstuse varustamise eest toorainetega. Saksa okupatsiooni ajal raskesti kannatanud Eesti NSV põllumajandus on tarvis jälle viia sõjaelsele tasemele, ja veelgi kõrgemale. Meie põldude langenud viljakus on tarvis kiiresti tõsta endisele kõrgusele ja veel palju kõrgemale. See nõuab väetisprobleemi lahendamist. Tuleb rakendada kõik kohalikud võimalused väetisainete hulga suurendamiseks ja nende leidmiseks ning tootmiseks kodumaal. Igasuguste sordiseemnete aretusele ja kasvatusele tuleb pöörata eriti suurt tähelepanu. Suhkrupeedi kasvatamist peab arendama sellisel määral, et Eesti võiks oma suhkruvajaduse ise rahuldada. Ka tubakakasvatust ja teiste tehniliste kultuuride kasvatust on tarvis edendada. Hobusekasvatust tuleb taastada, samuti ka loomakasvatust. See tähendab ühtlasi ka meie loomatoidu ressursside rohkendamist. Tuleb taastada aiandus ja suurendada mesilastepidamist. Kodulinnukasvatust tuleb samuti viia kõrgele järjele. Uusmaasaajaid ja juurdelõikesaajaid tuleb abistada nende majapidamiste sisseseadmisel. Maareformiga segiläinud külvikorrad tuleb üle maa jälle uuesti sisse seada. Väga tõsist tähelepanu nõuab põllumajanduse mehhaniseerimise küsimus, masina-traktorijaama töö. Need on põhilised ülesanded mis seisavad meie põllumajanduse eriteadlaste ees.

I n s e n e r i d e õlgadel lasub ülesanne ehitada Eesti NSV tööstus, transport ja kommunaalmajandus, rakendada meie tööstus kiiresti uue jõuga tööle rinde ja rahvamajanduse vajadusi rahuldama. Tööjõu nappus kohustab meid mehhaniseerima tööprotsesse ja pöörama erilist tähelepanu tööjõu organiseerimisele. Meie käitistes tuleb rakendada eesrindlik tehnoloogia, ulatuslikult tuleb rakendada tootmise ratsionaliseerimist, õhutada leiutamist. Defitsiitsed toorained ja materjalid tuleb asendada koha peal leiduvatega.

Eesti NSV energeetikaküsimused, meie elektrijaamade ehitamine nõuavad erilist tähelepanu. Meie käitiste tootmisvõime on tarvis täielikult ära kasutada. Eestis tuleb luua oma metallurgia baas vanametalli töötlemiseks. Kohaliku tööstuse arendamine kodumaise tooraine alusel on üks meie inseneride kõige tähtsa-

maist ülesandeist. Mitte vähem tähtis ei ole ka ehitusmaterjalide tootmine kohalikust toorainest. Tarvis on välja töötada ehituspäe mehhaanilise murdmise ning töötlemise hõlpus viis. Tuleb teha tööd ehitamisviiside ratsionaliseerimise ja kiirendamise alal. Peame saavutama selle, et toodame ise kodumaal endile vajalikke värve ning värvimuldi. Tänuväärt ülesanne inseneridele on leiutada paberitööstuses sisseveetava kaoliini muu ainega asendamise võimalus. Autotransport tuleb suures ulatuses üle viia gaasigeneraatoreile. Rannasõidulaevandus tuleb taastada. See tähendab kõigepealt otstarbekate laevatuüpide valikut ja nende laevade ehitamist.

Põlevkivi annab meie teadlastele, inseneridele ja leiduritele veel kauaks ajaks peamurdmist. Temas on kindlasti peidus veel palju Immanuel Kanti „asju iseendas“, mis tuleb muuta „asjadeks meie jaoks“. Parkainete ja määrdeõlide saamine põlevkivist, põlevkivi uttegaaside kasutamine, põlevkivibensiini omaduste parandamine, põlevkivi gaasistamine jne. — need on küsimused, mis nõuavad lahendust. Endastmõistetav, et ennekõike tuleb tööle panna kaevandused ja varustada Eesti NSV tööstus ning transport küttega.

Meie tööstuse juhtidel (see käib ka kõigi teiste tööalade kohta) tuleb rangelt pidada riiklikku distsipliini. See tähendab kõigepealt käitise ja tööstusharu tootmisplaani täitmist täpselt ja tähtajaks. Siin ei tohi lubada vähimatki omavoli mitte kellelegi, — kas täita tootmisplaani või mitte. Riiklik plaan on seadus. Ja seadust tuleb täita täpselt. Seaduse mittetäitjaid karistatakse.

Töö kvalitatiivsele küljele tuleb omistada eriti suurt tähelepanu. Saaduste omahinna küsimused peavad alati olema inseneride tähelepanu objektiks. Tootmisplaani tuleb täita nii hulgalt kui omaduslikult küljelt. Tuleb taotella kokkuhoidu toormaterjali, kütte, elektri ja instrumentide alal. Uute töölisteadrite õpetamise alal on samuti inseneridel täita suur töö. Muide, tuleb kirjutada rida õpikuid massiliste töölisteadrite õpetamise jaoks Eesti NSV tööstuses.

Arhitektidel lasub ülesanne planeerida Eesti NSV taastatavad ja ümberehitatavad linnad — elamud, ühiskondlikud hooned, käitiste hooned jne. Eesti linnad peavad varemeist kerkima kaunimaina kui nad olid varem. Ja nad peavad olema igati otstarbekalt planeeritud ja mugavalt korraldatud nõukogude töötaja huvide rahuldamiseks. Tuleb teha tõsist tööd nõukogude eesti rahvuspärase ehitusstiili ning arhitektuuri loomiseks.

Loodusteadlastel seisab ees suur töö Eesti NSV looduse ja ta rohkete varade uurimisel. Meie kodumaa floora ja fauna, manner ja meri, meteoroloogia, — kõik see nõuab uurimist, sest tehtud on siin alles vähe. Kõigi alade teadlastel, eriti aga loodusteadlastel, seisab ees ülesanne teha pidevat ja tõsist ning kõrge kvaliteedilist populaarteaduslikku selgitustööd rahva hulgas.

Teaduslik uurimistöö peab olema väga intensiivne ja ta olgu lähedalt seotud tegeliku eluga ning selle vajadustega. Kahjuks esineb meil ses küsimuses veel väga palju puudusi. Need puudused annavad tunnistust sellest, et meil seni veel puudub teadusliku uurimistöö plaanikindel juhtimine. Kui tahame teha edukat teaduslikku uurimistööd, siis peame alatasa olema kursis teaduse uuemate saavutustega. Ei tohi teaduse arengust maha jääda. Viljakas uurimistöö nõuab teadlastelt küllaldasel määral kriitilist meelt, seda, mida meie, bolševikud, nimetame kriitikaks ja enesekriitikaks. Ei tohi karta teaduslikku riisikot, kui tööhuvid seda nõuavad.

Need on mõningad mõtted meie haritlaskonna üksikute rühmade mõnedest kõige pakilisematest päevaülesannetest.

IX

Seltsimehed!

Suured ülesanded seisavad eesti rahva ees. Suured ülesanded seisavad ka eesti haritlaskonna ees. Need ülesanded on dikteeritud meile kõigepealt rinde ja meie nõukogude tagala vajaduste

poolt. Ent meie ei tööta mitte ainult tänapäeva jaoks. Meie rajame uut elu ja paremat põlve oma lastele ja lastelastele, järeltulevatele põlvedele. Ja kõiges selles õilsas ning suures töös on meie nõukogude haritlastel eriti tähtis koht. Bolševike partei ja nõukogude võim teevad kõik selleks, et meie haritlaskond võiks neid ülesandeid edukalt täita, et ta võiks võita töös ette tulevad raskused, et ta nende raskuste ees tagasi ei pörkaks. Nõukogude võim loob kõik eeldused haritlaste viljakaks tööks. Kõik muu sõltub nüüd meie haritlastest endist, sellest, kuivõrd agarasti nad löövad käed külge ja asuvad tööle.

Loodan, et käesolev esimene eesti haritlaste kongress arutab põhjalikult läbi meie kodumaa ja meie haritlaskonna ees seisvad küsimused ning ülesanded, arutab läbi selle, kuidas neid ülesandeid lahendada, leiab nende ülesannete lahenduse ja saab tähtsaks verstapostiks meie haritlaskonna elus.

Olen kindel, et eesti haritlaskonna otsus on ainult üks, ja see on — koos kogu eesti töötava rahvaga, käsikäes teiste Nõukogude Liidu rahvastega bolševike partei ja seltsimees Stalini juhtimisel ehitada üles vaba ning õnnelik Nõukogude Eesti.

Kiri Eesti Nõukogude Kunstnike Liidule

1. jaanuaril 1944. a. Moskvas

„Jüriöö 600-nda aastapäeva puhul Moskvas korraldatud kunstnäitus on otse murrangulise tähtsusega sündmuseks eesti kunsti arenemises; osavõtnud uleliidulistest kunstinäitustest ja nii mitmegi kunstniku edukas esinemine seal; portreeterimine, töö raamatute illustreerimise, plakatite ja karikatuuride tegemise alal; otsingud uutel kunstialadel (lakktehnika jne.), — need faktid räägivad tõsisest töötahtest ja märkimisväärseist saavutustest. Nõukogude kunstniku pliiats ja pintsel on Suure Isamaasõja päevil relvad, spetsiifilised, ent tõhusad relvad. Ulalloetletud faktid näitavad, et meie kunstnikud aktiivselt on rakendunud võitlusse hitlerismi vastu.

Kuid need on, nagu mulle paistab, alles esimesed tõsised sammud eesti nõukogude kunsti mäkketõusmise arenemisteel. Meie nõukogude inimesed ei jää kunagi rahule saavutatuga. Me püüame alati edasi uue, kõrgema, parema, täiuslikuma poole. Järelikult ei rahuldu me ega või rahulduda ka sellega, mis me oleme saavutanud eesti nõukogude kunsti arenemise alal. Iseendaga rahulejäämine tähendaks meie kunsti kiratsemisele ja mandumisele määramist.

Kui mõtelda meie kunsti arendamise probleemidest, tuleme ikka ja jälle välja vana tuntud küsimuse — sisu ja vormi — juurde. Vana, kuid igavesti uus probleem! Suures kunstitöös on sisu ja vorm kooskõlas teineteisega, moodustavad lahutamatu harmoonilise terviku, ühtsuse.

Hea idee, mõte, kui ta pole kunstilise loomingu protsessis kristalliseerunud adekvaatsesse vormi, kui ta pole leidnud sama

head, meisterlikku kunstivormi valamist, jääb ikkagi enam või vähem elutuks, võib mõjuda koguni eemaletõukavalt. Samuti ka, kui vormi täiuse olemas olles teosel puudub väärikas sisu, siis on ta kunstiline kvaliteet tihtigi väga küsitav.

Edasi, värvide hea tundmine ja kasutamise oskus, kui sellele ei seltsi hea joonistuse tundmine ja kasutamine (ning vastuoksa!), ei anna veel täisväärtuslikku maali. Mulle näib, et nii värvide kui ka joonistuse alal suurel enamikul meie maalikunstnikest veel väga palju tuleb tööd teha. Ma arvan, et ei ole õige, kui mõnelt poolt püütakse põhjendada meie maalide tumedavärvilist koloriiti meie rahva iseloomuga, Eesti loodusega jne. Need põhjendused ei pea paika. Mulle tuletavad nad meelde neid omaaegseid fašistitsevaid poliitilisi tegelinskeid, kes rääkisid, et eestlane ei armastavat üldse naerda, olevat oma loomult morn jms. See oli katse n. ü. „ideoloogiliselt“ põhjendada rahva „vaikivat olekut“. Tahaks näha rohkem head värvirikkust, koloriiti meie kunstnike maalides! Vaadake meie rahvariideid — kui palju on seal värvikust! See on, nagu mulle näib, väga tõsine vastuväide halluse „ideoloogidele“. See värvitumedus või -hallus (muide, see pole just täpne termin!) kipub sageli küündima, võiks ütelda, sopaste toonideni. Rohkem värvipuhtust! Ka väga peenedki nüansid võivad olla puhtad ning selged.

Joonistuse ja kompositsiooni alal tuleb meie kunstnikel samuti väga palju tööd teha. Nii mõneski teoses Jüriöö-näitusel (ma kahjuks ei mäleta enam praegu konkreetseid töid!) oli joonistus kohati üsna saamatu. Rohkem elu ja liikumist joonistusse! Ning reaalsust, tõetruudust!

Eestipärasuse ja rahvapärasuse suhtes mõtlen, et eksivad need, kes arvavad, et kunstitöö eestipärasus seisab ainult või peaaegu ainult selles, et ta aine on võetud Eestist, et see aine nii või teisiti puudutab Eestit (kui joonistada või maalida näiteks vöökirja, Pühajärve maastikku või mulgitaati). Sel juhtumil kuuluksid ka balti-saksa kunstnike teosed eesti kunsti hulka, mida nad minu meelest ei ole siiski. Kunstitöö tõeline eestipärasus seisab selles, et tema vaim, hing oleks eestipärane (ükskõik, millist ainet ka

käsitleks), et teose teema, fakt, sündmus jne. oleks nähtud nii, nagu seda näeb, tunneb ja mõistab eestlane (ma mõtlen siin eestlast kogumõistena, oma rahva esindajana ta rahvusliku omapärasusega, ehkki see omapärasus pole sõnul kuigi kergesti defineeritav). Balti-saksa kunstnikud nägid Eestit ja eestlasi saksa pilguga, käsitasid neid saksa mõisnike ja kapitalistide seisukohalt (mulgitaat on neile vaid eesti Bauer!), mis aga põhjalikult erineb eestlase pilgust ja eestlase seisukohast ja arusaamisest. Sellepärast ei ole balti-saksa kunstnike teosed eesti kunstiteosed. See eestlase pilgu omamine kõige laiemas ja paremas mõttes eeldab, et eesti kunstnik on tõepoolest liha oma rahva lihast ja luu tema luust, et ta tunneb põhjalikult ja igaükselt oma rahva elu, tema minevikku ja olevikku (ajalugu, poliitika, majandus, kultuur), tema hinge ja vaimu, püüdlusi ja võitlusi nii minevikus kui ka olevikus, eeskätt aga neid põhilisi progressiivseid jõude ja tegureid, mis on meie rahva arenemist edasi viinud ja viivad edu ning parema tuleviku poole.

Mis puutub rahvapärasusse või rahvalikkusse, siis on kunstiteose suurimaks vooruseks see, kui ta on tõepoolest rahvalik, kõige laiemate rahvahulkade — tööliste, talupoegade ja haritlaste — poolt hinnatav, neid kaasakiskuv ja edasiviiv edu ning aremise teel. Ainult tõeliselt väärtuslik kunstiteos võib olla rahvalik või rahvapärane. Rahvalikkus eitab skolastikat ja formalistlikke veiderdusi. Ta nõuab selget ja lihtsat (mitte ära segada primitivismiga!) vormi (tõeliselt suur on ikka lihtne!). Ja just sellist suurt lihtsust on raske saavutada. Ta nõuab loomulikkust ja reaalsust nii sisus kui ka vormis (mitte ära segada naturalismiga!). Ta nõuab kunstnikult head maitset. Ta nõuab, et aine, teema oleks käsitletud tõeoludele vastavalt, et seal poleks midagi võltsi. Võlts — nii sisus kui ka vormis, nii väikeses kui ka suures — surmab kunsti.

See kõik nõuab kunstnikult oma aine võimalikult mitmekülgsemat tundmist ja oskust nende rohkete külgede hulgas (aga igal ajal ja nähtusel on lõpmatult palju külgi, iga asi ja nähtus on seotud teda ümbritsevate asjade ja nähtustega, on neist tingitud!)

näha seda, mis tõepoolest on oluline ja tähtis, näha neid progressiivseid jõude ja tegureid, mis domineerivad (või edasise arenemise käigus domineerivaiks saavad) ning viivad ühiskonna arenemist edasi. See omakorda nõuab kunstnikult suurt tarkust kõige laiemas mõttes, nõuab temalt teaduste teaduse — filosoofia (dialektilise ja ajaloolise materialismi) põhjalikku tundmist.

Siin jõudsimme meie ühe küsimuse juurde, mida ma eriti tahaksin toonitada, ja see on — meie kunstnikkonna maailmavaatelised probleemid. Ma olen sel arvamisel, et kunstnikul peavad tingimata olema oma kindlad veendumused ja seisukohad maailmavaatelistes küsimustes, poliitika ja moraali suhtes. Progressiivne kunstnik on meie ajastul (teadlikult või alateadlikult) enamal või vähemal määral materialist-dialektik. Ainult siis, kui ta seda on teadlikult, suudab ta tõepoolest edukalt täita oma kunstnikumissiooni. Mulle paistab, et meie kunstnikkonna töö teooria vallas nii üldmaailmavaateliste probleemide kui ka spetsiifiliste kunstiküsimuste alal on omandanud erilise tähtsuse. Ja see tähtsus kasvab üha. Kui meie tahame eesti kunsti näha arenemas ja kasvamas (aga seda tahame meie kõik!), siis tuleb kunstnikel väga tõsiselt ja süstemaatiliselt uurida maailmavaatelisi probleeme, marksismi-leninismi teooriat ning selle valgusel uurida kunstiprobleeme, eriti ja eeskätt eesti nõukogude kunsti probleeme. See on pidev ja pikaajaline töö. Kuid see ülesanne tuleb lahendada. Muidu takerdub lõpuks meie kunsti arenemine.

Tehnilise meisterlikkuse ja ideelise selguse, kunstilise täiuslikkuse saavutamine nõuab palju ja visa tööd.

Ainult selline süsteemikindel töö võimaldab saavutada seda, et kunstiteos ei oleks mitte ainult ühepäevaliblikas, vaid elaks kaua, elaks palju inimpõlvi. Eesti kunsti ajalugu on ju õieti alles oma algperioodil, kui asja ulatuslikuma pilguga vaadata. Tema suur arenemine ja õitseng on alles ees. Selle arenemise ning õitsengu toob talle nõukogude kord. Kunstiteose selle pika ea saab kätte siis, kui teos, võrsudes minevikust või olevikust, on nii või teisiti suunatud tulevikku, n. ü. vaatab tulevikku, kui teda kannavad kaasaja progressiivsed ideed. Ent see kõik nõuab, kordan veel

kord, et kunstnik oleks varustatud teaduse luubi ja teleskoobiga oleviku mõistmiseks ja tuleviku tunnetamiseks, mis valgustab teed kunstiloomingule.

Karl Marx kirjutas oma kuulsais teesides Ludwig Feuerbachist, et „filosoofid ainult seletasid maailma mitut moodi, kuid asi seisab selles, et teda muuta.“ Mulle näib, et nõukogude kunst ja kunstnikud ei saa juba oma sisima loomu poolest teisiti, kui võtavad kõige aktiivsemalt osa mitte üksnes maailma tunnetada aitamisest, vaid ka ta muutmisest, s. t. uue, progressiivse, nõukogude ühiskonna ülesehitamisest vastavalt ajaloolise arenemise raudseile seaduspärasustele. See käib ka eesti nõukogude kunsti ja kunstnike kohta.“

„Sirp ja Vasar“, 1. septembril 1945. a.

Kiri Eesti Teatri Ühingu juhatusesele

Tallinnas, 23. septembril 1945. a.

Lugupeetud seltsimehed!

Et mul kahjuks pole võimalik isiklikult osa võtta eesti teatri 75 aasta juubeli aktusest, siis lubage, et ma oma mõtted ja soovid selle juubeli puhul avaldan Teile lühikeses kirjas.

Kõigepealt, mul on heameel tervitada Teid ja kogu eesti lavategelaste peret eesti teatri 75 aasta juubeli puhul. Tervitan meie teatriveteraane, eesotsas lugupeetud rahvanäitlejate Paul Pinna ja Ants Lauteriga. Tervitan meie lavajõudude andekat noorpõlve, kes on kutsutud viima eesti nõukogude teatrit uutele, seninähtamatuile kõrgustele.

Rahvanäitleja on nõukogude näitleja kõrgeim aunimetus. Rahvateater — see on suurim tunnustus teatrile. Tõeline rahvateater on igati kõrgetasemeline nii oma progressiivselt ideestikult kui ka kunstiliselt meisterlikkuselt. Saagu eesti teater rahvateatriks, rahvalikuks teatriks selle sõna kõige paremas ja avaramas mõttes. Saagu ta kunstiküpseks nõukogude rahvateatriks. See on mu esimene soov juubeli puhul.

Olgu teater tõhusaks teguriks eesti rahva kõige suuremate hulkade kasvatamisel nõukogude progressiivses vaimus. Piitsutagu ta kõike reaktsioonilist ja väiklast, võidelgu kodanlik-natsionalistliku obskurantismi vastu. Seadku ta kunstiküpsedes lavakujudes eeskujuks üllast ja õilsat, kõike seda, mis nõukogude inimesi kasvatab paremaks, vabastab neid kapitalistlikust korrast neile külgejäänud pahedest, õhutab ja vaimustab neid tööle, võitlusele, raskuste võitmisele ja sangaritegudele meie sotsialistliku kodumaa, meie nõukogude sünnimaa hüvanguks (esimene tõsine samm selles suunas on astunud Kapi ooperiga „Tasuleegid“). Olgu

eesti nõukogude teater töötava inimkonna progressiivsete püüdluste kajastaja ja nende eest võitleja. Elagu ta kogu hingega kaasa meie rahva suurele ülesehitustööle, uue ja parema elu, nõukogude elu loomisele. See on mu teine soov juubeli puhul.

Avardagem eesti teatri repertuaari, — looge uusi nõukogude lavateoseid, tooge rohkem lavale eesti lavateoste klassika paremikku, tooge eesti lavale rohkem vene ja teiste nõukogude rahvaste lavateoseid ning maailma lavateoste paremikku üldse. Täiustage iga lavastuse kunstilist taset, viige see tõelise meisterlikkuseni igas lavakujus. Viljelge kõiki lavakunsti vorme. Ammutage kogemusi eriti vene teatri ääretu rikkast varasalvest. Süvenege maailmavaateliste, kunstipoliitiliste ja kunstilise meisterlikkuse probleemide süstemaatilisse uurimisse. Dialektilise materialistliku maailmavaate ja kunstimõistmise omandamine ja avardamine on võitleja edu üheks põhieelduseks. See on mu kolmas soov juubeli puhul.

Igasugused nõukogude võimu vaenlased on levitanud palju valet nõukogude võimu kohta kultuuri- ja kunstiküsimuste alal. Tegelik elu on selle vale ammugi kummutanud. Ka Eestis leiab see vale iga päevaga üha vähem uskujaid. Nõukogude võim on eesti teatri vabastanud teda ängistanud tagurlikest ideelis-poliitilistest ja majanduslikest köidikuist. Koos meie majandusliku jõukuse kasvuga avarduvad seninähtamatult ka meie teatri majanduslikud võimalused (muide, „Tasuleegid“ nõuavad tungivalt uue ooperihoone ehitamist...). Bolševike partei ja nõukogude võim aitavad eesti teatril välja jõuda hooga ja avara arenemise teele. Selles, seltsimehed, võite olla kindlad. Nõukogude eesti teatri sajandat aastapäeva pühitseme meie juba kindlasti selliste saavutustega, mida meie praegu, võib-olla, ei oska kujutellagi.

Veel kord soovin tänase juubeli puhul nõukogude eesti teatri-rahva perele suurt tööindu, suurt armastust oma töö vastu ning head edu ja kordaminekut nõukogude eesti teatri edasiviimisel.

Austusega

N. Karotamm

Kõnest Tallinna Polütehnilises Instituudis

5. novembril 1945. a.

... Eesti töörahvas sammub kindlalt edasi seda teed mööda, mis ta valis enesele 1940. aastal, õigemini: 1917. aastal koos kogu Venemaa töörahvaga, see on — nõukogude võimu tee. Ta teeb tööd ja ehitab sotsialistlikku ühiskonda. Sõda on löönud ränki haavu Eestimaa majandusele, meie rahvale, millest järgneb palju raskusi, mis meil tuleb töös võita, kuid töölised, talupojad ja haritlased Eestis on asunud tõsiselt tööle selleks, et kiiremini taastada rahvamajandus, üles ehitada meie kultuuriasutused ja pingutada kogu jõudu selleks, et võimalikult kiiresti parandada rahvahulkade ainelist ja kultuurilist elujärge, mille saksa fašistide poolt pealesunnitud sõda on nii määramatult alla viinud.

Möödunud aasta jooksul on Eestis EK(b)P juhtimisel tehtud tõhusat tööd. Ma ei saa ajapuudusel siin sellel pikemalt peatuda. Mainiksin vaid üht momenti sellest tööst: seda, et meie oleme selle tunnistajaks, kuidas kogu riigis järjest rohkem ja rohkem end läbi lööb uus, nõukogulik suhtumine tööle, oma ülesandeile kodanike poolt. Meie näeme sotsialistliku võistluse arenemist, meie näeme stahhaanovliku töö kasvu meie käitistes jne. Ma ei räägi siin sellest, et meil on veel palju puudusi, näiteks sotsialistliku võistlusegi organiseerimisel. Siin on meil palju formaalsust olemas, nii et mõnedes käitistes ja asutustes arvatakse, et sotsialistlik võistlus algab ja lõpeb sellega, kui kirjutad alla võistluse lepingu või teatud kohustuse. See on väärarvamine.

Me ei räägi siin neist puudustest, mis on meil töös. Mainimisväärt on aga eelkõige see, kuidas töötav rahvas enda, oma riigi, oma kodumaa heaks töötades saab ikka selgemini aru, et ta töö-

vili ei lähe enam kapitalistide-parasiitide ülalpidamiseks, kuidas see teadmine ikka rohkem levib ja kuidas, see väljendub konkreetseis tegudes ja konkreetseis faktides.

Ma kõnelesin eile „Krulli“ tööliste koosolekul ja tõin seal esile paar ülihuvitavat fakti sellest vabrikust. „Krulli“ vabrikus on taotava malmi saamiseks vaja rauamaaki, mida varem veeti Rootsist Eestisse. See rauamaak lõppes otsa. Rootsist rauamaaki tuua nõuaks palju kulda. Aga tööd on tarvis teha. Ahju juures töötav tööline Jaan Kärdi hakkas katsetama, millega võiks asendada seda seni asendamatuks peetud Rootsi rauamaaki. Katsete tulemus oli see, et selleks kõlbab väga hästi Eestis olev sinisavi, mida see seltsimees tõi Loksa kandist. Seega on Rootsist sõltumine nüüd likvideeritud, kuld jääb kodumaale ja vabriku töö võib takistamatult kesta. Tavaline tööline, ilma tehnilise hariduseta, on see leiutaja. Tal on aga pea õigal kohal ja hea tahe ning arusaamine oma töö ülesannetest. See kõik pidi andma soodsa tulemuse ja andiski.

Teine fakt — montaaži meister sm. Jürisson samast vabrikust murdis pead, kuidas asendada üht väga rasket ja rohket käsitsi tööd nõudvat operatsiooni masinaga. See on võllide väljapressimine. „Krulli“ vabrikus asutamisest peale, 80 aastat, töötati järgmiselt. Tööliste brigaad, mis koosnes 6—8 mehest, 20-naelaste haamritega tegi nädal otsa tööd, ja siis saadi selline võll valmis. Tänavu sügisel sm. Jürisson leidis sellele küsimusele lihtsa lahenduse hüdraulika põhimõttel. Tulemus on see, et üksainus mees umbes 2 tunniga teeb ära sellesama töö, mida varem tegid 6—8 meest nädal otsa raskete haamritega, ja töö omadus on palju parem.

Need on mitmeti väga huvitavad faktid. Ma rõhutan kaht külge sellest: esiteks, tööliste oma otsene huvi igati parandada tööd, et töö areneks paremini, kiiremini, et tööviljakus kasvaks. See liikumine tekib, areneb, kasvab ja sel on suured väljavaated ning annab meile suuri tulemusi ja tagajärgi, mida meie ei suuda praegu veel ette näha. See järgneb sellest, et eesti tööliklass tunneb end premeheena riigis, vabrikus.

Teisest küljest räägib see sellest, et meie käitistes ja majanduses üldse on veel võrratu palju selliseid alles avastamata võimalusi töö tõhustamiseks, töö parandamiseks kõigil aladel, tööviljakuse tõstmiseks. Need sajad, ka tuhanded inimesed, kes õpivad Polütehnilises Instituudis ja tulevad sealt välja inseneridena, — neil seisab ees määratu suur töö, aidata luua uus, nõukogude korrale, sotsialistlikule ühiskonnakorrale vastav kõrge tööviljakuse tase Nõukogude Eestis. Ei ole kuski mujal tehnilisel intelligentsil nii avaraid perspektiive ja suuri võimalusi tööks kui nõukogude maal. Insener, olles teaduse kõige uusimate ja eesrindlikumate saavutustega varustatud, töötades käsikäes töölistega, meistritega, omab meil sellise avara tööpõllu, omab sellise suure loova töö väljavaate, millest ta ei saanud varem kodanliku klikivõimu päevil unistadagi, kindlasti mitte.

Nõukogude Liidus on teadusel ja teadlastel täita suured ja austavad ülesanded. Teadlastest peetakse meie Nõukogude kodumaal lugu. Eesrindlik teadlane ja teadus on meil kõikjal aus ning lugupidamises.

Mõni kuu tagasi I ülemaalisel haritlaste kongressil käsitleti neid küsimusi põhjalikumalt ja kongressi resolutsioonis anti suund meie haritlaskonna tööle pikemaks ajaks. Kõrgemate õppeasutuste õppejõudude ülesanne on kasvatada selliseid teadlasi, selliseid insenere, kes suudaksid meie ehitustöös üleskerkivaid ja järjest keerulisemaks muutuvaid ülesandeid õieti lahendada ja tööd edasi viia. See nõuab selliste kaadrite ettevalmistamist, kes oleksid varustatud põhjalikkude teadmistega. Teadus ei salli pealiskaudsust. Teadus nõuab kõige suuremat põhjalikkust, järjekindlust, täpsust, hoolikust faktide kogumises, sadade ja tuhandete faktide kogumist, nende läbitöötamist ja analüüsimist, nende õieti mõistmist. See nõuab suuri teadmisi ja seepärast on kõrgemate koolide ülesandeks kasvatada niisuguseid kaadreid. Nõukogude eriteadlane on peale selle, et tal on põhjalikud teadmised oma erialal, ühtlasi ka avara ühiskondliku, poliitilise silmaringiga inimene. Ei saa see olla hea eriteadlane, kel puudub avar poliitiline silmaring, mis on nõukogude inimesele tingi-

mata tarvilik. Nõukogude eriteadlane peab olema laiaide ja avarate ühiskondlike huvidega inimene, ainult siis võib ta ka oma erialal viljakalt töötada. Nõukogude võim loob kõik võimalused selleks, et neid ülesandeid lahendada, et selliseid kaadreid kasvatada. Kõrgemate koolide ülesandeks on kasvatada niisuguseid töömehi, kasvatada niisuguseid kaadreid, kes elus ja töös ei pörka ühegi raskuse ees tagasi, vaid kes julgesti ja teadlikult lähevad vastu kõigile raskustele ja teavad, kuidas neid raskusi ületada. Meil seisavad ees 1946.—1950. aastate viisaastaku suured ehitustööd. See nõuab meilt palju tehnilisi kaadreid, nõuab palju tööd ja jõupingutusi. Meie üliõpilaste ees seisab vana tuttav ülesanne, mida lubage teile meelde tuletada, see on — õppida, õppida ja veel kord õppida. See on ülesanne, mille meie noorsoo ette seadis Lenin ja mida seltsimees Stalin on järjekindlalt toonitanud. Sellega koos meie noorsugu õpib veel rohkem armastama oma Nõukogude kodumaad, seda kodumaad, kes talle on loonud kõige avaramad õppimise võimalused (sõltumata sellest, et Kopli trammiga on mõnikord sekeldusigi...). Need raskused ja puudused meie töös kõrvaldame ühisel jõul. Meie kõrgemad koolid peavad meile andma igakülgset haritud, põhjalikke teadmisi ja avarat poliitilist silmaringi omavaid töömehi, nõukogude eriteadlasi.

Meie sugupõlv elab sellisel ajastul, nagu neid maailmaajaloos on vähe. Elame ainulaadsel ajastul, kus langevad sadu ja tuhandeid aastaid võimul püsinud ühiskondlikud klassid, kus tulevad võimu juurde uued klassid, proletariaat, töötav rahvas, see, kellele õieti peabki maailm kuuluma, sest töö on loonud kultuuri, tsivilisatsiooni, kõik väärtused. Meie kohus on olla selle suure ajastu väärilised nõukogude kodanikud. Meile langeb ülesanne ja eeskätt kasvavale noorsoole — seda ehitustööd, millele oleme pannud nurgakivi, viia edasi ja ehitada üles suur ja ilus sotsialismi hoone meie Nõukogude Eestis. Meie sünnimaa peab jõudma esirinda teiste juba küll vanemate nõukogude vabariikide hulgas. See on õilis töö, suur töö. Mulle näib, et insenerid on selles suhtes õnnelikumad kui mõnede teiste alade töömehed. Inse-

neri elutöö kristalliseerub nähtavaiks ja kauapüsivaiks asjadeks, nagu hooned, käitised, raudteesillad jne. Ta elutöö kristalliseerub neis ja see jääb püsima ka kauaks pärast seda, kui tolle ehitaja maist põrmu pole enam olemas.

Noorte tehniliste kaadrite töö väljavaated on Eestis eriti haavavad, on eriti paljutõotavad.

Seltsimehed, meil seisab ees töö ja veel kord töö, selline töö, mis ületab kõik raskused ja kõigi raskuste kiuste viib meie arenemist hoogsasti edasi. Nõukogude korras on iga loov töö auväärne, olgu see töölisel masina taga, olgu see talupojal tallis või põllul, olgu see teadlasel kabinetis, ametnikul ametiasutuses, õpilastel koolides tarkade ja heade raamatute taga jne., — kõik see töö on auväärt meie Nõukogude riigis ja selle töö eesmärk on see, et üles ehitada sotsialistlik ühiskond, kus oleks töötaval rahval tõepoolest sõna kõige avaramas ja laiemas mõttes hea elada. Need võimalused on Nõukogude Liidu rahvastele, sealhulgas ka eesti rahvale, avanud Suur Sotsialistlik Oktoobrerevolutsioon, seesama revolutsioon, mille tähtpäeva meie täna siin tähistame. Meie oleme nõukogude võimu suurte võitude tunnistajad enam kui veerand sajandi kestel ja Nõukogude Liidu töörahvas sammub vastu uutele veel suuremaile saavutustele ja võitudele. Meie, nõukogude inimesed, oleme juba kord niisugused, kes ei jää rahule saavutatuga, vaid püüavad ikka edasi ja edasi, et töötada paremini, saavutada veel rohkem selleks, et edasi viia meie nõukogude elu, et kiirendada selle elu arenemist. Meie eesmärgid on selged, tee, mida mööda bolševike partei, seltsimees Stalini juhtimisel sammub meie sotsialistlik kodumaa, on kindel. Seepärast, seltsimehed, — edasi uutele töövõitudele Nõukogude kodumaa hüvanguks! Edasi uutele saavutustele ka meie Nõukogude Eesti ülesehitusel.

Elagu Suure Sotsialistliku Oktoobrerevolutsiooni 28. aastapäev!
Elagu seltsimees Stalin!

Kõne eesti tehnilise intelligentsi esimesel ülemaalisel nõupidamisel

5. jaanuaril 1946. a.

Seltsimehed! Lubage mul teha tänase eesti tehnilise intelligentsi I ülemaalise nõupidamise puhul mõned märkused nende ülesannete kohta, mis seisavad meie tehnilisel intelligentsil ees praeguses sõjajärgses olukorras.

Üldist olukorda praegu, 1946. aasta algul, iseloomustab nii Nõukogude Liidu kui ka rahvusvahelises ulatuses see, et juba mõnd kuud võivad maailmarahvad teha tööd rahulikus olukorras pärast teise maailmasõja lõppu. Tõsi küll, maakeral leidub veel kohti, kus käivad lahingud, kuid sõda, ülemaailmne sõda on lõpul; see suur verepulum, mille saksa fašism sundis peale maailma rahvastele, on lõppenud sõjalgatajate purustamisega, ja rahvad on võinud asuda rahulikule ülesehitustööle, ravima neid ränki haavu, mis sõda on lõõnud rahvamajandusele ja kogu inimkonnale.

Ka Nõukogude Eestis on möödunud aasta jooksul, kus meie maa oli vaba saksa ikkest, tehtud ülesehitavat tööd, ja eesti töörahvas, töölised, talupojad ja haritlased on selle aasta jooksul saavutanud tunnustusväärseid tulemusi, mille kohta aasta vahetusel Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva ja meie vabariigi saksa fašistlikust okupatsioonist täieliku vabanemise aastapäeva puhul on meie ajakirjanduses pikemalt sõna võetud.

Minul oma lühikeses sõnavõtus ei ole võimalik pikemalt peatuda neil küsimustel ja pealegi on siinviibivad seltsimehed ise olnud selle töö aktiivsed tegijad, organiseerijad ja juhtijad, ning igaüks võib oma käitise, rahvakomissariaadi või muu asutuse tulemuste ja saavutuste najal teha järeldusi ka üldiste küsimuste

kohta kogu vabariigi ulatuses. Uht aga tahan ütelda 1945. a. rahvamajandusplaani täitmise kohta, nimelt seda, et meie ei tohi oma töö tagajärgedega kunagi rahul olla ja seda seepärast, et meie, nõukogude inimesed, püüame ikka ja alati parandada oma tööd ning otsida uusi võimalusi, kuidas tööd kiirendada ja saavutada paremaid tulemusi. Seda enam, et meie töös on tõepoolest tõsisid puudusi, millega tuleb tõsiselt võidelda. Toon paar arvu. Oktoobrikuus meie 236 käitisest, mille kohta kogume järjekindlalt tööstusplaani täitmise aruandeid, täitis plaani ainult 140 käitist, see on umbes pool käitistest. Novembris täitis neist 236 käitisest plaani kõigest 128 käitist. Detsembri kohta ei ole andmeid veel käepärast, kuid detsembri alguspäevade töö näitas, et see halvenes eelmiste kuudega võrreldes. Seepärast, seltsimehed, üldiste plaanitäitmise arvude taha, kus jõuame aastaplaani täitmisele üsna lähedale, ei tohi lasta kaduda neil tõsistel puudustel, mis esinevad meie tööstuse töös. Kuigi pooled käitistest ei täida plaani, on siiski kõik eeldused selleks olemas, et tööstusplaani täitmisega parema töökorralduse juures peale väheste erandite toime peaks tuldama.

Kui vaadelda tööliste tööviljakuse arenemist käitistes, näeme siin ebastabiilset olukorda, näeme üles ja alla kõikumist, kusjuures viimastel kuudel, näiteks novembris võrreldes oktoobriga, näeme tööviljakuse keskmise üldtaseme langemist, mis ei ole millegagi õigustatud. Näeme käitistes tööjõu suurt edasitagasi voolamist: peaaegu niisama palju töölisi võetakse käitistesse tööle kui neid vallandatakse jne. Tunnustavalt hinnates tehtud tööd, mainin seda selleks, et meil kellelgi ei tekiks iseendaga rahulolemist, oma töösaavutustega rahulolemist, et võiksime, nagu öeldakse, loorbereile puhkama jääda, arvates, et oleme teinud juba kõik. Teha on veel palju. Me alles hakkame üles ehitama nõukogude rahvamajandust, me alles hakkame ravima ränki sõjahaavu, ja vähimgi iseendaga rahulolek võib saada ohtlikuks kogu tööle.

Meie töö eesmärk ja otstarve seisavad selles, et luua nõukogude inimestele, meie rahvale majanduslikult, kultuuriliselt ja ka

leistel aladel hea elujärg. Nagu teate, jättis saksa okupatsiooni- võim meile päranduseks väga raske olukorra. Aastaid kestnud alatoitus, levinud tõved, haigused jne., määratult kasvanud surevus, — kõik see jättis saksa okupatsioonivõimu likvideerimisel sellise pildi, mis pani lausa jahmatama.

Et meie Nõukogude Eesti töörahva töö möödunud aasta kestel nõukogude võimu ja bolševike partei juhtimisel rahva elujärje parandamisel annab juba reaalseid tulemusi, selle kohta lubage tuua paar arvu.

Andmeid on mul praegu käepärast möödunud aasta esimese 9 kuu kohta. Need räägivad järgmist:

Sündivus suurenes meie vabariigis selle 9 kuu jooksul 20%, kuna surevus vähenes sama aja jooksul 34%. Mulle näib — ja arvan, et on ka kindlasti õige arvata —, et siin väljendub kindel ning selge tendents: kuust kuusse arenevad väikeste võnkumistega sündivuse järjekindel kasv ja surevuse järjekindel langemine, kusjuures oleme eriti sündivuse osas välja jõudnud 1938./39. aasta tasemeni, mis on nõukogude võimu töö ja tegevuse suureks teeneks 9 kuu jooksul.

Seltsimehed, ütlesin juba, et see, mis on tehtud meie rahvama- janduse ülesehitamisel ja rahva elujärje tõstmisel, on alles algus meie töös. Suurem töö, kaugelt suurem töö seisab veel ees, ja selles on ka tehnilisel intelligentsil täita väga vastutusrikkaid ülesandeid. Suure Isamaasõja päevil nõukogude insenerid ja tehnikud, nõukogude tehniline intelligents täitis auga oma ülesande meie Nõukogude kodumaa ees. Tehniline intelligents oli see, kelle juhtimisel töötasid käitised, vabrikud. On põhjust arvata, et ka alanud rahuaaja olukorras asub nõukogude tehniline intel- ligents niisama agarasti tööle kui ta töötas Isamaasõja ajal. Ning tööd on ees palju.

Luban endale tuua mõned arvud eelseisva viisaastaku kohta Eesti NSV osas. Need ei ole veel lõplikult kinnitatud, aga arvan, et neid arve võib siiski mainida, sest nad annavad üldise kujut- luse sellest tööst ja viimase ulatusest, mis seisab meie vabariigil ees. Nii, näiteks, kasvab Eesti NSV tööstuse toodang 1950. aas-

taks 1945. aastaga võrreldes umbes 250%, s. o. ümmarguselt 2½ korda. Kaupade käive tõuseb sama viisaastaku jooksul 5-kordseks. Põlevkivitööstuse arenemine kujuneb eriti hoogsaks ja põlevkivitoodang kasvab 1950. aastaks 10-kordseks võrreldes sellega, mis oli enne sõda. Üldse kasvab meie tööstustoodang 1946. aasta majandusplaani järgi ligi 40% võrreldes 1945. aastaga.

Arvan, et vaevalt on vaja neid arve pikemalt põhjendada.

Juba need kontsentreeritud arvud väljendavad selgesti seda määratu suurt pinget ja töö ulatust, mis on nende taga, tööpinget niihästi töölistel kui ka tehnikuil ja inseneridel. Nende ülesannete lahendamine — kõnelen siin tööstuse osast, puudutamata rahvamajanduse teisi alasid —, nende ülesannete täitmine nõuab kõigilt meie töömeestelt kogu jõudu, kõike energiat ja kogu indu.

Mulle näib, et kui kõnelda kõige põhilisemaist ülesandeist, mis seisavad tehnilisel intelligentsil ees nende suurte ülesannete täitmisel, siis esimese ning esmajärgulise probleemina ja ülesandena tuleb mainida tehnilise intelligentsi ühiskondlik-poliitilise silmaringi avardamist, ühiskondlik-poliitilise kasvatusprobleemi ja küsimusi. Nõukogude ühiskonnas võib iga suur töö olla edukas ainult siis, kui töö tegija on teadlik selle eesmärkidest ja otstarbest. Ainult siis on töö edu garanteeritud. Kui seda eesmärki ja sihikindlust ei ole, võib väga kergesti tulla vääratusi, komistusi, eksimusi ja takerdusi töös. Töömees nõukogude korras on eelkõige Nõukogude kodanik. Ja see asjaolu etendab otsustavat osa; selle küsimuse alal, nõukoguliku maailmavaate probleemide alal tuleb meie tehnilisel intelligentsil tõsiselt tööd teha, et jõuda neis küsimustes täielikule selgusele. Kui kõige üldisemais joontes püüda iseloomustada, kuidas areneb meie tehnilisel intelligentsil — arvan, et seda võib laiendada meie nõukogude intelligentsi kohta üldse — see nõukoguliku maailmavaate väljakujunemine, siis võime vahet teha kolme põhirühma vahel.

Kõigepealt on teatav osa meie tehnilisest intelligentsist, kes ei suhtu nõukogude võimule kuigi heatahtlikult, vaid ütleksin: lausa

vaenulikult, kuigi ta varjab seda tavaliselt. Omast kohast on see ühiskonna arenemisseaduste kohaselt loomulikki, sest kapitalistliku ühiskonna teenistuses olnud tehniline intelligents on siiski niivõrd tihedasti ja kindlasti seotud selle ühiskonnaga, et tal on raske järsku läbi lõigata nabanöör, mis ühendas teda selle ühiskonnaga. Ka teiste, vanemate nõukogude vabariikide kogemustest oleme võinud näha, et sealgi oli selliseid tehnilise intelligentsi ringkondi, kes olid lausa vaenulikud nõukogude korrale, mille tagajärjel leidis omal ajal aset Šahtõ lugu, nn. tööstuspartei lugu jne. Kuid elu edasi arenedes mõnigi neist, kes tol ajal oli nõukogude võimule vaenulik, jõudis arusaamisele, et see oli ränk eksitus tema poolt nõukogude võimu vastu. Tegelik elu õpetas neid nõukogude võimu hindama, aga kes seda ei tahtnud teha, kes seda ei teinud, sellest läks elu muidugi mööda, sellest veeres eluratas üle.

Teiseks on rühm, kes asub äraootaval seisukohal, kõhkleb ja vaatab, kuidas sündmused arenevad, kuidas elu areneb, kusjuures elu arenemist ei mõtelda tavaliselt mitte niivõrd sisepoliitilisest küljest kui rahvusvahelises ulatuses, — kas seal ei leia aset midagi sellist, mis aitaks nende kõhklemist põhjendada või vähimalt õigustada. Nende inimeste hulgas on üsna tihti selliseid, kes armastavad ironiseerida ühe või teise elunähtuse üle meie nõukogude ühiskonnas ja seada end kõigist teistest kõrgemale, sündmuste ainuõigeks hindajaks. Teisest küljest aga äraelamise vajadus sunnib ka neid inimesi tööd tegema, ja niiviisi kahe olulise teguri vahel kõikudes ja kõheldes tuleb neil kodanikel praegu ja ka tulevikus läbi elada küllaltki raskeid sisemisi võitlusi. Kuid olen kindel, et varem või hiljem määratu suur enamik neist skeptikuist ja kõhklejaist, kui neil jätkub kannatust sündmuse raudse loogikaga lõpuni mõtelda ja tegelikule elule näkku vaadata, saab tublideks töömeesteks ja ausaiks nõukogude kodanikeks. Aeg ja elu õpetavad ning elukool on parim kool.

Kolmas rühm, kui lubate väga skemaatiliselt iseloomustada, on see osa meie tehnilisest intelligentsist ja meie intelligentsist üldse, kes juba algusest peale on asunud nõukogude võimu sei-

sukohal, nõukogude võimu platvormil ja on asunud tööle uue, nõukogude ühiskonna ehitamiseks, kes kindlasti on ühendanud oma saatuse töölisklassi saatusega, meie töötava talurahva saatusega ja üheskoos nendega ehitab uut ühiskonda.

Muidugi on nende kolme rühma vahel enam või vähem eridais toonides üleminekuvarjundeid. Üldiselt aga arvan, et need põhirühmitused iseloomustavad olukorda, kui võtta — ja arvan, et seda võib teha — olukorra hindamise ja sündmuste arenemise lähtekohaks ja mõõdupuuks see, mida oleme näinud teistes nõukogude vabariikides möödunud 28 aasta jooksul. Nende kogemuste põhjal võime üldjoontes sama arenemissuunda ette näha kindlasti ka eesti haritlaskonnale, s. o. et varem või hiljem see haritlaskond, kes on jäänud meile päranduseks vanast kapitalistlikust ühiskonnast, kujuneb valdavas enamuses tublideks töömeesteks meie nõukogude ühiskonna kasuks.

Kõige selle juures aga meie nõukogude võim, bolševistlik partei on küllaltki teadlik, et peame juba praegu mõtlema sellele, kuidas üheskoos selle kvalifitseeritud tehnilise intelligentsiga, kes on vanast korrast tulnud nõukogude korda, ja tema abiga, tema teadmiste abiga kasvatada tööliste endi hulgast, töötava talurahva ja töötava haritlaskonna hulgast uusi nõukogude kaadreid, kes on juba algusest peale ilma reservatsioonideta valmis töötama nõukogude korra kasuks ja kes on sõna tõsisel mõttes liha tööraha lihast ja luu tema luust. Siin seisab ees suur ja oluline probleem, kuidas osata õigesti ühendada vanade tehniliste kaadrite tööd noorte kasvavate kaadrite tööga. Kui igaüks neist püüab selle suure töö ulatusest õigesti aru saada ja rakendab kogu oma jõu selle ülesande lahendamiseks tegelikus töös, siis olen kindel, et saavutame sel alal häid ja tõsiseid tulemusi.

Tagasi tulles nõukogulikule maailmavaate probleemile meie tehnilises haritlaskonnas, rõhutan, et siin seisab nii mõnelgi selt-simehel kindlasti ees palju võitlusi ja palju väärtuste ümberhindamisi. Tahaksin seejuures tähelepanu juhtida ühele väärtarvamusele või eelarvamusele, mida vahel esineb.

Meil leidub inimesi, kes tegelikku elu vaadeldes jõuavad küll järelduseni, et see on muutunud paremaks kui ta oli varem, et bolševistlikud seisukohad on õigemad, selgemad ja järjekindlamad kui kodanlikud seisukohad, aga kardavad seda tunnistada endale ja oma ümbruskonnale, inimestele, kellega koos töötakse. Nad kardavad, et sellest võidaks teha järeldusi, et ta ei ole küllalt iseseisva mõtlemisega inimene, et ta on inimene, kel ei ole kindlat positsiooni elus, kindlat maailmavaadet ega selgroogu. See on aga eelarvamus. Kui ollakse jõudnud selgusele teatavate printsiipiaalsete probleemide suhtes, mille lahendamine viib arenemist edasi, aga mitte tagurpidi, mitte mineviku, vaid tuleviku poole, nõukogude sotsialistliku ühiskonna suunas, siis on inimesele ainult auks, kui ta julgeb seda enesele ja teistele siirasti ning avalikult tunnistada.

See argus, see julguse puudus, see eelarvamus on kindlasti pärit minevikust, ja olen kindel, et meie, nõukogude inimesed, saame sellest üle, mida varem, seda parem.

Meie tehnilise intelligentsi ja üldse haritlaskonna maailmavaate ümberkujunemiseks on väga oluline, et põhjalikult tuntaks meie nõukogude ühiskonna, meie nõukogude majanduse arenemis-seadusi.

Siin ei toimu midagi olulist juhuslikult, siin kehtib kindel seaduspärasus. Selles, mida Nõukogude valitsus ja bolševike partei teostab, on oma kindel, raudne sisemine loogika. Mida õigemini iga üksik töömees saab aru neist seaduspärasustest, kogu sellest poliitikast, mida teostavad meie partei ja nõukogude võim, seda edukam on tema töö, sest siis saab ta kooskõlastada oma töö kogu selle suure tööga, mida teeb meie Nõukogude riik. Kui kapitalistlikus korras ühiskond areneb pimesi, stiihiliselt, siis nõukogude korras etendab otsustavat osa ühiskonna elu arenemise teadlik ja plaanipärane juhtimine marksistlik-leninliku ühiskonna- ja majandusteaduse seaduste järgi, ning nende seaduste tundmine ja neist arusaamine on väga oluliseks ja tähtsaks ülesandeks meie tehnilisele haritlaskonnale. Peale selle, et ta tunneb oma kitsast eriala, peab igal meie inseneril ja tehnikul olema

põhjalikke teadmisi majanduse ja poliitika alal. Selles, seltsimehed, on teil veel palju ja palju teha.

Selleks, et aru saada olevikust ja näha arenemissuunda tulevikku, on väga kasulik aeg-ajalt heita pilk ärakäidud teele, vaa data minevikku, mis oli seal, kuidas arenes seal elu, kuidas seal töötasime ja missugune oli olukord siis võrreldes praeguse olukorraga. Selles mõttes näib mulle, et ka meie eesti tehnilisel intelligentsil on väga kasulik heita pilk tagasi kodanliku Eesti päevile. Siis leiame ka need põhjused, mis pärast ja kust võrsuvad need kolm põhirühma meie tehnilise intelligentsi hulgas, millest meil oli eespool juttu.

Esimese rühma moodustasid need tollaegse tehnilise intelligentsi esindajad, kes olid lähedalt seotud Puhkide ja teiste tööstusmagnaatidega. Teiseks oli neid, kes asusid vastasrinnas ühe või teise kodanliku korra nähtuse suhtes ning avaldasid teatavat skepsist olukorra kohta, ja kolmandaks oli neid, kes seisid lausa opositsioonis tollaegse korraga, kuigi nad ei olnud veel jõudnud nõukogude võimu positsioonini.

Vastuvaidlematu tõde on aga, et eesti tehnilisel intelligentsil pole üldse vist kunagi olnud raskemaid päevi, kui kodanliku nn. iseseisvuse ajal. Isegi tsaariaegse Venemaa olukorras oli tehnilisel intelligentsil suurem tööpõld kui kodanliku iseseisvuse ajal. Loodan, et igaühel teist on väga hästi meeles, kuidas Eesti tööstus nägi välja 1913. a. ja kuidas see tööstus nägi välja kümme aastat hiljem, aastal 1923 ja edasi. Suured käitised, kus töötas tuhandeid ja tuhandeid töölisi, muutis eesti kodanlus varemeiks. Võib-olla on siin seltsimehi, kel tuli oma käega vanarauaks teha Kopli suurtehaseid, mis vanarauana veeti välja ja müüdi edasi. Arvan, et ükski loov ja töötahteline insener ei või näha ilma südamevaluta, kuidas käitis lammutatakse ja tehakse vanarauaks, samal ajal aga peavad ülikooli lõpetanud ja kõrgema tehnilise haridusega inimesed otsima ülalpidamist kantseleiametnikena või lihttöölisena vabrikuis jne. jne. Seda juhtus aga kodanliku Eesti päevil sageli, ja kindlasti teavad seltsimehed omagi kogemustest niisuguseid juhtumeid.

Kõige selle väiksuse, selle kitsusega võrreldes on nõukogude võim loonud suurimad võimalused meie majanduse ja meie tööstuse arendamiseks ning ühes sellega ka meie tehnilise intelligentsi tööks, sõna otseseimas mõttes suurimad ja avaraimad võimalused.

Ikka ja jälle kipub pilk vanemate nõukogude vabariikide juurde, sellele tööle, mis seal on tehtud 28 aasta kestel. Kindlasti mäletab enamik teist, missugune oli tsaariaegne Venemaa, kui võrd ta oli majanduslikult muust maailmast maha jäänud: „Meie olime 50—100 aastat teistest maadest maha jäänud ja pidime selle vahemaa tasa tegema 10—15 aastaga“, ütleb seltsimees Stalin. Aga see töö, mida nõukogude võim on teinud, need stalinlikud viisaastakud, mida Nõukogude Liidu töörahvas vanemais vabariikides on teostanud, kõik see on põhjalikult muutnud maa välimuse ja loonud omaaegse tsaari-Venemaa majanduse praeguses Nõukogude Liidus hoopis uueks. Mul ei tarvitse hakata seda pikemalt seletama, sest kujukaimaks tõenduseks selle kohta on hiljuti lõppenud Isamaasõda, kus Nõukogude relvade vägevus jäi võitjaks. Ja võitjaks jäi ta mitte ainult seepärast, et Nõukogude kodanik kaitses oma kodumaad viimse veretilgani — vaprustest ja vahvusest üksi on vähe! —, vaid eeskätt seepärast, et Nõukogude majandus pidas vastu sõja katsumustele ja Nõukogude tehnika osutus paremaks kui vaenlase oma. Kui ei oleks olnud nõukogude võimu, kui Nõukogude Liidus ei oleks bolševike partei juhtimisel teostatud viisaastakuid, siis võib kindlasti ütelda, et meie ei oleks sellest sõjast võitjainena välja tulnud.

See hoogus majanduslik arenemine Nõukogude Liidus viimase veerandsajandi jooksul on andnud meie tehnilisele intelligentile nii kolossaalseid töövõimalusi, millest varem keegi poleks undki võinud näha. Ja see, mida näeme vanemais liiduvabariikides, on ka Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi arenemise perspektiiv ja väljavaade.

Kui rääkida mõnest konkreetsemast ülesandest meie majandusliku ülesehitustöö alal, siis juhiksin teie tähelepanu Ülelii-

dulise Kommunistliku (bolševike) Partei 18. konverentsi otsuste. See konverents andis juhiseid majanduslikuks ehitustööks, mis on täiel määral kehtivad ka praegu. Luban endale tsiteerida siin üht kohta selle konverentsi otsusest, mis võeti vastu sm. Malenkovi aruande kohta:

„Meie tööstuses ja transpordi alal ei tohi olla mahajäävaid käitisi. Kõik tehased, vabrikud, kaevandused ja raudteed on kohustatud plaani täitma.

Võidelda plaani täitmise eest, täita plaan, töötada plaani järgi, — see tähendab:

a) täita aasta, veerandaasta ja kuu tootmisplaanid mitte keskmiselt, nagu seni, vaid ühtlaselt plaani järgi, valmistoodangu väljalaske graafiku järgi, mis juba varem koostatud;

b) täita plaan mitte üksnes keskmiselt kogu tööstusharu ulatuses, nagu seni, vaid täita plaan igas üksikus käitises;

c) täita plaan mitte üksnes keskmiselt käitise ulatuses, nagu seni, vaid täita plaan igas osakonnas, igas brigaadis, igal masinal ja igas vahetuses;

d) täita plaan mitte üksnes hulga poolest, vaid tingimata ka omaduslike näitajate poolest, tingimata ka kvaliteedilt, komplektselt, nomenklatuuri järgi, kinni pidades kindlaksmääratud standardidest ja plaanikohasest omahinnast.“

Siin, seltsimehed, on kvintessents sellest, kuidas on tarvis töötada ja kuidas on tarvis toota.

Tõin eespool arve selle kohta, et näiteks novembris umbes pooled meie käitistest täitsid plaani, teine pool aga plaani ei täitnud. See nõuab meie eriteadlastelt suurimat ja hoolikaimat tähelepanu. Igas käitises, kus plaani pole täidetud, tuleb uurida, miks seda ei ole tehtud ja missugused abinõud tuleb tarvitusele võtta, et plaan täidetak. Neis käitistes aga, kus plaan on küll täidetud, juhtub olema osakondi, töökodasid ja jaoskondi, kes pole plaani täitnud, ja ka kogu käitis võiks plaani täita veel paremini kui seni.

Juhin sellele teie tähelepanu, juhtivad majandustegelased, et tööstusplaan, majandusplaan, mis on kinnitatud valitsuse poolt

ja antud rahvakomissariaatidele ja käitistele, on riiklik seadus, on samasugune riiklik seadus nagu iga muugi seadus, ja nõukogude seadus tuleb täita täpselt ja kindlasti. Mingisugune seaduse täitmatajätmine ei ole lubatav, ja see käitise direktor, peainsener, jaoskonnaülem, meister jne., kes ei täida plaani, rikub riigi seadust. Kahjuks mõtlevad mõnedki meie majandusmehed sellele küsimusele liig vähe. See võib tuua ja kindlasti toobki kurbi pettumusi nii mõnelegi sellisele töömehele, kes ei armasta mõtelda, kuidas täita seadusi ja kuidas neid paremini täita. Riigihuvid, töörahva huvid, Nõukogude kodumaa huvid peavad olema üle kõige.

Nõukogude riigi huvide kaitsmine ja nende eest võitlemine on meie tähtsaim ning peamine kohus. See nõuab muidugi väga hoolikat ja tähelepanelikku suhtumist tööle, nõuab oskust manööverdada tegeliku elu nõuete järgi. nõuab. kus tarvis. meie majandusplaani korrigeerimist nii, nagu tegeliku elu vajadused seda nõuavad. Seltsimees Stalin ütles kord, et majandusplaanile ei tohi vaadata kui kord antud igavesti muutumatule asjale, vaid et majandusplaani tegelikus elus korrigeeritakse ja tavaliselt ikka plaani suurendamise suunas. Sest vaevalt näeme plaani koostamisel ette kõiki võimalusi ja kõigi nende võimaluste kasutamist, mis on meie käitistes olemas.

Selle küsimuse juurde tulen hiljem tagasi, siin aga tahaksin veel kord rõhutada seda, et iga insener, iga tehnik ja iga juhtiv töömees vabrikus peab eelkõige mõtlema sellele, kuidas täita käitise, jaoskonna, Peavalitsuse ja Rahvakomissariaadi tööplaani, mis on riigi poolt kinnitatud. Kui igaüks meist mõtleb sellele kui töötame selleks nagu kord ja kohus ning organiseerime selleks kõik need, kes töötavad meie juhtimisel, siis, seltsimehed, oleks meil palju vähem selliseid käitisi, kes ei täida oma plaani. See on tarviline ja, näib mulle, ka võimalik. Aga see nõuab eelkõige suurt tööd ning käitiste juhtimise ja organiseerimise töö parandamist.

Teie ise näete puudusi oma töös ja tunnete neid paremini, kui meie, võib-olla, nii mõndki neist tunneme. Seepärast ei hakka

ma neid üksikasjaliselt ette tooma, vaid loodan, et järgnevais sõnavõttudes täiendate konkreetsete faktidega seda, mis on tarvis teha, et meie töö areneks paremini. Uht tahan aga ütelda: meil on käitistes kahjuks mõnikord lugu nii, et on palju igapäevaseid pisiaskeldusi, mis tõmbavad tehnilise personaali kõrvale suuremaid ja põhilisemaid küsimustest vabriku, jaoskonna või osakonna juhtimise alal, igapäevaseid pisiasju, millesse meie insener-tehniline personal vahel upub oma töös. On halb, kui vabriku peainsener peab lahendama küsimusi, mida võiks lahendada ja peaks lahendama jaoskonnaülem, administratiiv-aparaat või koguni brigadiir. Sellega ei taha me sugugi ütelda, et vabriku peainsener ei peaks teatud juhtumel tegelema ka konkreetsete pisiküsimustega. Asi ei tohi aga kujuneda selliseks, et pisiasjade taha kaovad suured käitise juhtimise probleemid.

Käitiste tööplaani täitmist jälgides võib sageli tähele panna, et ühest küljest jätab toodangu kvaliteet palju soovida ja et teisest küljest püütakse plaani täitmist ainult rublades, rahalises väärtuses, jättes aga plaani täitmata nomenklatuuri osas. Seltsimehed, tahaksin eriti toonitada seda, et riiklik plaan, mis on antud rahvakomissariaatidele ja käitistele, peab täidetama mitte ainult rahalises väärtuses, vaid ka nomenklatuurilt, s. o. et tuleb toota nii ja nii palju ning nii- ja niisuguseid esemeid, väärtuselt peab see olema nii- ja niisugune, omahind peab olema nii- ja niisugune jne. Meil leidub vabrikudirektoreid, kes püüavad täita plaani ainult nende artiklite arvel, mida on hõlpsam ja kasulikum toota, jättes aga teiste artiklite osas plaani täitmata. Näiteks oli lugu nõnda jalanõude alal, kus toodeti igal võimalusel kalleid naiste kingi, aga töömehe saabastele ja laste jalanõudele ei tahetud mõteldagi, sest nende valmistamine ei olevat „kasulik“. Siin ei ole tegemist mitte nõukoguliku, vaid kodanliku arusaamisega, kus vaadati ainult kitsale omakasule. Töö kvaliteet ja kvantiteet, töö hulk ja omadus ning käitise toodangu nomenklatuur peavad olema täpselt niisugused, nagu see on kindlaks määratud riikliku seadusega, s. o. riikliku plaaniga.

Väga suur probleem on omahinna probleem meie käitistes ja tööstustes. Sellel ei saa ma pikemalt peatuda, juhin vaid meie ökonomistide, meie asutuste ja rahvakomissariaatide tähelepanu sellele, et siin on meil veel palju isevoolu, kus sageli vabriku või tehase juhtkond koostab mõne toote omahinna lihtsalt silma järgi või koguni hoopis fantastilistest osistest, — ja kui võtta pliats kätte ja välja arvutada tegelik omahind, siis näeme, et see on hoopis teissugune. Meie majandusmeestel tuleb tööstustoodangu omahinna ja üldse finantsprobleemidega väga tõsiselt tegelda, mida seni tehakse kahjuks veel puudulikult. Meie insenerid ja tehnikud ei armasta kahjuks kuigi suurt sõprust pidada käitise raamatupidamis- ja arveaparaadiga, kes lahendab finantsküsimumsi.

Kaks järgmist olulist probleemi, millega igal sammul puutume kokku, on: tööjõu probleem ja kütteprobleem.

Tööjõu küsimuses ei ole ette näha, et meil tööjõu arv tööstuses järsku ja ulatuslikult kasvaks. Ei ole mingeid andmeid, mis lubaksid seda ütelda ja ennustada. Igal majandusmehel on tarvis tõsiselt mõtelda sellele, kuidas lahendada tööjõu probleem oma käitises, tööstuses, rahvakomissariaadis jne. Ei tohi lootma jääda, et inimesed ise tulevad ennast tööle pakkuma, vaid tööjõu värbamist tuleb organiseerida — noorte hulgast, maalt, töölisperekondadest jne. Linnades on meil veel inimesi, kes võiksid töötada vabrikuis, aga ei tööta kusagil. Tuleb korraldada nii, et need inimesed tuleksid vabrikusse tööle. Peale selle tuleb palju suuremat tähelepanu pöörata meie tööstuskoolidele. Mõni aeg tagasi, arutades partei Keskkomitees tööstuskoolide küsimust ja seda, kuidas meie majandusmehed suhtuvad neile koolidele, olime sunnitud konstateerima, et meie töösturid ei hooli suurt tööstuskoolidest: ei taha anda neile ruume, tööpinke, sisseseadeid, ei taha lubada praktikat käitises jne. See on lühinägelik poliitika, sest tööstuskoolidest on võimalik saada kvalifitseeritud töölisi, ja ma arvan, et nii mõnigi käitisedirektor ja majandusmees, kes praegu üleolevalt suhtub neile koolidele, on aasta, kahe või kolme pärast sunnitud seda rängasti kahetsema.

Edasi on võimalik tööjõupuuduse küsimust lahendada tööprotsessi mehhaniseerimise abil. Tööprotsessi tuleb mehhaniseerida eriti neil töödel, mis nõuavad suuremal arvul inimtööjõudu ja on inimesele raskemad. Ka sellele küsimusele pööratakse seni kahjuks liig vähe tähelepanu. Aga kogemused on sellised, et tööjõudu ei jatku, ja isiklikult arvan, et ka siis, kui värbame tööjõudu maalt ja töölis perekondadest, tuleb meil ikkagi tööjõust puudus. Väljapääs on siin selles, et peame inimtööjõudu järjest rohkem asendama masintööjõuga. Kus on võimalik, sinna toome masina inimesele abiks kõigil aladel. Aga selles tuleb olla agar ja pealehakkaja. Ei tohi ootama jääda, kuni avaneb võimalus moodsaima mehhaniseerimise rakendamiseks, vaid tuleb kohe ära kasutada ka lihtsamad ja vähemad mehhaniseerimisvõimalused.

Alles eile õhtul arutasime partei Keskkomitee büroos, miks meie elektri jaamad varustamine põlevkiviga on korraldatud halvasti. Ja mis ilmnes? „Estoenergo“ direktorile sm. Danilovile — ma ei tea, kas ta on siin, ei näe teda praegu! — on kordvalt öeldud, et Tallinna elektri jaamas on tarvis mehhaniseerida põlevkivi mahalaadimine ja paigaletoimetamine ning alata lihtsaimaist vahendeist. Kuid sm. Danilov ei ole seda seni teinud ja ka elektri jaama direktor sm. Kilter ei hooli sellest. Eile kinnitas sm. Danilov, et töötame välja projekti, mis näeb ette moodsaima ja põhjalikema mehhaniseerimise. Juba 2—3 kuud töötab ta projekti kallal, selle asemel et rakendada esialgu lihtsamaid vahendeid, et meie käitised ei jääks elektrienergia puudusel seisma. See on vildak ja lubamatu arusaamine sellest, kuidas on tarvis osata ühendada suuremad ja kaugemad ülesanded tänapäeva otseste vajaduste rahuldamisega.

Tööjõupuuduse küsimus on meil kõige laiemas ulatuses rahvamajanduse probleem. Selle lahendamiseks aitab suurel määral kaasa ka see, kui peale positiivsete abinõude rakendamise paneme ühisel nõul ja jõul käed külge ka nende negatiivsete nähtuste kõrvaldamiseks, mida meil töökorralduses esineb üsna laialdaselt veel. Palju on meil veel puudusi tööjõu värbamises,

töö normimises, tükitöö sisseseadmises ja töötasudes. Ka töödistsipliin on veel nõrk ja jätab palju soovida: vabrikuis ei kasutata meil veel iga minutit tööks, nagu see peaks olema. Kõigist neist puudustest ja väärnähtustest peame kiiresti üle saama.

Kõigil neil probleemidel ei saa ma kahjuks pikemalt peatuda, aga ühele asjaolule, mis on seotud tööjõu probleemi lahendamise-ga, tahaksin siiski veel tähelepanu juhtida. Nimelt hoolitsevad meie vabrikute direktorid ja peavalitsuse juhatajad vähe oma tööliste heaolu, nende elutarbeliste vajaduste rahuldamise eest. Aga kui tööliste eest ei hoolitseta nagu kord ja kohus, kui neile ei maksta õigel ajal palka, kui ühiselamu on must ja korratu, kui söökla töötab halvasti, kui abimajand selle asemel, et anda pro-dukte töölistele ja nende sööklale, muutub abimajandi juhataja enda äraelamise vahendiks jne. jne., — kuidas saab olla tungi niisugusesse vabrikusse tööleminekuks? Vastupidi: niisugusest vabrikust minnakse ära, sinna, kus tööliste eest hoolitsetakse paremini. Pealegi ei ole tööliste heaolu eest hoolitsemine, amet-nike ja insener-tehnilise personaali heaolu eest hoolitsemine ja neile vastavate töötingimuste loomine, nagu nõukogulikult seda mõistame, mitte ainult asjaomase käitise sisemine asi, vaid rah-vamajanduslik ja ka poliitiline küsimus.

Suure osa sellest probleemist, kuidas rahuldada meie töötajate elutarbelisi vajadusi, kuidas parandada nende elujärge ja sellega võimaldada neile tõhusamini rakendada tööprotsessi, moodustab ka massikaupade tootmise küsimus, mille kohta Eesti NSV Ülemnõukogu võttis hiljuti vastu seaduse.

Kõigile neile probleemidele tuleb meie majandusmeestel väga tõsiselt ja väga põhjalikult mõelda.

Hiljuti toimus Tallinnas esimene ülemaaline stahhaanovlaste ja lööktööliste nõupidamine, kus arutati olukorda stahhaanovlaste töö ja lööktöö arenemise alal meie vabariigis ja ülesandeid, mis seisavad sel alal ees. Tahaksin siin paari sõnaga juhtida teie tähelepanu sellele, et sotsialistliku võistluse, stahhaanovliku liikumise ja lööktööliste liikumise arendamisel on väga suur üles-

anne täita insener-tehnilisel personaalil. Sest tööline võib kuitahes hästi töötada ja kogu innu sellesse töösse valada, aga kui tehniline juhtkond ei kindlusta talle neid võimalusi, kuidas seda indu rakendada ja edukalt töötada, kui masinad ei ole tarviliselt korras ja abimaterjali ning instrumente pole käepärast, siis võib see töölise, stahhaanovlase ja lööktöölise kõige parema töötahte halvata ja hävitada. Nõupidamisel kuuldus mõnesid sääraseid häáli delegaatide poolt, et kõikjal ei suhtu insener-tehniline personaal lööktöö, stahhaanovliku liikumise ja sotsialistliku võistluse organiseerimisele nii, nagu see peaks olema. Kui see on nii, siis, seltsimehed, on see lausa lubamatu. Tuletaksin teile meelde üht valitsuse otsust selle kohta. See on samuti väljavõte partei 18. konverentsi resolutsioonist. Punkt 5 ütleb seal järgmist:

„On tarvis kõigiti arendada stahhaanovlikku liikumist, suunates stahhaanovlaste initsiatiivi tööviljakuse tõstmisele, tootmise tähtsaimate küsimuste lahendamisele, mahajäävate tootmisosakondade järeletõmbamisele.“

Uhe sõnaga: on tarvis igati stahhaanovlikku liikumist organiseerida, et parandada mahajäänud kohti. Aga kes teab veel paremini, missugune on vabrikus või peavalitsuses mahajäänud koht, see koht, mis takistab tööd teistelgi aladel, kui mitte insener-tehniline personaal. Ta võib suunata tööliste initsiatiivi selles sihis, kuidas seda kitsast kohta avardada, mahajäänud kohti järele tõmmata. See aitab tõsta meie tööviljakust ja parandada meie tööd. Tööviljakus on ju see, mis otsustab nõukogude sotsialistliku korra saatuse. Uus sotsialistlik tööviljakus, kõrgem kui kapitalistlik tööviljakus, tagab lõplikult ka sotsialistliku korra võidu vana korra üle.

Hiljem tuleb rahvakomissariaatide esindajailt sõnavõtte üksikute majandusalade kohta, seepärast ma ei hakka neil eraldi peatuma. Kaht tööstusharu tahaksin siiski esile tõsta: need on põlevkivitööstus ja ehitusmaterjalide tööstus.

Põlevkivitööstus on selline tööstusharu Eestis, millest, nagu igaüks meist teab väga hästi, sõltub väga suurel määral kogu

meie vabariigi rahvamajanduse arenemine. See on domineeriv tööstusharu, võib-olla, praegu veel mitte oma osatähtsusest üldises toodangus, aga tema arenemise tendents, arenemise suund on selline, et lähimas tulevikus kujuneb ta ka oma ulatuselt otsustavaks teguriks meie rahvamajanduses.

Seepärast on tarvis, et meie teised tööstusharud, mil on kokku puuteid põlevkivitööstusega, toetaksid ja abistaksid kõigiti seda tööstusharu tema praeguste ja eelseisvate ülesannete täitmisel.

Meie rahvamajanduses on väga kitsas koht, mida juba mainisin, nimelt energeetika ja elektrienergia probleem, ja see sõltub kõigepealt põlevkivist, sest meie energiabilansis ei ole hüdroenergiat kuigi otsustaval määral. Kui tulevikus ehitame üles Narva elektrijaama, siis olukord, võib-olla, muutub, aga praegu igatahes otsustab meie energeetika bilansi küsimuse põlevkivi, ja juba see fakt iseendast räägib küllaltki selget keelt.

Peale selle veel muidugi kütteainena laiemas mõttes, keemiatööstuse toorainena jne., — kõigil neil aladel on meie põlevkivitööstusel suuri väljavaateid ja suuri perspektiive. Arvan, et tuleb aeg, ja mitte kauges tulevikus, kus samuti nagu praegu ehitame põlevkivirajooni käitisi ja paneme juhtmeid Leningradi varustamiseks gaasiga, jõuame ka niikaugele, et hakkame ka Tallinna ja, võib-olla, teisi Eesti NSV linnu varustama põlevkivigaasiga nende tööstuste ja olustikuliste vajaduste rahuldamiseks. Seega on vaja suurimat tähelepanu meie põlevkivitööstuse arendamisele ja sügavat arusaamist neist probleemidest, mis on sellega seotud!

Edasi paar sõna meie ehitusmaterjalide tööstusest. Fašistide poolt pealesunnitud sõda on toonud meie kodumäale palju purustusi, on jätnud meie rahvamajandusele raskeid haavu ja jälgi. Nende haavade ravimine ja nende jälgede kaotamine nõuab, et pööraksime suurimat tähelepanu ehitusküsimustele ja ehitusmaterjalide tööstuse küsimustele.

Peab ütleva, et sel alal ei ole meil lood kaugeltki veel sellises korras, nagu nad peaksid olema. Tänavu, 1946. aastal, tuleb meil

väga tõsiselt parandada oma tööd ehitamise alal, niihästi kvaliteedi kui ka kvantiteedi mõttes. Kõigepealt puutume siin jällegi kokku tööjõu-probleemiga. Ja jällegi pean ütleva, et meie ehitajad, meie ehitusmeistrid, need, kes seda tööala juhivad, ei pööra küllaldaselt tähelepanu selle töö mehhaniseerimisele ja industrialiseerimisele, kui nii võiks ütelda. Sellest tingitult on meie ehitustempo aeglane, ja me ei suuda oma linnu ja kaitisi küllalt kiiresti üles ehitada. Me ehitame alles nii, nagu mõnikümmend aastat tagasi. Siin ei ole tähtis mitte see, et meil pole vahest veel küllaldaselt ehitusmehhanisme, vaid tähtis on see, et saaksime aru paratamatust vajadusest ehitada teisiti, ehitada paremini, kui teeme seda praegu ja kui tegid seda meie isad 50—60 aastat tagasi.

Praegu takistab ja pidurdab meie ehitustegevust ehitusmaterjalide — tsemendi, lubja ja telliste — vähesus, aga meil on võimalik nende tootmist laiendada ja arvan, et lähemal ajal valitsus kaalub küsimust, kuidas organiseerida ehitusmaterjalide tootmist nii, et see suudaks rahuldada kõik meie vajadused vabariiklikus ulatuses. Siin peavad aga kohalike tööstuste rajamise alal appi tulema ka kohalikud nõukogude asutused, kohalikud võimud — maakonna ja linna täitevkomiteed ja vallad, kes võiksid siin palju ära teha. Telliskivitehased ei tarvitse ju sugugi olla suurtehased, mis annavad 20 miljonit tellist aastas. Ei, siin võib tõhusalt kaasa aidata suur hulk vähemaid tehaseid, mis on laiali pillatud üle kogu maa ja rahuldavad kohalikke vajadusi selleks, et suuremad ehitusmaterjalide tööstused, telliste vabrikud võiksid anda oma toodangu ainuüksi suuremate ja tähtsamate objektide jaoks. Sama on kehtiv ka lubja ja teiste ehitusmaterjalide küsimuses.

Kahjuks pean ütleva, et mõnikord suhtuvad meie ehitusmaterjalide tööstuse juhtivad inimesed lohakalt oma ülesandeile. See nähtub näiteks loost Kunda tsemendivabrikus. Vabriku laiendamiseks ja suurendamiseks aitasime meie muretseda sinna sisseseadeid, aga need pandi seal lihtsalt õue maha, ja nii seisab see sisseseade seal kuude kaupa ja keegi ei mõtle, kuidas seda

tööle rakendada, kuidas Kunda vabriku toodangut suurendada. Kõik, mis seal on vabandavaiks põhjusiks ette toodud, on paljad sõnad, aga tegelikku hoolitsemist ja muret vabriku toodangu suurendamise eest ei ole. Niisugune olukord, niisugune suhtumine tööle on täiesti lubamatu.

Lõpuks veel paar märkust. Esiteks — mulle näib, et käitiste insener-tehnilisel personaalil tuleb tihedam side ja koostöö luua käitiste parteiorganisatsioonide ja käitiste ametiühingu-organisatsioonidega. Sel alal näeme praegu veel palju puudusi, mis ei ole alati tingitud siiski ainult insener-tehnilisest personaalist, vaid süüdi on siin sageli ka kohalikud parteiorganisatsioonid ja käitiskomiteed. Kui partei-algorganisatsioonide või partorgide ja insener-tehnilise personaali vahel valitseb suurim sõprus ja koostöö, siis on võimalik lahendada palju küsimusi hoopis edukamalt, kui oleme seda suutnud seni. Inseneride ja tehnikute oskus, nende teadmised töötamise alal ei suuda teinekord üksi saavutada neid tulemusi, mida vajame, kui meie partei juhtiv osa ja võim ei tule neile appi teatavate probleemide lahendamisel. Samuti vastupidi: kohalik parteiorganisatsioon, kui ta ei ole tihedalt seotud insener-tehnilise personaaliga, ei suuda üksi lahendada tehnilisi ja organisatsioonilisi probleeme, kui tal ei ole abiks vastava kvalifikatsiooniga eriteadlasi.

See koostöö ei pea aga piirduma mitte ainult partei-algorganisatsiooni ja aktiivse osavõtuga ametiühingu tööst, vaid seda tuleks laiendada ka partei rajoonikomiteele — partei linna- ja maakonnakomiteele. See tuleks kasuks mitte ainult parteikomiteele, vaid ka insener-tehnilise personaali oma tööle käitises. Sellele lisaks on tarvis tihedat sidet ka partei Keskkomitee ning meie käitiste ja rahvakomissariaatide insener-tehnilise personaali vahel, milline side jätab praegu veel palju soovida.

Seltsimehed, oma kõne alguses mainisin, et mida paremini Nõukogude kodanik on teadlik oma töö eesmärkidest ja sihtidest, seda edukam on tema töö. See ei käi üksi insener-tehnilise personaali, vaid iga töötaja, iga kodaniku kohta. Kahjuks peab üt-

lema, et poliitiline selgitustöö meie käitistes ja vabrikuis on veel puudulik ja jätab väga palju soovida. Viimasel ajal seoses Ulemnõukogu valimistega on see töö mõningal määral küll paranenud, aga puudusi on ikkagi veel liig palju. Seda ei näe mitte üksnes meie ühiskondlikud töömehed käitistes, vaid seda näeb ka insener-tehniline personaal ise, kes oma suuremas osas ei võta veel aktiivselt osa ühiskondliku töö organiseerimisest ja korraldamisest käitistes, poliitilise selgitustöö tegemisest. Olen arvamisel, et iga insener, iga tehnik ja iga töömees, kes kuulub insener-tehnilise personaali hulka, ei pea mitte ainult ise olema teadlik kõigist poliitilistest küsimustest, vaid peab parteiorganisatsioonidele ja ametiühingu-organisatsioonidele abiks olema ka ühiskondliku elu korraldamisel käitises. Vabrikudirektor ja peainsener vastutavad täiel määral poliitilise olukorra eest käitises, selle eest, kuidas areneb seal poliitiline selgitustöö, tööliiskade kasvatamine nõukogude vaimus. Meil aga tuleb ikka veel ette selliseid juhtumeid, et kui kusagil vabrikus on käimas mingi üritus, ei edene see nii, nagu tarvis, ja kui siis küsida direktorilt, et miks teie ei võta osa selle korraldamisest, siis saad tavaliselt vastuse, et selleks on partorg, see on tema asi, mina olen vabriku direktor. See on halva direktori vastus. See ei ole õige vastus. Samuti kui sõjaväes väeosa ülem vastutab täiel määral selle eest, mis sünnib tema väeosas, samuti on vabriku direktor vastutav kõige selle eest, mis sünnib vabrikus. Meie nõukogude ühiskonnas on ühiskondlik poliitikaelu väga tihedalt seotud majanduslike ülesannete lahendamisega, ja kõik majanduslikud ülesanded on ehitatud liivale, kui me ei kindlusta neid vastava poliitilise tööga. Kui meie vabriku tehniline juhtkond ei kindlusta vabrikut vastava poliitilise tööga, siis nende majanduslikud saavutused on liivale ehitatud ja tuleb tagasilööke, läbikukkumisi jne.

Seepärast, seltsimehed, tahaksin teile eriti südamele panna, et meie kõik hästi ja põhjalikult saaksime aru, milline tähtsus on sel töö. Praegu NSV Liidu Ulemnõukogu valimiste eel, kus poliitiline töö areneb üle kogu maa igas käitises, asutuses, külas

jne. suurimas ulatuses, on insener-tehnilisel personaalil suuri-
mad ja avaraimad võimalused lülitada end sellesse töösse ja
anda oma parim selle töö organiseerimisel, jõudumööda ja ees-
kätt aga ise arusaamisele jõudes kõigi nende küsimuste ja prob-
leemide üle, mis kerkivad valimiskampaania käigus üles. Peab
ütleva, et valimiskampaania tõstab ja on tõstnud meie ette kõik
meie elu ja töö põhiküsimused, poliitilised ja majanduslikud
probleemid. Kõik probleemid kerkivad vähemal või suuremal
määral üles. Tahaksin toonitada seda, et meie tehniline intelli-
gents selles suures töös, poliitilises töös, milles praegu oleme
ja mis areneb tõusu suunas, aitaks aktiivseimalt kaasa ning võ-
taks sellest tööst suurima agarusega osa. See on kasuks meie
rahvale ja meie riigile, see on kasuks meile endile.

Ulesanded, mis seisavad ees meie noorel Nõukogude Eesti Va-
bariigil, on suured. Töö on suur, ülesanded on keerukad ja ras-
ked, aga kõik raskused tuleb meil ära võita. Meie, nõukogude
inimesed, oleme juba kord niisugused, et me ei kohku raskuste
ees kunagi tagasi. Selge ja kaine pilguga hindame olukorda, võ-
tame seda nii, nagu see on tegelikult, ning otsime ja tingimata ka
leiame tee, kuidas neist raskustest üle saada ja kuidas oma ehi-
tustööd edukalt jätkata.

Selles suures töös, mille oleme alustanud ja mida teeme bolše-
vike partei juhtimisel, ei tohi me mõtelda mitte ainult tänapäe-
vale, vaid meil tuleb mõtelda ka sellele, mis tuleb homme, et
meie ei ehita mitte ainult endile, vaid et anname oma prima,
oma oskuse ja oma energia selleks, et meie töötavale rahvale
ehitada parem elu, et meie lastele ja lastelastele ehitada parem
tulevik, et neil ei tarvitseks üle elada selliseid raskusi, mida on
tulnud üle elada käesoleval sugupõlvel, et neil oleks kindlusta-
tud inimvääriline elamine sotsialistlikus korras, majanduslik
jõukus ja kõrge kultuuriline arenemistase.

Ja ma kordan, et see ei tule mitte iseendast, vaid et see nõuab
tööd, tööd ja veel kord tööd, visa, pingerikast ja rohket jõudu
nõudvat tööd. Lubage selleks suureks eelseisvaks tööks Eestimaa
Kommunistliku (bolševike) Partei poolt soovida meie Nõukogude

Eesti tehnilisele intelligentsile head tahet, head edu! Loodan, et hiljem võime oma tehtud tööle tagasi vaadata rahuldustundega ega tarvitse punastada ei tänapäeva ega ka tulevaste põlvete ees.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu meie Nõukogude Eesti tehniline intelligents!

Elagu Nõukogude Liit!

Elagu seltsimees STALIN!

Kõne vabariiklikul propagandistide ja agitaatorite nõupidamisel

Tallinnas, 29. mail 1946

Seltsimehed!

Tahaksin teha mõned märkused meie nõupidamisel arutatavate küsimuste kohta, eeskätt meie rahvahulkades tehtava poliitilise selgitustöö kohta seoses viisaastaku plaani täitmisega ning rahvahulkade organiseerimise ja mobiliseerimisega selle plaani täitmisele.

Seltsimees Stalin ütles ühes oma kõnes, et riikide ja rahvaste saatust ei otsusta nüüd enam mitte ainult juhid, vaid eelkõige tööraha hulga. Töölised ja talupojad, kes ilma kisa ja kärata ehitavad vabrikuid, kaevandusi, raudteid, kolhoose ja sovhoose, kes loovad kõik eluhüved, kes toidavad ja rõivastavad kogu maailma, — need on tõelised sangarid ja uue elu loojad.

Kui meie Nõukogude Eestis tahame täita neljanda stalinliku viisaastaku plaani — me tahame täita ning täidame selle —, siis tähendab see seda, et peame suutma kõige laiemad tööraha-hulgad organiseerida sellele tööle.

Eesti on noor nõukogude vabariik, ja see vajutab oma pitseri kogu meie elule, erisuguse pitseri, mis erineb olukorrast teistes nõukogude vabariikides. Ilma et hakkaksin oma lühikeses sõnavõtus seda mõtet põhjalikult käsitlema, pean tingimata vajalikuks, et iga agitaator ja propagandist alati arvestaks seda konkreetset olukorda, milles tal tuleb tegutseda. Meie nõukogude vabariigi olukorda ei pea ega tohigi mehhaaniliselt üle kandma teisele, mida oleme näinud teistes ja juba vanemais nõukogude vabariikides. Tuleb õppida töötama ja osata töötada Nõukogude Eesti olukorra kohaselt.

Mõnedki agitaatorid ja propagandistid teevad meil vea sellega, et peavad iseendast mõistetavaks ja kõigile inimestele arusaadavaks tervet rida suuri põhiküsimusi ega võta vaevaks neid rahvahulkadele seletada. Nad käsitlevad küll teisi, käesoleval hetkel võib-olla vahenditult aktuaalsemaid ja pakilisemaid päevaküsimusi ja probleeme, aga põhilisim ning tähtsaim jääb tihtilugu silmapaari vahele. Seepärast selgub kodanikega vesteldes, et neil ei ole sageli selged meie elu põhilisimad probleemid.

Miks näiteks meie agitaator ja propagandist ei selgita rahvale põhimõtteliselt, teoreetiliselt, mis on nõukogude võim? Näeme väga harva selliseid vestlusi, mis selgitaksid, mis on nõukogude võim. Puudutatakse sageli üht või teist küsimust meie riigivõimust, aga tervet küsimust valgustatakse vähe. Seda on aga tingimata tarvis teha. Tuleb püüda kuulajatele anda selle küsimuse kohta põhjalik, selge, igale kodanikule tema arenemistaseme kohaselt arusaadav vastus.

Edasi. Mis on kommunistlik, bolševistlik partei, mis on partei üldse? Meil Eestis võime näha veel paljusid kodanikke ja mitte ainult lihtkodanikke, vaid isegi parteituid seltsimehi ametiasutustes kõrgematel kohtadel, kes peavad kommunistlikku parteid mingiks umbes samasuguseks parteiks, nagu seda olid parteid kodanlikus Eestis. Siis oli parteisid, erakondi tosin või poolteist, partei siin ja partei seal. Sõna on sõna, mis vahe seal on?! Mul pole tarvis hakata siin seletama, mis vahe on omaaegsete kodanlike erakondade ja meie bolševistliku partei vahel. Aga on tarvis rahvale põhjalikult selgitada, et bolševike partei on juhtiv ja ainus partei meie riigis, on valitsev partei, kes suunab ja juhib kogu meie ülesehitustööd.

Mis on proletariaadi diktatuur, mis on sotsialistlik revolutsioon, mis on sotsialistlik kodumaa? Neid mõisteid, neid ja muid selliseid põhjaneva tähtsusega mõisteid ja nähtusi seletatakse meil veel nõrgasti ja puudulikult. On vaja palju sügavamini ja ühtlasi lihtsas, arusaadavas keeles kõnelda neist põhiküsimustest, ja kui me suudame seda tarviliku selgusega teha, siis on ka

kõigi teiste küsimuste ja neist tulenevate probleemide seletamine kergem.

Lenin ütleb: „Meie võime ehitada (ja peame ehitama) sotsialismi selle inimmaterjaliga, mille pärandas meile kapitalism, mitte aga fantastilise ja spetsiaalselt meie jaoks loodud inimmaterjaliga. Muidugi on see väga „raske“, aga selle ülesande igasugune muu käsitus on nii tühine, et sellest ei maksa rääkida.“ (Lenin, Teosed, kd. XXV, lk. 195.) Aga kui see on nii — ja see on nii —, siis järeldeb sellest, et ka meie peame sotsialistliku ühiskonna üles ehitama selle inimmaterjaliga, kelle oleme pärinud kapitalistlikust ajast, kes on kõigi oma väärtuste ning kõigi oma puuduste ja pahedega, mis on sel inimmaterjalil, jäänud nõukogude ajajärku kodanliku Eesti ajast. Siin ei tohi enesele ette panna ei musti ega roosilisi prille, vaid siin tuleb asjale vaadata kainelt, arvestades kõiki omapärasusi, ning selles olukorras visalt ja järjekindlalt tööd teha.

Viisaastaku plaani selgitamine peab tingimata olema korraldatud vastavalt iga kodanike grupi huvidele, tema arenemisastmele jne. Kuid on niisuguseid agitaatoreid, kes peavad naljaasjaks täna esineda külanõukogus või vallarahva üldkoosolekul, tuleval pühapäeval sama kõne maha vuristada kohalike agronoomide ja zootehnikute üldkoosolekul, siis õpetajate koosolekul, noorte koosolekul, koolilastele jne. Ikka väntab ta, üks ja sama noot peal. Niisugused automaatselt tegutsevad grammofonid, kes ei oska inimeste südamesse teed leida, tuleb kas õigesti tööle panna või võtta neilt üldse sel alal töötamise võimalus, kui nad ei suuda paremini tööd tegema õppida. Igaks esinemiseks, iga küsimuse selgitamiseks peab propagandist ja agitaator põhjalikult ette valmistuma ja alati ette teadma, kes võtavad osa sellest koosolekust, kuhu ta läheb kõnelema, ja kes on need, kellega tal tuleb vestlust pidada, olgugi et neid inimesi on võib-olla kõigest 10—20 või mõni üksik. Ta peab konkreetselt käsitlema, selgitama kõiki küsimusi ja probleeme, olgu need ka nii valusad ja teravad kuitahes, — siis leiab see kõne vastukaja ega lase märgist mööda.

Rahvahulkade juhtimise peamiseks meetodiks on veenmine, nagu õpetavad meie juhid Lenin ja Stalin. See tähendab seda, et peame oskama ja suutma töörahvahulkadele selgeks teha meie kommunistliku partei ja meie nõukogude võimu loosungeid. Peame oskama teha seda niihästi suuliselt kui kirjas, eriti aga tegelikus töös, praktilises elus, praktilise töö najal. See on rahvahulkade juhtimise põhimeetod. Me tunnistame ka sundimise vajadust, aga, nagu õpetab seltsimees Stalin, peab ka sundimise aluseks olema see, et tööliklassi enamus on viidud veendumusele, et just see poliitika ja need sammud on õiged. Kui siis vähemus ei taha alistuda ega taha seda poliitikat õigeks tunnistada, siis tuleb teda selleks sundida.

Võtame näite. Meil on niisuguseid vabrikutöölisi, kes ei taha lugu pidada töödistsipliinist, kes armastavad töölt põhjuseta puududa või tööle hiljaks jääda. Teeme neile siis selgeks, et nõukogude töödistsipliin on esmajärguline vajadus meie töös, ilma milleta me tööl ei saa edu olla. Meie rahvas, meie tööliklass peab seda distsipliini, rahva enamik saab aru, et on tarvis tõsiselt ja ausalt tööd teha. Aga kui kõigest selgitustööst hoolimata leidub neid, kes ei saa sellest aru või ei taha aru saada, siis peab nende vastu tarvitusele võtma juba administratiivseid ja muid surveabinõusid, et sundida neid rahva enamiku tahtmist austama ning nõukogude seadustest ja põhimõttest lugu pidama, neid täitma.

Meil aga leidub meie aktiivi hulgas veel inimesi, kes veenmise asemel seal, kus veenmine on tingimata tarvilik, armastavad tarvitada administratiivseid käskimis- ja keelamisvahendeid. Siin on mainitud selles suhtes valdade töötajaid, parteiorganisaatoreid jne., kes arvavad, et nad on kommunistid ning seepärast on neile kõik lubatud ja võimalik. Tuletaksin teile meelde, mis seltsimees Stalin on ütelnud kommunistlikust upsakusest. Ta ütleb nii, et „kommunistlik upsakus on see, kui inimene on kommunistlikus parteis, ei ole sealt veel välja heidetud ja arvab, et ta võib kõik oma ülesanded lahendada kommunistliku käskimisega.“ Niisuguseid käskijaid leidub meil veel üsna palju. Meie

agitaatorite ja propagandistide kohus on aidata meie parteiorganisatsioonidel niisugused administreerijad, niisugused käskijad ja keelajad kas korrale kutsuda, et nad austaksid Nõukogude seadusi, meie partei põhimõtteid, või anda neile võimalus otsida endale teine töö. Kuid riigi ja rahva elu juhtimisele ei tohi neid lasta. See on partei kindel seisukoht, ja me nõuame täitevkomiteedelt ja parteikomiteedelt selle nõudmise kindlat elluviimist. Meie ei või lubada niisugust asja, nagu „Talurahvalehe“ poolt kirjutati Hanila kohta Läänemaal. Seal ähvardas valla varumisvolinik kõik talupidajad, kes 4. aprilliks ei täida varumisnorme, ENSV-st välja saata. See varumisvolinik on lausa provokaator. Tuleb vaadata, kas see inimene ei ole fašistide sabarakk, sest nõnda võib talitada ainult fašistide agent. Ka linnas, käitistes esineb vahel niisuguseid negatiivseid juhtumeid. On inimesi, kes ei tule toime selgitustööga, kes ei viitsi selgitustööd teha, ei viitsi inimesi veenda. Kuid need inimesed saavad hakkama sellega, et löövad rusikaga vastu lauda, kärgivad ja pauguvad seal, kus see on lubamatu. Niisugused inimesed teevad meile palju raskusi ja halbusi, sest hiljem on raske parandada vigu, mis niisugused ebatargad asjamehed on teinud. Meil on tarvis väga tõsiselt kaaluda, kuidas rahva seas tehtavat poliitilist selgitustööd parandada ja veenmist kui rahvahulkade juhtimise põhi-meetodit rakendada nii, nagu seda nõuavad kommunistliku partei põhimõtted.

Seni pole meil Nõukogude Eestis veel kaugeltki kõik tehtud viisaastaku plaani põhjalikuks selgitamiseks rahvale. See töö seisab meil alles ees. See, mis me seni olen teinud, on olnud vaid viisaastaku plaani esialgne tutvustamine. Sellele peab järgnema palju sügavam ja põhjalikum selgitustöö, viisaastaku plaani põhimõtete põhjalik selgitamine nii linnas kui maal. Sm. Murumets ütles õigesti, et see ei ole mingi kampaania või hoogtöö tänaseks ja homseks, nädalaks või kaheks. Viisaastaku plaani peab niikaua propageerima, kuni ta on täidetud. Nii tuleb sellest küsimusest aru saada.

Väga oluline on see, et agitaator ja propagandist suudaks ja

oskaks luua usaldusvahekorra, kontakti oma kuulajaskonnaga, inimestega, kellega ta puutub kokku. Igal agitaatoril tuleb leida viise, kuidas küsimuse selgitamisel õigest otsast alata, kuidas äratada kuulajate huvi küsimuse vastu. Üks seltsimees Tartumaalt kõneles siin kartulipanemismasina tööst. Ta rääkis, kuidas ta kuulajail ei olnud usku sellesse masinasse. Siis võttis ta kuulajad kaasa, läks põllule ja näitas tegelikult, kuidas masin töötab. Ja masina kasulikkus sai kuulajaile selgeks. Siin hakati peale õigest otsast. Õige tee on alati see, kui tegeliku töö ja tegeliku elu näidetega tuuakse asi inimestele lähemale. Kui oma käega on katsutud, oma silmaga nähtud ja oma kõrvaga kuuldud, siis jäädakse uskuma. Just propagandaa abstraktsus on see, mis meie tööd väga tihti segab. Teeme palju üldisi ja abstraktseid sõnu, ilma et annaksime neile konkreetse sisu. Mida rohkem konkreetset sisu anname oma sõnadele, mida rohkem ja paremini oskame tegeliku elu varal oma väiteid illustreerida ja kindlendada, seda kindlamini ehitame silla enda ja oma kuulajate vahele. Tarvis on, et meie agitaatorid ja propagandistid suhtuksid tähelepanelikult neile kodanikele, kellega nad vestlevad, et nad suhtuksid mõistvalt nende vajadustele ja muredele, kõigele, mis inimesi huvitab, ja sealt alates rajaksid oma töö nii, et nad jõuaksid suuremate ja põhiliste poliitiliste probleemide juurde, millest nii mõnigi kuulaja esialgu võib-olla ei taha kuuldagi.

Vana, kodanliku korra järeilmõjud, harjumused ja traditsioonid on Eestis veel üsna tugevad ja püsivad veel kaua, sest ühiskonnakorra muutmine, vana korra kukutamine ja uue sotsialistliku ühiskonnakorra kehtimapanek on võrratult kergem kui inimeste teadvuse ümberkujundamine. See töö on raske ja nõuab palju aastaid, ning kindlasti jääb sel alal veel väga palju tööd neilegi agitaatoritele ja propagandistidele, kes tulevad pärast meid.

Kui vaadata meie talurahva elujärge, traditsioone ja harjumusi, siis näeme, et tema arusaamistes on selliseid momente, mis pärinevad lausa kiviajast (ebausk). Oleks kergemeelne arvata, et ühe või kahe, isegi viie või kuue aastaga suudame oma

rahva hulgas kaotada paljude inimpõlvede negatiivsed mineviku-traditsioonid, harjumused, vaated. Peame meeles pidama seda marksistlikku tõde, et maailmavaateline ümberkasvatamine nõuab palju, palju visa tööd. See nõuab elukogemusi, nõuab aega. Tarvis on igal kodanikul aidata selgitustööga arusaamisele jõuda, et see uus tee — sotsialistliku ühiskonna tee, mille meie rahvas on valinud kommunistliku partei juhtimisel, on parem kui kodanliku korra tee, et see on ainuõige ja ainuvõimalik tee ja et sel uuel teel eesti rahva arenemise ja tuleviku väljavaated on võrratult paremad kui kodanlikus korras. Ma ei räägi käputäiest nõukogude korra verivaenlastest, kes vihkavad nõukogude korda, vaid neist, kes ühel või teisel põhjusel, kas vanade isiklike harjumuste ja mugavuste tõttu või kapitalistlikust korrast pärinevate vaadete tõttu vaatavad üleõla tagasi minevikku. Selles suhtes ei tule süüdistada mitte niivõrd neid inimesi, vaid seda olukorda, mis kasvatas nad sellisteks. Seda rohkem tuleb meil teha tööd, et igati parandada, tõhustada ja kiirendada eesti rahva, iga üksiku kodaniku kasvatamist nõukogude vaimus.

Ka viisaastaku plaani propageerimine tuleb korraldada nõnda, et rahvas ise, iga kodanik oma praktiliste töökogemuste najal, oma tegeliku elu kogemuste najal jõuaks arusaamisele, veendumusele, et see poliitika, mida teostavad nõukogude võim ja bolševike partei, on õige, et viisaastaku plaan on meie rahvale ja igale kodanikule vajalik. Tuleb selgitada, et iga kodaniku saatus ja heaolu sõltub just viisaastaku plaani täitmisest. Kui niiviisi suudame kodanikele nõukogulikult selgeks teha, et igaüks saab aru, et tema ja ta laste ning lastelaste saatus oleneb viisaastaku ja veel mitme järgnevagi viisaastaku edukast teostamisest, siis aitab see kogu rahvast veel palju tõhusamini organiseerida ja mobiliseerida viisaastaku täitmisele.

Meil Nõukogude Eestis, nagu ma juba ütlesin, ei ole veel tehtud küllaldast poliitilist selgitustööd viisaastaku plaani kohta. Selle plaani täitmise ja ületamise tähtsusest arusaamine on sageli alles puudulik. Meil võib kuulda praegugi veel arvamust, et viisaastaku plaan on ülespuhutud asi. See tuletab meelde neid jutte,

mida palju aastaid tagasi kuulsime esimese viisaastaku plaani ülesseadmisel Nõukogude Liidus ja mille kohta seltsimees Stalin väga teravalt ja tabavalt võttis sõna, kui esimene viisaastak oli teostatud. See näitab, et meil on tarvis pidevalt ja väga põhjalikult tööd teha viisaastaku plaani selgitamise ja seletamise alal.

Meie nõukogulik agitatsioon ja nõukogulik propaganda peab kaasa aitama kogu tööraha, iga üksiku kodaniku kõige suurema aktiivsuse organiseerimisele, äratamisele ja õhutamisele, ükskõik kus keegi töötab, kas vabrikus või põllul, riigiasutuses või teaduse asutuses. Kui kogu rahvas on kõige aktiivsemalt rakendunud tööle, siis kannab see töö tõhusat vilja. Kapitalistlikus ühiskonnas ei ole mõeldav niisugune kogu tööraha aktiivsus. Sest kapitalistid kardavad tööraha aktiivsust, nad püüavad hoida tööliklassi ja kõiki töötajaid kammitsais, et nad oleksid vaid sõnakuulelikud orjad ja täidaksid pimesi seda, mida vajab kapitalistide klass ja kodanlik riigivõim. Kõige laiemate rahvahulkade aktiivsuse organiseerimine, äratamine ja õhutamine on aga üks meie peaülesandeid ning on tähtis ka seepärast, et see aitab meil avastada seni avastamata võimalusi meie töö edukaks teostamiseks.

Oma kõnes Tallinna parteiaktiivi koosolekul aprillikuus k. a. tõin mõned näited niisuguste avastamata võimaluste kohta. Võiks tuua veel palju näiteid selle kohta, kuidas meil vabrikuis, maal ja ametiasutustes on palju seni kasutamata jäänud võimalusi teha tööd palju kiiremini ja paremini kui seda teeme praegu. Neist juhtivaist seltsimeestest, kes ei saa aru, et rahvahulkade, iga töölise, haritlase ja talupoja nõukogulikkude aktiivsust on tarvis organiseerida, et kõik võimalused, mis nõukogude kord annab, tuleb ära kasutada, ei saa õigeid juhtijaid, vaid varem või hiljem lükkab elu nad kõrvale, ja rahva hulgast peavad kasvama ja kasvavad sellised organisaatorid, kes oskavad tõepoolest rahva aktiivsust organiseerida. Nende Tallinna vabrikute direktorid, kus ei täideta plaani, hädaldavad ja kaebavad ning toovad tuhat põhjust, et vabrik on õigustatud mitte täitma plaani. Aga ühes vabrikus tagandasime endise direktori ja panime tema asemele

senise meistri, ning nüüd täidab vabrik juba teist kuud plaani. Sama vabrik, samad inimesed, samad masinad, sama tooraine, aga mis on muutunud? Muutunud on inimene, kes juhib, kes organiseerib, muutunud on töö stiil: osatakse rakendada tööle töölisi, insenere, tehnikuid. Vaadake, mis tähendab tööliste ja tehnilise personaali aktiivne organiseerimine selleks, et kõik käitise võimalused rakendada ja kiiremini ning paremini töötada.

Seoses nende küsimustega oleks meie nõupidamisel tarvis olnud rohkem rõhutada enesekriitika küsimust meie töös. Meil leidub inimesi, kes ei salli kriitikat, kellele ei meeldi, kui nende puudusi arvustatakse ja juhitakse neile tähelepanu. Teiselt poolt oleme hokku puutunud tavaliste kodanike arvamusega, et nõukogude korras ei tohtivat üldse arvustada ja kritiseerida. Mõnel pool jälle on tegemist kartusega šefi ees, et kui kritiseeritakse ülemusi või ülemuse sugulast, siis võib n. ü. halba juhtuda. Aga meie töö edukuse tingimuseks, viisaastaku plaani täitmise kõige olulisemaid tingimusi on see, et meie bolševistliku kriitika ja enesekriitikaga suhtuksime tööle ja süvendaksime seda kriitika ja enesekriitika vaimu kõikjal. See tähendab aga ühtlasi ka seda, et töötajate kriitikale peab järgnema meie ametiasutuste reageerimine sellele — vigade ja puuduste kõrvaldamine ja töö parandamine. Ainult uus, kasvav nõukogude sotsialistlik ühiskond võib lubada endale teravaimat kriitikat oma töö puuduste kohta. Kapitalistlik ühiskond ei või aga seda endale lubada. Ükski kapitalistlik ühiskond ei või seda lubada endale juba sellepärast, et see tooks kaasa tööliklassi aktiivsuse kasvu, paljastaks kodanliku korra pahesid ja puudusi, tekitaks kõike seda, mis kapitalistliku korra viib hukkumisele, see nõrgendaks kapitalistlikku korda. Meie aga seda ei karda, meie oleme noor ja kasvav ühiskond, ning rahvahulkade kriitika oma töö kohta ja tema enda poolt esile tõstetud juhtivate isikute kohta, ükskõik mis positsioonil nad ka asuksid, on vajalik samuti nagu inimesele õhk hingamiseks.

Kui meil Valgamaal leidub niisugune tegelane või asjamees maaküsimuse alal, kellest sm. Eesmaa rääkis, et ta põhimõtteli-

selt ei tee seepärast ajalehele kaastööd, et seal ta töö puudusi kritiseeritakse, siis on siin tegemist puupeaga, bürokraadiga, kes ei saa aru nõukogude korrast. On parem, kui niisugune inimene ei teeks enam tegemist maaküsimusega, sest just selles küsimuses peab juhtiy inimene olema väga erksa ja õige reageerimisega, sest on ju maaküsimus suurima tähtsusega probleemiks meie riigi elus. Niisuguseid inimesi, kes ei kannata kriitikat, leidub ka mujal. Nende nahka, lubage teravalt tähendada, on tarvis tugevasti parkida, et nad saaksid aru oma töö puudustest ja vigadest, et saaksid aru, mis on vaja teha, või — elu heidab nad kõrvale.

Rääkides tööst meie rahva hulgas, tahaksin möödaminnes teha märkuse sm. Aotähe sõnavõtu kohta. Ta tsiteeris minu kirjutust, üteldes, et nõukogude võimu toeks maal olevat maaproletariaat ja uusmaasaajad. See ei ole õige. Ma pole kusagil nii kirjutanud.

Põhitoeks, kellele kõigepealt tugine me maal, on meie maaproletariaat, poolproletaarlased, uusmaasaajad, juurdelõikesaajad, küla kehvtalupojad. Nad seisavad meile klassiliselt kõige lähemal. Kuid nõukogude võim tugineb ka kesktalupojale, ja ma juhtisin tähelepanu sellele, et nii mõnedki seltsimehed kipuvad unustama, et meil on olemas kesktalupoeg. Võttes ühe osa minu mõttest ja jättes teise osa kõrvale, tegi sm. Aotäht vea. Me teeme ränga poliitilise vea, kui alahindame või eitame kesktalupoja osa ja tähtsust meie ühiskonnas. Kesktalupoeg kui arvukaim osa meie maarahvast peab olema tõmmatud kõige aktiivsemalt osa võtma kogu meie ehitustööst, poliitilisest, majanduslikust ja kultuurilisest tööst, käsikäes teiste töörahvakihtidega. Kus meie valdade ja nõukogude asutuste töömehed ei ole näinud kesktalupoega või on jätnud ta tagaplaanile, seal tuleb see viga aega viitmata parandada ega tohi lasta sellelaadistel vigadel korduda.

Töötav talupoeg on harjunud varem riigivõimu poolt nägema alati halba. Feodalism ja kodanlik riigivõim teostasid talurahva kurnamist ja seepärast on talurahvale pikkade aastate jooksul sisse kasvanud umbusk kroonu vastu: kõik, mis tuleb riigi

poolt, kaalutakse ettevaatlikult, vaadatakse, kas see on hea või halb ja kas see pole mitte kuidagi talurahva vastu sihitud. Sellest minevikus sissejuurdunud umbusust ei tohi me mööda minna. Peame talurahvale väsimatult selgitama, missugune on nõukogude võim ja millelt see erineb mõisnike ja kapitalistide võimust, peame selgitama, mis on nõukogude poliitika sisu ja kuidas me suhtume talurahva üksikuile kihtidele. Me ei võta talurahvast mitte ühise tervikuna, vaid teeme vahet kehviku, keskmiku, hallparuni vahel, ning igaühele neist on meil oma kindel suhtumine. Esimese kahe talurahvakihhi huve, nende põhilisi huve kaitseb nõukogude võim, kuna hallparuni kui töötavate talupoegade kurnaja kurnamistendentse piirab nõukogude võim tõsiselt.

Edasi. Agitaator ja propagandist ei tohi karta ikka ja jälle tagasi tulla kord juba puudutatud ja käsitletud küsimuste juurde. Halb on see agitaator, kes arvab, et ta ühe kõne või vestlusega teeb küsimuse selgeks, ja läheb n. ü. päevakorras edasi. See agitaator saavutaks väga vähe tulemusi. Ükskõik mis küljest, aga ikka ja jälle on tarvis kõige olulisemaid põhitõdesid korduvalt tuua rahva ette, neid seletada ja selgitada. Üks Tartumaa õpetaja tuletas eile õigesti meelde seda veetilka, mis uuristab läbi kive. Ja uuristada tuleb teilgi. Meil on selleks võrratult soodsaid võimalusi, et meie poliitiline ja kultuurhariduslik selgitustöö puurib kindlasti tilk-tilgalt läbi mineviku traditsioonide, harjumuste ja kodanliku ideoloogia graniidi. Seda tööd tuleb aga teha püsivalt ja järjekindlalt.

Iga agitaator ja propagandist peab vabrikus, rajoonis ja vallas oma tööd tegema plaanikindlalt. Ta peab mõtlema, mida ja kuidas ma seda teen täna, mida ja kuidas teen homme, tunahomme. Ta peab oma tööplaani kauemaks ajaks tegema ja kõik küsimused üksikasjaliselt läbi mõtlema. Siis me ei ela mitte peost suhu, vaid meil on kindel süsteem ja kindel kava ning meie töö kannab paremat vilja. Muidugi, kõiki küsimusi ei saa kaugele ette näha, aga niipalju on siiski kindel, et see agitaator, kes 1947. a. mais räägib täpselt sedasama, mis ta rääkis 1946. a. mais, on halb agitaator. Kui sellist agitaatorit kord on kuulatud, siis teinekord

ei tulda teda enam kuulama. Arvatakse, et kui ta kord ja kaks rääkis nii, siis kolmas kord räägib ta tingimata niisamuti. See on aga igav.

Agitatsioonis tuleb ära jätta tühipaljas sõnadega vehklemine, niisuguste mõistete ja mõtetega žongleerimine, mis ei ole tavalisele keskmisele kodanikule arusaadavad, muidu läheb niisugune propaganda ja agitatsioon märgist mööda. Tuletan meelde Lenini sõnu, mis ta ütles 1921. aastal:

„On vaja rohkem faktide tundmist ja vähem niisugust sõnade-tegemist, mis pretendeerib olla kommunistlikult printsipiaalne . . . Vähem on vaja intelligentlikku ja bürokraatlikku upsakust, rohkem on vaja õppida tundma meie tööpraktika tulemusi keskuses ja kohtadel ning seda, mida teadus meile juba on andnud.“ (Lenin, Teosed, kd. XXVI, lk. 174.)

On vaja uurida ja koguda rohkem tegeliku elu fakte ning oma kõnedes üldsõnalise jutu asemel tarvitada kindlaid, veenvaid fakte oma ümbruskonnast ja kaugemalt, nii kuidas on küsimus, nii kuidas on teema. Peale kõige muu sunnib ja õpetab niisugune konkreetne käsitusviis agitaatorit ja propagandisti oma peaga mõtlema ja töötama. Inimesele on pea antud selleks, et sellega mõtelda. Meil on aga propagandiste ja agitaatoreid, kes ei viitsi mõtelda, vaid võtavad mõned tsitaadid ning vuristavad need maha, ilma et nad mõtleksid, kas need tabavad märki ja sel kohal sobivad. Kui tsiteerime, siis teeme seda õigel kohal. See aga nõuab mõtlemist, peamurdmist. Mehhaanilise päheõppimise ja tsitaatide väljakirjutamisega ei tee siin midagi. Tuleb ise rohkem mõtelda ja juurelda küsimuste kallal. Tuleb rohkem õppida ja uurida. Kui aga küsimus käib enesel üle jõu ja sa ise ei saa selle lahendamisega hakkama, siis mine ja küsi targemalt nõu. Astu agitkollektiivi juhataja juurde. Ja kui on tarvis veelgi sügavamalt käsitlust või lahendada võib-olla eriprobleeme, milles agitatsioonipunkt ei suuda aidata, siis mine parteikomiteesse, ajalehe toimetusse jne. Agitaator peab alati õppima. Ärgu keegi kartku nõu küsida, arvates, et see võib ta autoriteeti alla viia, tekitab arvamuse, et sa ise ei ole küllalt tark. See on väärarvamus. Kui

ei tea, siis peab õppima. See on vana tuttav ja tunnustatud retsept. Kardan aga, et meie agitaatorite hulgas leidub upsakaid, ennast täis olevaid inimesi, kes on mõne brošüüri läbi lugenud ja arvavad, et nüüd nad tunnevad kõiki maailma ja elu saladusi, põlgavad õppimist ega taha targemalt nõu küsida. See aga on täiesti väär ja vildak arvamine.

Juhin tähelepanu veel ühele asjaolule: viisaastaku plaani täitmisel esilekerkinud eesrindlaste kogemusi tuleb rohkem populariseerida, näidata rahvale. Praktiliste eeskujude najal on tavaliselt hõlpsaim ning lihtsaim õppida. Partei Tallinna linnakomitee arutas hiljuti oma istungil meie tuntud kangru Katzevi töökogemusi, kuidas ta töötab, kuidas ta saavutas hiljuti 10-kordse töönormi ületamise. See saavutus nõuab suurt töö organiseerimise oskust, töömeetodite, tööviiside korraldamist. Aga peab ütleva, et peale Tallinna linnakomitee ei ole meil keegi teine tegelnud selliste küsimustega nagu kord ja kohus. Isegi ministriumid ja ajakirjandus ei tee seda tarviliku konkreet-susega. Väga selgesti ning konkreetselt on tarvis rääkida, kuidas ehitustööline, freesija ja traktorist saavutas töönormi kahekuni neljakordse ületamise. See on õpetlik ja vajalik, sest see ergutab teisi, on eeskujuks teistele. Töönormi ületajate juures on tegemist inimestega, kes enam-vähem teadlikult suhtuvad oma tööle ja teavad, miks see on tarvilik meie rahvale, mida see annab riigile ja mida see annab talle endale. Nende riiklikult tähtsate küsimuste seletamisel on võimalik meie viisaastaku plaani küsimusi üles tõsta ja rahvale selgitada. Viisaastaku plaan on koostatud meie kasvavat tööviljakust arvestades. Kui aga tööviljakus kasvab rohkem, siis sellega kiireneb vastavalt ka meie viisaastaku plaani täitmine. Kui suudaksime luua vastavad töötingimused ja organiseerida töö nõnda, et peaaegu kõik töölised ületaksid töönorme poolteise- või kahekordselt, siis täidaksime viisaastaku plaani palju kiiremini kui näeme seda praegu ette. See on täiesti võimalik. Meil Eestis on tööviljakus palju madalam kui teistes nõukogude vabariikides. Meil on võimalus tööviljakust väga suurel määral tõsta, sest

reservid, kasutamata võimalused on meil suured. See on üks põhiküsimusi viisaastaku plaani täitmisel. Propagandistid ja agitaatorid käitistes peavad seda arvestama, peavad neid küsimusi käsitlema.

Viisaastaku plaani täitmise käigus annavad valitsus ja partei välja täiendavaid otsuseid ja määrusi mitmesuguste küsimuste lahendamiseks selle viisaastaku plaani raamides. Koos viisaastaku plaani selgitamise ja populariseerimisega on tarvis selgitada ja populariseerida ka kõigi nende päevakohaste seaduste, määruste ja korralduste täitmist, mis antakse valitsuse ja partei poolt viisaastaku plaani raamides.

Rõhutan veel üht asjaolu: on väga tähtis, et viisaastaku plaani täitmine põhineks jooksvate plaanide, — kvartali- ja kuuplaanide pideval täitmisel. Kui keegi arvab, et viisaastaku plaani saab täita, kui me iga kuu-, iga kvartali- ja iga aastaplaani ei täida, siis see on rumalus. Kõikjal, olgu see käitise töös, metsavarumise plaani täitmisel, kevadkülvi teostamisel, teetegemisel või mujal, on kõigi jooksvate ülesannete täitmine lahutamatu osa viisaastaku plaani täitmisel. Seda on tarvis selgitada ja tööd vastavalt organiseerida. Meie agitatsioon ja propaganda peab kõigist neist ülesandeist välja kasvama ja sellega seoses seletama kõiki muid probleeme, kus selleks on vajadust. Meie töö iga-päevaste suurte ja väikeste küsimuste lahendamise ja selgitamise kaudu maal ja linnas, meie ehitustöö eesmärkide propageerimise kaudu, kõigi inimeste aktiivse osavõtu organiseerimise kaudu viisaastaku plaani täitmisest kasvatame eesti rahvast nõukogulikus vaimus, kasvatame oma rahvast sotsialistliku ühiskonna tõekspidamiste vaimus ning saavutame viisaastaku plaani täitmise ja selle ületamise.

Seltsimehed, teie näete, et on võimatu agitatsiooni ja propagandat lahutada viisaastaku plaani täitmisest. See on lahutamata ühtne tervik.

Agitaatori ja propagandisti töö saab olla ainult siis edukas, kui ta ka ise oma tegeliku tööga, olgu see vabrikus või maal, annab teistele eeskuju. Kui agitaator propageerib, et töö norme

on tarvis ületada, aga ise täidab normist ainult 75%, siis niisugune agitaator pole väärt krossigi. Mitte rohkem pole väärt propagandist maal, kes räägib suure suu ja vaimustusega, et on tarvis õigeaegselt täita piimanorm ja teised normid, kuna ise aga pole viinud ühtki liitrit piima. Talumees muigab selle kohta habemesse: oled küll kange jutumees, aga miks sa ise ei täida norme. See on täiesti õigesti öeldud niisugusele hädavaresele-agitaatorile. Oma töös ja tegevuses peab agitaator ise ellu viima neid tõdesid, mida ta jutlustab. Kui ta seda ei tee, siis ei tohi teda agitatsiooni ligigi lasta. Mida kaugemal ta siis on agitatsioonist ja propagandast, seda parem ja kasulikum on see agitatsioonile ja propagandale. Nõukogude ühiskond ei saa lubada niisugust arusaamist, et võib rääkida üht ja teha teist, teha üht ja rääkida teist. Sõnad ja teod peavad olema kooskõlas, teooria ja praktika peavad käima käsikäes, alates väikestest asjadest ja lõpetades suurte probleemidega.

Veel tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et meie agitatsioon ja propaganda peab olema alati printsipiaalne, selge ja arusaadav. Rahvaga tuleb alati rääkida otseselt ja sirgjooneliselt, nagu on olukord ja nagu on partei ja valitsuse poliitika. Rahvale tuleb rääkida alati tõtt ja kõnelda otseselt, ükskõik kui valus ja raske ka oleks teatud küsimus. Kui on tegemist vaenuliku väljaastumise ja vaenulike mõtetega, kus näeme, et esitatud küsimuse taga on vaenlane, siis tuleb ka sellele reageerida sirgjooneliselt ja asja nimetada õige nimega. Meie bolševistlik agitaator peab alati mõistma olla sirgjooneline ja kinni pidama oma kommunistlikest tõekspidamistest, sest meie, parteilised ja parteitud kommunistid, ei varja midagi rahva ees, vaid ütleme alati, misugune on olukord, missugused on meie eesmärgid ja missugused on need abinõud, millega tahame oma eesmärgi saavutada.

Meil on meie töös veel palju raskusi ja puudusi. Näiteks on linnades praegu raskeks küsimuseks elanikkonna varustamine liha ja võiga, sest meil ei jatku praegu nii palju rasvaineid kui rahvas vajaks oma vajaduste rahuldamiseks. Neist küsimustest tuleb rääkida, neist ei saa mööda minna. Siin ei ole tegemist

üksnes sellega, et seda löi ränki haavu meie karjamajandusele ja karjade arv vähenes saksa okupatsiooni ajal umbes poole võrra. Põllumees ei ole oma tarvidusi vähendanud, vaid ta sööb praegu tavaliselt vähemalt niisama hästi kui enne sõda. Tulemuseks on see, et turule tulev toodangu osa on jäänud vähe- maks. Tähtsaim on praegu aga see, et meil eriti piima varumine läheb halvasti, mille eest valdade töömehed kannavad täit vastutust linnade ees. Viimasel ajal hakkab asi partei Keskkomitee ja valitsuse vastavate sammude tulemusena paranema. Kuid palju aega on läinud kaotsi ja teeb muret, kas iga maakond suudab oma liha ja piima varumise plaani esimesel poolaastal täita enne 1. juulit. Võlg kandub aga edasi järgmistele kuudele, ja siis on juba raskem seda täita. On tähtis, et normid täidetakš õigel ajal. See võimaldab korralikult varustada linnaelanikke toiduainetega.

Mis puutub ametiühinguisse, siis teevad nad meil tavaliselt alles väga nõrgasti oma liikmete hulgas poliitilist selgitustööd. Ametiühingute Kesknõukogu kultuurhariduse osakond ei tule oma tööga toime, ja Kesknõukogu ning partei Keskkomitee propagandaosakond peavad vaatama, kuidas seda asja kiiresti pa- randada, sest niisugune olukord on lubamatu.

Meie Kommunistlik Noorsooühing teeb alles nõrgasti tööd meie noorsoo kasvatamise alal. Tarvitan küll teravat sõna, aga see on minu arvates õige. Kommunistlike noorte II kongress, kes alles hiljuti oli koos, arutas seda küsimust ja tunnistas selle töö puudulikuks. Nüüd on tarvis, et kõik meie agitaatorid ja propagandistid võtaksid tööd noorte hulgas kui oma töö täht- saimat osa. Meie kommunistlike noorte kongressi resolutsioon peab igal agitaatoril ja propagandistil olema käepärast. Tuleb järele mõtelda sellest, millest seal on juttu. Tehke meie noorte seas tööd ja aidake kaasa selle töö parandamiseks. See töö on iga propagandisti ja agitaatori ülesanne, kellele on kallis meie rahva tulevik ja õnn. Noorsoo hulgas ei saa tööd teha mitte kõigi nende viiside ja meetoditega, nagu täiskasvanute juures. Noorte hulgas töötades peab arvestama noorte huve, peab tööviise kohandama noorte huvidele ja harrastustele.

Nüüd paar sõna kasvatustööst naiste hulgas, naiste õhutamise viisaastaku plaani täitmisele. Neil päevil toimus naisaktiivi nõupidamine. Maakondadest oli seal vähe osavõtjaid. Meie partei maakonna-komiteede propaganda- ja agitatsiooniosakondade juhatajad ja kõik need seltsimehed, kelle töö kavassee see kuulub, hoolitsesid puudulikult selle eest, et osavõtt maalt oleks suurem. Aga osavõtnud naised ise jäid rahule aktiivi nõupidamise tööga ja ütlesid, et see oli neile suureks kooliks ja abiks nende edasises töös. Sellest koolist aga jäid paljud ilma. Võib-olla sügisel, kui maarahval on rohkem aega, tuleb kokku kutsuda maanaiste aktiivi ülevabariiklik nõupidamine, millest võtaks osa igast valdast paar inimest, või võib-olla üks aktivist igast külanõukogust. Seal siis räägiksime põhjalikult ja peaksime nõu, kuidas saaksime naistööd maal paremini korraldada. See on väga tarvilik. Praegu kasutan juhust, et kõigile meie agitaatoreile ja propagandistidele nii linnas kui maal südamele panna, et töö naiste hulgas on suurimaid ülesandeid kogu meie töös. Ule poole meie rahvast moodustab ju naispere, ja kui jätaksime selle osa kõrvale viisaastaku plaani täitmise organiseerimisest, teeksime ränga vea. Ilma naiste abita ei suuda me täita viisaastaku plaani.

Tahaksin toonitada veel üht olulist küsimust meie agitatsiooni- ja propagandatöös. Kui meie rahva hulgas on säilinud vanast korrast harjumusi ja traditsioone, siis on kodanliku ühiskonna mõju vahest tugevaim just rahvusküsimuse alal. Tuleb väga põhjalikult ja kannatlikult selgitada nõukogude võimu rahvuspoliitikat, tuleb rikkalikele faktidele tuginedes vastu astuda kõigile laimujuttudele venestamisest jne., millest püüavad rääkida kodanlikud natsionalistid. Seda väärarvamust tuleb selgitada ja need vaenlaste väited tuleb paljastada. Mitte iga inimest, kel rahvusküsimus on segane, ei tule pidada otsekohe vaenlaseks. See oleks suur viga. Vaenlast tuleb osata eraldada inimesest, kel pole küsimusest veel õiget arusaamist. Peab oskama vahet teha ja peab oskama kindlaks teha, kus on tarvis kannatlikult töötada selgitava sõnaga ja kus on vaja alasti kiskuda vaenlane, fašistide sabarakk, kes püüab meie tööd ja tegevust segada.

Kõik meie agitaatorid ja propagandistid, kel jätkub selleks teadmisi, peavad olema ka teaduse ja eriti loodusteaduse populariseerijad. Loodusnähtuste ja -seaduste tundmaõppimisega on võimalik ühendada ka dialektilis-materialistliku maailmavaate levitamist. See on oluline küsimus. Teisest küljest on see tähtis ka sellelt, et sotsialistlik ühiskond, mida rohkem areneb edasi, seda enam rakendab loodust inimühiskonna teenistusse. Me tahame võtta loodusele kõik, mis ta suudab anda inimesele. Meie tahame loodust muuta, teha ta ümber nii, nagu see on sotsialistlikule ühiskonnale kasulik ja tarvilik. Selleks, et seda teha, peame aga õppima loodust põhjalikult ja hästi tundma. Nende küsimuste vastu huvi äratamine ja populaarteadusliku propaganda arendamine loodusteaduse alal on üks meie propaganda tähtsamaid ülesandeid. See töö on meil praegu veel nõrk. Meil on kümneid ja kümneid professoreid kõigilt teaduse aladelt. Paljud neist tahaksid heameelega osa võtta oma teaduseala populariseerimisest, kuid ei ole seda tööd korraldanud, ehkki rahval on selle vastu suur huvi. Tarvis on see töö aega viitmata tõsiselt käsile võtta.

Veel tahaksin puudutada üht momenti. See on meie põllumajandusliku ühistegevuse arendamine maal, selle töö korraldamine ja parandamine ning propagandavahenditega ühistute tööle kaasaitamine. Põllumajanduslik ühistegevus (masina-, piima-, turbaühistud jne.) on meie põllumajanduse arenemise põhiküsimus. Selles on meie põllumajanduse tulevikuperspektiiv ja siit kaudu läheb ta arenemistee. Pärast maareformi teostamist on meie põllumajandusliku ühistegevuse organiseerimine, selle tõelikesse nõukogulikesse rööpaisse viimine tähtsaimaks probleemiks meie põllumajanduses. Ühistegevuses on määratu suur jõud. Ligi 70% meie vabariigi taludest on organiseerunud põllumajanduslikesse ühistuisse. See näitab, kui vastuvõetav see on talurahvale, kuidas ta on sellest huvitatud, et nende ühistute kaudu kaasa aidata oma majapidamise arenemisele ja põllumajanduse kiiremale taastamisele. Meie agitatsioon ja propaganda läheb aga sellest mööda. Sellele ülisuurele, väga tähtsale küsi-

musele pööratakse lubamatult vähe tähelepanu. See asi tuleb parandada.

Oma agitatsioonis ja propagandas ei tohi me unustada ka minevikku, s. o. olukorda, milles elas meie rahvas varem, tsarismi päevil ja eriti kodanliku Eesti ajal. Arusaadaval keelel tuleb rahvale rääkida, meelde tuletada, missugune oli siis elu, missugune oli siis olukord. Kui oskame seda õigesti ühendada selgitustööga tänapäeva küsimuste alal, siis annab see võimaluse edukalt välja juurida eesti kodanliku natsionalismi järelmõjud, vanast korrast sissejuurdunud vaated ning kasvatada rahvast nõukogude vaimus. Meil on veel inimesi, kes armastavad itsitada ja kahjurõõmutseda meie töös esinevate puuduste üle, selle üle, et meil pole kõik alati läinud nii, nagu püüame teha; on inimesi, kes vana korra pooldajaina püüavad siin ja seal segada meie tööd. Aga kui me õigesti seletame minevikuküsimusi ja õigesti organiseerime rahvast tänapäeva ülesannete täitmisele, siis jääb järjest vähem pinda kahjurõõmutsejaile ja itsitajaile ning nõukogude elu, meie sotsialistlik ühiskond sammub kindlalt tõusu- teed.

Sellega seoses tahaksin lõpuks toonitada veel üht: meie agitaatorid ja propagandistid on hoopis unarusse jätnud võitluse hitlerliku ideoloogia vastu, selle ideoloogia järelmõjude vastu. Et fašistlik Saksamaa on sõjas purustatud, see ei tähenda veel, et fašismi jäänused on lõplikult likvideeritud. Fašistlik reaktsioon püüab pead tõsta, nagu võib kapitalistliku maailma poliitilist olukorda jälgides näha. Fašiste on veel küllalt Saksamaal ja väljaspool Saksamaad. On neid Eestiski. Fašistid püüavad igati maskeerida oma roimarlikke eesmärke, peites neid rahvusliku katte alla. On olemas hädaoht, et nii mõnedki inimesed, kel asi ei ole selge, võivad sattuda fašistliku šovinismi, kodanliku natsionalismi ideoloogia mõju alla. Meil tuleb võidelda fašismi jäänuste lõpliku hävitamise eest, et see madu ei saaks enam ialgi oma pead tõsta.

Seltsimehed! Me oleme Nõukogude Eestis alanud uue, sotsialistliku ühiskonna ehitamist. Me sammume kindlasti oma rada,

mille oleme valinud. Nõukogude Eesti töörahvas on ütelnud oma selge sõna, missuguse tee ta on valinud: see on nõukogude võimu tee, see on tee, mida mööda meid juhivad kommunistlik partei ja meie juht seltsimees Stalin. Sellel teel ettetulevad raskused on võidetavad meie õige ja visa bolševistliku tööga. Need raskused võidame kiiresti siis, kui suudame iga töötaja, iga kodaniku Nõukogude Eestis tõmmata aktiivsele tööle meie ees olevate ülesannete lahendamisele viisaastaku plaani täitmisel. Meie agitaatorid ja propagandistid on ülitähtsaks jõuks ja teguriks selles suures töös. Nad peavad vaimustama ja õhutama meie töörahvast suurtele töödele, suurtele tegudele, viisaastaku plaani täitmisele. Iga propagandist ja iga agitaator peab olema tulihingeline võitleja, peab kogu hingega võitlema nõukogude võimu poliitika eest, tehes kogu innuga tööd nende suurte ja õilsate eesmärkide saavutamiseks, mis meie ette on üles seadnud seltsimees Stalin.

Kõne vabariiklikul laulupäeval

Tallinnas, 21. juulil 1946. a.

Seltsimehed! Nõukogude Eesti pühitseb täna oma kuuendat aastapäeva.

Meie rahvas teeb täna kokkuvõtteid oma tööst ja võitlusest selle poole tosina aastate jooksul.

Ja need kokkuvõtted, möödunud kuue aasta kogemused ning saavutused eesti rahva riikliku, poliitilise, majandusliku ja kultuurilise ehitustöö alal, Isamaasõja võitluste õppetunnid näitavad, et nõukogude võimu kehtimapanek Eestis 1940. a. oli ainuõige ja ainuvõimalik samm. See samm vastas täiel määral eesti rahva sotsiaalsetele ja natsionaalsetele huvidele.

Eesti rahva, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi ja tema valitsuse, Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei töösaavutusi on väga tunnustavalt hinnanud Nõukogude Liidu valitsus ja meie õpetaja ning juht seltsimees Stalin. Sellest räägib ligi 400 ENSV eesrindliku kodaniku autasustamine Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega. Meie töörahva saavutusi rahvamajanduse ja kultuuriasutuste taastamise alal märgib ka ENSV valitsus, kes käesoleva aastapäeva puhul on autasustanud üle 800 meie vabariigi tublimesi töötajaid.

Kuid veel palju, palju tööd, pingerikast tööd seisab meil ees saksa röövvaldajate poolt meie sünnimaale löödud haavade ravimisel. Nõukogude võimu, bolševike partei ja seltsimees Stalini õige poliitika, eesti töörahva huvidele vastav poliitika kindlustab meile nende raskete haavade ravimise ja Eesti NSV rahvamajanduse hoogsas arenemise.

Täna eestlaste suurel rahvuslikul tähtpäeval ja pidupäeval

avaldame meie oma suurt ja südamlikku tänu seltsimees Stalinile, Nõukogude Liidu valitsusele ja Üleliidulisele Kommunistlikule (bolševike) Parteile selle eest, et nad eesti rahvale on toonud vabaduse ja õnne, et nad meie rahva on päästnud, lõplikult ja jäädavalt päästnud sajanditepikkusest sakslaste orjamisest.

Neil päevil oli mul võimalus käia Olustveres Lõhavere linnusel, kus arvatakse olevat olnud meie esivanemate kuulsa juhi Lembitu kindlus. Mul oli võimalus läbi sõita paigust, kus 729 aastat tagasi oli eestlastele kaotusega lõppenud Paala lahing, milles langes Lembitu ja mis oli otsustava tähtsusega sündmuseks eestlaste muistses vabadusvõitluses saksa ristirüütlite vastu.

Ja kuidagi eriti selgesti möödus seal mu silmade eest meie rahva sajanditepikkune võitlus oma vabaduse ja õnne eest, mis nüüd, seitsme sajandi möödudes, on tänu bolševikele ja bolševismile jõudnud õige eesmärgini, nõukogude võimuni. Ja saksa sissetungi ohu eestlaste maale on nõukogude võim, tema relvastatud jõud lõplikult ja jäädavalt likvideerinud. See on tähtsaim sündmus meie rahva ajaloos üldse.

Nüüd, pärast Isamaasõjas saavutatud võitu, seisab eesti rahval, nagu kõigil Nõukogude Liidu rahvastelgi, ees suur töö rahvamajanduse taastamise ja arendamise alal.

13. juulil käesoleval aastal, seega vahenditult meie vabariigi kuuenda aastapäeva eel, võttis ENSV Ülemnõukogu vastu seaduse Eesti NSV rahvamajanduse taastamise ja arendamise viisaastaku plaani kohta aastaiks 1946—1950.

Selle plaani järgi kasvab ENSV vabariikliku ja kohaliku tööstuse toodang 1950. aastal 67%, võrreldes 1940. aastaga, s. t. sõjaeelse olukorraga. Kogu ENSV tööstuse toodang aga kasvab selle aja jooksul ligi kaks ja pool korda.

Põllumajanduse toodang ületab sõjaeelse taseme. Meie karjamajandus ületab sõjaeelse taseme. Suuri summasid kulutab riik kultuuri arendamiseks ja kõigi kultuuriasutuste tööks.

Kuid kõik see võib teoks saada ainult kogu meie rahva pingsa töö tulemusena. Viisaastaku plaani täitmisest sõltub meie kodumaa tulevik, tema arenemine ja kasv. Viisaastaku plaani täitmi-

sest sõltub iga Eesti NSV kodaniku tulevik, tema heakäekäik ja isiklik hüvang.

Viisaastaku plaani täitmine on meie kõige tähtsam ja suurem ülesanne praegu. Selleks tuleb rakendada kõik jõud. Selle plaani täitmine tähendab praktiliselt praegu seda, et iga tööline, talupoeg ja haritlane päevast päeva, nädalast nädalasse ja kuust kuusse tingimata täidaks ja ületaks seda osa meie suurest ühisest tööst, mis langeb temale, et iga käitis ja ettevõtte, et iga vald täidaks ja ületaks pidevalt oma tänavuse tööplaani.

Selleks on olemas kõik võimalused, kõik eeldused. Kus me ei täida oma tööplaani, seal oleme meie, töötajad, ise süüdi, seal tuleb meil oma tööd parandada.

Viisaastaku plaan ei tule mitte üksnes täita, vaid ka ületada.

Käesolev viisaastak paneb kindla aluse Eestimaa kiirele majanduslikule ja kultuurilisele arenemisele.

Aasta 50 või 75 pärast ei tunne me praegust Nõukogude Eestit ära. Meie rahva arv on siis praegusega võrreldes mitmekordseks kasvanud. Tallinn on muutunud rohkem kui poole miljoni elanikuga linnaks. Eesti on uutel võimsail energiaallikail põhineva õitsva sotsialistliku suurtööstuse ja õitsva sotsialistliku moodsalt mehhaniseeritud suurpõllumajanduse maa. Eeskujulikud autoteed läbivad meie vabariiki igas suunas. Elektriraudtee, lennuühendus ja teised moodsad liiklusvahendid on siis igale kodanikule käepärast. Meie vabariik on siis kõrgeltarenenud sotsialistliku teaduse, hariduse, kunsti ja kirjanduse maa.

See pole unistus. See on reaalne arenemise perspektiiv, välja vaade.

Me tunneme suure heameelega kadedust oma noorsoo, meie järelpõlve üle, kellele saab osaks maitsta seda elu meie sünnimaal, Nõukogude Eestis.

Praegu töötame meie selle uue elu ehitamise kallal.

Praegu rajame meie sellele uuele elule kindlat alusmüüri.

Seltsimehed!

Nõukogude inimese pingerikast, ent vaba ja loovat tööd saadab puhkehetkedel rõõmus laul. Laulul on alati olnud tähtis

koht meie rahva elus. Meie rahva mütoloogiaski esineb silmapaistva kujuna laulujumal Vanemuine. Saksa parunid ja kapitalistid tahtsid purustada Vanemuise kannelt. Tsaarivõim püüdis summutada tema helisid. Eesti kodanlik-natsionalistliku klikivõimu päevil püüdsid valitsevad ringkonnad eesti laulu rakedada oma kitsaste, tagurlike klikihuvide teenistusse, muuta teda nagu kõike muudki äritsemise esemeks, ent varjates seda kõlavate sõnakõlksudega. Nõukogude võim ja bolševike partei hindavad kõrgelt meie rahva progressiivset laulukultuuri. Nad toetavad nüüd ja ka edaspidi kõige soojemalt tema arenemist. Meie helilooming on juba tunnustust leidnud ka väljaspool Eesti NSV piire. Sellest räägib hiljutitoimunud Stalini preemia andmine Nõukogude Eesti heliloojale seltsimees Eugen Kapile. See on suur tunnustus eesti muusikale seltsimees Stalini poolt, Nõukogude Liidu valitsuse poolt.

Tänavune ülemaaline laulupäev satub kokku Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi aastapäeva tähistamisega. See on vaba ja töördõmsa rahva laul oma riigi, nõukogude riigi sünnipäeva auks, mis kõlab täna siin.

Tänavune laulupäev on ühtlasi nagu peaproov tuleva-aastase 12. üldlaulupeo eel.

Käesoleva laulupäeva eel aga toimusid laulupäevad kõigis maakondades.

Niisuguseid laulupäevi tuleks üldlaulupidude vahel korraldada iga aasta. See aitaks kindlasti väga tõhusalt kaasa meie laulukultuuri arendamisele, tema kunstilise meisterlikkuse pidevale täiendamisele.

Tahaks täna kutsuda ja hüüda: eesti noored ja vanad, neiud ja peiud, naised ja mehed, kõik laulma! Kõlagu üha võimsamalt vaba Nõukogude Eesti töötava rahva laul!

Soovin parimat edu ja kordaminekut tänasele laulupäevale, kõigile tema tegelastele, eelkõige aga lauljaile, mängijaile, kooride ja orkestrite juhtidele!

Soovin head pidutuju ja ülevaid elamusi kõigile pidukülastele!

Ka praegu tibav soe vihm ei suuda häirida meie tänast rõõmsat laulu, vihm, mida põllumees ootas viimastel päevadel pikisilmi.

Soovin kogu eesti rahvale head edu tema suures töös oma uue elu, nõukogude elu ehitamisel!

Olgu tervitatud Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kuues aastapäev!

Olgu tervitatud ülemaaline laulupäev!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste kindel sõprus!

Elagu bolševike partei!

Elagu meie suur juht ja õpetaja, eesti rahva parim sõber seltsimees Stalin!

Koidula kuulub eesti töörahvale

Kõne Lydia Koidula ümbermatmisel 11. augustil 1946. a.

Seltsimehed! täna tähistab eesti rahvas oma suure luuletaja Lydia Koidula 60. surmapäeva ja ühtlasi ka tema põrmu tagasitoomist sünnimaale.

Vaimselt pole Koidula kunagi lahkunud oma sünnimaalt. Vaimselt on ta alati viibinud oma rahva hulgas. Ent nüüd, nõukogude võimu päevil, stalinlikul ajastul, on läinud täide Koidula soov, et ta maine põrm puhkaks sünnimaa mullas. Täna täidame selle oma suure luuletaja ja silmapaistva ühiskonnategelase palava soovi.

Meile, keskealistele ja vanema põlve eestlastele, on ärkamisaja ideed avaldanud suurt mõju. Koidula loomingul on siin iseäranis tähtis osa. Tema südamepõhjast tulev saksavaenuline laul, tema luuletuste progressiivsed ideed on jätnud kustumatuid jälgi meie rahva hinge.

Hulk Koidula laule on saanud üldtuntud rahvalauludeks. Neid laule on eesti rahvas mitme aastakümne kestel laulnud oma rõõmu- ja murehetkedel, oma töös ja võitluses.

Koidula on Eesti rahvalaulik. Tema laulud jäävad alatiseks helisema meie rahva suus.

Koidula kuulub eesti töörahvale — Eesti töölistele, talupoegadele ja haritlastele. Kõik, mis on Koidula loomingus progressiivset, kuulub ka tänapäevale.

Koidulat tuleb näha tema ajajärgu olukorras. Tema teadmiste vald ja huvide ala oli mitmekülgne.

Ta tundis huvi kõigi oma aja poliitiliste sündmuste vastu nii sise- kui ka välismaal, ehkki tema vaated mõnedes küsimustes ei olnud järjekindlad.

Meie ees seisab tänapäev ülesanne: võtta Koidula elu ja loomingu põhjalikuma analüüsi alla ja anda oma suurest kaasmaalasest ajalooliselt selge ja konkreetne pilt.

Kogu meie rahva kultuuripärand vajab sügavat teaduslikku uurimist. Tarvis on kindlaks teha, mis on selles väärtuslikku ja progressiivset ja mis on selles regressiivset, tagurlikku.

Koidula isamaaluule on pühendatud eesti rahvale, töötahtlusele, vabadusele püüdvale, parema põlve poole püüdvale eesti rahvale.

Kodanliku Eesti klikivõimu asjamehed ja sakslaste sabarakud võtsid vahetevahel suhu Koidula nime, kui see nende klikihuvidele, nende rahvavaenulikele huvidele kasulik näis olevat. Nad rüvetasid seega Koidula mälestust. Mitte saamahimulisele ja obskurantsele eesti kodanlikule klassile, selle klassi klikivõimule ei ole määratud Koidula luule, vaid eesti rahvale selle sõna tõelises tähenduses.

Lydia Koidula sündis ajal, millal eesti talurahvas (eriti Liivimaal) hakkas üha tõsisemalt käärima, nõudes endale mõisnikelt maad.

Koidula ei näinud seda aega, kus eesti talurahvas sai lõplikult ja tõelikult oma maa peremeheks. See sündis sada aastat hiljem, 1940. aastal, nõukogude võimu päevil.

Täna, oma sünnimaale tagasi jõudnud, leiab Koidula selle meie rahva suurima soovi ja unistuse teostatuna. Ja seda tänu nõukogude võimule, bolševike parteile, tänu seltsimees Stalinile.

Lydia Koidula lahkus Eestist ajal, millal siin valitses ränk balti parunite ja tsaarivõimu surve meie rahva üle, millal eesti rahvas oli raskeis kurnamisahelais.

Jõudnud tagasi sünnimaale, leiab ta täna oma rahva eest vabana rahvuslikust survest ja kurnamisest.

Ja selle vabaduse on eesti rahvas endale kätte võidelnud visades heitlustes kommunistliku partei juhtimisel, Lenini ja Stalini partei juhtimisel.

Lydia Koidula lahkus Eestist ajal, millal seal aasta varem leidis aset sündmus, mis oli ajalooliselt eriti tähtis. See oli mitme

tuhande Kreenholmi tööliste streik aastal 1872. See streik oli esimene ähvardav kõuekõmin Eestis, mis kuulutas uue jõu, tööliisklassi astumist ühiskondliku elu näitelavale, mis kuulutas sotsialismi ajastu lähenemist.

Nüüd, pärast 73-aastast sünnimaalt eemalviibimist tagasi tulnud, leiab Koidula eest, et Kreenholmi streigist on eesti tööliisklass jõudnud oma eesmärkide teostamiseni: sotsialistliku riigivõimu loomiseni Eestis.

Ja selle eesmärgi on Eesti tööliisklass saavutanud tänu kommunistlikule parteile, Lenini ja Stalini parteile, tänu seltsimees Stalinile.

Jõudnud tagasi sünnimaale, leiab laulneitsi siin eest oma rahva uue, tõelise ärkamisaja, nõukoguliku ärkamisaja, uue koiduaja, suure murrangulise ja heroilise ajastu meie rahva elus.

Kui Lydia Koidula tänapäeval elaks, tunneks ta koos oma rahvaga suurimat rõõmu kõigi nende võitude ja saavutuste üle.

„Mõõk ühes, lubi teises käes — nii teeme rahva tööd,“ laulis Koidula.

Mõõk ühes, lubi teises käes — nii töötab eesti rahvas praegu, ehitades oma uut, sotsialistlikku elu, täites stalinliku viisaastaku suurtööde plaani, ravides haavu, mis meie kodumaale löid saksa röövvaldajad, keda Koidula nii vihkas. Ehitades hoiab meie rahvas ühtlasi ka kindlalt mõõka pihus, olles valmis kaitsma oma kättevõidetud vabadust iga ohu vastu. Selle vabaduse kättevõitmisele on Lydia Koidula andnud oma parima.

Puhaku tema põrm rahuks meie vaba sünnimaa mullas!

Märkusi kirjanduslikest päevaküsimustest

I

Ideoloogilise töö küsimused on bolševike partei töös alati olnud tähtsal kohal. Meie partei juhid Lenin ja Stalin on ideoloogilise töö küsimustele juhtinud pidevalt väga suurt tähelepanu. Ideoloogilise töö küsimused on praegusel ajal bolševike partei töös eriti tähtsad.

Võitlust kodanliku ideoloogia mõjude vastu ja võitlust nõukogude ideoloogia, sotsialistliku ideoloogia täieliku võidulepääsu eest tuleb Nõukogude Eestis tõsiselt tugevdada. Seda nõuab meie kiires tempos arenev elu.

Kirjandus moodustab tähtsa osa ideoloogiavallast. Nõukogude Eesti kirjanduse seisund nõuab hoolikat tähelepanu ja tema ülesanded üksikasjalisemat määratlemist. Kommunistlik partei ja nõukogude võim tahavad, et meie kirjandus areneks hoogsalt. Nad teevad omalt poolt kõik tarviliku selleks, et meie kirjanduse arenemine oleks viljakas. Nad on loonud kirjanikele sellised soodsad töövõimalused, millest eesti kirjanikud kodanliku kliki-võimu päevil ei võinud unistadagi. Nõukogude võim on nõukogude kirjaniku tõstnud poliitiliselt silmapaistvale kohale meie riigis.

Lähemas tulevikus seisab ees eesti nõukogude kirjanike esimene kongress, mis kujuneb eriti suure tähtsusega sündmuseks meie kirjanike ja kirjanduse elus. Ta peab saama sõna otseses mõttes pöördelise tähtsusega sündmuseks meie kirjanduse arenemises. Selle kongressi eel on tarvis põhjalikule arutusele võtta kõik eesti nõukogude kirjanduse arenemise põhiprobleemid, selgitada saavutused, avastada puudused ja vead ning püstitada

konkreetsed ülesanded, lähtudes nõukogude võimu poliitikast, tema päevaülesandeist ja kaugemaist eesmärkidest. Elkõige peavad kirjanikud ise kogu südiduse ja printsiipaalsusega asuma nende küsimuste juurde. Kuid sellest on vähe. Kirjanduslike päevaküsimuste arutamisest peavad osa võtma kirjanduse lugejate kõige laiemad ringkonnad — töölised, talupojad ja haritlased. Eesti nõukogude kirjanike kongressi ettevalmistamine ei ole mitte üksnes EN Kirjanike Liidu ja tema liikmete ülesandeks, vaid on kogu meie ühiskonna ülesandeks. Ja seda sellepärast, et kirjandusel on täita tähtsad ülesanded sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel Eestis ja meie rahva, eriti noorsoo kasvatamisel nõukogude vaimus.

Kujuka näite sellest, kui suurt tähelepanu osutab bolševike partei kirjandusele, annab UK(b)P Keskkomitee otsus 14. augustist s. a. „Ajakirjadest „Zvezda“ ja „Leningrad““. See otsus on programmiline, ülisuure tähtsusega suundaandev dokument nõukogude kirjanduses ja ideoloogilises töös üldse.

II

Kõigist oma noorusest tingitud nõrkustest ja puudustest hoolimata on eesti nõukogude kirjandus ideeliselt kindlasti palju progressiivsem, kõrgem kui kodanluseaegne eesti kirjandus. Eesti nõukogude kirjandus võitleb (nii hästi või halvasti kui ta seda ka teeb!) sotsialistlike ideede eest, ühiskonda edasiviivate ideede eest. Kodanliku klassi kirjanduse ülesandeks on aga selle klassi võimulolekut õigustada ja põhjendada, tema reaktsioonilist klassivõimu kindlustada (milline ülesanne on sageli ülipeenelt maskeeritud!). Eks võinud meie seda kõike kodanlikus Eestis näha igal sammul! Juba üksnes see printsiipaalne erinevus asetab meie nõukogude kirjanduse ajalooliselt kõigist endistest kirjandustest kõrgemale.

Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee sekretär seltsimees A. Ždanov rääkis oma kõnes Nõukogude

Liidu kirjanike esimesel kongressil 1934. a. nõukogude kirjanduse iseloomust järgmist:

„Meie kirjandus on noorim kõigi rahvaste ja maade kirjanduste seas. Ühtlasi on ta kõige ideelisem, kõige eesrindlikum ja kõige revolutsioonilisem kirjandus. Peale nõukogude kirjanduse pole kunagi olnud ega ole ühtki kirjandust, mis oleks organiseerinud töötajaid võitlusse igasuguse ekspluateerimise ja palgaorjuse lõplikuks kaotamiseks. Pole kunagi olnud ega ole kirjandust, mis oma teoste temaatika aluseks rajab töölisklassi ja talurahva elu, nende võitluse sotsialismi eest. Mitte kusagil, mitte ühelgi maal kogu maailmas pole olemas kirjandust, mis kaitseks kõigist rahvustest töötajate üheõiguslust, mis kaitseks naiste üheõiguslust. Kodanlikul maal ei ole ega saagi olla kirjandust, mis järjekindlalt paljastaks igasugust obskurantismi, igasugust müstikat, igasuguseid jumalaid ja kuradeid, nagu seda teeb meie kirjandus.

Niisuguseks eesrindlikuks, ideeliseks, revolutsiooniliseks kirjanduseks võis saada ja tõepoolest saigi ainult nõukogude kirjandus, mis on liha meie sotsialistliku ehitustöö lihast ja luu tema luust.“

Eesti nõukogude kirjandus on osa nõukogude kirjandusest. Ta on nooremaid teiste nõukogude vennasrahvaste kirjanduste hulgas. Tema eesmärgid ja ülesanded on samad, mis kogu nõukogude kirjandusel üldse. Ta on sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik kirjandus, kui osa meie nõukogude kultuurist.

Eesti nõukogude kirjanduse eluiga on alles üsna lühike. Ja elkõige sellega ongi seletatav suurem osa ta nõrkustest ja puudustest. Kuid nii mõnedki selliste meie tuntud kirjanike, nagu Barbaruse, Raua, Jakobsoni, Semperi, Kärneri, Sütiste jt. teosed, eriti Suure Isamaasõja päevilt, jäävad kindlasti püsima meie nõukogude kirjanduse varasalve. Ka mõne noorema kirjaniku (Schmuul, Männik jt.) senine töö lubab neilt lbotu olulist lisa meie nõukogude kirjanduse varaaita (kui neil aga jätkub püsivust töötada visalt, kui neil jätkub enesekriitikat!). August Jakobsoni „Elu tsitadellis“ on tähelepanuvääriv teos meie sõjajärgses kirjanduses. Juba üksnes see on kirjaniku suur vooius, et ta tee-

maks valis terava poliitilise päevaküsimuse. Kirjanik õpetab siin kodanikku nägema ennast maskeerivaid Ralfisid, dr. Miilaseid ja Prillidega härrasid, kellest Nõukogude Eesti ei ole veel täiesti lahti saanud. Ta näitab neid Ralfisid kogu nende alasti fašistlikus jätkuses ja vastikus. Selles on kõigepealt teose autori suur teene.

Kuid eesti nõukogude kirjanduse olukord ei suuda praegu vajalikul määral rahuldada üha suurenevaid nõudeid. Ta ei pea veel sammu oma ajaga, oma rahvaga, kes kommunistliku partei juhtimisel ehitab sotsialismi. Ta jääb oma ajast ja oma rahvast alles väga palju maha.

Eesti nõukogude kirjanduse peapuudused on praegu järgmised:

1) Kõige tähtsam puudus on tõsise marksistliku-leninliku kirjanduskriitika (niihästi trükisõnalise kui ka suulise — kollektiivne arutelu jms.) ülisuur nõrkus, võiks ütelda — tema peaaegu täielik puudumine. Kriitika mittesallimine mõne kirjaniku poolt on suurel määral seletatav sellega, et meil puudub hea, kasvatav nõukogude kirjanduskriitika. Kriitikas on palju formalistlikku. Tema suuremaid pahesid on abstraktsus, vähene konkreetsus ja pealiskaudsus.

2) Ajakirjade ja kirjastuste toimetuste töös on palju liberaalset madalakvaliteediliste teoste suhtes, mille aluseks on printsiibitu suhtumine kirjanikele ja nende teoseile. „Loomingu“ toimetuse on avaldanud selliseid madalakvaliteedilisi luuletusi, nagu näit. Kersti Merilaasi „Ebavere nõid“ ja „Suvi“. See räägib tõsisest puudusest „Loomingu“ toimetuse töös. „Loomingu“ sisu annab suurel määral tunnistust eesmärgi- ja plaanikindluse puudumisest ning asjade omapead minemisest toimetuse töös.

3) Apoliitilisus ja ideelagedus on tõsisemaid puudusi ja tõsisemaid ohte kirjanduses. Kirjandus peab olema nõukogude ühiskonna huvide teenistuses. Kirjanduslikes kujudes peavad väljenduma nõukogude ideed. Ideelisus ja kunstilisus on kirjanduses lahutamata ühendatud. Suur vene kriitik Belinski ütles, et poesia on mõtlemine kujudes, ja seepärast, niipea kui kujus väljendatav idee pole selge, on võlts või puudulik, on kuju ka para-

tamatult ebakunstiline. Palju on meie kirjanduses kujusid, mille ideed pole selged, mille ideed on puudulikud või võltsid. Estetismi ja dekadentsi jutlustamist kohtame oma kirjanduses praegu alles sageli.

4) Eesti nõukogude kirjanduses ei leia käsitlemist eesti rahva pingerikas töö pärast Isamaasõda rahvamajanduse taastamisel ja arendamisel. Muidugi, ka aja lühidus etendab siin olulist osa. Raske on 1—2 aastaga kirjutada tänapäevast head romaani. See nõuab kirjanikult suurt talenti. Kuid ega's suured romaanid ole ainus kirjandusliku teose liik!

5) Paljud meie kirjanikud tunnevad väga pealiskaudselt seda tööd, mida teeb praegu eesti rahvas kõigil aladel. Nad istuvad liig palju oma kabinetides ja liiguvad vähe rahva hulgas. See kõik on kaasa aidanud sellele, et kirjanduslik elu on meil suurel määral tõmbunud ainult kitsasse kirjanike ringi, seistes suurel määral eemal aktiivsest ühiskondlikust elust, tööraha laiadest hulkadest.

6) Suure Isamaasõja ajajärgu käsitlemine meie kirjanduses on puudulik ja on seni piirdunud peamiselt ainult lühijuttude ja luuletustega. Kuid ometi on see ajajärk eriti tähtis meie rahva elus nii poliitiliselt kui ka moraalselt. See oli suurim kriitiline moment meie rahva ajaloos. Olla või mitte olla — nii oli ajalugu seadnud küsimuse eesti rahva ette. Kas hukkuda fašistlike röövvalutajate ikke all või võidelda elu ja surma peale ning võita endale tagasi vabadus, sõltumatus, elu ja tulevik nõukogude võimu näol? Ja eesti rahvas valis õige tee — võitluse tee. Sel kriitilisel momendil ilmses meie rahva suur moraalne jõud. Ta tuli auga välja sellest rängast katsumusest. Ja seda tänu Punaarmee eesti korpusele, tänu eesti partisanidele, tänu kõigile nõukogude patriootidele, kes Eestis fašistliku okupatsiooni olukorras võitlesid saksa hitlerlaste ja nende käsilaste vastu, seda tänu nõukogude rahvaste vendluse ja sõpruse ideele, tänu Nõukogude Liidu relvastatud jõudude vägevusele, tänu seltsimees Stalinile. Meie lugeja ootab eesti nõukogude kirjanikelt selliseid kirjanduslikke teoseid, mis tõepoolest väärikalt valgustaksid seda suurt

ja ülitähtsat ajajärku eesti rahva elus. Sääraseid teoseid praegu veel ei ole.

7) Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu töö jätab palju soovida, eriti meie kirjanike ja kriitikute töö suunamisel, nende ühiskondliku elu organiseerimisel (kirjanduslike uudisteoste ja käsikirjade läbiarutamine, diskussioonide ja nõupidamiste korraldamine kirjanduslike päevaküsimuste ja ülesannete üle jne.). Puudulik on EN Kirjanike Liidu töö oma liikmeskonna ideelise ja poliitilise kasvatamise alal, samuti ka nende kirjandusliku ja erialase meisterlikkuse tõstmise alal. Üsna sageli esinev poliitiline ignorants on meie kirjanike suure osa töös väga tõsiseks takistavaks teguriks. Uute kirjanike kaadrite juurdekasv on nõrk. Tööd sel alal on vähe näha.

8) Eesti nõukogude kirjanike läbikäimine, kontakt vene ja teiste Nõukogude Liidu rahvaste kirjanikkonnaga on seni olnud nõrk, kuigi üht või teist sel alal on tehtud.

9) Tõsiseks puuduseks on see, et pole tarvilikku sidet ja kontakti Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu ja Riikliku Kirjastuse „Ilukirjandus ja Kunst“ vahel. Muide, see kirjastus kipub mõnele „kirjandustegelasele“ muutuma teenimata tulude allikaks.

10) Puudus (mõnel juhtumil küll vältimatu!) on seegi, et osa meie tuntumaid kirjanikke on niivõrd seotud muude riiklike ülesannetega, et neil kirjanduslikuks tegevuseks jääb vähe aega.

11) Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu töös on kahjuks seni alles lahendamata rida materiaalseid küsimusi, nagu Kirjanike Klubi ruumide küsimus ja mõned muud.

12) Esineb kirjanike jagunemist grupikesteks, mis on pärit kodanlikust ajast ja mille aluseks on peamiselt omaaegsed kohvikututvused, kuid mil ei puudu ka oma poliitiline värving. Need grupikesed on oluliseks takistuseks meie kirjanduselu normaalse arenemise teel. Nad põhjustavad ebaterveid nähtusi meie kirjanikkonnas.

13) Nii mõnigi kirjanik pole seni veel enese-kriitiliselt sõna võtnud ebaprogressiivsete või koguni reaktsiooniliste momentide kohta oma kirjanduslikus minevikus. On aeg ka sellele mõelda! Lugejad ootavad kirjanikelt selgeid seisukohti neis küsimustes.

Seda puuduste loetelu võiks veelgi pikendada. Kuid juba öeldust nähtub, et meil on siin tegemist tõsiste põhiliste puudustega meie kirjanduslikus elus, säärase puudustega, mis nõuavad viivitamatuid ja läbimõeldud samme nende kõrvaldamiseks, samme, mis pole arvestatud mitte üksnes tänaseks päevaks, vaid ka tuleviku jaoks.

III

Nõukogude rahvas nõuab oma kirjanduselt kõrget ideelist ja kunstilist taset. Kirjandus peab oma ajastu ja oma rahvaga sammu pidama. Kirjaniku loomingu, kirjanduse sisu ning suuna määravad meil ära töörahva tahe, töörahva eesmärgid. Nõukogude kirjandus põhineb kommunistliku partei ideedel, marksismi-leninismi ideedel. UK(b)P Keskkomitee 14. augusti otsuses s. a. „Ajakirjadest „Zvezda“ ja „Leningrad““ loeme järgmist: „Nõukogude kirjanduse, maailma eesrindlikema kirjanduse jõud seisab selles, et see on kirjandus, mil ei ole ega võigi olla muid huve kui rahva huvid, riigi huvid. Nõukogude kirjanduse ülesanne seisab selles, et aidata riigil kasvatada õigesti noorsugu, rahuldada tema nõudeid, kasvatada uut põlvkonda, kes on südi, usub oma ülesandesse, ei karda takistusi ja on valmis ületama igasugused takistused.“

Seepärast on igasugune ideelageduse, apoliitilisuse ja „kunst kunsti pärast“ jutlustamine võõras nõukogude kirjandusele, kahjulik nõukogude rahva ning riigi huvidele ja sellel ei tohi olla kohta meie ajakirjades.“

Ja edasi loeme sealsamas: „... meie ajakirjad, on nad siis teaduse- või kunstiajakirjad, ei saa olla apoliitilised. Nad (s. t. aja-

kirjade juhtivad töötajad ja esijoones nende toimetajad — N. K.) on unustanud, et meie ajakirjad on Nõukogude riigil võimaks vahendiks nõukogude inimeste ning eriti noorsoo kasvata-misel ja seepärast peavad nad juhinduma sellest, mis moodustab nõukogude korra elulise aluse, — tema poliitikast. Nõukogude kord ei või sallida noorsoo kasvatomist ükskõiksuse vaimus nõukogude poliitika suhtes, käegalöömise ja ideelageduse vaimus.”

Neile põhimõttele peab tuginema nõukogude kirjandus, mille ülesandeks on sügavate ideeliste teostega, mis õigesti valgustavad meie ühiskonda, kasvatada nõukogude inimesi sotsialismi vaimus.

Kodanlased ja kodanliku ideoloogia kütkeis olevad inimesed armastavad meid „salvata“ sellega, et nad ütlevad meie kirjan-duse, mis tugineb ülaltoodud põhimõttele, olevat sihilik, ten-dentslik. Seejuures ei väsi nad kiitmast oma, s. t. kodanlike kir-janike n. n. „absoluutset vabadust“ nende loomingus. Ma palun lugejat mind vabandada pika tsitaadi pärast, mida ma siinkohal ei saa toomata jätta. V. I. Lenin kirjutab selle küsimuse kohta juba 1905. a. järgmist: „Härrad kodanlikud individualistid, meie peame teile ütleva, et teie jutud absoluutsest vabadusest on lausa silmakirjalikkus. Rahavõimul põhinevas ühiskonnas, kus töörahvas kannatab viletsust ja parasiitidena elab käputäis rikkaid, ei saa olla reaalselt ja tõelist „vabadust“. Härra kirjanik, kas olete teie vaba oma kodanlikust kirjastajast, oma kodanlikust pub-likust, kes nõuab teilt pornograafiat raamides ja maalides, kes nõuab prostitutsiooni „täiendusena“ „pühale“ lavakunstile? Too absoluutne vabadus on kodanlik või anarhistlik fraas (sest anar-hism kui maailmavaade on pahupidi pööratud kodanlikkus). On võimatu elada ühiskonnas ja olla ühiskonnast vaba. Kodanliku kirjaniku, kunstniku ja näitlejatori vabadus on vaid maskeeritud (või silmakirjalikult maskeeritav) sõltumine rahapungast, äraost-misest, ülalpidamisest.

Ja meie sotsialistid paljastame seda silmakirjalikkust, kisume maha võltsid sildid, — ja seda mitte selleks, et saada mitteklassi-

list kirjandust ja kunsti (see saab võimalikuks alles sotsialistlikus mitteklassilises ühiskonnas), vaid selleks, et silmakirjalikult vabale, tegelikult aga kodanlusega seotud kirjandusele vastu seada tõeliselt vaba, avalikult proletariaadiga seotud kirjandus.

See on vaba kirjandus, sest mitte omakasu ega karjäär, vaid sotsialismi idee ja töörahva poolehoid värbavad üha uusi ja uusi jõude tema ridadesse. See on vaba kirjandus, sest ta ei teeni mitte blaseerunud kangelannat, mitte igavust tundvat ja rasvumise all kannatavat „kõrgemat kümmet tuhandet“, vaid miljoneid ja kümneid miljoneid töötajaid, kes moodustavad maa paremiku, tema jõu, tema tuleviku. See on vaba kirjandus, mis inimsoo revolutsioonilise mõtte viimast sõna viljastab sotsialistliku proletariaadi tegeliku töö praktikaga, mis loob alatise vastastikuse mõjutamise mineviku kogemuse (teaduslik sotsialism, mis viis lõpule primitiivseist utoopilistest vormidest võrsunud sotsialismi arenemise) ja tänapäeva kogemuse vahel (seltsimeeste tööliste praegune võitlus)” (Teoste kogu, VIII köide, lk. 389—390, vene keeles).

Nii on lugu kodanliku individualisti „absoluutse vabadusega“ ja nii on lugu sotsialistliku kirjanduse tendentslikkusega. Me oleme avalikult ja kindlasti säärase tendentslikkuse poolt, sest see on progressiivne, vastab rahva määratu suure enamiku huvidele ning võitleb kõige reaktioonilise ja iganenu ning iganeva vastu. Ja just töörahva võim, nõukogude võim avab suuri, avaraimad võimalused nõukogude kirjaniku isiklikuks loominguvabaduseks (see kirjanik kuulub ju ise sama töörahva hulka!).

Kirjandusliku kriitika küsimus on eesti nõukogude kirjanduse arenemise peaküsimuseks käesoleval momendil. See marksistlik-leninlik kriitika on nii kirjanike kui ka lugejate kasvatamise tähtsaim vahend. Kirjanduslik kriitika peab teravalt võitlema vaenulike ideede ja kontseptsioonide vastu. Ent suurima ettevaatuse, taktitunde ja kannatlikkusega tuleb suhtuda neile kirjanikele, kes võivad nõukogude võimuga, töörahvaga kaasa tulla, kes siiralt tahavad meiega kaasa tulla. Kirjanduslik

kriitika peab olema printsiipiaalne, asjatundlik, kaalutud, mitte kuiv ja ükskõikne, kuid mitte ka peru ega ülearu tuline. Pealiskaudsele, asjatundmatule ja pretensiooniohtrale kriitikale tuleb kuulutada sõda. Nõukogude kirjanduslikus kriitikas on lubamatu „käskimise ja keelamise“ toon. Meie kirjandusliku kriitika põhimine meetod on veenmine, argumenteerimine, mis põhineb nõukogude kirjanduse ideelisel sisul, tema ideeliselt kõrgemalseisval positsioonil, kui seda on kõigi muude aegade ja suundade kirjanduste positsioonid.

ÜK(b)P Keskkomitee resolutsioon 18. juunist 1925, mis käsitleb kirjanduse küsimusi, kõneleb kirjandusliku kriitika kohta järgmist:

„Ulalõeldu määrab üldjoontes kindlaks ka kriitika ülesanded, mis partei käes on üks tähtsamaid kasvatusvahendeid. Hetkekski loovutamata kommunismi positsioone, karvavõrdki taganemata proletaarse ideoloogia seisukohtadelt, selgitades mitmesuguste kirjandusteoste objektiivset klassilist mõtet, peab kommunaistide kriitika halastamatult võitlema kontrrevolutsiooniliste nähtuste vastu kirjanduses, paljastama tähistevahetajate liberalismi jne., ning ühtlasi omama ülimal määral taktitunnet, ettevaatlikkust, sallivust kõigi nende kirjanduslike kihituste suhtes, kes võivad minna ja lähevad kaasa proletariaadiga. Kommunistlik kriitika peab olema vaba kirjanduslikust käskimisest. Sel kriitikal on ainult siis suur kasvatuslik tähtsus, kui ta tugineb oma ideelsele üleolekule. Marksistlikus kriitikas ei tohi kuidagi aset leida pretensioosne, poolkirjaoskamatu ja iseendaga rahulolev kommunistlik upsakus. Marksistlik kriitika peab enda ette seadma juhtlause õppida ja ta peab võitlema igasuguse makulaatuuri ning omafantaasia vastu selles kriitikas.“

Kirjanduslik kriitika, mis otsib töödes aina puudusi, on vääri kriitika. Kriitika peab avastama puuduste põhjused. Kriitika peab näitama ka tööde voorusi (kui neid on). Kriitika on tihedalt seotud enesekriitikaga. Kirjanike enesekasvatuse tähtsaimaks abinõuks on bolševistlik enesekriitika. Asjalikule kirjanduslikule kriitikale peab nii kirjanik kui ka lugeja suhtuma asjalikult ja

võtma sellest õpetust. Kordan veel kord: kriitika peab olema printsiipaalne, bolševistlikult ideeline. „Ideelisuse puudumine „Zvezda“ ja „Leningradi“ juhtivail töötajail on viinud selleni, et need töötajad on oma suhetele kirjanikega aluseks seadnud mitte nõukogude inimeste õige kasvatamise ja kirjanike tegevuse poliitilise suunamise huvid, vaid leplikud, sõbramehe huvid. Sõbramehelike suhete mitte rikkuda tahtmisel kriitika nürines. Kartusest solvata sõbramehi lasti trükkida ilmselt kõlbmatuid teoseid. Sedalaadi liberalism, mille juures rahva ja riigi huvid, meie noorsoo õige kasvatamise huvid tuuakse ohvriks sõbramehelike suhetele ja mille juures kriitika summutatakse, viib selleni, et kirjanikud lakkavad täiustumast, kaotavad oma vastutustunde rahva, riigi ning partei ees ja lakkavad edasi arenemast“ (UK(b)P KK otsusest 14. augustist 1946. a. „Ajakirjadest „Zvezda“ ja „Leningrad““).

Nõukogude Eesti ajakirjade ja ajalehtede toimetuste ees seisab esmajärgulise tähtsusega ülesandena neile nõuetele vastavate kirjandus-kriitiliste kirjutuste avaldamine. Sellise kirjandusliku kriitika loomine on meie kirjanike organisatsiooni ja meie parteiorganisatsiooni tähtsaimaks ülesandeks kirjanduse alal.

Eesti nõukogude kirjanduse küsimuste arutamisel on juba aeg üldistest abstraktseist arutustest sotsialistliku realismi üle (millega puudub side eesti kirjandusega) astuda samm edasi — sotsialistliku realismi mõõdupuu rakendamiseni konkreetset üksikute kirjanduslike teoste või kirjanike loominguga analüüsimisel eesti kirjanduses. Muidugi ei tähenda see seda, et tuleks üldse loobuda teoreetilistest uurimustest sotsialistliku realismi küsimuses. Ei, sugugi mitte. Hoopis vastuoksa: seda tööd on vaja süvendada ja laiendada. Ent seda uurimist ei tule teha mitte lahus tegelikust elust, mitte abstraktselt, vaid tihedas seoses kirjandusliku eluga, eriti Nõukogude Eesti kirjandusliku tänapäevaga.

Marksistlik-leninliku teooria tähtsust ja osa kirjanike loomingus on võimatu ülehinnata. Eesti nõukogude kirjanike ideelise ja poliitilise kasvu küsimus, nende teoreetilise kvalifikatsiooni tõstmise küsimus on meie tähtsamaid

ülesandeid, kusjuures on eriti tähtis ja oluline see, et marksismi-leninismi ideid ei võetaks kirjanike poolt omaks mitte formaalselt, vaid sisuliselt kogu mõistuse ja hingega, kogu südamega. See nõuab meie kirjanikelt kõrget marksistlik-leninlikku intellektuaalset kultuuri. On ju aabitsatõde see, et teadlikult võidelda sotsialistliku ühiskonna ehitamise eest (see on aga kirjaniku ja kirjanduse ülesandeks!) saab ainult siis, kui tuntakse seda ühiskonda, tema eesmäärke, kui teatakse, kuidas seda üles ehitada. Selle teadmise ja oskuse aga annab marksismi-leninismi teooria. Hiljutine Leningradi kirjanike ülelinnalise koosoleku resolutsioon ütleb (see aga on, nagu juba öeldud, suundaandvaid dokumente nõukogude kirjanduses!): „Kirjanike koosolek võtab omaks, et nende vastutusrikaste ülesannete täitmine on mõeldamatu ilma marksistlik-leninliku teooria põhjaliku tundmiseta, ilma partei ja nõukogude riigi poliitika selge mõistmiseta ning kohustab liidu liikmeid väsimatult tõstma oma ideelis-teoreetilist taset, sügavamalt tungima ümbritseva elu tähtsamate nähtuste poliitilisse mõttesse.“

Marksistlik-leninlik teooria on ainuõigeks teenäitajaks ühiskonna ja looduse nähtuste keerukas labürindis. See teooria aitab meil maailma muuta, teda ümber teha sotsialistlikuks, kommunistlikuks. Nõukogude kirjanik ja kirjandus peavad juhinduma marksismi-leninismi teooria tõdedest. Seepärast on kirjanikel tarvis põhjalikult seda teooriat õppida ja uurida. Selles tõsisel töös on tarvis kirjanikele anda asjatundlikku, kõrgekvaliteedilist abi ja juhatust meie parteiorganisatsioonide poolt, EN Kirjanike Liidu poolt.

Edasi. Meie kirjanike järelkasvu, nende ridade täiendamise küsimus on olulisemaid päevaküsimusi. See on meie kirjanduse tuleviku küsimus. Uusi kaadreid kirjanduse alale! Õpetada ja kasvatada neid kaadreid! — seda nõuab meilt elu. Me ei tohi sel küsimusel lasta onnapead minna (nagu me üldse oma töös midagi ei tohi isevoolu hooleks jätta!). Niihästi EN Kirjanike Liit kui ka meie kirjanduslike ajakirjade ja meie lehtede ning kirjastuste toimetused peavad sel alal viivitamatult

asuma agarale tööle. Meie kirjanike read on viimaseil aastail märgatavalt harvenenud. Need lüngad on vaja mitmevõrra täita. Eriti terav on aga kirjanduskriitikute kaadrite küsimus, mille loomine ja kasvatamine pole kerge. Kuid me peame looma endale põhjalike teadmistega ja kõrge marksistlik-leninliku kultuuriga kirjanduskriitikute kaadrid. Selles suunas on vaja kohe astuda tõhusaid ja otsustavaid samme.

Mõni sõna meie kirjanduse sisu probleemidest. „Töö peab olema nõukogude kirjanike tähtsaim teema“, ütleb Maksim Gorki. Kui palju meil Eestis patustatakse selle tähtsaima nõude vastu! Rahvahulkade töö ja võitlus on ju kogu kultuuri alus. Rahvahulkade töö on loonud kõik selle, mida meie tunneme kultuurina. Ja geniaalsed kirjanikudki, kes kultuuri arenemist viivad edasi, võisid ja võivad tekkida ainult rahvahulkade töö ja võitluse alusel. Nõukogude ühiskonnas on igal inimesel võimaldatud teha tööd. Veel enam: iga inimene nõukogude ühiskonnas on kohustatud tööd tegema. „Kes ei tee tööd, see ei tohi ka süüa“, nii öeldakse nõukogude põhiseaduses. Saagu see meie kirjanduse peateemaks. Eesti NSV elanikkond on selles ajastus, kus meie inimeste uue, sotsialistliku ühiskonna teadlikeks kodanikeks saamise protsess toimub ägedas võitluses vana, kapitalistliku ühiskonna pärandi äravõitmiseks ja pingsas töös sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks. See protsess on keerukas, pikka aega nõudev ja kohati valurikaski. Kuid ta areneb ja ta karastab, õpetab, puhastab inimesi, kasvatab neid uue ühiskonna väärikaks kodanikeks. Kirjandus peab näitama, kuidas see toimub, kuidas ja kuhu inimesed arenevad. Ta peab näitama, kuidas Eesti NSV konkreetseis oludes toimub rahva ja majanduse sotsialistlik ümberkujundamine, kuidas see ümberkujundamine toimub ägedas klassivõitluses kodanlik-natsionalistlike olluste, kõigi vana, kapitalistliku korra riismete vastu. Muide, meie kirjandus peab näitama seda, kuidas sotsialistlik võistlus kasvatab uut inimest, kuidas ta soodustab nõukogude inimese positiivsete võimete, tema isiksuse arenemist ja kuidas sotsialistlik võistlus on ühtlasi ka ülitähtsaks vahendiks uue, sotsialistliku

kultuuri loomisel. Hoidutagu kõiges selles naturalismi mülkasse sattumast!

Meie kirjanduse tänuväärseks ülesandeks on kujutada uue, sotsialistliku ühiskonna inimest tema arenemises, tema kasvus, kujutada suurt ja tugevat, julget ning õilsat isiksust, kes võitleb sotsialistlike tõdede eest, kes vihkab kodanlikku kassikulda ja kõike reaktioonilist, mis pärineb kapitalistlikust korrast. Kirjandus näidaku meile sotsialistliku töö eesrindlasi, sangareid, vanu ja noori, naisi ja mehi kõigilt tööaladelt. Kas ei ole Riikliku Tehase nr. 9 kuuluva Lenini ordeniga autasustatud sepa Lahtse elu ja töö väärt nõukogude kirjaniku sulge! Või eesrindliku traktoristi, põlevkivitööstuse töölise, õpetaja ja teadlase elu ning töö? Kindlasti on! Kirjandus näidaku uue tekkimist meie noores nõukogude ühiskonnas, näidaku seda positiivset, mis õhutab järgima, mis on eeskuju teistele. Ta näidaku seda, kuidas toimub tolle uue ja vana võitlus ja kuidas selles võitluses tõuseb sotsialistlik tõde ning vajub kapitalistlik vale. Nõukogude kirjanik ei saa olla ükskõikne elunähtuste suhtes. Ta peab oma kirjanduslikus loomingus kedagi ja midagi pooldama, kiitma, kedagi ja midagi laitmata, salvama, piitsutama. Ta peab võitlema kõige tagurliku vastu, kõige iganenu vastu. Ta peab võitlema bürokraatide vastu, südametute inimeste vastu, nagu on proviisor Tšehhovi teoses, kes 6 kopika pärast laskis inimese ära surra. Nõukogude kirjanik ja kirjandus peavad inimesi õpetama vihkama kodanlikku korda kõigi ta pahede ja viletsustega, ta silmakirjalikkuse, ülekohtu, alatuse ja kurnamisega. Võidelda kõige väiklase, omakasupüüdliku, egoistliku vastu inimeste loomuses ja nende suhetes — see on nõukogude kirjanike ja kirjanduse ülesanne. Kasvatada ja arendada nõukogude inimeste parimaid iseloomujooni tähendab eelkõige kasvatada töökust, nõukogude rahvaste sõpruse ja vendluse vaimu, nõukogude patriotismi, sotsialistliku, ühiskondliku omanduse hoolika hoidmise vaimu, tähendab õpetada julgesti vastu minema töös ja elus esinevaile raskusile, ületama neid raskusi (meie kõik tunneme näiteks Pavel Kortšagini õilsat kuju). Nõukogude kirjandust

kannab optimistlik, elujaatav vaim, sest nõukogude inimese maailmatajumine on optimistlik, elujaatav. Meie armastame elu. Maksim Gorki kirjutas: „Meil pole aega mõtelda surmast, me võtsime elu enda kätte ja ehitame seda ümber.“ Tõelisus on revolutsioonilise arenemise protsess. Ja säärasena, reaalsena peab teda kujutama ka nõukogude kirjandus. Kirjanikku ennast, tema loomingut, tema teoste tüüpe on vaja vaadelda nende arenemises, muutumises. Siis me näeme, kuhu nad arenevad ja mis suunas nad muutuvad. Kirjutades, luues oma kujusid peab kirjanik alati mõtlema sellele, kelle jaoks ta kirjutab. Meie kirjanduse sisu peab alati olema nõukogulik, sotsialistlik. Kuid tema kuiud peavad olema sellised, et nad oleksid eeskätt teatud rahvakihile arusaadavad ja omased, leiaksid seal vastuvõttu ja avaldaksid oma progressiivset mõju. Nõukogude lugeja tahab, et meie kirjanikud oma teoseis aitaksid mõista elunähtusi (nii olevikust kui ka minevikust ja tulevikustki), aitaksid mõista lugeja oma tundeid ja mõtteid õiges sihis, õige (sotsialistlikul) eesmärgi poole. See nõuab kirjanikult tegeliku elu ja tema arengusuundade ning inimeste head, põhjalikku tundmist ja ühtlasi muidugi ka head kirjandustehnilist oskust (kirjeldada jne.). Ainult nendel tingimustel võivad sündida selged ja konkreetsed kirjanduslikud kujud (õppigem Shakespeare'ilt kujude selgust!).

Leningradi kirjanike koosoleku ülalpool juba mainitud resolutsioonis loeme: „Koosolek nõuab igalt Leningradi kirjanikult anda kõik oma loominguline jõud ideeliselt täisväärtuslike kõrgekvaliteediliste teoste loomiseks, mis kajastavad meie võidu suurst, taastamise ja sotsialistliku ehitustöö paatost, nõukogude inimeste kangelaslikke tegusid uue stalinliku viisaastaku plaani täitmisel ja ületamisel. Meie tõis peab vääriliselt ja eredalt peegelduma nõukogude inimene, keda on kasvatanud bolševike partei, kes on karastunud Isamaasõja tules, ja annab kõik oma jõu ja talendi suurele sotsialistlikule ehitustööle ning on suuteline ületama kõik takistused.“

Olgu siinkohal öeldud ka seda, et temaatika aktuaalsuse

küsimust ei tohi mitte mõista liig kitsalt, absoluutselt ainuüksi tänase päeva küsimuste käsitlemisena. Ka minevikus on sündmusi ja küsimusi, mille käsitlemine tänapäeval on üliaktuaalne.

Käesolevais märkustes ei saa mööda minna kultuuripärandisele, eriti kirjanduslikule pärandisele suhtumise küsimusest. Nõukogude kirjandus kasutab ära, omandab, töötab ümber kõik selle, mis maailmakirjanduses seni on olnud väärtuslikku ja progressiivset. Eriti eesti kirjandus tuleb meil selles mõttes põhjalikult läbi töötada. See on väga tähtis töö meie ideoloogilisel rindel. See töö seisab meil täies ulatuses alles ees. Ei tohi unustada seejuures Maksim Gorki sõnu, et kodanlikus kultuuripärandis on mesi ja mürk teineteisega tihedalt seotud. Nõukogude kirjanik peab palju, väga palju lugema. Peale eesti kirjanduse on meie kirjanikel tarvis põhjalikult tunda eriti vene nõukogudeaegset kui ka varemata kirjandust, vene kirjanduse ülikalikkude varasalve. Vene kirjanduse, teiste nõukogude vennasrahvaste kirjanduse ja üldse maailmakirjanduse väärtuste väljaandmist heas eestikeelses tõlkes on tarvis igati kiirendada. Meie kirjanikud peavad hästi tundma eesti rahvaluulet.

Maksim Gorki lausus kord, et poeet peab reageerima igale poliitilisele sündmusele. Kahjuks tuleb aga konstateerida seda, et eesti nõukogude kirjanikud harva reageerivad poliitilistele päevaküsimustele oma teostes (luuletused jne.). Meie vajame kõrgetasemelist, kunstiväärtuslikku luulet, mis reageerib igale poliitilisele päevasündmusele, mis õhutab ja organiseerib, mis vaimustab ja mobiliseerib meie inimesi kõiki viisaastaku suuri ülesandeid täitma. See on meie kirjanike tänuväärsemaid ülesandeid.

Sisu ja vormi vahekorra küsimus on kirjanduses vana, kuid igavesti uus probleem. Ainult siis, kui väärtuslik sisu on valatud adekvaatsesse väärtuslikku vormi, saame kunsiteose. Meie kirjanduses tuleb nii sisu kui ka vormi täiustamise alal veel väga ja väga palju teha. Siinkohal tahaksin rõhutada seda, et meie

kirjanikud peavad pidevalt ja visalt töötama oma n. ü. kirjandustehnilise oskuse täiendamiseks, eeskätt oma sõnavara tõsiseks rikastamiseks ja oma stiili parandamiseks, stiilikultuuri tõstmiseks. Sel alal esineb meil praegu kahjuks liig palju lohakust, hoolimatust ja lihtsalt rumalust, mis nõuab viivitamatut kõrvaldamist. Keelekultuuri eest on tarvis võidelda kõige agaramalt. Maha sõnade liigliha kirjanduslikes teoseis! Ärgu olgu seal ühtki üleaarust ega moonutatud sõna. Kirjanik valigu sõnu kui kalliskive, kel igal on oma kuju, värv ja oma sisu. Õige sõna-kalliskivi panna õigele kohale, nii et saaks väärtuslik pilt, kuju, — selles seisabki suurel määral kirjaniku edu „saladus“. Sõnade nappus ja mõtete rohkus on hea teose oluline tunnus. Seda kõike tuleb meie nõukogude kirjanikel õppida, seda tuleb neile õpetada (milline suur tööpõld heale kirjanduskriitikale!). Kirjanduses tähendab õpetamine kirjanike vastastikust kogemuste vahetamist, lausub, kui ma ei eksi, Gorki. Meie kirjanikel tuleb muide oma kirjanduslikke žanre rikastada, mitmekesistada. Tuleb jõu ja talendi kohaselt kasutada kõiki žanre.

Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu töö nõuab tõsist parandamist. Lubatagu siin veel kord tsiteerida Leningradi kirjanike koosoleku resolutsiooni, millest ülalpool oli juba juttu: „Et kindlustada Leningradi kirjanike ees seisvate ülesannete edukat täitmist, peab koosolek vajalikuks otsustavalt ümber korraldada kirjanike organisatsiooni tegevus, välja juurida nõukogude rahvale ja nõukogude kirjandusele võõrad kombed ja tendentsid, kuulutada halastamatut sõda ideelagedusele, labasusele, apoliitilisusele, libisemisele nn. „puhta“ kunsti positsioonile. Koosolek nõuab igalt Kirjanike Liidu liikmelt esmajärjekorras Liidu juhatuselt ja ajakirja „Zvezda“ toimetuselt otsest, objektiivset, põhimõttelist kriitikat kui loomingulise töö ideelise taseme tõstmise tähtsaimat tingimust. Liidu juhatus peab rakedama kõik vahendid, et kindlustada kirjanike sidemeid laiade tööraha hulkadega, kelle nõudeist ja õiglasest kriitikast peab juhinduma omas töös iga kirjanik.“

IV

Läheneb eesti nõukogude kirjanike esimene kongress. On tarvis, et selle kongressi eel nii kirjanikud ja kriitikud kui ka lugejad võtaksid eesti nõukogude kirjanduse olukorra ja ülesannete kohta agaralt sõna („Loomingus“, „Sirbis ja Vasaras“, ajalehtedes, koosolekuil jne.). Sidet kirjanike ja lugejate vahel tuleb kõvendada. Eesti nõukogude kirjanduse saatus on meile kõigile südamelähedane. Me kanname vastutust ka oma kirjanduse saatuse eest. Käesolevas kirjutuses esiletoodud mõtted meie kirjanduslikest päevaküsimustest taotlevad aidata lahendada neid tähtsaid ülesandeid.

„Rahva Hää“, 1. sept. 1946.

Ideoloogilise töö olukord ja ülesanded

Kõne vabariikl kul nõupidamisel ideoloogilise töö küsimuste kohta

10. septembril 1946. a.

Seltsimehed! Ma tahaksin teha mõned märkused läbi-rääkimiste sissejuhatuses käesoleval nõupidamisel, mis EK(b)P Keskkomitee büroo otsuse kohaselt on kokku kutsutud selleks, et läbi arutada olukord ideoloogilise töö alal meie vabariigis ja need ülesanded, mis seisavad meil selles töös ees. Nagu teame, on bolševike partei ja meie juhid ning õpetajad Lenin ja Stalin alati ning järjekindlalt osutanud suurimat tähelepanu teoreetilistele probleemidele ja ideoloogilistele küsimustele, ideoloogilise töö ülesandele. Me teame seda tuntud bolševistlikku põhimõtet, et oma eesrindlikke ülesandeid võib partei täita ainult siis, kui tal on eesrindlik teooria. Selleks peame aga tegelikult töös teritama oma ideoloogilist relva, alati täiendama oma teadmisi, alati parandama oma tööd ideoloogilisel alal.

Hiljuti ilmunud UK(b)P KK otsuseil kirjanduse ja teatri küsimuste kohta on ülisuur printsiipiaalne tähtsus meie töös käesoleval ajal. Otsus ajakirjade „Zvezda“ ja „Leningrad“ toimetuse töö kohta ei ole mitte ainult otsus nende ajakirjade töö kohta. See on põhimõtteline, printsiipiaalne otsus meie ideoloogilise töö olukorra ja ülesannete, eriti kirjandusliku tegevuse ja meie kirjandusliku ülesannete kohta üldse. Seepärast on arusaadav, et kogu meie maal leidis see otsus suurimat tähelepanu, ja kõik parteiorganisatsioonid, alates Leningradi omadest, teevad otsustavaid järeldusi igaüks oma praktiliseks tööks nende küsimuste alal, millest on juttu käesolevas otsuses.

Niisama suur tähtsus on ka UK(b)P KK neil päevil ilmunud otsusel meie teatrite töö kohta. Eriti tähtsad on, seltsimehed,

need ülesanded ja probleemid, mis neis Keskkomitee otsustes seatakse üles meie noores nõukogude vabariigis, kus ideoloogilise võitluse küsimused on, ma ütleksin, veel suuremalt osalt läbi võitlemata. Nende küsimuste arutamisele ja läbitöötamisele tuleb meil asuda senisest palju suurema energia ning põhjalikkusega. Ideoloogilisel alal näeme sedasama võitlust vana ja uue vahel, võitlust iganeva ja tekkiva uue vahel, mida näeme igal pool mujalgi ja mis on ühtlasi meie arenemise seaduseks.

Kodanluse majandusliku ja poliitilise võimu kukutamine ja nõukogude võimu kehtimapanek Eestis ei tähenda veel sugugi seda, et sellega automaatselt, iseenesest oleks saavutatud otsene võit kodanliku ideoloogia üle, et sel hetkel, kui Eestis pandi kehtima nõukogude võim, oleks võitnud ka sotsialistlik ideoloogia. See ei ole nii. Selles küsimuses nagu muudelgi aladel meie ühiskonnas otsustab võitlus, meie klassivõitlus asjade käigu. Võitlus vana kapitalistliku ideoloogia vastu ja võitlus nõukogude ideoloogia, sotsialistliku ideoloogia eest, ta võiduleviimise eest otsustab asjade käigu. Kodanliku ideoloogia järelmõjud Eestis elavad veel edasi. On arusaadav, et kommunistlik partei ei ela õhutühjas ruumis, vaid et meie elame rahva hulgas, kus on olemas kõik need kodanliku ideoloogia järelmõjud ja kust kaudu need ulatuvad ka meie kommunistide sekka, meie parteiliikmete hulka ja avaldavad siin sel või teisel määral oma mõju. Nii et ideoloogiline võitlus on klassivõitlus, on võitlus ajaloo näitelavalt kaduvate tagurlike jõudude ja ajaloo näitelavale astunud uue progressiivse sotsialistliku ühiskonna jõudude vahel. Meie kommunistid käsitleme ideoloogilist võitlust kui üht osa kogu meie klassivõitlusest. Juba oma teoses „Mis teha?“, kirjutab Lenin, et küsimuse saab asetada ainult nii: kas kodanlik või sotsialistlik ideoloogia. Keskteed siin ei ole. Seepärast tähendab igasugune sotsialistliku ideoloogia tähtsuse vähendamine, igasugune kõrvalekaldumine sellest kodanliku ideoloogia tugevdamist. Seda Lenini juhtmõtet on tarvis meeles pidada ja see kohustab meid igal pool ja igal ajal võitlema kodanliku ideoloogia ükskõik missuguse avalduse vastu, kus ja missugusel kujul ta ka esineks. Ühtlasi äga on ja

peabki olema meie võitlus kodanliku ideoloogia ja ta järeilmõjude vastu — võitlus meie uue, nõukogude ideoloogia põhimõtete levitamise eest meie rahva hulgas. See võitlus ühest küljest vana vastu ja teisest küljest võitlus uue eest on ühtne, lahutamatu protsess. Me teame seda marksismi põhimõtet, et igas ajastus see „klass, kes on ühiskonna valitsevaks materiaalseks jõuks, on samal ajal ka ta valitsevaks vaimseks jõuks. Klass, kelle käes on materiaalse tootmise vahendid, on seetõttu ka vaimse tootmise vahendite valdaja. Ja seepärast alluvad talle üldiselt nende mõtted, kel pole vaimse tootmise vahendeid“ (Marx). See tähendab seda, et meil nõukogude ühiskonnas on selliseks valitsevaks klassiks töölisklass ja et meil nõukogude korras just proletaarne, marksistlik-leninlik ideoloogia on selliseks valitsevaks ideoloogiaks. Seega on meie ülesanne Nõukogude Eestis võidelda selle eest, et marksistlik-leninlik ideoloogia tõepoolest pääseks kõigil aladel võidule.

Ma ei hakka, seltsimehed, aja nappuse tõttu peatuma sellel, mis iseloomustab meie nõukogude sotsialistlikku ideoloogiat ja selle põhimõtteid. See oleks omaette terve suure loengu aine ja ma arvan, et meie propagandistid peaksid seda teemat ja üldse sellelaadilisi teemasid oma loenguis käsitlema ning põhjalikult neid küsimusi valgustama. Ma sean endale kitsama ülesande, eeldades, et meie tunneme nõukogude ideoloogia põhialuseid.

Kõigepealt tahaksin rõhutada seda põhimõtet, et meie ideoloogilises teooria ja praktika peavad olema lahutamatult seotud. Mis aga sellest järgneb? Nagu ma ütlesin eespool, ei suutu me oma ideoloogilisele tööle kui abstraktsele, elust lahusolevale ülesandele, vaid vaatame ideoloogilisele tööle kui sellisele tööle, mis peab aitama meil neid ülesandeid lahendada, mis seisavad meie nõukogude kodumaa ees. Ideoloogiline töö on võimsaks vahendiks meie partei ja nõukogude võimu käes, et täita uue viisaastaku ülesandeid ning muid lähemaid ja kaugemaid ülesandeid, mis meie ees seisavad.

Ma tuletan teile, seltsimehed, lühidalt meelde UK(b)P Keskkomitee otsust kirjanduse küsimuste ja ajakirjade „Zvezda“ ja

„Leningrad“ kohta. Igaüks on seda lugenud, kuid see dokument väärrib, et seda veel ja veel kord meelde tuletada. Otsus konstateerib, et neis mainitud ajakirjades on viimasel ajal ilmunud nõukogude kirjanike tähelepanuväärivate ja õnnestunud teoste kõrval rohkesti ideelagedaid ja ideoloogiliselt kahjulikke teoseid.

Edasi jutustab otsus kirjanike Zoštšenko ja Ahmatova tegevusest, kelle teoste avaldamist nimetatakse toimetuse suureks veaks. Otsuses on öeldud:

„Lubades ideeliselt võõraste teoste tungimist ajakirja, on toimetus madaldanud ka nõudlikkust avaldatava kirjandusliku materjali kunstiliste väärtuste suhtes. Ajakirja on hakatud täitma ebakunstipäraste näidendite ja jutustustega.“

Edasi on toimetus teinud suure vea sellega, et ta on avaldanud rea teoseid, mis on täidetud lõimitamisvaimust kõige välismaise suhtes. Toimetajad on unustanud, et „... meie ajakirjad, olgu nad teaduse või kunstiajakirjad, ei saa olla apoliitilised. Nad on unustanud, et meie ajakirjad on Nõukogude riigil võimsaks vahendiks nõukogude inimeste, eriti noorsoo kasvatamisel ja seepärast peavad nad juhinduma sellest, mis moodustab nõukogude korra elulise aluse — tema poliitikast. Nõukogude kord ei või sallida noorsoo kasvatamist ükskõiksuse vaimus nõukogude poliitika vastu, käegalöömise ja ideelageduse vaimus.

Nõukogude kirjanduse, maailma eesrindlikema kirjanduse jõud seisab selles, et see on kirjandus, mil ei ole ega võigi olla muid huve kui rahva huvid, riigi huvid. Nõukogude kirjanduse ülesanne seisab selles, et aidata riigil kasvatada õigesti noorsugu, rahuldada tema elutarbeid, kasvatada uut põlvkonda, kes on südi, usub oma ülesandesse, ei karda raskusi ning on valmis võitma igasugused raskused.

Seepärast on igasugune ideelageduse, apoliitilisuse ja „kunst kunsti pärast“ jutlustamine võõras nõukogude kirjandusele, kahjulik nõukogude rahva ning riigi huvidele, ja sel ei tohi olla kohta meie ajakirjades.

Ideelisuse puudumine „Zvezda“ ja „Leningrad“ juhtivail töötajail on viinud samuti selleni, et need töötajad on oma suhteile

kirjanikega aluseks seadnud mitte nõukogude inimeste õige kasvatamise ja kirjanike tegevuse poliitilise suunamise huvid, vaid isiklikud, sõbramehe-huvid. Sõbramehelike suhete mitte rikkuda tahtmisel kriitika nürines. Kartusest solvata sõbramehi lasti trükida ilmselt kõlbmatuid teoseid. Sedalaadi liberalism, mille juures rahva ja riigi huvid, meie noorsoo õige kasvatamise huvid tuuakse ohvriks sõbramehelikele suhteile ja mille juures kriitika summutatakse, viib selleni, et kirjanikud lakkavad täiustumast, kaotavad oma vastutustunde rahva, riigi ning partei ees ning lakkavad edasi arenemast."

Need on olulisemad osad UK(b)P KK otsusest kahe Leningradi ajakirja toimetuse töö kohta.

Mõni päev tagasi avaldasin ma ajalehes „Rahva Häääl“ mõned märkused meie kirjanduse olukorrast ja ülesandest tänapäeval. Ma loodan, et seltsimehed on neid lugenud, ja seepärast ei hakka ma üksikasjalikult neil peatuma. Mõnele asjaolule tahan siiski tähelepanu juhtida.

Muide, 3. septembril käesoleval aastal oli Eestimaa K(b)P Keskkomitees kirjanduse, kunsti, teaduse ja teistel kultuurialadel töötavate kommunistide nõupidamine, kus arutati läbi olukord meie kirjanduse rindel, ja ülesanded, mis järgnevad UK(b)P KK otsustest. See nõupidamine konstateeris, et meie kirjanduse alal esineb põhiliselt samu olulisi puudusi, mida toob esile UK(b)P KK ülalmainitud otsus.

Kõige olulisem on see, et meie kirjanduses puudub hea marksistlik-leninlik kriitika, mis kasvataks kirjanikke ja ka lugejaid. Meil on esmajärguliseks ülesandeks niisuguse marksistliku kriitika soetamine ning loomine ja niisuguste kaadrite kasvatamine, kes tuleksid toime bolševistliku kirjandusliku kriitika suure ülesandega. Meie ajalehed on ilmutanud liberaalsust, mis avaldub madalakvaliteediliste kirjutuste avaldamises. Siin koosviibijad toovad, ma loodan üksikasjalikumaid näiteid. Ma piirduksin paari esimese kättejuhtuva faktiga.

Kommunist Aira Kaal räägib ühes oma luuletuses, et iga päev ta elus, kus ta ei näe oma armastatut, on asjata elatud! ... Kõige

vähem sünnib säärane vaade kommunistliku kirjaniku ideestikku, kogu nõukogude, bolševistlikku, marksistlikku arusaamisse kirjandusest ja selle ülesandeist.

Kommunist Debora Vaarandi avaldab oma luuletustes lausa masendavaid üksinduse meeleolusid ja elutahte puudumist, millest paistab, et ei ole muud pääsu, kui elust ja maailmast lahkuda ja surra. Seltsimehed, niisugune ideestik on meile täiesti võõras.

„Loomingu“ toimetus laseb oma ajakirja veergudel Kersti Merilaasil jutlustada müstitsismi luuletuses „Ebavere nõid“ ja boheemlust luuletuses „Suvi“, kus on öeldud, et me sattuvat hoogu ja meie keelepaelad minevat lahti ainult siis, kui oleme purjus. Võib-olla on see Merilaasiga nii, kuid meie kommunistid ei pea seda õigeks.

„Sirbi ja Vasara“ toimetus avaldas 3. augustil s. a. kellegi Heino Allikase „ballaadi“. See on üks segane kraam ja udune asi algusest lõpuni ja õieti kogu selle „ballaadi“ sisu võib kokku võtta ballaadi lõppstroofiga:

„...mille päämaksimi
nõnda mahutame riimi:
kokku võtta vaim ja keha
suureks püüdeks — mustust teha“.

Kogu oma psühholoogiliste ja füsioloogiliste pingutuste eesmärgiks seab too autor seda, et ajalehe veergudel (ideoloogilist) mustust teha. Milleks niisugust pahna ajalehe veergudel avaldada? Kas ei räägi see enam kui liberaalsusest sm. Urgarti ja teiste toimetuse liikmete poolt? Roppuse ja lohakuse peame raudse luuaga meie kirjandusest välja rookima.

Meie Nõukogude Eesti kirjanduses ei leia kahjuks veel põhjalikku ja head valgustamist meie rahva pingerikas töö pärast saksa okupatsioonist vabanemist. Puuduvad teosed, mis seda tööd valgustaksid. Ei ole olemas midagi põhjalikku, mis valgustaks meie rahva võitlust, eesti rahva ja teiste nõukogude rahvaste võitlust Suure Isamaasõja päevil meie põliste verivaenlaste,

saksa rööv vallutajate vastu. Meie lugeja, meie rahvas ootab selliseid töid.

Ma peatuksin veel sellel, et meie kirjanike peres esineb ebarterveid grupeerumise nähtusi ja vanade, kodanlikust korrast pärinevate ebaprogressiivsete kirjanike gruppide jäänuseid. Mulle näib, et „Loomingu“ toimetuse töös seisab viga selles, et „Loomingu“ toimetuse rakendab tööle liig palju omal ajal n.-nim. „Arbujate“ gruppi kuulunud inimesi. Kõik teavad, mis grupp see oli. Grupeerumise vaim väljendub ka selles, kuidas osa kirjanikke võttis vastu sm. Jakobsoni teose „Elu tsitadellis“. Tuli ilmsiks varjatud katseid seda tööd ülekohtuselt maha teha. Mina arvan, et sm. Jakobsoni töö „Elu tsitadellis“ on väärtuslikemaid töid meie eesti nõukogude kirjanduses üldse. Juba see üksi on suur voores, et kirjanik hakkas lahendama teravat apoliitilisuse probleemi, mille taha kodanlus ja ta ideoloogia kütkeis olevad inimesed armastavad pugeda. Ta näitas, kuidas apoliitilisuse maski taga peitub kodanlik natsionalist, kontrrevolutsionäär, fašist, ning õpetas meie lugejaid nägema elus seda, kuidas end maskeerivad nõukogude võimu vaenlased. Selles on kirjanikkommunisti Jakobsoni suur teene. Leidus isegi kommuniste, kes püüdsid seda teost maha teha. Ma ei saa sellega nõus olla.

Sm. A. Hint tõi kirjanike nõupidamisel teravalt esile seda, kuidas suhtutakse tema näidendile. Ma kahjuks ei ole seda näidendit lugenud, aga ma olen kuulnud, et ENSV Kalandusministeerium nägevat selles näidendis endale otsest hädaohtu: kirjanik Hindi teos ähvardavat kogu kalandusel jalad alt ära lüüa. (Naer.) Ei tea, kuivõrd see on põhjendatud, aga puhkenud terav poliitiline poleemika väärrib, et asja lähemalt vaadata. Ja siin tuleb asi võtta kriitikuil kätte ning vaadata, mis on sm. Hindi töös positiivset ja mis halba.

Meil on kirjanikke, kes kuidagi sõnavaeseks kipuvad jääma või ongi seda juba. Näit. sm. M. Jürna, kes juba kauemat aega laseb lugejal oodata oma järgmist teost. Kudas see ilmub? Miks kommunist Jürna ei võta vaevaks kirjutada midagi meie rahvale?

Kas tõepoolest peab Kirjastuskeskuse direktor Jürna maha matma kirjaniku Jürna? Seda ei tohi olla, see oleks halb.

Kommunist J. Semper on tuntumaid kirjanikke ENSV-s. Kuid sm. Semper ei ole viimase poolteise või kahe aasta jooksul midagi andnud peale artiklite ja näidendi. Minu arvates ei ole need õnnestunumaid töid sm. Semperi loomingu. Ootaksime rohkem sm. Semperilt. Ta kirjutas Isamaasõja päevil häid luuletusi, mis etendasid küllaltki olulist osa saksa röövullutajate vastu peetavas võitluses. Tahaksime, et sm. Semper ka rahvamajanduse ülesehitamise ajajärgul võtaks sõna ja et ta looming puhkeks jälle lopsakalt õitsele.

Ma loodan, et siin viibivad seltsimehed täiendavad veel paljude teiste näidetega seda, mis rääkisin meie kirjanduse küsimustest.

Meil seisab ees suur ja tõsine töö eesti kirjanduse alal ja me peame selle töö ära tegema, et oma kirjanduselu viia kogu ulatuses terveile radadele ja hooga arenemise teele.

Novembris seisab ees eesti nõukogude kirjanike esimene kongress. Selle kongressi eel on tarvis, et meie kirjanikkond ise, samuti ka kirjandusele lähedased seltsimehed ja meie kommunistid, kes on kirjanikud, avastaksid meie kirjanduse elus esinevad puudused ja väärnähitud ning määraksid üksikasjalikult kindlaks need ülesanded, mis kirjanikel praegu ees seisavad. Eesti nõukogude kirjanike esimene kongress peab ütlema oma selge, kindla ja printsiipiaalse sõna. See kongress peab andma hinnangu kirjanikkonna tehtud tööle ja peab kindlaks määrama suuna eelseisvaks tööks kirjanike perele, lähtudes UK(b)P Keskkomitee ülalmainitud otsusest.

Nüüd paar sõna teatrist. 26. augustil võttis UK(b)P Keskkomitee vastu otsuse „Draamateatrite repertuaarist ja selle parandamise abinõudest“. Lubage siin meelde tuletada selle otsuse olulisemaid mõtteid. UK(b)P Keskkomitee tunnistas oma otsuses, et Draamateatrite repertuaari praegune peamine puudus seisab selles, et nõukogude autorite näidendid kaasaegseil teemadel on tegelikult välja tõrjutud suuremate teatrite repertuaarist.

„Repertuaari ilmselt mITTenormaalset olukorda süvendab veel see, et nendegi väheste näidendite hulgas kaasaegsel teemal, mis lavastati, on nõrku, ideetuid näidendeid.“ Edasi loetellakse terve rida näidendeid, mis kuuluvad sellesse rubriiki. „Neis nõrkades näidendeis tavaliselt kujutatakse nõukogude inimesi inetult-karikatuursel kujul, primitiivseina ja vähekulturseina, väikekodanlike maitsete ja kommetega, kuna negatiivseile tege- lasile omistatakse eredamad iseloomujooned, näidatakse neid tu- gevaina, tahtejõulistena ja osavaina... Need näidendid loovad ebaõige, moonutatud kujutluse nõukogude elust. Tunduv osa teatreis lavastatud näidendeid kaasaegsel teemadel on mitte- kunstipärane ja primitiivne, kirjutatud äärmiselt lohakalt, oska- matult, kusjuures nende autorid ei tunne piisavalt vene kirjan- duslikku ja rahvakeelt.“

Edasi konstateeritakse, et meie draamateatrid tegelevad üle- liia palju ajalooliste teemadega ja üleliia palju lavastavad selli- seid näidendeid. UK(b)P Keskkomitee arvab, et Kunstide Komitee ei aja õiget poliitikat, võttes teatrite repertuaari kodanlike välismaiste näitekirjanike näidendeid. Näitena tuuakse terve rida juhtumeid, kus igasuguseid kunstiliselt madala väärtusega näidendeid on võetud nõukogude teatrite repertuaari. „Kodan- like välismaiste autorite näidendite lavastamine oli sisuliselt nõukogude lava andmine reaktsioonilise kodanliku ideoloogia ja moraali propaganda teenistusse, katseks mürgitada nõukogude inimeste teadvust maailmavaatatega, mis on vaenulik nõukogude ühiskonnale, elustada kapitalismi igandeid teadvuses ja eluolus“.

Partei Keskkomitee peab üheks suurte puuduste põhjuseks meie teatri elus näitekirjanike mitterahuldavat tööd nõukogude näidendite kirjutamise alal.

Edasi konstateeritakse näitekirjanike ja teatrite koostöö vaja- dust. Samuti konstateeritakse, et puudub põhimõtteline bolševistlik teatriarvustus. Arvustuses juhindutakse sageli rühmituste, sõbramehelikest ja isiklikest huvidest. Avaldatavad artiklid etenduste kohta on sageli kirjutatud kunsti vähetundvate ini- meste poolt, uute lavastuste asjalik analüüs asendub neis artik-

leis subjektiivsete ja meelevaldsete hinnangutega, mis ei vasta etenduse tegelikule tähtsusele ja tasemele. Arvustuse keel on sageli targutav ja seetõttu lugejale raskesti arusaadav.

Partei Keskkomitee tunnistas, et esmajärguliseks ülesandeks on kaasaegse nõukogude repertuaari loomine, mis annaks kujukaid ja kunstilises mõttes täisväärtuslikke teoseid. Samas punktis selgitatakse ka, mida peavad endast kujutama need täisväärtuslikud nõukogude lavateosed, mida me ootame oma näitekirjanikelt.

Ma ei hakka kõiki küsimusi kordama, juhin tähelepanu ainult sellele, et seda otsust on tarvis veel ja veel kord põhjalikult läbi mõelda.

Seltsimehed, nüüd mõni märkus selle kohta, kuidas on meil Eestis olukord teatri alal. Kui vaadata neid küsimusi ja hinnanguid, mida annab ÜK(b)P KK nõukogude teatri kohta üldse, siis need on täiesti maksvad ka Eesti oludes. Meie lavadel võib samuti näha küllaltki palju sellist kapitalistlikest maadest pärit olevat alaväärtuslikku repertuaari, mis on vaja asendada uue, parema, kaasaegse repertuaariga.

Mida siis tuleb luua, mida tuleb kirjutada? Me näeme samuti nõrkusi lavastamisel, kujude andmises jne. Me näeme suuri nõrkusi teatrikriitikas, kus meie ajalehe veergudel juhtub nii, et üks kriitik arvab ühest näidendist üht, teine kriitik sama näidendi kohta hoopis teist, kusjuures mõlemad arvustused ajaleht trükib ära ning jätab vaese lugeja otsustada, mis on õige ja mis väär.

Kunstide Valitsuse andmeil, mille alusel ma püüdsin pisut statistikat kasutada selle kohta, mida meil rängitakse ja kuidas rahvas külastab teatreid, selgub järgmine pilt. Ma tegin kokkuvõtte „Estonia“, „Draamateatri“, „Vanemuise“ ja ühe provintsi teatri, nimelt Rakvere teatri kohta 1. jaanuarist 1945. a. — 30. juulini 1946. a., s. o. 1,5 aasta kohta, ja selgub, et nende 4 teatri laval on mängitud selle aja jooksul 80 lavateost kõigist žanridest kokku. Etendusi on antud 1525. Küllaltki palju, peab ütlema. Küllastajate arv oli 547 000 inimest. Kui rühmitada reper-

tuaari, siis näeme, et näidendite ja etenduste ning külastajate üldarvult on esikohal kapitalistlikest maadest päritud repertuaar ja selles domineerib külastajate arvult operett Tallinnas. Kapitalistlikest maadest pärinev repertuaar moodustab näidendite üldarvust 25%, etenduste üldarvust 33% ja külastajate üldarvust 33%. Tõsi, seal on ka väärtuslikke asju, kuid ka palju kergeid. Ma jätan klassika kõrvale, maailma klassika on näidendite üldarvust 19%, etenduste üldarvust 25% ja külastajate üldarvust 30%. Kolmandal kohal on eesti klassika: näidendite üldarvust 17%, etenduste üldarvust 15% ja külastajate üldarvust 11%. Järgmisel kohal on vene klassika: näidendite üldarvust 15%, etenduste üldarvust 11% ja külastajate üldarvust 11%. Edasi, nõukogude teiste vennasrahvaste repertuaar (vene ja teised Nõukogude Liidu rahvad, peale eesti) näidendite üldarvust 12%, etenduste üldarvust 11% ja külastajate üldarvust 10%. Ning viimsel kohal on Nõukogude Eesti repertuaar: näidendite üldarvust 11%, etenduste üldarvust 7% ja külastajate üldarvust 7%. Seltsimehed, meie näitekirjanikud peavad sellest tegema väga tõsised järeldused, kui nad on analüüsinud neid arve. Viimsel kohal on meie Nõukogude Eesti repertuaar meie teatris. See, et ka külastajate protsent on väike, näitab selgesti, et meie teatrikülastaja annab küllaltki eitava hinnangu meie Nõukogude Eesti repertuaarile. See räägib sellest, et see ei vasta seni veel tarvilisel määral meie töörahva nõudeile.

Mis puutub sellesse, kas meie kirjanikud ja teatrid on ülearu harrastanud ajaloolist temaatikat, siis peab ütleva, et niisugust etteheidet ei saa eesti teatreile teha.

Missugune olukord valitseb aga meie maanäitelavadel, eriti meie isetegevuse näitelavadel, rahvamajades jne., selle kohta on küllaldaselt fakte, et seal sünnib mõnikord lausa lubamatuid asju. Mängitakse ajast ja arust läinud kodanlikust ajast pärit olevaid näidendeid. Kommunistide kirjanike nõupidamisel toodi näiteid, et mängitakse mingeid „Trump lamooriga“ ja „Linna-pead“. Pärnu linna tuletõrje näitering kandis hiljuti Tõstamaa rahvamajas ette kollase näidendi „Tõusiku kosjakäik“, kus on

läbi viidud niisugune põhimõte, et kes on pandud orjama, see orjaku hea meelega. Pärnu kirjasaatja oli kuri, miks niisugust prahti lubatakse mängida ja niisugust kosjakäiku lavale tuua. Miks on Pärnu tuletõrjel tarvis propageerida niisugust asja, kus esinetakse hallparuni ja sulase lepitamise moraaliga? See näitab, et niisuguseist asjadest ei ole mõeldud ei partei maakonnakomitees ega linnakomitees. Sellest ei ole mõtelnud nähtavasti ka valdade parteiorganisaatorid ega keegi neist, kes on kohustatud selle järele vaatama; et meil ei propageeritaks laval võõraid ideid. See asi nõuab parandamist.

Põhiküsimus meie teatri elus on praegu repertuaariküsimus, ja siin peavad meie kirjandusorganisatsioonid ja meie teatrid asja tõsiselt käsile võtma, ja selleks tuleb tööle rakendada niisugused inimesed, kes suudavad ja tahavad rikastada meie teatrite repertuaari heade näidenditega. Ei saa loota, et head näendid tekiwad iseenesest. Kasulik ja tarvilik on mõni seltsimees muudest töödest vabastada ja panna sellele tööle, anda temale võimalus kirjutada nagu kord ja kohus, et oleks aega mõtelda ja kirjutada. See ei ole kitsas üksnes selle loova isiku töö küsimus, see on riiklik probleem, see on parteipoliitiline probleem ja me peame selle lahendama. Iseenesest see asi ei lahene, see võitlus tuleb meil endil lõpule võidelda, sest keegi teine ei saa seda meie eest teha.

Lubage teha paar märkust ka meie Nõukogude Eesti kujutava kunsti kohta. Meie kunstinäitusi külastades on esimene mulje see, et meie kunstnikud armastavad viibida veel üsna kaugel käesolevast ajast. Nõukogude temaatika leiab veel vähe käsitamist, ja see küsimus, see ülesanne, mis kuulus kirjanik Maksim Gorki seadis meie kirjanikele, et nõukogude inimese töö peab olema meie kirjanike peateemaks, tähtsaimaks teemaks, seda meie ei näe praegu ka meie kujutavas kunstis. Ent see peab aga olema peateema. Meie kunstnikud võivad teha sihikindlat ja poliitiliselt väga aktuaalset tööd. Näitena võib tuua eesti nõukogude kunstnike tööd Isamaasõja päevil, kus meie arvuliselt väike kunstnikepere evakuatsiooni tingimustes Jaroslavlis ja Moskvas

suutis luua küllaltki palju väärtuslikku. Kuidas töötati Jüriöö näituse kallal, kuidas valmistuti Moskva üleliiduliseks näituseks ja missugune aktuaalne temaatika seal domineeris! Seal ei tulnud kõik muidugi hästi välja teose kunstilisest küljest. See on õige, et seal oli palju puudusi, aga oli tahet, oli püüdu tähtsamaist päevaküsimustest kinni hakata. Käidi rindel, tuldi joonistusmapidega tagasi. Praegu meie kahjuks ei näe seda rahuolukorras. Pingeline töö rahvamajanduse ülesehitamisel kajastub väga vähe meie kujutavas kunstis. Meie kunstnikud armastavad alles tegelda rohkem apoliitiliste teemadega.

Nüüd paar sõna meie heliloomingu kohta. Pean ütleva, et meil heliloojad võivad teiste kunstiharudega võrreldes olulisemaid saavutusi ette tuua, näiteks kas või seda, et helilooja Eugen Kapp esimesena kogu vabariigis sai Stalini preemia laureaadiks. See on fakt, mis räägib ise enda eest. Mulle näib, et see ei ole üksnes seltsimees Eugen Kapi isiklik teene, kui arvesse võtta seda, et Heliloojate Liidus käib küllaltki intensiivne kollektiivne töö, teoksilolevate tööde kollektiivne läbiarutamine, kriitika, ja seda, et see helilooja ei ole mattunud mitte üksnes oma kabineti seinte vahele ja klaveriklahvide taha. Seda ei tohi alahinnata. Kirjanikel puudub see kollektiivne arutamine, kriitika jne. On küll katsetatud sedalaadi üritustega, kuid asi jätab väga palju soovida. Ka kunstnike juures ei ole seda kaugeltki vajalikul määral. Njisugust kollektiivset tööde läbiarutamist ja lahenduste otsimist praktiseeritakse praegu vähem kui nõukogude tagalas evakuatsiooni tingimustes. Selleks ei ole aga mingit õigustust nüüd, kus töövõimalused on palju suuremad ja avaramad. Kuid meie heliloojailt võib siiski nõuda ja peab nõudma palju rohkem, kui nad on andnud. Mida sooviksime kõigepealt saada, mida elu neilt nõuab, see on — häid viisirikkaid nõukogude massilaule. Neid on tarvis, neid saame aga kahjuks vähe. Sõnu meil piisab mõningal määral, kuid häid viise on vähe. Heliloojad peaksid ütleva, miks see asi ei edene ja miks see takerdub. Ka häid soololaule ja head sümfooniamuusikat vajab rahvas rohkem, kui saame seda praegu. Ka puhkpilliorkestreile tuleb rohkem tähele-

panu pöörata ja meie puhkpilliorkestrid kõrgele tasemele viia. Selleks on vaja moodustada tehniline baas, on tarvis luua tublit muusikat selle orkestri liigi jaoks. Rahvapilliorkestrid tuleb meil luua ja nad vajavad helindeid.

Meie heliloojad on rahvalaulude temaatikal loonud häid laule ja see on tubli, kuid on ette tulnud ka formalistlikke veiderdusi nii minevikus kui ka tänapäeval. Ma ei tea, kuidas on lugu teistega, aga mulle kui kuulajale ei paku mingit kunstilist naudingut näiteks linnulaulu imitatsioon kooris, mis on koguni vastumeelne kuulata. Head viisirikast laulu ja muusikat on tarvis, mitte aga heliveiderdusi ja kakofooniat!

Rahvalaulude temaatika kasutamine heliloojate poolt on tervitatav nähtus. Kuid halb on see, et mõni helilooja otsib selliseid rahvalaule, mis on sisult vastuvõtmatud praegusele olukorrale, valib kõige pessimistlikumad värsid, mis leiduvad rahvaluules, ja teeb neile muusika.

Mõni päev tagasi oli Kunstide Valitsuse kaastöeline sm. Mesilane sunnitud loobuma loa andmisest kahe niisuguse helitöö ettekandmiseks. Reimani ja Arro teoseile oli valitud aineks niisugused rahvalaulud, mis on üldse erandnähtus meie rahvalauludes. Meie rahvalaulud ei ole oma iseloomult pessimistlikud. Pessimistlikud toonid on rahvalauludes haruldased. Neis on alati tervet optimismi, pilget, lüürikat jne. Peab imestama seda agarust, mida need kaks heliloojat avaldasid kahe ülipessimistliku rahvalaulu leidmiseks, millele nad tegid muusika.

Seltsimehed, meil vabariigis puudus seni täiesti oma kinotööstus. Nüüd seltsimees Stalini näpunäidete järgi on asutatud liiduvabariikides, sealhulgas ka Nõukogude Eestis Kinofikatsiooni ministriumid, kellele on tehtud ülesandeks niihästi kunstiliste filmide kui ka kroonikafilmi valmistamine. See töö on eriti tähtis. Kõik teavad, missuguse hinnangu andis Lenin kinole, nimetades seda kõige massilisemaks ning rahvale kättesaadavaimaks kunstiks.

Ma tahan ütelda kõigile seltsimeestele, kel tuleb kokku puutuda kinotöoga, olgu see siis kas stsenaariumide kirjutamine

meie filmide jaoks, olgu see esinemine filmides näitlejaina, olgu majandusküsimuste lahendamine, et igal pool tuleb anda tõhusaimat abi meie algavale ning loodavale kinotööstusele, et see tööala areneks Eestis kõrgetasemeliseks nõukogude kunstiks ja täidaks need suured lootused, mida ootame eesti kinolt meie rahva poliitilise kasvatamise alal.

Teaduse rindel seisab meil kõigil ees kõigi nende kodanlike idealistlike teooriate marksistlik-leninlik kriitika, kõige selle väära kriitika, mida kodanliku Eesti ajal on teaduse alal levitatud. Ma arvan, et meie teadlastel kõigil teaduse aladel, marksistlik-leninistlikel teadlastel tuleb kõik see, mis on meie teaduse alal väär, võtta asjatundliku ja põhjaliku kriitika alla. Kõik see saast ja kõnts, mis on sinna kogunenud, kõik see ideetu praht tuleb sealt välja rookida. See ei ole töö, mida saab teha ühe nädalaga või ühe kuuga, või ka ühe aastaga, see nõuab pikemat aega. Aga meil peab olema selge eesmärk ja siht, mille vastu tuleb võidelda ja mille eest tuleb võidelda sel alal.

Hiljutisel ülemaalisel õpetajate nõupidamisel puudutasin ma ajaloo alal paari küsimust, mis on olulised meie ideoloogilises töös ja mille kohta ei ole meil seni olnud tarvilikku selgust. Nende väärvaadete ja kontseptsioonidega aga mõnel pool õpetajad toidavad meie lapsi, meie koolinoori, meie kasvavat põlve. See on küsimus sellest, kuidas kommunistid suhtusid Eesti kodanliku iseseisvuse küsimusele. Kodanlikud ajalooteadlased, omal ajal ka sm. Hans Kruus, kes on praegu kommunist, tol ajal aga ei olnud kommunist, on oma teoseis kirjutanud, et eesti kommunistid olevat olnud Eesti iseseisvuse vastu ja polevat seda pooldanud. Selles küsimuses, seltsimehed, on tarvis, et meil oleks selge seisukoht ja arusaamine, on tarvilik, et väärvaateid esitanud seltsimehed võtaksid oma endiste vaadete suhtes nüüd õige seisukoha, et nad ütleksid, kuidas nad praegu hindavad seda, mis on omal ajal kirjutatud ebaõigesti. Kahjuks ei näe me veel selliseid selgeid printsiipiaalseid bolševistlikke seisukohavõtte.

Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei on kogu aeg toonitanud, et ta ei ole pidanud Eesti kodanlikku riiki mitte mingil

kombel iseseisvaks riigiks. Me teame seda, et kodanlik Eesti oli täiel määral sõltuv kapitalistlikest suurriikidest. See nn. „iseseisvus“ ei olnud muud kui kodanlik-imperialistlike riikide keti otsas kepslemine. Ma olen oma varemais sõnavõttudes toonud fakte selle kohta, mis näitavad, kuidas see nn. „iseseisvus“ nägi tegelikult välja, kuidas Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid ja teised kapitalistlikud suurriigid dikteerisid tollaegseile eesti peaministriteile ja muudele kodanlikele juhtivaile võimumeestele seda, mis nende maade valitsused pidasid tarvilikuks, ilma et sel midagi ühist oleks olnud eesti rahva huvidega, Eesti rahvamaajanduse ja üldse Eestimaa huvidega. Me teame seda, kuidas kodanlik Eesti sai „iseseisvaks“. Tänu imperialistlikele suurriikidele, kes tahtsid näha Eestit puhverriigina Venemaa vastu, loodigi „iseseisev“ Eesti vabariik. Niisuguse nn. „iseseisvuse“ vastu on eesti kommunistid olnud algusest peale ja järjekindlalt ning on seda „iseseisvust“ järjekindlalt ka paljastanud. Seda on teravaimalt ja parimini teinud Viktor Kingissepp oma töödes. Aga meie, eesti bolševikud, oleme eesti rahva tõelise ja tegeliku iseseisvuse poolt, mis seisab nõukogude võimu kehtimapanekus, Eesti Nõukogude Vabariigi loomises, mille püsimise põhiggarantiiks on vennalik liit teiste nõukogude rahvastega. See on iseseisvus ja sõltumatus, mille tagavad eesti töörahvale Nõukogude Liidu vennasrahvaste vägevus, kogu Nõukogudemaa rahvaste vendlus ja sõprus. Selle eest on bolševikud kogu aeg võidelnud ja see võitlus on kandnud vilja. Me oleme niisuguse nõukogude iseseisvuse eesti töötavale rahvale seltsimees Stalini juhtimisel kätte võitnud. See kodanliku kliki, Puhkide ja Pätsi „iseseisvus“ ei olnud töötava rahva iseseisvus. Me oleme töötavale rahvale ja ta huvidele vastuvõetava iseseisvuse poolt. Seda on tarvis selgesti rääkida kogu meie rahvale. Selles küsimuses kodanlikud natsionalistid püüavad veel paljugi vett segada.

Ning teine küsimus, mil ka peatusin õpetajate nõupidamisel, oli küsimus sellest, kas oli Eestimaa ühendamine Venemaaga Põhjasõja tulemusena progressiivne või regressiivne nähtus meie rahva elus. Siin saab vaid üks vastus olla: see oli progres-

siivne nähtus. Tuleb järele mõtelda konkreetse olukorra üle, mis kujunes Läänemere piirkonnas tolleks ajaks. Siin on mitmekülgse nähtusega tegemist. Me teame, et Rootsi tol ajal ei suutnud enam olla peremeheks Läänemere idakaldal. Ta maad Läänemere idakaldail olid käest libisemas. Eestil n. ü. oli valik, kas minna Preisi junkrute alla (aga me teame, mis tähendab sakslaste võim meie maal) või ühineda Venemaaga. Teist valikut ei olnud. Ja Peeter I ühendaski Eestimaa Venemaaga. Sellest faktist tulenevad kõik need ajaloo keerdkäigud, mille kaudu meie maa on jõudnud sinnamaani, et meil nüüd kehtib nõukogude võim. Seda, seltsimehed, ei tohi kunagi unustada, see on väga oluline.

See on meie teadlaste ülesanne, et neid küsimusi uurida ja väärtustada. Või võtame tänapäeva nähtused, mis seisavad teadlaste ees. Tarvis on põhjalikult uurida meie sotsialistliku ülesheitustöö praktikat kogu ta ajaloolises konkreetsuses, nagu see toimub praegu Nõukogude Eestis. Tuleb uurida neid olukordi ja tingimusi, milles meie Nõukogude Eesti siirdub sotsialistlikku korda, siirdub kommunismi. Meil ei toimu siin mitte kõik täpselt nii, nagu teistes nõukogude vabariikides. Muide, isegi nõukogude võimu kehtimapanek Eestis 1940. a. erines nii mõneski suhtes nõukogude võimu kehtimapanekust Venemaal oktoobris 1917. a. See ei ole täpselt sama, seda tuleb meeles pidada. Meil Eestis puudus relvastatud ülestõus nõukogude võimu kehtimapanekul. Need on printsipiaalsed teoreetilised probleemid. Nende kallale ei ole meie teadlased veel asunud. Muide, selle nõude vastu, et tuleb uurida konkreetseid olukordi, patustavad minu arvates mõned meie ajakirjad ja ajalehed, kui nad, näiteks, sotsialistlikust ühiskonnast kommunistlikku ühiskonda üleminekut käsitlevaid artikleid tõlgivad teistes nõukogude vabariikides kirjutatud artiklite järgi ja annavad lugejaile mulje, nagu oleks praegu Nõukogude Eestis tegemist sotsialistlikust ühiskonnast üleminekuga kommunistlikku ühiskonda täpselt samuti ja samal astmel, nagu vanades nõukogude vabariikides. Seda aga meil Eestis tegelikult pole. See on sündmuste arenemisest teatud ettehippamine. Tarvis on Eesti NSV praegust konkreetset olukorda

uurida ja sellise uurimuse tulemusena kindlaks teha, kui kaugele me oleme jõudnud sotsialismi teel. On tarvis, et meie teadlased põhjalikult uuriksid neid küsimusi ja töötaksid faktidemäed läbi ning teeksid sellest teoreetilised ja praktilised järeldused. See on tarvilik sotsialistliku ehitusetöö igapäevaste praktiliste samude kindlaksmääramiseks.

Küsimusi ja teemasid võiks loetella palju, mille kallal meie teadlased peaksid töötama. Kuid ma puudutaksin veel ainult paari neist.

ENSV oludes on väga oluline kodanliku demokraatia paljastamine. Meil on mitte üksnes meie haritlaskonnas, vaid ka meie tööliste ja talurahva hulgas siin-seal veel üsna levinenud väär arusaamine sellest, mis on kodanlik demokraatia. Ja mõnedki kipuvad teda idealiseerima kui eeskujulikku maailmakorda. Tarvis on seda korda kas või kodanliku Eesti paarikümne aastase praktika najal näidata ja selgitada, kellele kodanlik demokraatia on demokraatia ja kellele ta on nälg, türm ja võllas. Tuleb alata neist faktidest ja elunähtustest, mis on igale eesti töötajale arusaadavad ja mida igaüks on läbi elanud. See, mis toimus Inglismaal, Ameerikas ja mujal, see on ka huvitav, sellest võib tuua ka näiteid, aga rahvale on omasem ja arusaadavam, kui kodanliku demokraatia periood Eestis põhjaliku ja terava marksistliku kriitika alla võtta ja rahvale näidata kodanliku demokraatia tõelist rahvavaenulikku palet. Seda on seni tehtud vähe. Seda on aga põhjalikumalt tarvis teha, et kogu kodanlike natsionalistide valet ja laimu paljastada. See on üks küsimus.

Teine küsimus on eesti töölisliikumise ajaloo ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajaloo uurimine ja nende küsimuste valgustamine. Sel alal on tehtud väga vähe, võiks ütelda: peaaegu mitte midagi. See töö seisab meil ees. See töö on eriti tähtis meie rahva kommunistlikus vaimus kasvatamisel. Meil tuleb seda teha ühisel jõul. Kõik, kes tahavad sel alal kaasa aidata, tuleb tööle rakendada.

Paar sõna Eesti NSV Teaduste Akadeemia algavast tööst. Meie Teaduste Akadeemia koostab oma viisaastaku tööplaani. Ma ei

ole tutvunud veel kõigi osakondade tööplaanidega, kuid olen vaadanud ühiskonna teaduste osakonna tööplaani. See tööplan ei ole veel kinnitatud, kuid esimene mulje ühiskonnateaduste tööplaanist on see, et ta asub kaunis kaugel meie praegusest elust. Seda tõbe aga tuleb algusest peale püüda vältida ja ravida. Meie töölisliikumise ajalugu ja Eestimaa K(b)P ajalugu ei leia küllaldast käsitust, kui mitte arvestada teemat kapitalismi tekkimisest Eestis. Seal tuleb ka muidugi rääkida töölisliikumisest ja parteist, kuid see ei ole veel kaugeltki kõik, mida meil on vaja. Meie ei leia plaanis midagi, mis oleks pühendatud niisugusele tähtsaile perioodidele, nagu on 1905. a. revolutsioon ja 1917. a. revolutsioon Venemaal ja Eestis. Väga tähtis üritus meie töös viimase paari aasta jooksul ja 1940./41. a. on olnud nõukogude maareformi teostamine. See probleem nõuab uurimist, sest see on tähtsaim probleem meie rahva ja riigi elus. Selle küsimuse tähtsust ei hinnata tihti vajalikul määral ja arvatakse, et see on vaid tavaline poliitiline ja majanduslik üritus. Ei tohi aga nii pealiskaudselt suhtuda sääraseile tähtsaile probleemidele meie riigi ja rahva elus, nagu seda on nõukogude maareform Eestis. Aga kes peavad aitama meie parteitöölisi ja nõukogude valitsust neid küsimusi uurida ja läbi töötada, lahendada ja selgitada kui mitte meie teadlased?! Nad ei tee seda praegu. Aga sellist tööd oleme kindlasti õigustatud nõudma oma ajaloolaselt ja majandusteadlastelt.

Mis puutub Teaduste Akadeemia ühiskonnateaduste osakonna töökavasse, siis peab ütleva veel seda, et see töökava paistab olevat liig ülekoormatud. Aga sellest järgneb suur oht, et küsimusi võidakse läbi töötada pealiskaudselt, puudulikult, ilma et analüüsitaks nähtuste sisu, olemust, aga just seda on meil eelkõige tarvis.

Seltsimehed, veel üks küsimus, millest minu arvates meie Teaduste Akadeemia ja kõik meie teaduslikud asutused ei tohi mööda minna, on populaarteaduslik propaganda. Mõnikord kiputakse arvama, et see on üks sedaliiki töö, mis ei sobi teadusliku tööga kokku. Teaduste Akadeemia tööplaani vaatlemine tekitab

ka sellist muljet. Kui niisuguseid arvamisi peaks olema, siis tuleb nad hukka mõista, sest sel ei ole midagi ühist nõukogude teaduse ja tema ülesannetega. Vaadake Nõukogude Liidu Teaduste Akadeemia töö praktikat, seda, millega tegelevad kuulsaimad akadeemikud. Uhest küljest on nad suured eriteadlased oma teaduse alal: nad uurivad oma teaduse alal probleeme, teevad leiutusi, avastusi, kuid samal ajal on nad ka head teaduse populariseerijad rahva hulgas. Vana tõde on see, et ainult tõepoolest suur teadusemees võib olla ka hea popularisaator, sest populariseerida teadust võib ainult see inimene, kes seda ise hästi tunneb. Rääkida lihtsalt ja selgesti rahvahulkadele teaduse suurimaist ja keerulisimaist probleemidest on raske ülesanne, ja seda võib teha ainult inimene, kes asja tunneb väga hästi. Puudulike teadmistega inimesed ei saa keerukaist asjadest lihtsalt rääkida.

Meie Teaduste Akadeemia töös peab olema samuti väga tähtsal kohal nõukogude teaduse ja selle uusimate saavutuste populariseerimine rahvahulkade kõige laiemais kihtides ja sellega dialektilise maailmavaate kasvatamine meie rahva hulgas, meie rahva kasvatamine nõukogude ja kommunismi vaimus. See on üks tähtsamaid teid dialektilise materialismi ideede sisendamiseks rahva hulgas. Seda tööd teeme aga veel nõrgalt. Tahan rõhutada loodusteaduse, astronoomia jne. populariseerimise tähtsust, sest just nende teaduste tundmine aitab iga liiki jumalailt kergeimini jumalikku oreoli maha kiskuda ja materialistlikult aru saada loodusnähtustest. Seda loodusteaduste populariseerimistööd ei näe me aga neis kavades, mida meie ülikoolid ja kõrgemad õppeasutused on eelolevaks viisaastakuks koostanud. Nii et need kavad, mida olen näinud, ei rahulda seda nõuet, mida nõukogude ühiskond sel alal esitab teaduslikule tööle meie kõrgemais õppeasutustes. Neis kavades oli aga selliseid teemasid, mille kallal ei maksaks üldse pead murda, millele ei tarvitseks energiat kulutada. On tarvis õpetada professoreid, dotsente ja teisi teaduse alal töötajaid paremini valima teemasid, mille kallal tööd teha. Kui teie ise peate tähtsaks seda ja uurite, miks

mõne sitika tiibadel on kaks täppi, mitte kolm või viis, siis meie nõukogude teadus ei pea seda tavaliselt kaugeltki tähtsaimaks, vaid on võrratult palju tähtsamaid asju, mille kallal on tarvis pead murda. Kui mõned teadlased ei oska ise valida õigeid teemasid uurimistööks, siis peab aitama neil seda teha. Ma arvan, et kõigepealt partei Keskkomitee propagandaosakond peaks need probleemid, eelkõige populaarteadusliku propaganda teemaatika üksikasjaliselt läbi vaatama ja vastavaid nõupidamisi korraldama, kust võtaksid osa ka laiemad aktiiviringid. Mulle paistab, et Teaduste Akadeemia instituutide tööplaanid, kui need lähevad kinnitamisele, tuleb enne läbi töötada nõupidamistel, kuhu kutsutagu mitte üksi akadeemikuid, vaid ka teisi töömehi, kel on teadmisi sel alal ja kes aitavad neid kavades esinevaid puudusi avastada ning juhivad tähelepanu sellele, mis on tarvis juurde võtta, mida ära jätta jne. Niisuguseid arutluskoosolekuid tuleb korraldada nii Teaduste Akadeemia töökavade kui ka kõrgemate koolide töökavade kohta.

Kogu ideoloogilise töö taseme tõstmiseks kõigil aladel on tarvilik eelkõige see, et meie parandame oma parteilist propagandat, et peame tõstma oma kaadrite teoreetiliste teadmiste taset, s. t. süvendama marksistlik-leninliku teooria põhjalikku tundmist ja õpetama meie kaadreid sellest teoriast lähtudes käsitama kõiki meie ehitustöö küsimusi. Nende tööülesannete lahendamiseks tuleb meil pidevalt ning põhjalikult meie kaadreid kommunistlikult kasvatada. Sellest sõltub eelkõige nende ülesannete lahendamine. Ma tuletaksin teile, seltsimehed, meelde paari kohta seltsimees Stalini kõnest partei XVIII kongressil, mida teie teate, aga mida meie Eestis veel ei ole kaugeltki teostanud, ja neid seltsimees Stalini sõnu peame alati meelde tuleutama ning endile tööjuhiseks võtma.

Seltsimees Stalin ütles järgmist:

„Noorte kaadrite kasvatamine ja kujundamine toimub meil tavaliselt teaduse ja tehnika eri harude järgi, erialade järgi. See on vajalik ja otstarbekas. Ei ole vajadust, et spetsialist-meedik oleks ühtlasi spetsialistiks füüsikas või botaanikas ja ümberpöör-

dult. Kuid on olemas üks teaduseharu, mille tundmine peab olema kohuslik bolševikele kõigis teaduseharudes, — see on marksistlik-leninlik teadus ühiskonnast, ühiskonna arenemise seadustest, proletaarse revolutsiooni arenemise seadustest, sotsialistliku ülesehitustöö arenemise seadustest, kommunismi võidust.” (J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 526.)

Ja samas kõnes ütles seltsimees Stalin veel:

„Võib kindlasti ütelda, et kui suudaksime kõigi oma tööalade kaadreid ideoloogiliselt ette valmistada ja neid niisugusel määral poliitiliselt karastada, et nad suudaksid sise- ja rahvusvahelises olukorras vabalt orienteeruda, kui me suudaksime nad teha täiesti küpsedeks marksistideks-leninlasteks, võimelisteks ilma tõsisemate vigadeta otsustama riigi juhtimise küsimusi, siis võiksime täiesti põhjendatult üheksa kümnendikku kõigist meie küsimustest juba lahendatuks lugeda”. (J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 525.)

Vaadake, missuguse ülisuure tähtsuse annab seltsimees Stalin kaadrite ideoloogilisele kasvatamisele. Meie vabariigi parteiorganisatsioonid teevad alles halvasti marksismi-leninismi propagandat ja tööd meie kaadrite ideelisel kasvatamisel. Seda konstateeris oma otsustes väga teravalt EK(b)P XII pleenum. Neid otsuseid on arutatud aktiivide koosolekuil ja partei-algorganisatsioonides. Ma ei hakka neil siin peatuma. Juhin tähelepanu ainult sellele, et see töö on meil veel nõrk ja et meie peame seda tööd parandama, et selle eest kannab vastutust iga kommunist, eelkõige aga need kommunistid, kes asuvad meie riigis sel või teisel juhtival positsioonil, kes on kutsutud seda tööd juhtima ja kes peavad aitama meie kaadritel ideoloogiliselt kasvada.

Olulisemaks ülesandeks on siin esiteks õppimise organiseerimine, et iga töömees õpiks. Eelkõige aga peab iga kommunist alati ja järjekindlalt õppima marksismi-leninismi teooriat.

See tuleb tegelikult ellu viia. Kui meie simolijad paneme käe südamele ja küsime, kas meie kõik õpime niiviisi järjekindlalt, nagu nõuab seda partei, siis ma arvan, et vastus tuleb eitav.

Kuid ma jätan vastamise teie endi hooleks. Läbirääkimistel vastame, kas teeme seda. Uldine pilt EK(b)P organisatsioonides on niisugune, et see töö on nõrk. Puudus on selles, et meil ei ole tarvilikku kontrolli selle töö üle, sest niikaua, kui ei ole vajalikku kontrolli, niikaua ei saa sellest tööst põhjalikult asja. See tähendab aga seda, et nähtavasti on tarvis eelkõige partei Keskkomitee propagandaosakonnal sisuliselt ja personaalselt kontrollida teatud vabariiklikku aktiivi, mida igaüks loeb, mille kallal ta töötab, ja vaadata, mida keegi on uurinud, mida ta teab ja mida ei tea. Hiljem tuleb maakonna- ja linnakomiteedes sedasama teha kuni partei-algorganisatsioonideni, iga kommunistini. Kui niisugune kontroll ja juhtimise süsteem sisse seada, siis saab sellest tööst asja. Siin on praegu palju juhuslikkust ja omapead-minekut. Mõned seltsimehed armastavad rohkem rääkida õppimisest kui õppida. Mõni ütleb, et ta õpib iseseisvalt, aga tegelikult näeme sageli vaid katkendlikku ja juhuslikku õppimist. See aga meid ei rahulda ega võigi rahuldada. Eestimaa K(b)P XII pleenum seadis küsimuse veel teravamalt üles. Ta ütles nii, et need töötajad, kes ei õpi ega taha õppida, tuleb tagandada juhtivalt töölt, ükskõik missugusel positsioonil nad ka asuvad. Kui me peame seda partei Keskkomitee pleenumi direktiivi meeles — ma arvan, et me peame seda meeles ning organiseerime oma tööd vastavalt —, siis on see tõsine samm edasi meie kaardrite ideoloogilise kasvatamise alal. See ei jäta oma mõju avaldamata kõigil tööaladel otsekohe ja kiiresti. Tarvis on põhjalikult tundma õppida marksistlik-leninlikku teooriat, ajalugu, filosoofiat, majandusteadust ja kõiki muid teadusi, mis on teatud seltsimehe tööle lähemad, millega temal tuleb töö juures kokku puutuda. Kõige selle juures tahan meie kaardritele veel südamele panna marksismi-leninismi klassikute lugemist algkeeles. Meil on veel palju niisuguseid vastutavaid töötajaid keskasutustes, maakondades ja linnades, kes ei oska vene keelt, ja kellele seepärast on lukus seitsme pitseri taga Lenini ja Stalini tööd peale selle väikese osa, mis on eesti keeles avaldatud. On tarvis, et kõik meie kaardrid õpiksid vene keelt, mida varem seda

parem. Sellega tuleb hakata peale juba täna, siis homme teame rohkem kui täna ja ülehommene veel rohkem kui homme. Kui sellega ei alata kohe, siis venib päev päeva järel ja nädal nädala järel ega ole jõutud lugeda seda, mis leidub Lenini-Stalini teoste varaaidas. Ei saa olla praegusel ajal ühtki haritud marksist-leninlast, kes ei oska vene keelt. Aga ma arvan, et kogu meie aktiiv peab jõudma niikaugemale, et ta suudab lugeda Lenini ja Stalini töid originaalis. Inimesed, kes on teinud tegemist ühest keelest teise tõlkimisega, teavad, et kõige paremgi tõlge ei ole ikka seda, mis on originaal. Kes suudab õppida niipalju saksa keelt, et Marxi ja Engelsi töid lugeda algkeeles, on ka hea. Muide, selleta saab veel kuidagi läbi, aga ilma vene keeleta ei saa läbi.

Ma ei hakka rääkima siin meie ajakirjanduse, raadio, teatri jne. ülesandeist konkreetsemalt. Mida igaüks neist peab tegema, see on partei vastavas direktiivis öeldud.

Ma rääkisin kirjanike puhul, et meil on tarvis bolševistlikku kriitikat ja enesekriitikat, et väärnähtusi, puudusi ja vigu, mis nüüd kui ka minevikus on esinenud, võtta põhjaliku läbiarutamise alla. Kõige selle juures tahan toonitada üht: see kriitika peab olema bolševistlikult printsiipiaalne ja bolševistlikult tasakaalukas, läbimõeldud ja asjatundlik. Ei tohi olla mingit räuskamist, mis kipub materdama kõiki selle asemel, et tasakaalukalt uurida küsimusi ja tõepoolest printsiipiaalselt ja bolševistlikult kindlaks määrata puudused ja ülesanded. Seepärast — printsiipiaalset bolševistlikku tasakaalukust kogu meie töös! Ideoloogia rindel on iga ettevaatamatu sõna ja samm eriti ohtlik.

Meil on tarvis — ma kirjutasin sellest juba oma artiklis kirjanduse kohta — väga ettevaatlikult ja õiglaselt suhtuda vanadele teadlastele, kirjanikele ja kunstikaadritele, kes tahavad meie nõukogude kultuuririndel töötada ja meie poole tulla, kes avaldavad selleks soovi, tahtmist ja püüdu. Nende suhtes peame olema abivalmis. See ei tähenda, et me peame nende puudused maha vaikima. Muidugi tuleb ütelda, mis on nende vead, kuid

teinekord ei ole niivõrd tähtis see, mida öeldakse, vaid tähtsam on see, kuidas öeldakse. Seda ei tohi unustada.

Ma loodan, seltsimehed, et meie tänane nõupidamine võtab olukorra ideoloogilise töö alal põhjaliku analüüsi alla, et seltsimehed võtavad sõna bolševistliku kriitika ja enesekriitikaga ning aitavad neid küsimusi selgitada, aitavad partei Keskkomiteel konkreetselt näha neid teid ja abinõusid, kuidas olukorda ja tööd parandada. Ma tahaksin ütelda, et meie kõik peame seda ühiselt tegema. Ideoloogilise töö tegemine ei ole ainult 5—10 inimese asi. See on kogu partei ülesanne, meie kõigi ülesanne, pealegi nüüd, kus meil kaadreid, kes võiksid teooria valas töötada, on veel vähe. Kuna meil on tarvis ajaloo probleeme uurida ja meil marksistlikke ajaloolasi-spetsialiste on vähe, siis on tarvis, et meie kommunistid võtaksid mingi teose, loeksid selle läbi, mõtleksid sisu läbi ja ütleksid oma arvamuse, mida ta näeb seal head ja missuguseid puudusi on ta avastanud. EK(b)P Keskkomitee propagandaosakonnal tuleb see töö ära jagada meie parteiliikmete vahel. Tuleb läbi uurida nii meie ajaloolised teadused kui ka kirjandus, kunst, õigusteadus, helilooming, teatrilavastused jne. jne. Ühisel jõul võime juba lähemate kuude jooksul palju ära teha, kui asja hästi organiseerime. Me ei või ootama jääda, kuni jõuame ülikoolides kasvatada sadakond marksistlikku ajaloolast, kunstiteadlast jne. Me ei saa seda ootama jääda, kuigi peame tõsiselt samme astuma selleks, et töötava rahva hulgast kasvatada uut nõukogude haritlaskonda. Seda tööd tuleb kiirendada ja plaanikindlalt suunata. Kui nii võtame selle küsimuse käsile, kui saame aru ideoloogilise töö tähtsusest, kui teeme seda, mida nõuab partei, mida nõuab seltsimees Stalin, kes juhib partei tähelepanu, kõigi seltsimeeste tähelepanu ideoloogilise töö vajadusele, ma usun, et meie eesti bolševikud võime siis lähemal ajal suure töö ära teha ideoloogilisel alal. Ideoloogiline töö on lahutamatu osa meie riiklikust ja parteilisest tööst üldse, see on olulisemaid ülesandeid, mis seisavad meie organisatsiooni ees. Sellega lubage, seltsimehed, minul lõpetada.

LÖPPSÕNA

Ma peatun mõnedel küsimustel, mis läbirääkimistel kerkisid esile. Uldine kokkuvõte on selline, et sõnavõttud olid asjakohased ning tarvilikud. Sellist tööd tuleb meil igal alal töötavil kommunistidel jätkata omal alal veel põhjalikumalt, sügavamalt ja konkreetsemalt, olgu see kirjanduse alal töötajate või teatritegelaste hulgas, heliloojate seas või mujal.

Sm. Raadik rõhutas parteilise suunamise suurt tähtsust kogu ideoloogilises töös. See on õige. See on üks meie töö suuremaid puudusi, et meie partei propagandaaparaat alt üles ja ülalt alla töötab puudulikult. Kuid see ei ole mitte üksnes partei propagandaosakonna ülesanne, vaid see on kogu parteiorganisatsiooni, kõigi meie riiklike organisatsioonide ülesanne. Niikaua kui meil partei Keskkomitee, linna-, maakonna- ja rajoonikomiteede sekretärid koos meie juhtivate seltsimeestega, kes töötavad ideoloogilisel rindel, ei võta seda tööd tõsise suunamise alla, niikaua ei saa see töö kiiresti edasi areneda. See on kogu partei ülesanne ja kogu partei töö.

Mis puutub nendesse puudustesse, mis sm. Raadik ja teised seltsimehed tõid esile „Estonia“ teatrist, siis on nad tõepoolest olemas. Ma olin väga imestunud, kui kuulsin, missuguseid lugusid esines filmimisel, ja ma olin sunnitud sm. Lauteriga rääkima neist asjust. Säärasteist asjust ei saa mööda minna. Juba see fakt, et tööle ilmutakse joobnult ja isegi lavastaja käib teatris joobnult ringi, — see ei sobi nõukogude töömehe eetikaga. Mingu need inimesed siis juba parem muule tööle. Ärgu arvatagu, et Nõukogude Eesti teater seepärast läheb tagurpidi. Lausa vastuoksa: niisuguseile boheemlikele ja ebanõukogulikele harjumustele ei tohi me oma teatrites ega ka kusagil mujal ruumi lubada. See on ka klassivõitluse moment. Seda tuleb silmas pidada.

Halb on see, mis ütles sm. Rungi, et kui teatri direktorit ei ole koosolijate hulgas, käib ladus jutt, aga kui direktor ilmub, siis sumbuvad sõnavõttud ja vajub kriitika. See on halb. Kuid see peaks olema parandatav. Võtke algorganisatsioon kokku ja kriti-

seerige asja ja klaarige ära, tehke asi selgeks kogu parteilise sirgjoonelisusega. Kui vaja, kutsuge partei rajoonikomiteest või Keskkomiteest keegi appi. Meie kommunistide pere teatris peab üksmeelselt võitlema Nõukogude Eesti teatri edu eest. See asjalu, et kardetakse kritiseerida, näitab, et partei-algorganisatsioon ei ole töö tarvilikul kõrgusel, et seal ei ole nähtavasti päris tervet õhkkonda. See olukord nõuab parandamist.

Töö kvaliteedi küsimust puudutasid mitmed inimesed, nagu näiteks sm. Roots marksismi-leninismi õpetamise alalt. Ma tahaksin ütelda, et meie töö kvaliteedi parandamine kõigil aladel on üldisi põhiküsimusi meie töös. Marksismi-leninismi paljast sõnalisest tunnustamisest ei piisa, tarvis on see omandada kogu oma hingega. Seda aga takistab tihtipeale natsionalism. Seltsimees Stalin ütleb, et natsionalism on meie kaadrite kasvatamisel suurimaks takistuseks. Ja see tõde maksab ka meil Eestis. Natsionalistlikust mentaliteedist pole veel paljud kommunistidki vabad. Seda võib-olla ei tunnistata iseendale ega saadagi sellest igakord ise aru, kui sügaval veres see istub. Aga ta on olemas ja see takistab paljusid inimesi veel tõepoolest kogu südame ja hingega nõukogulikult, bolševistlikult, parteiliselt mõtlemast. Siin peab igaüks ise ennast parandama ja aitama ka teisi. Ja siin on jällegi bolševistlik kriitika ja enesekriitika hädavajalikud. Siin peab olema julgust oma seltsimeestele ütelda, et kuule, seltsimees, siin sa eksid, siin sa teed valesti, siin see vaade on väär. Arvatakse sellega tegevat mõnikord head, et minnakse teise puudustest mööda ja vaikitakse need maha. Seltsimehed, nii võib teha inimene, kes ei pea seltsimehest lugu. Kes oma sõpra austab ja armastab, see ütleb temale alati tõtt. Muidu ei saa kaadreid kasvatada. See on meie ülesanne, seda on tarvis täita. Need seltsimehed, kes mõtlevad ülalmainitud teel teeneid osutada oma sõbrale, osutavad neile seega karuteenuseid Säärased teenused aga ei vii meie tööd edasi, vaid kisuvad tagasi halvema poole.

Mitu seltsimeest puudutas meie marksistlik-leninliku propaganda abstraktsuse küsimust. Sellest olemä juba varem rääki-

nud, sellest on EK(b)P Keskkomitee otsustes juttu olnud ja praegu püüame teha kõik selleks, et meil oleks võimalik Eesti NSV mineviku, oleviku faktide alusel teha kõige laiemaile rahvahulkadele omaseks ja arusaadavaks bolševistliku teooria ja praktika küsimusi. Näiteks kodanliku demokraatia paljastamine. Iseasi on, kui meie paljastame seda inglise ja ameerika faktide najal, ja iseasi, kui teeme seda kodanlikust Eestist pärit oleva materjali alusel. Viimasel puhul on see tavalisele kodanikule palju arusaadavam. Võtta artikleid ja brošüüre ning need maha lugeda või rääkida, — selleks ei ole vaja suurt jõupingutust ega oskust. Kes aga Eestis on enne elanud ning praegugi elab ja töötab, sellele tuleb teisiti läheneda, sellele tuleb Eesti oma mineviku faktide najal selgitada kodanliku demokraatia pahesid. Selleks aga tuleb oma peaga mõelda, sobivaid küsimusi uurida. Me peame kohapealse materjali alusel parteiliselt kõiki päevaküsimusi ja ka minevikuprobleeme seletama, kus see on võimalik. Tooge Nõukogude Liidu teiste vabariikide praktikast näiteid ja fakte. Ärge võtke aga esimest ettejuhtuvat brošüüri Inglismaa või Ameerika kohta ja ärge arvake, et nüüd olete rahvale kogu maailma olukorra ära seletanud, kui olete selle brošüüri sisu ära jutustanud. See väljendab lihtsalt mõnede propagandistide mõtelaiskust, aga seda ei tohi olla.

Sm. Adamson kardab väga sõna „apoliitiline“, väites, et ei olevat tegemist apoliitilisusega, vaid ainult hoo puudumisega. Hoo puudumine näitab aga sageli, et apoliitilisuse pagas on turjal nii suur, et hoog ei saagi suur olla. Tuleb tööd teha sellest pagasist vabanemiseks, nagu täna rääkisime.

Sm. Habermani kõnes tõmbas üks lause endale tähelepanu ja nimelt, et vanad kirjanikekaadrid ei viitsivat nõukogulikke teadmisi omandada. Küsimus ei ole viitsimises. Mõne juures võibolla on see nii, aga enamuse juures on asi selles, et ei suudeta, mõnikord koguni ei tahetagi. On inimesi, kes ei taha omandada meie nõukogulikke ideid, käesoleval juhtumil kirjandusteaduse alal. Siin aitab ainult pidev ja pikk töö, järjekindel ideoloogiline võitlus.

Sm. Ird rääkis helilooja Lepnurmest. See on tõesti kahetsusväärne lugu, et sm. Lepnurm on baptistiks hakanud. Lepnurm on noor andekas helilooja, ja tarvis oleks aidata tal ideoloogilistes küsimustes selgusele jõuda. Aga kes on siin süüdi? Meie kommunistid oleme süüdi, ja meie peame endile sellest aru andma.

Edasi rääkis sm. Ird siin nõukogude tagalast evakuaatsiooni olukorrast tagasitulnud mõnede kunstnike ja teiste inertseks muutumise probleemist. Nähtavasti on mõned seltsimehed evakuaatsioonist tagasi tulles sattunud sellisesse ümbruskonda, kus neid mõjutatakse negatiivselt. See asi väärrib tälelepanu.

Sm. Aira Kaalul tekkis arvamine, et kas tema eksitus luuletajana ei tee küsitavaks tema kui õppejõu väärtust marksismi-leninismi õpetamisel. Ei, seda mitte. Elus juhtub, et mõistus ja süda ei ole teinekord isekeskis kooskõlas kõigis küsimustes. On mõnikord lahkkelisid selle vahel, mida tunnetatakse mõistusega ning milles ollakse veendunudult kindlad, ja selle vahel, mis tuleb luuletaja sulest paberile. Edasises positiivses arenemises kaob see lahkeli kindlasti. Ja mida varem, seda parem. Süda ja mõistus peavad mõlemad olema tulised võitlejad sotsialismi ja kommunismi eest. See on hea, et sm. Kaal on hakanud revideerima oma mõnesid endisi töid. See on tubli. See näitab, et tal on enesekriitikat. On saadud targemaks ja revideeritakse iseend. See on tarvilik, ilma selleta ei areneta.

Sm. Uibo rääkis Tartu Riikliku Ülikooli olukorrast ja tööst ning sellest, et kommunistliku noorsooühingu liige ja parteiliikme kandidaat käisid leeris. Öieti öeldi, et see on ühtlasi atestatsioon ka sm. Uibo oma tööle. Teie olete parteiorganisaator ja kuidas teie juhtimise all olevad inimesed lähevad leeri? Ma ei usu, et teie oleksite niisugust poliitikat ajanud, et nad peaksid leeri minema, aga et niisuguseid juhtumeid tuleb siiski ette, siis peab seal midagi korrast ära olema. See nõuab uurimist ning parandamist. Üldse on poliitiline kasvatustöö Tartu ülikoolis ülitähtis ülesanne. Ilma selle ülesande lahendamiseta ei suuda me kasvatada väärilisi nõukogulikke kaadreid selles tähtsas õppeasutuses.

Sm. Päll tarvitab üht sõna, mida peame tarvilikuks veidi korri-geerida, et mitte väärarvamisi esile kutsuda. Ta ütles, et Tuglase 8 köidet „Kriitika“ on tarvis läbi tuuseldada. See sõna mulle ei meeldi. Tarvis on arvustada ja analüüsida ning ütelda, mis on seal halba ja mis head. Läbituuseldamine tähendab aga materdamist. Käesoleval juhtumil aga ei ole juttu materdamisest.

Need on märkused läbirääkimiste kohta. Ma ei saa kõigi seltsimeeste esinemisi puudutada. Ma lõpetan sellega ja kutsun kõiki seltsimehi üles agaraimalt praktilist tööd tegema kõigil ideoloogilise töö aladel, ükskõik mis alal keegi töötab. Igal alal on tööd otsatu palju. See töö alles algab, ja meie kohus on seda tööd teha kogu jõu ja energiaga. Täna sel nõupidamisel avaldatud mõtted kanname parteitu aktiivi hulka, arutame, valgustame ja lahendame seal kõiki neid küsimusi, mis meie haritlaskonnal seisavad ees, mis kerkivad üles meie töös.

Mingit resolutsiooni me täna siin vastu ei võta. Direktiivid on antud EK(b)P Keskkomitee pleenumi poolt UK(b)P Keskkomitee otsuste alusel. Direktiivid on olemas, otsused on olemas, tarvis on teha praktilist tööd, tööd ja veel kord tööd.

Kõne Tallinna intelligentsi koosolekul

6. oktoobril 1946. a. „Estonia“ kontsertsaalis

I

Seltsimehed! Viimaseil nädalail ja kuudel on ideoloogia probleemid tõusnud Nõukogude Liidus väga silmapaistvale kohale. Need on muutunud meie avaliku elu tähelepanu keskpunktiks. Teatavasti on UK(b)P Keskkomitee võtnud vastu mitu tähtsat otsust ideoloogilise töö ülesannete kohta. Need on otsused Leningradi ajakirjade „Zvezda“ ja „Leningrad“ toimetuste töö kohta, draamateatrite repertuaari kohta ja filmi kohta „Suur elu“.

Eestis on toimunud viimaste nädalate jooksul mitmeid nõupidamisi, arutelusi, vaidlusi, referaate jne. ideoloogia küsimuste kohta ja need küsimused äratavad suurt huvi mitte üksnes haritlaste ringkondades, mitte üksnes meie partei ja riigiaparaadi töötajate hulgas, vaid kogu töötava rahva laiades hulkades. See on loomulik ja arusaadav ja seda nimelt kahel põhjusel: 1) et meie nõukogude ühiskonna, meie kommunistliku ühiskonna ülesehitamise probleemid ja sellega seosesolevad küsimused omandavad järjest suurema tähtsuse ja 2) et mõnesid väliseidki asjaolusid ei tohi siin unustada, asjaolusid, mis tähistavad kapitalismi ja sotsialismi vahelist võitlust rahvusvahelises ulatuses.

Sm. Ždanov, UK(b)P Keskkomitee sekretär ja sm. Stalini üks lähemaid kaasvõitlejaid, ütles oma hiljutises kõnes Leningradis: „Meie inimeste vaimsed rikkused ei ole vähem tähtsad kui ainelised, ei tohi elada pimesi, muretsemata homse päeva pärast mitte ainult materiaalse tootmise alal, vaid ka ideoloogilisel alal“.

Sotsialistliku ühiskonna ehitamine, üleminek järk-järgult kommunistliku ühiskonna ehitamisele Nõukogude Liidus nõuab ehitajalt järjest kõrgemat kultuuri, sügavamaid teadmisi, avaramat poliitilist ja teoreetilist silmaringi selleks, et teha meie ülesehitustööd kõigil aladel niihästi materiaalsete kui ka kultuuriliste varade ja hüvede loomisel.

Nõukogude Eestis me näeme seda, kuidas järjest laiemad töörahvahulgad tõmbuvad aktiivsesse poliitilisse tegevusse, võtavad järjest aktiivsemalt osa ühiskondlikust elust. Seda energilisem, põhjalikum ja laiem peab olema ideoloogiline töö, sest et need rahvakihid, kes tõmbuvad poliitilisse ellu, toovad endaga kaasa küllaltki palju vanu eelarvamusi, mis on pärit vanast, kapitalistlikust korrast. Ja nende rahvakihtide ja üldse meie töörahva kasvatamine kommunismi vaimus on tähtsamaid ülesandeid, mis meie ees seisab, see on olulisemaid momente meie ideoloogilises võitluses üldse, see on kapitalistliku korra pärandi, kapitalismi järeilmõjude kaotamise küsimus meie inimeste teadvuses.

Mis puutub välistegurisse, siis teame kõik seda, et Nõukogude Liit elab kapitalistlikest riikidest ümbritsetuna. Reaktsioonilised elemendid kapitalistlikes maades ei ole jätnud oma püüdeid, vaid mõnes mõttes on neid isegi intensiivistanud, et mõjutada nõukogude inimeste ideoloogiat. Kapitalistliku ja sotsialistliku süsteemi vaheline võitlus ja võistlus poliitilisel, majanduslikul ja sõjalisel alal on toonud ja toob järjest suuremaid saavutusi nõukogude ühiskonnale, sotsialistlikule ühiskonnale. Ma arvan, et ei ole ega saa olla kahtlust selles, et meie sotsialistlik ideoloogia tuleb võitlusest vana kapitalistliku korra ideoloogia vastu samuti välja võitjana, nagu ta on seni võitjana välja tulnud kõikidest teistest võitlustest ja võistlusest. Jutt on võitlusest iganevad ja iganeva kodanliku ideoloogia ning uue, tõusva sotsialistliku ideoloogia vahel.

See on osa ülemaailmse tähtsusega võitlusest vana, kapitalistliku ühiskonnaformatsiooni ja uue, sotsialistliku-kommunistliku ühiskonnaformatsiooni vahel, osa reaktsiooniliste ja progressiivsete jõudude võitlusest ülemaailmses ulatuses...

II

Tekib küsimus — mis on siis ideoloogia? Milles seisab ideoloogiline töö?

Poliitiline ökonomia õpetab meid, et „tootmissuhete kogusumma moodustab ühiskonna majandusliku struktuuri, selle reaalse baasi, millel kerkib üles juriidiline ja poliitiline pealiskehitus ja millele vastavad kindlad ühiskondliku teadvuse vormid“ (Marx). Seega räägib marksistlik õpetus, et „mitte inimeste teadvus ei määra nende olemist, vaid vastuoks: nende ühiskondlik olemine määrab nende teadvuse“ (Marx), ja nagu ütleb sm. Stalin: „Milline on ühiskonna olemine, millised on ühiskonna materiaalse elu tingimused, — sellised on ta ideed, teooriad, poliitilised vaated, poliitilised asutused“. Karl Marx ütleb oma „Poliitilise ökonomia kriitika“ eessõnas: „Koos majandusliku aluse muutumisega toimub pööre aeglasemalt või kiiremini ka kogu määratu suures pealiskehituses. Niisuguseid pöörded vaadeldes peab alati vahet tegema majanduslikes tootmistingimustes toimuva materiaalse, loodusteadusliku täpsusega konstateeritava pöörded ja juriidiliste, poliitiliste, usuliste, kunstiliste või filosoofiliste, lühidalt ideoloogiliste vormide vahel (minu sõrendus, N. K.), milles inimesed saavad teadlikeks sellest konfliktist ja mille nimel nad võitlevad sellega“.

Seega on ideoloogia ühiskondliku teadvuse vorm. Ta on teatava ühiskondliku klassi (igal klassil on oma ideoloogia!) huve ja vajadusi väljendavate vaadete, ideede, mõistete ja kujutluste kogum, kuhu kuuluvad näiteks poliitilised vaated, teadus, filosoofia, moraal, kunst jne. Ja selles ideede, mõistete ja kujutluste kogumis peegeldub teatud ühiskondliku klassi ühiskondlik olemine. Ja sellest põhilisest väitest, et ideoloogia väljendab teatud ühiskondliku klassi vajadusi ja eesmäärke, järgneb raudse loogikaga, et nagu elus üldse, nii ka ideoloogia vallas peab kõiki nähtusi hinnates asuma alati teatud ühiskondliku klassi seisukohal. Käesoleval juhtumil on meil tegemist muidugi kodanluse ja proletariaadiga, sest nende kahe klassi vahelise võitluse

küsimustes, see tähendab ka ideoloogilistes probleemides tuleb paratamatult valida, tuleb kindlalt ja avalikult asuda teatud klassi positsioonile, — kas olla kodanluse poolt või olla proletariaadi poolt. Mingit vahepealset kolmandat teed ei ole olemas ega saagi olla. Ja seda nõuab materialistlik maailma-mõistmine.

Ideoloogia probleemide klassilikkuse mõistmiseks on metodoloogiliselt iseäranis tähtis Lenini kõnes „O gosudarstve“ („Riigist“) üks koht. See kõne on peetud 1919. aastal. Ma luban endale siin seda kohta tsiteerida: „Seda põhilist tõsiasja — ühiskonna üleminekut orjapidamise ürgaegsetest vormidest feodalismile ja lõpuks kapitalismile — tuleb teil alati silmas pidada, sest ainult siis, kui seda põhilist fakti meeles pidada, ainult siis, kui paigutada sellesse raamistikku kõik poliitilised õpetused, suudate õigesti hinnata neid õpetusi ja selgusele jõuda, mis on nende sisu, sest inimajaloo iga mainitud suur periood — orjapidamine, feodalism ja kapitalism — hõlmab kümneid ja sadu sajandeid, ning sisaldab sellisel suurel hulgal poliitilisi vorme, erinevaid poliitilisi õpetusi, arvamusi, revolutsioone, et selgusele jõuda selles kirevas ja ülimitmekesises kogumis, iseäranis aga kodanlike õpetlaste ja poliitikute poliitiliste, filosoofiliste ja muude õpetuste alal, võib ainult sel juhtumil, kui kindlasti kinni pidada sellest põhilisest juhtmõttest, et ühiskond jaguneb klassideks, et klassilise valitsemise vormid muutuvad ja et sellelt seisukohalt on tarvis arutada kõiki ühiskondlikke küsimusi niihästi majanduslikke, poliitilisi, vaimseid, usulisi ja muid küsimusi“ (Lenin, Teosed, kd. XXIV). Sellele Lenini ühiskondlike kordade loetelule lisaksime tänapäeval juurde veel uue ühiskondliku korra, mis NSV Liidus areneb ja kasvab — sotsialismi. See aina kinnitab Lenini seisukohti, Lenini väiteid, kinnitab Lenini ülitähtsat meetodilist näpunäidet, mis on antud siintoodud tsitaadis, nimelt, et kõiki ühiskonnaelu küsimusi, seega ka ideoloogia küsimusi, on vaja vaadelda inimühiskonna arenemise käigus tekkivate, arenivate ja siis ajaloo näitelavalt lahkuvate klasside valitsemise seisukohalt. Iga muu käsitlusviis viib õigelt teelt kõrvale, idea-

lismi ja eklektismi rappa, viib ideoloogiliste probleemide vaatlemisel õigelt teelt kõrvale.

Tarvitseb heita kas või põguski pilk ajalukku, et näha, kui geniaalselt õige on see Lenini väide.

Marx ja Engels kirjutavad oma teoses „Saksa ideoloogia“, et igas ajastus „... valitseva klassi mõtted on valitsevad mõtted, s. t. et see klass, kes on ühiskonna valitsevaks materiaalseks jõuks, on samal ajal ka ta valitsevaks vaimseks jõuks. Klass, kelle käes on materiaalse tootmise vahendid, on seetõttu ka vaimse tootmise vahendite valdaja. Ja seepärast alluvad talle üldiselt nende mõtted, kel pole vaimse tootmise vahendeid.“

Sellest kõigest järgneb tingimata, et igasugusele tõepoolest teaduslikule ideoloogiale (usuline ideoloogia, kui mitteteaduslik ideoloogia, ei tule siin kõnesse) vastab objektiivne tõde, et igasugune teaduslik ideoloogia on samm edasi absoluutse tõe suunas (nagu ütlesid filosoofid!).

See tähendab näiteks, et kodanlik ideoloogia oli teatud ajal progressiivne, sest ta vastas objektiivsele tõe: võitlusele reaktsioonilise feodalismi ja progressiivse, tekkiva ning tõusva kapitalismi vahel. Kuid ühiskonna arenemise käigus on kodanlik ideoloogia teatud momendist peale täitnud oma progressiivse ülesande ning muutunud reaktsiooniliseks, sest ta takistab nüüd uue, progressiivse ideoloogia tekkimist, arenemist, võitu, s. o. takistab sotsialistliku ideoloogia tekkimist, arenemist, võitu. Kodanlik ideoloogia ei taotle enam ühiskonna ees seisvaid progressiivseid eesmärke, vaid hoiab kramplikult kinni minevikku kuuluvaist tõdedest, mis on saanud ühiskonna arenemise kammit-saiks ja mis taotlevad ühiskonna arenemise asemel ta paigaltammumist ja tagurpidiminekut.

III

Peatume mõne sõnaga kapitalistliku ideoloogia põhijoontel.

Kapitalistliku ühiskonna majandusliku struktuuri, baasi või majandussüsteemi, millel põhineb kogu kapitalistlik poliitiline

ja ideoloogiline pealisehitus, iseloomustuse võtab sm. Stalin oma kõnes partei 16. kongressil 1930. aastal järgmistes sõnades kokku:

- „1) Võim riigis kuulub kapitalistidele;
- 2) tootmisriistad ja -vahendid on koondatud ekspluataatorite kätte;
- 3) tootmine pole allutatud töörahva hulkade ainelise olukorra parandamise põhimõttele, vaid kõrge kapitalistliku kasu saamise põhimõttele;
- 4) rahvatulu jaotamine ei toimu mitte töörahva ainelise olukorra parandamise huvides, vaid ekspluataatoreile maksimaalse kasu kindlustamise huvides;
- 5) (see olukord) ... loob pinna vältimatuile, liigtootmise kriisidele, tööpuuduse kasvule;
- 6) töölisklass on ekspluateeritav klass, kes ei tööta mitte iseenda jaoks, vaid võõra klassi jaoks, ekspluataatorite klassi jaoks“.

Enam või vähem vahenditult sõltuvad sellest kõigest kapitalistliku ideoloogia põhijooned. Ja need on — kurnamise õigustamine, kasuahnitsemine ja saamahimu, rahvuslik surve, šovinism, rassism, idealism, metafüüsika, religioon, silmakirjatsemine, variserlus jne. See on tüübiline, mis iseloomustab kodanlikku ideoloogiat. Jõhkraim reaktsiooniline kodanliku ideoloogia vorm on hitlerism, fašism. See on kodanliku ideoloogia mädanemise, kõdunemise tunnus. See on kõduneva kapitalistliku ühiskonna organisatsioon tekkinud ohtlik mürk. Muide, selle juures ei tohi unustada, et fašism tekkis kodanliku demokraatia pinnasel.

Ka eesti kodanluse ideoloogiale olid omased need põhilised loomujooned, mis ma just mainisin. See on kodanlik-natsionalistlik ideoloogia. Eks ole siingi töörahva, eelkõige töölisklassi kurnamine, ekspluataatsioon kodanliku klassi poolt kogu ühiskonna nurgakivi. Eks näinud meie kasuahnitsemise ja saamahimu laiutamist kodanlikus Eestis igal sammul. Eks õitsenud kodanlikus Eestis rahvuslik surve, natsionalismi ja šovinismi propageerimine, eelkõige Venemaa ja venelaste vastu. Eks esinevad siingi

idealism ja religioon filosoofias, ühiskonnateaduse alal, rääkimata kodanlikust moraalist Eestis, mis oli silmakirjalik ja võlts. Ja nii võiks neid momente loetella veel palju.

Meil seisab ees suur töö: eesti kodanluse ideoloogia mitmekülgne kriitika ainsa objektiivselt teadusliku õpetuse — marksismi-leninismi õpetuse alusel. Ühiskonnateaduste alal käib see kõigepealt rahvusküsimuse kohta ja ajalooteaduse kohta. Eestis esineb veel praegugi küllaltki palju, eriti meie haritlaskonnas, pimesi ja orjalikku kummardamist kapitalistliku lääne ees, kodanliku kultuuri, kodanliku ideoloogia ees, kummardamist, mis küünib teinekord lausa lõimitamiseni.

Meie muidugi ei eita kodanliku kultuuri tõeliselt väärtuslikke saavutusi, eriti teaduse ja tehnika alal. Kuid muil ideoloogia aladel ei ole kodanlusel praegusel ajal enam midagi tõeliselt suurt ja väärtuslikku pakkuda. Kodanlik kord kui ühiskondlik formatioon elab oma lõpp-perioodis, raugaeas. Orjalik kummardamine kapitalistliku lääne ees praegusel ajal annab vaid tunnistust kummardaja kultuurivaesusest, ta ekslemisest mineviku varjude riigis, tihtilugu aga ka kummardaja nõukogudevaenulisest, sotsialismivaenulisest mentaliteedist.

IV

Kodanluse majandusliku ja poliitilise võimu kukutamine proletariaadi poolt ei tähenda veel sugugi, et viimane samal ajal n. ü. automaatselt oleks saavutanud võidu ka ideoloogilisel rindel. See ei toimu mitte nii automaatselt. Võitlus otsustab asjade käigu! Kui töölisklass on võtnud riigivõimu enese kätte, siis kodanlus, kes on tõugatud majandusliku ja poliitilise võimu troonilt, paneb ideoloogia vallas ägedalt vastu. Kodanlik klass Eestis on purustatud, kuid tolle klassi ideoloogia järelmõjud elavad alles edasi küllalt ulatuslikult. Ja seda peame endale otseselt tunnistama, sest sellest tuleb meil teha järeltõlge praktiliseks tööks ja võitluseks ideoloogia alal.

Ideoloogilises võitluses peegeldub ajaloo näitelavalt lahkuvate ja sinna tulevate klasside vaheline võitlus, peegelduvad ühiskondliku elu majanduslikud tingimused. Võitlus vana ja uue vahel, iganeva vana ja tekkiva, areneva uue vahel on meie arenemise alus.

Lenin rääkis juba mitukümmend aastat tagasi, et „vaadeldes ükkoik missugust ühiskondlikku nähtust ta arenemise protsessis, näeme alati temas mineviku jäänuseid, oleviku aluseid ja tuleviku algeid“ („Mis on „rahvasõbrad““).

Väga selgesti võime seda kõike jälgida ideoloogia vallas praegu Nõukogude Eestis. Meie arenemine ei ole ega saa olla sujuv ning häireteta, sest on olemas klassid, on olemas klassivõitlus, on olemas kapitalistlik ümbruskond, kes sel või teisel viisil püüab mõjutada meie arenemist. Loomulik on see, et vana, kapitalistliku ühiskonna valitseva klassi jäänused ei taha vabatahtlikult lahkuda ajaloo näitelavalt, nad panevad vastu, ja mida suuremad on sotsialistliku ülesehitustöö saavutused, seda ägedamalt paneb hukkumisele määratud vaenlane vastu. Ideoloogiline võitlus on üks osa sellest klassivõitlusest Nõukogude Eestis.

Kõigepealt peame endile selgeks tegema selle tõe, et kodanliku ideoloogia mõju likvideerimine nõukogude inimestes ei toimu omapead, iseenesest, automaatselt. See sünnib ainult võitluses, teravas võitluses kodanliku ideoloogia vastu, aktiivses energilises võitluses.

Samuti ei tule ka marksistliku-leninliku ideoloogia, sotsialistliku ideoloogia võit iseendast. See võit on tarvis kätte võidelda aktiivses energilises võitluses.

Kui sotsialistliku ideoloogia sisendamine rahvahulkadesse jätta isevoolu hooleks, omapead, siis tähendab see sisuliselt teetasandamist kodanlikule ideoloogiale. Proletariaat kasutab oma võimu selleks, et kodanlikku ideoloogiat samm-sammult, järjekindla võitlusega hävitada ja likvideerida. Ei tohi unustada seda, et kodanliku ideoloogia vastu võitlemine peab olema ühtlasi marksistliku-leninliku ideoloogia levitamine. See on, kui nii

võiks ütelda, kaksainus ülesanne, ehk ühe ja sama ülesande kaks külge. Pimedust saab toast välja ajada ainult sel teel, et seal süüdata tuli või avada aken ja lasta valgust sisse. Kotiga toast pimedust välja kanda on võimatu. Midagi selletaolist näeme ka inimese maailmavaatelise pimeduse ja valguse alal.

V

Missugused on siis uue, sotsialistliku ideoloogia põhijooned?

Sotsialistliku ühiskonna majandusliku struktuuri, baasi või majandussüsteemi, mil põhineb kogu sotsialistlik, poliitiline ja ideoloogiline pealisehitus, iseloomustuse võtab seltsimees Stalin järgmistes sõnades kokku (ta ütles need mõtted 1930. aastal partei XVI kongressil):

„1) Kapitalistide klassi võim on kukutatud ja asendatud töölisklassi võimuga;

2) tootmisriistad ja -vahendid, maa, vabrikud, tehased jne. on kapitalistidelt ära võetud ning üle antud töölisklassi ja töötava talurahva hulkade omanduseks;

3) tootmise arenemine pole allutatud mitte konkurentsi ja kapitalistliku kasu saamise põhimõttele, vaid plaanikindla juhtimise ja töörahva ainelise ja kultuurilise elutaseme järjekindla tõstmise põhimõttele;

4) rahvatulu jaotamine ei toimu mitte ekspluateerivate klasside ja nende arvuka parasitliku kaaskonna rikastamise huvides, vaid tööliste ja talupoegade ainelise olukorra pideva parandamise huvides ning sotsialistliku tootmise laiendamiseks nii linnas kui maal;

5) töörahva ainelise olukorra pidev paranemine ja ta vajaduste (ostuvõime) lakkamatu kasv, mis on tootmise laienemise pidevalt suurenevaks allikaks, garanteerib töölisklassi liigtootmise kriiside eest, tööpuuduse kasvu eest jne.;

6) töölisklass, kes ei tööta mitte kapitalistide jaoks, vaid oma klassi jaoks, on riigis peremeheks.“

Need on sotsialistliku majandusstruktuuri põhilised loomujooned.

Enam või vähem vahenditult sõltuvad sellest kõigest ka sotsialistliku ideoloogia, nõukogude ideoloogia põhilised loomujooned. See ideoloogia on materialistlik, on dialektiline, põhineb kindlal teaduslikul alusel, on klassiline, sest ta on proletariaadi, kogu töötava rahva ideoloogia, ta aluseks on rahvaste sõpruse ja vendluse ideed, ta aluseks on põhimõte: igaüks töötagu oma võimete järgi ja saab tasu tehtud töö kohaselt. Kes ei tee tööd, see ei tohi ka süüa. Ta tunnistab mehe ja naise tegelikku üheõiguslust kõigil elu- ja tööaladel. Ta tunnistab töötajate vastastikust abi ning toetust, koostööd. Ta eesmärgiks on sotsialistliku ja edasi kommunistliku ühiskonna ülesehitamine.

Sotsialistlik nõukogude ideoloogia on kõige järjekindlamini igasuguse eksploatatsiooni, igasuguse sotsiaalse ja natsionaalse surve vastu. Ta on progressiivne ideoloogia, uue, tekkiva, kõrgema ühiskonnakorra — sotsialismi ja kommunismi ideoloogia.

Seltsimehed! Need on väga lühidalt kokku võetuna kahe vastandliku ideoloogia — kodanliku ja sotsialistliku ideoloogia — põhijooned. Need kaks ideoloogiat seisavad printsipiaalselt leppimatult teineteise vastas ja nende vahel käib võitlus. Mingit kolmandat, vahepealset ideoloogiat, mõlemaid antipoodide lepitavaid ideoloogiat pole olemas ega saagi olla!

Lenin ütles juba 1902. aastal: „Küsimust saab asetada ainult nii: kas kodanlik või sotsialistlik ideoloogia. Keskteed siin ei ole... Seepärast tähendab igasugune sotsialistliku ideoloogia tähtsuse vähendamine, igasugune kõrvalekaldumine sellest ühtlasi kodanliku ideoloogia tugevdamist“ („Mis teha?“).

Muidugi, maailmas leidub inimesi, kes eklektiliselt püüavad ühendada üksteist eitavaid ideoloogiaid ja põhimõtteid.

Niisuguste inimeste kohta on Friedrich Engels ütelnud juba rohkem kui 100 aastat tagasi (1842. aastal), rääkides ühes oma poleemilises teoses Aleksander Jungist: „Igas liikumises, igas ideelises võitluses on olemas teatud kategooria pudrupäid, kes ainult uduses õhkkonnas tunnevad end päris hästi. Niikaua, kui

põhimõtted ei ole veel selginud, sallitakse selliseid subjekte; niikaua kui igaüks alles püüab selguse poole, pole kerge aru saada nende (subjektide) ettemääratud ebaselgusest. Kuid siis, kui elemendid erinevad ja põhimõtted seisavad vastamisi, tuleb aeg jumalaga jätta nende võõraste inimestega ja lõplikult õiendada nendega arved, sest nende tühisus ilmneb siis hirmuärataval kombel.“

Ka meil Nõukogude Eestis selginevad ideoloogilised küsimused ikka enam ja enam, piirjooned muutuvad järjest reljeefsemaks, selgemaks, ja see sunnib kõiki, kes on ideelise võitluse alal tegevad, järjest tungivamalt kindlat ja selget seisukohta võtma, loobuma senisest pudrupea-positioonist, nagu seda nimetab Engels. Kõik, kes lähevad kaasa noore, elujõulise, energia-küllase ja kasvava sotsialistliku ühiskonnaga, tehku seda pea, sest uue ühiskonna ülesehitamine vajab järjest rohkem käsi ja päid. Tööd on palju, õilsat, loovat ja elurõõmsat tööd.

Muidugi, leidub neidki, kes ei taha või ei suuda kaasa tulla sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel. Need inimesed on kinni minevikus. Ja nende inimestega kokku puutudes ei saa lahti tunded, et neist levib naftaliinilõhna. Osa neist jääb elu arenedes teele maha, konutama, kuna nii mõnegi võib-olla elukool teeb pärast pikki aastaid targemaks ja toob meiepoolsele barrikaadile. Need küsimused lahendab tegeliku elu võitluspraktika.

VI

Ma ütlesin juba, et nõukogude ideoloogia on klassiline. Ta peab vooruseks kõike seda, mis vastab proletariaadi ja kogu töörahva huvidele, eesmärkidele. Ta võitleb kõige selle vastu, mis on vaenulik ja vastuvõtmatu proletariaadi ja kogu töörahva huvidele ja eesmärkidele. Ideoloogiline töö on seega poliitiline töö. Ideoloogia on poliitika. Teadus, kunst, kirjandus, muusika jne., — kõik see ei saa olla väljaspool poliitikat. Küsimus on vaid selles, mis sugu st poliitikat tehakse selle või teise ideoloogia vormi alal, kas tehakse seda poliitikat teadlikult või eba-

teadlikult, ühe sõnaga, kas teostatakse kodanlikku või nõukogulikku poliitikat. Ideoloogia alal ei saa olla apoliitilisust. Teadus, kirjandus, kunst, muusika jne., — kõik see on poliitika. Nn. „puhas teadus“, „puhas kunst“ on võimatu. Loosung „kunst kunsti pärast“ on ka poliitiline loosung, sest ta on kodanlikult poliitiline ja kisub kunsti eemale tegeliku elu probleemidest ja tegelikust võitlusest. See aga on vesi kodanluse veskile, kodanliku ideoloogia veskile. Prof. Miilas püüdis tegelda oma tsitadellis vaid apoliitilise „puhta“ teadusega. Kuid mis tuli sellest välja? Täieline pankrot!

August Jakobsoni raamatu üks suur voores on see, et ta näitab, et ideoloogia ei saa olla väljaspool poliitikat, teadus ja teadlane ei saa meie nõukogude ühiskonnas poliitikast eemal seista. Emb-kumb, kas ollakse reaktioonilise poliitika poolt (teadlikult või ebateadlikult), või ollakse progressiivse poliitika poolt. Ja siin tuleb valida! Mida varem, seda parem!

Edasi, ideoloogiline töö peab olema tihedalt seotud päevaülesannetega, ta peab alluma kommunistliku partei ja nõukogude riigi, töörahva riigi poliitikale, aktuaalseile ülesandeile.

Teooria ja praktika ühtsus ideoloogilises töös on olulisemaid küsimusi. Ma tuletaksin siin meelde Lenini mõtet, mida ta avaldas oma töös „Narodnikluse majanduslik sisu“, et „ka kõige kõrgemad ideaalid ei maksa krossigi, kui nad pole seotud tööliklassi tegeliku võitlusega, igapäevase võitlusega oma eesmärkide ja ülesannete eest“ (Teosed, kd. I, lk. 268). Ideoloogial on ülitähtis osa täita ühiskondlikus elus. Ta mõjutab aktiivselt ühiskonna majanduse, poliitika, kultuuri arenemist.

Eesti kodanluse ideoloogiline pärand tuleb põhjaliku sõelamise alla võtta. Eesti teaduse, kirjanduse, kunsti, kogu eesti kultuuri pärand on tarvis marksistliku-leninliku õpetuse alusel läbi töötada ja kõik see, mis on selles väärtuslikku ja progressiivset, tuleb võtta sotsialistliku ühiskonna varasalve, kuna kõik see, mis on reaktiooniline, tagurlik, mis on aegunud ja mis segab ning takistab meie sotsialistlikku ehitustööd, tuleb heita kõrvale.

Kriitikat ja enesekriitikat on meil nende küsimuste alal vaja, asjatundlikku ja printsiipiaalset kriitikat. Konkreetselt on tarvis uurida neid küsimusi. Bolševistliku kriitika ja enesekriitika abil on tarvis läbi vaadata ja läbi sõeluda kõik see, mis on nõukogude võimu päevil Eestis tehtud ideoloogia vallas — teaduse, kirjanduse, kunsti, teatri, muusika jne. alal.

Niihästi mineviku kui ka tänapäeva ideoloogiaprobleemide uurimisel saab Nõukogude Eesti iga haritlane tõhusalt kaasa töötada. See on väga tähtis ja väga tarvilik! Tööd on siin palju, ülitähtsat ja pakilist tööd. Meie noor Teaduste Akadeemia, meie kõrgemad õppeasutused, eesotsas Tartu Ülikooli ja Tallinna Polütehnilise Instituudiga, meie uurimisasutused, instituudid, meie muuseumid, Kirjanike Liit, Kunstnike Liit, Heliloojate Liit jt., — kõik need peaksid rakenduma energilisele tööle, võitlusele ideoloogia alal. Samuti ka iga üksik haritlane, kes ei tööta mainitud asutustes ja organisatsioonides, peaks leidma võimaluse jõukohaselt nende küsimuste läbitöötamisel kaasa aidata.

Eriti tahaksin rõhutada meie ajakirjanduse osa ja ülesandeid selles töös, nimelt vabariiklike ajalehtede osa. On ju mõndki tehtud, kuid sellest on vähe, see ei rahulda meid. Põhjalikumalt, sügavamalt, printsiipiaalsemalt ja konkreetsemalt on tarvis käsitleda meie ajakirjanduses ideoloogilisi küsimusi ja ülesandeid. See töö, mis sel alal on Nõukogude Eestis viimaseil nädalail tehtud, on kõik alles suure töö algus ideoloogia vallas.

Kirjanduse küsimuste kohta on olnud mitu nõupidamist, koosolekut, on ajakirjanduses sõna võetud, ent seni on see piirdunud peamiselt üldist laadi printsiipiaalsete küsimustega. Ent see on vaid esimene samm selleks, et kirjanduse alal esineva olukorraga tutvuda ja ülesandeid püstitada, sihtjooni märkida. Kuid on tarvilik, et kirjanikud ja arvustajad juba konkreetsemalt analüüsiks üsikut kirjanike loomingut, üksikuid teoseid niihästi minevikust kui ka tänapäevast. Teie olete võinud igaüks ise jälgida meie kirjanduslikku loomingut, olete lugenud ilmunud teoseid ja sõnavõtte meie ajakirjanduses ja olete näinud, et meil on avaldatud üsnagi palju madala kvaliteediga ja ideoloogiliselt

vildakuid teoseid. See asi tuleb parandada. Nõukogude Eesti kirjandus kui osa meie ideoloogilisest rindest peab olema rakendatud sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise ülesannete teenistusse.

Apoliitiline ja ideelage kirjandus on töörahvale ja nõukogude riigile vastuvõtmatu. Lausa ebaviisaka vahejuhtumina tundub niisugune lugu, kui kaks kuud tagasi „Sirbis ja Vasaras“ ilmunud kellegi Heino Allikase nn. „ballaad“, mis on üpris segane ja udune värk ja mille sisu ning kirjanduslikku otstarvet võib iseloomustada tolle „ballaadi“ oma sõnadega:

„...mille päämaksimi
nõnda mahutame riimi:
kokku võtta vaim ja keha
suureks püüdeks — muštust teha“.

Ei tohi lubada igasuguseid Allikaid tulla nõukogude ajakirjade veergudele „muštust tegema“.

Oma artiklis „Märkusi kirjanduslikest päevaküsimustest“, mis ilmus kuu aega tagasi, kirjutasin muuseas järgmist: „Nii mõnigi kirjanik pole seni veel enesekriitiliselt sõna võtnud ebaprogressiivsete või koguni reaktsiooniliste momentide kohta oma kirjanduslikus minevikus. On aeg ka sellele mõtelda! Lugejad ootavad kirjanikelt selgeid seisukohti neis küsimustes.“

Nähtavasti ei jatku nii mõnelgi meie kirjanikul kodanikujulgust või, mis veel hullem, tahtmist oma ebaprogressiivse mineviku või koguni reaktsiooniliste vääratustega lõpparvet teha.

Võtkem näiteks kirjanik Mait Metsanurk. Otse hämmastama paneb see, et ta seni pole veel avalikult sõna võtnud oma okupatsiooniaegse alatu paskvilli „Dora Braatsi“ jt. kohta. Lugejad tahavad, et kirjanik Metsanurk selge sõnaga ütleks, kuidas ta praegu hindab seda oma teost. Sellest sõltub väga suurel määral siis ka lugeja hoiak kirjaniku suhtes. Olematuks vaikida neid asju ei saa. Eesti lugeja on parema mälu kui mõned kirjanikud seda arvavad!

Mõned äärmärkused teiste kunstialade kohta. Teatrielus on tõsiseid puudusi. Sellest on juttu olnud teatritöölise nõupidamis-

tel ja arutlustel. Ma ei saa siin kõigil küsimustel peatuda, riivan vaid möödaminnes kõige olulisemat küsimust. See on meie nõukogude repertuaari nappus, lausa kisendav nappus. On tulnud lavale madalakvaliteedilisi näidendeid, lausa prahtigi, eriti maalavadel, rahvamajades. See alaväärtuslik kaup, mis kisub rahva kunstimaitset alla, eksitab rahvast poliitiliselt, — kõik see kaup tuleb meie lavalt kindlasti kõrvaldada, välja rookida. Meie teatrikülastaja nõuab häid nõukogude näidendeid ja lavastusi, ta nõuab nõukogude vennasrahvaste näidendeid meie lavadele.

Meie teatri tõsiseks saavutuseks on August Jakobsoni „Elu tsitadellis“ lavale toomine. Huvitav on, et see sündis „Vanemuises“ Tartus, seal, kus kolmveerand sajandit tagasi üldse sündis eesti teater. Kas ei ole siin tegemist tõsise etteheitega pealinna Tallinna teatreile?! Igatahes on see küsimus, millest Tallinna teatrite juhtidel tuleb tõsiselt mõelda.

Eesti nõukogude kujutavate kunstnike töödes leiab väga vähe uut, nõukogude temaatikat. Ideeline tase jätab palju soovida. Suure Isamaasõja ajal Nõukogude tagalas, kus meie kunstnike kollektiiv oli palju vähem kui praegu, tehti edukat ja tõsist tööd ja kunstnikud olid asunud ühiskondlikkude probleemide lahendamisele. Tuletame meelde Jüriöö kunstinäitust, tuletame meelde kunstnike brigaadide rindel käimist, rindejoonistuste seeriaid jne. Midagi sellelaadilist näeme praegu väga vähe. Nõukogude inimeste töö, Nõukogude Eesti töötava rahva töö ja tegevus selle sõna kõige laiemas mõttes sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel, — see peab saama meie kujutava kunsti peateemaks.

Heliloomingust paar sõna. Väärtuslik on meie Nõukogude Eesti heliloojate kollektiivi töös Eugen Kapi „Tasuleegid“, mis on tunnistanud Stalini preemia vääriliseks. On mõnesid teisigi saavutusi meie heliloomingus, kuid sellest on vähe. Meie rahva vajadused ja nõuded on palju suuremad. Vajadus hea muusika järele on suur. Meie tahame viisirikkaid nõukogude massilaule, soololaule, vajame head muusikat orkestrile jne. Ja kõike seda ootame oma heliloojailt.

Mulle näib, et meie heliloojad ei ole oma heliloomingus veel

vabanenud mõnedest formalistlikest seisukohtadest. Selliste puudustega helitööde hulka kuuluvad näiteks linnulaulu imitatsioon teatud koorilauludes. Mis puutub selliste laulude kunstivääratusse, siis on mul siin raske asjatundlikku hinnangut anda. Jäägu see asjatundjate teha. Kuid, ma olen üles kasvanud maal, tunnen lindude laulu, ja otse talumatu on mul kuulata seda imitatsiooni lauluna inimeste suus. Seda vahemärkusena.

Kunst on võimas vahend rahvahulkade kasvatamisel kommunistlikus vaimus, nõukogude ideoloogia vaimus. Ja see paneb kõigi alade kunstnikele ülisuure vastutuse töötada suurima innuga, töötada püsivalt, anda häid töid, omada tõsist nõukogude kriitika ja enesekriitika tunnet, ja õppida, õppida ning veel kord õppida, töötada nii, nagu see on omane nõukogude ideoloogiapõllu töötajaile.

Need kirjanikud, kunstnikud, heliloojad ja teised loovad inimesed ideoloogilisel alal, kes jäävad puhkama minevikuloorberitele (mis mõnikord on üles puhutud), ei viitsi enam töötada, ei taha end täiustada, ei taha edasiareneva eluga sammu pidada, — need annab elu varsti arhiivi, need saadab töörahvas varsti arhiiviriituletele tolmuma. Tahaksime, et selliseid fakte meie ideoloogia rindel töötajate peres oleks võimalikult vähe.

Väga tähtis ala ideoloogilises töös on pedagoogika, on meie noorsoo õpetamine. Siin ma piirdun vaid ühe fakti mainimisega, mis näitab, kui halb on meil siin olukord ja kui palju seisab meil siin tööd ees, et seda olukorda parandada. Neil päevil ilmus trükist meie tuntud koolimehe Johannes Käisi raamat „Valitud tööd“. See raamat propageerib järjekindlalt vaateid, mis on võõrad nõukogude pedagoogikale, vaateid, mis kisuvad maha, alandavad õpetaja osatähtsust koolis. Seal propageeritakse mitmes kohas kurikuulsat Dalton-plaani, rühmade ja brigaadide meetodit. Seal on kirjutusi, mis lausa õpetavad õpilasi distsipliini rikkuma klassis jne. jne. Mul ei ole võimalik peatuda üksikasjalikult nende küsimuste juures. See raamat väärrib seda, et meie Haridusministeerium ja pedagoogilised ringkonnad arvustaksid seda raamatut üksikasjaliselt, sest kui see raamat läheb õpeta-

jate sekka, siis võib sellest tulla palju halba meie koolile. Mis eriti halb on, see on selle raamatu eessõna, mille on kirjutanud keegi Aret. See eessõna on tüübiline näide sellest, kuidas oma mees oma meest ebaprincipiaalselt upitab üles. Lugege seda sissejuhatust ja te näete, millistes halbades toonides ta on kirjutatud.

Teaduse ja eriti ajalooteaduse alal on Nõukogude Eesti teadlastel teha suur töö. Kodanliku ajalooteaduse Augeiase tallid Eestimaa ajaloo alal on tarvis ära puhastada kõige radikaalsemalt ja järjekindlamalt. Palju on siin võltsi ja valet. Oma hiljutises sõnavõtus ülemaalisel õpetajate nõupidamisel peatusin paaril küsimusel, ajanappus ei luba siin sellel küsimusel peatuda. Ajalooline tõde eesti rahva ajaloo alal on tarvis moonutatamatu igal pool jalule seada ja see ajalooteadus on vaja vabastada iga-sugusest kodanlikult vassingust.

Eriti suurt tähelepanu tuleb kogu ideoloogilises töös kõigil aladel juhtida rahvusküsimusele, ta õigele nõukogulikule selgitamisele ja käsitamisele. Rahvusliku sallimatuse vaim, eriti venelaste vastu, on meie kodanike seas veel üsna laialt levinud. See on üks halvemaid pärandeid, mille eesti kodanlus meile jättis. Šovinizism on antisotsiaalne, reaktsiooniline, on ohtlik kodanlik-natsionalistlik mürk. Meil on tarvis seda šovinistlikku ideoloogiat kõige radikaalsemalt paljastada. Nõukogude rahvaste sõpruse ideid on tarvis järjekindlalt levitada. Neid ideid peab levitama meil teadus, kunst ja kirjandus. Kõvendada eesti rahva liidu ja sõpruse sidemeid vene rahvaga, — see on meil tähtsaimaks ülesandeks, vene rahvaga, kes esimese rahvana maailmas kukutas omal maal kapitalistliku korra ja ehitas üles sotsialismi. Eesti ja vene rahva põlise sõpruse ideed on tarvis alatasa selgitada, on vaja selgitada ajaloolisi fakte sellelt alalt meie rahvale. Iga eesti haritlase kohus on pidevalt teha tööd eesti ja vene rahva sõpruse ja kindla liidu edasise tugevdamise alal. Ja just meie haritlaste ringkondades esineb veel palju rahvusliku sallimatuse vaimu, šovinistlikke momente.

Seltsimehed, need on mõned märkused meie ideoloogilise töö tähtsamate alade kohta. Siin käib võitlus vana kodanliku ideo-

loogia ja uue sotsialistliku ideoloogia vahel, võitlus selle eest, et uus tõusev sotsialistlik ideoloogia vana kodanliku ideoloogia mõju tõrjuks välja ja saaks tegelikult Nõukogude Eestis kõikjal valitsevaks ideoloogiaks.

Sm. Ždanov ütles hiljuti oma kõnes Leningradis, rääkides kirjandusest, järgmist (kuid need mõtted käivad mitte üksi kirjanike kohta, vaid kõigi töömeeste kohta, kes ideoloogia alal tegelevad): „Nõukogude kirjanikud ja kõik meie ideoloogilised töötajad on seatud praegu eesmisele tulejoonele, sest rahuliku arenemise tingimustes ei kahane, vaid vastupidi: suurenevad ideoloogilise rinde ja esijoones kirjanduse ülesanded. Rahvas, riik ja partei tahavad mitte kirjanduse eemaldumist kaasajast, vaid kirjanduse aktiivset sissetungimist nõukogude elu kõigisse aladesse. Bolševikud hindavad kirjandust kõrgelt, näevad selgesti tema suurt ajaloolist missiooni ja osatähtsust rahva moraalse ja poliitilise ühtsuse kindlustamisel, rahva koondamisel ja kasvatamisel. Partei Keskkomitee tahab, et meil oleks külluses vaimukultuuri, sest ta näeb selles kultuuri rikkuses sotsialismi üht peamist ülesannet.“

See kõik kohustab meid, seltsimehed, kõige pingerikkamalt ja energilisemalt tööle. Nõukogude Eesti valitsusel on praegu teoksil seaduseelnõu iga-aastaste „Nõukogude Eesti preemiate“ väljaandmiseks väljapaistvate saavutuste eest ENSV rahvamajanduse ja kultuuri arendamise alal. Arvan, et see toetus meie majanduse ja kultuuri rinde töömeestele aitab meid sel alal kiiremini edasi liikuda, tõhusamat tööd teha oma rahva ja oma sotsialistliku kodumaa kasuks.

VII

Mida see nõuab ideoloogiavalla töötajailt eelkõige? See nõuab õppimist, õppimist ja veel kord õppimist, marksismi-leninismi teooria tundmist, bolševike partei ajaloo ja ta võitluskogemuste tundmist, sotsialistliku ehitustöö praktika tundmist. Tarvis on,

seltsimehed, järjekindlalt uurida, lugeda Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini teoseid. Tarvis on uurida bolševistlikku kirjandust kõigil aladel. Uurida ja veel kord uurida, mõtelda ja veel kord mõtelda ideoloogia probleemide üle ja teha oma praktiliseks tööks, iseenda jaoks sellest vajalikke järeldusi, rakendada kõigil ideoloogilise töö aladel marksismi-leninismi õpetuse põhimõtteid. Ideoloogiline ja poliitiline marksistlik-leninlik karastus on see, mida Nõukogude Eesti haritlaskond vajab pakiliselt. Sm. Stalin ütles partei XVIII kongressil: „Võib kindlasti ütelda, et kui suudaksime kõigi oma tööalade kaadreid ideoloogiliselt ette valmistada ja neid niisugusel määral poliitiliselt karastada, et nad suudaksid sise- ja rahvusvahelises olukorras vabalt orienteeruda, kui me suudaksime nad teha täiesti küpsedeks marksistideks-leninlasteks, võimelisteks ilma tõsisemate vigadeta otsustama riigi juhtimise küsimusi, siis võiksime täiesti põhjendatult üheksa kümnendikku kõigist meie küsimustest juba lahendatuks lugeda.“ Nii suure tähtsuse annab seltsimees Stalin ideoloogilise ja poliitilise karastuse küsimusele!

*

Seltsimehed! Me ehitame uut maailma, sotsialistlikku ühiskonda. See on hiiglaülesanne. Selles töös tuleb meil võita palju raskusi nii majanduslikul kui ka kultuurilisel alal. Käib võitlus ja võistlus vana ja uue vahel. Sellel võitlusel on lugematu hulk vorme ja väljendusviise. Ideoloogilisel alal on see võitlus viimasel ajal tõusnud iseäranis teravalt päevakorda. Ja siia on vaja Nõukogude Eesti haritlaskonnal suunata palju jõudu ja tähelepanu. Eriti Nõukogude Eesti haritlaskonnal, kui nõukogude mõttes suhteliselt noorel haritlaskonnal, seisab ees väga palju tööd, palju võitlust, niihästi enda seas, enda hinges kui ka kodanliku ühiskonna jäänuste ja väljastpoolt tulevate mõjude vastu. Et võitlus oleks edukas, peab oskama relvaga hästi ümber käia, peab relva hästi tundma. See relv on marksismi-leninismi teooria. Seda relva on tarvis hästi tunda. Seega — õppida! Õppida ja

võidelda, võidelda ja õppida sotsialismi suurte ja õilsate ideede
nimel, kommunismi suurte ja õilsate ideede nimel.

Elagu marksismi-leninismi teooria!

Elagu nõukogude rahvaste sõprus ja eelkõige eesti ja vene
rahva sõprus!

Elagu nõukogude võim ja bolševike partei!

Elagu seltsimees Stalin!

„Sirp ja Vasar“, 19. oktoobril 1946.

Tervitus eesti nõukogude kirjanike I kongressile

Seltsimehed! Tervitan eesti nõukogude kirjanike 1. kongressi Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee poolt.

See kongress on silmapaistvaks sündmuseks meie kirjanduslikus elus. Ja mitte üksnes kirjanduslikus elus, vaid kogu meie kultuurielus, meie vabariigi elus üldse.

Ja võib ütelda, et see kongress toimub väga õigel ajal. Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee otsused ideoloogilise töö alal, seltsimees Ždanovi hiilgav kõne ajakirjade „Zvezda“ ja „Leningrad“ töö kohta vastuvõetud otsuse puhul, edasi, nende ajalooliste dokumentide läbiarutamine Eesti NSV kirjanike ja teiste kultuuririnde töömeeste poolt, — kõik see on meie tänase kongressi tööd tohtu palju kergendanud. Eesti nõukogude kirjanike ja kirjanduse ees seisvad ülesanded on praegu selgemad kui kunagi varem. Nende ülesannete teostamise põhilised abinõud ja teedki on selged. Kuid neid ülesandeid ja nende teostamise vahendeid on vaja siiski veel ja veel kord uurida, konkretiseerida, nii et nad ei leiaks üksnes kirjanduslikes ringkondades täielikku arusaamist ning omaksvõttu, vaid et nad seda leiaksid ka eesti töörahva kõige laiemate hulkade poolt. Viimase aja sündmused näitavad eriti selgesti, millise suure tähtsuse annavad kommunistlik partei, nõukogude võim ja isiklikult seltsimees Stalin nõukogude kirjandusele, kui suurt hoolt näitavad nad nõukogude kirjanduse vastu. Eks räägi sedasama ka Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Valitsuse otsus „Nõukogude Eesti preemiate“ asutamise kohta.

Ma võtsin hiljuti ajakirjanduses pikemalt sõna eesti nõukogude kirjanduse tähtsamate päevaküsimuste kohta. Ei taha siin-

kohal neid küsimusi kõiki korrata. Olen arvamisel, et need mõtted, mis ma avaldasin seal, peavad ka täna paika. Kuid siiski ei suuda ma vastu panna kiusatusele veel kord rõhutada siin kongressil mõnd mõtet, mida pean eriti oluliseks, veel kord avaldada mõnesid soove.

Esiteks, kirjanik ja kirjandus ei saa, ei tohi ega või eemal seista tänapäeva tegelikust elust ja võitlusest sotsialistliku-kommunistliku maailma ülesehitamise eest. Nõukogude eesti kirjanike ja kirjanduse ülesanded, selle kirjanduse sisu ja eesmärgid määratakse ära kommunistliku partei ja nõukogude võimu poliitikaga, meie töörahva poliitikaga, ta sihtide ja eesmärkidega.

Teiseks, eesti rahva kultuuritaseme tõus nõukogulikul alusel muutub järjest hoogsamaks, ta kultuurinõuded suurenevad, rikastuvad ja süvenevad üha. Linn ja maa Eestis tahavad saada häid raamatuid, tahavad neid saada palju. Iseäranis januneb heade raamatute järele meie noorsugu, meie lapsed. Kirjanike ülesanne ja kohus on neid raamatuid anda, järjest paremaid ja järjest suuremal arvul.

Kolmandaks, eesti nõukogude kirjanduse arenemisele on ülikasulik see, kui meie kirjanikud põhjalikult õpiksid tundma Nõukogude Liidu, kõigi ta rahvaste kultuurisaavutusi, eriti kirjandust, kui meie kirjanikel oleks alatine ja kindel side kõigi vennasvabariikide kirjanikega. See aitaks tõhusalt süvendada ja kõvendada eesti rahva sõprust teiste nõukogude rahvastega, ennekõike vene rahvaga, tõhusamini võidelda tagurliku natsionalismi igandite vastu nii kirjanike kui ka kirjanduse lugejate seas.

Neljandaks, õppigu meie kirjanikud põhjalikult tundma kogu inimkonna progressiivset kultuuripärandit, iseäranis kirjandust. Uuritagu eesti rahva paljude põlvede kultuuriloomingut — meie rahvaluulet.

Viiendaks, eesti nõukogude kirjanike organisatsiooni üheks oluliseks ülesandeks on — aidata ühisel nõul ja jõul kaasa nende vanemapõlve kirjanike ümberkujunemisele nõukogude kirjanikeks, kes seda siirasti ja teesklemata tahavad. Töö on

loonud inimese. Töös, loovas töös, õppides eluraamatust ja kirja-
tähest, kujuneb ka nõukogude kirjanik. Seega, asugem tööle
kogu innu, kogu visadusega. Asugem loovale tööle.

K u u e n d a k s, iseäranis tähtsaks pean meie kirjanduslike
kaadrite järelkasvu küsimust, uute tähtede ilmumist meie kir-
jandustaevasse. Seejuures on tarvis õieti ja targalt lahendada
vanade ja uute kirjanike kaadrite koostöö küsimusi. Arvan, et
uute kirjanike kaadrite otsimine (nimetagem seda just otsimi-
seks, sest seda tööd on tarvis teha sihikindlalt), et see otsimine
annab soodsaid tagajärgi, kui asjaosalised selle töö tõsiselt käsile
võtavad. Keegi on kusagil lausunud, et iga inimene võib vähe-
malt ühe romaani kirjutada — oma elust. Ulesanne seisab selles,
et näha, kel on tõelist annet, talenti, eeldusi kirjanikuks saami-
seks ja siis on vaja sihikindla abistamise ja kasvatamisega
temast kirjanik teha, õigemini aidata tal kirjanikuks saada.

S e i t s m e n d a k s, kõigi meie kirjanike ees seisvate üles-
annete lahendamise tähtsaimaks tingimuseks on marksismi-leni-
nismi teooria põhjalik uurimine meie kirjanike poolt, selle teoo-
ria sisuline, orgaaniline omaksvõtmine, eesti kirjanikkonna
ideoloogiline kasvatamine. Marksismi-leninismi õpetuse alusel ja
bolševistliku kriitika ning eneskriitika abil on meie kirjanik-
konnal vaja vaadelda oma senist tööd ja töötada tulevikus.

Seltsimehed! Veel kord tervitan eesti nõukogude kirjanike
1. kongressi, tervitan meie külalisi — vennasvabariikide kir-
janikke ning soovin kongressile parimat edu!

Tervitan kongressi ja kõiki koosviibijaid Eesti Nõukogude
Sotsialistliku Vabariigi saksa okupatsiooni ikke alt vabastamise
teise aastapäeva puhul, mida eesti rahvas pühitseb täna.

Elagu eesti nõukogude kirjanike 1. kongress!

Elagu nõukogude kirjandus, maailma progressiivseim ja ees-
rindlikem kirjandus!

Elagu nõukogude kirjanike parim sõber, meie tark juht ja õpe-
taja seltsimees S t a l i n !

„Sirp ja Vasar“, 30. novembril 1946.

Raadiokõne

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees J. Vares surma puhul

Tallinnas 1. detsembril 1946. a.

Seltsimehed!

Raske kaotus on tabanud eesti rahvast ja meie kodumaad, raske kaotus on tabanud meie kommunistlikku parteid ja Nõukogude riiki: seltsimees Johannes Vares on surnud. Raske haigus ja surm röövisid meie ridadest silmapaistva nõukogude riigimehe, Lenini ja Stalini partei ustava liikme, üldiselt armastatud ja lugupeetud kirjaniku, eesti rahva truu poja.

Seltsimees Johannes Vares nimega on seotud otsustavaim pöördeperiood eesti rahva elus: üleminek kapitalistlikust korrapärast sotsialistlikku ühiskonda. Ta etendas juhtivat osa sel suurel pöördeajastul. Selge ja avara silmaringiga, oma rahva ja iseenda ees ausa ja siira inimesena ning eesrindliku ühiskonnategelasena pidi seltsimees Vares jõudma ja jõudiski kommunistliku maailmavaateni. Ta sai 1940. aastal bolševistliku partei liikmeks. Ja kommunistina pühendas ta kogu oma suure energia, oskuse ja lausa otsatu töötahte Nõukogude Eesti ülesehitamisele. Olles Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee büroo liige, võttis sm. Vares vahenditult ning aktiivselt osa kõigi meie rahva ja vabariigi ellu puutuvate küsimuste otsustamisest. Peale selle töö, mida sm. Vares tegi Nõukogude Eestis, võttis ta aktiivselt osa ka NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi tööst, mille koosseisu ta kuulus esimehe asetäitjana. Tihedaim koostöö sm. Johannes Varesega Eesti NSV juhtimisel alates 1940./41. aastast on mulle isiklikult jätnud temast parimad mälestused kui tublist seltsi-

mehest, kui tublist töömehest, kirjanikust ja oma rahva ning meie sotsialistliku kodumaa ustavast pojast, kui kommunistist.

Ulipingerikas töö ei jätnud avaldamata oma mõju sm. Varese tervisele. Ja täna seisame oma kalli ning tubli võitluskaaslase puusärgi juures...

Seltsimehed!

Johannes Varese elutöö, ta võitlus parema, õiglase ühiskonna korra eest, sotsialismi ja kommunismi eest, ta võitlus oma sünnimaa majandusliku ja kultuurilise õitsengu eest, eesti töörahva hüvangu eest, Nõukogude Liidu huvide eest on meile kõigile eeskujuks. Ta suur tööind, elürõõmus optimism ka raskeimate sündmuste puhul (näiteks Isamaasõja päevil), — kõik see on meile eeskujuks. Seltsimees Varese nimi jääb jäädavasti eesti rahva mälestusse. Ta õilis kuju jääb jäädavalt meie südamesse.

Seltsimees Varese põrmu juures anname meie täna töotuse, et veel suurema energia ja pingutusega asume töötama sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel, eesti rahva ainelise ja kultuurilise elujärje tõstmisel, stalinliku viisaastaku plaani täitmisel.

Puhka rahu, kallid seltsimees, sõber ja võitluskaaslane!

Kõne

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees J. Varesse matusetalitusel

Tallinnas 3. detsembril 1946. a.

Seltsimehed, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kodanikud!

Juba mitmendat päeva on Eesti leinarüüs. Meie sünnimaad. meie rahvast, kommunistlikku parteid ja nõukogude riiki tabas raske kaotus. Lühikese raske haiguse järele lahkus meie seast Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi aseesimees, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ja üks Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei juhte seltsimees Johannes Vares. Täna saadame meie seltsimees Johannes Varesse jäädavalt puhkama meie sünnimaa pühasse mulda. Meie seast on ootamatult lahkunud silmapaistev nõukogude riigimees, üks nõukogude võimu juhtivaid organiseerijaid Eestis, bolševistliku partei ustav liige, üldiselt armastatud ja lugupeetud kirjanik, suur ja tulihingeline isiksus, eesti rahva truu poeg.

Seltsimees Johannes Vares, kogu ta elu ja tegevus on eesti rahvale väga hästi tuntud. Ta on populaarseim, üldtuntuim eestlane meie vabariigis ja kogu Nõukogude Liidus. Viimase kahe päeva jooksul on siin saalis seltsimees Varesega jumalaga jätnud käinud üle 80 000 inimese. Rahvas avaldab eriti neil päevil kõikjal oma suurt armastust ja lugupidamist seltsimees Varesse vastu. Seltsimees Varesse surm, see meid tabanud raske kaotus, on meid kõiki, kogu eesti töötavat rahvast veel kindlamini ühendanud, kokku liitnud nõukogude võimu ja bolševistliku partei ümber, nende õilsate eesmärkide ja ideede ümber, mille eest võitles seltsimees Vares.

Siin saalis suurel punasel kangal loeme seltsimees Varese ühe laulu sõnu:

Kes eland rahvale, ideele, mis tal koitnud,
see luules kindlasti ka tulevpõlve toitnud,
ta meile andnud oma ülemmäära.
Kus tuikab kõigi südamete rikkus
ning mida kannab sajandite pikkus,
ei seda surm, ei ajahammas väära.

Need sõnad kehtivad ka seltsimees Varese enda ja ta elutöö kohta. Seltsimees Varese elutööks on olnud eesti töötava rahva teenimine selle sõna parimas mõttes. Ta elutee on olnud kirglik tõe, õiguse ja õigluse otsimine, mis teda, tänu ta avarale silma-ringile ja ausale südamele, tõi kommunismi tõdede juurde, nende tõdede täielikule omaksvõtmisele. Selle arenemise loomulik kulgemine tõi seltsimees Johannes Varese, eesrindliku eesti haritlase 1940. a. pöördelisel hetkel kommunistliku partei ridadesse.

Seltsimees Varese elutee ja töö on eeskujuks kogu eesti töötavale haritlaskonnale. Ta kutsub iga ausat haritlast kõhklemata ja kogu innuga anduma sotsialistlikule ülesehitustööle. Ta kutsub seda tegema iga ausat eestlast.

Progressiivse seltskonnategelasena astus seltsimees Vares Eestis 1940. aastal kõhklemata töörahva riigivõimu etteotsa. Ta teened nõukogude võimu loomisel ja organiseerimisel Eestis on väga suured. Ta ühendas kommunistliku partei ja seltsimees Stalini juhtimisel kõik eesti rahva progressiivsed, loovad jõud sotsialistlike ülesannete lahendamiseks. Ja sealtpeale kõik see, mis on Nõukogude Eestis loodud, ehitatud, selle sõna kõige laiemas mõttes, on lahutamatult seotud ka seltsimees Johannes Varese nimega.

Seltsimees Vares võitles järjekindlalt eesti rahva ja nõukogude võimu vaenlaste vastu. Ta vihkas südamepõhjast meie rahva põlisvaenlasi — sakslasi ja sakslust. Ta vihkas kadakasaksu ja kadakasakslust. Ta oli fašismi ja kodanliku natsionalismi äge, tuline vaenlane.

Seltsimees Varesel oli suuri teeneid Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ideede levitamisel ja süvendamisel Eestis. Ta on alati olnud eesti ja vene rahva sõpruse õhutaja, selle sõpruse ja kindla liidu tuline pooldaja. Seltsimees Vares nägi selge pilguga, et ainult stalinlik rahvuspoliitika, ainult nõukogude rahvaste kindel sõprus ja vennalik liit tagab eesti rahvale vaba ja õnneliku poliitilise, majandusliku ja kultuurilise arenemise.

Seltsimees Vares, kirjanikunimega Barbarus, on Eesti suuri-maid kirjanikke. Ta jätkas intensiivset loomingulist tööd kuni viimse ajani. Alles kuud kolm tagasi ühes kõneluses rääkis seltsimees Vares suure õhina ja seesmise tulega mulle oma teoksilolevast pikemast poemist ühe perekonna eluteest, mis pidi ulatuma meie päevini. Seltsimees Vares vihkas kõike väiklast ja tühist, kogu seda saasta, mis kapitalistlikust minevikust on meile veel pärandusena järele jäänud. Ta võitles kogu jõuga selle minevikupärandi vastu. Ta võitles uue nõukogude inimese, sotsialistliku ühiskonna inimese loomujoonte kasvatamise eest meie inimestes.

Seltsimees Varest tunnevad hästi kõik meie rahvakihid: töölised, talupojad ja haritlased; teda tunnevad vanad ja noored, naised ja mehed. Seltsimees Vares oli alati väga tähelepanelik ja hoolitsev töötajate aineliste ja kultuuriliste vajaduste rahuldamise alal. Tema poole pöörduvaile inimestele oli ta alati vastutulelik ja tegi kõik, mis oli vähegi võimalik nende õigustatud nõudmistele ja soovide rahuldamiseks. Seltsimees Vareselt tuleb õppida seda, kuidas on vaja hoolitsevalt ning tähelepanelikult suhtuda töörahva vajadustele.

Seltsimees Vares oli tubli, raugematu energiaga töömees ja vapper võitleja eesti rahva parema tuleviku eest. Neis suurtes saavutustes sotsialistliku ehitustöö alal, mida näeme Nõukogude Eestis tänapäev, on suur teene seltsimees Johannes Varesel, tema väsimatul ja pingerikkal töö.

Ent väga pingerikkad tööaastad (seltsimees Vares tegi 18—20 tundi päevas tööd), suur tööpinge ei võinud jätta mõju avaldamata seltsimees Varesse tervisele, eriti tema südamele, kuni see

lakkas tuksumast. Ja täna siin saadame meie oma tublit kaasvõitlejat, oma rahva suurt poega ta viimsele teekonnale.

Seltsimees Varest pole enam meiega. Kuid eesti rahvas jätkab tööd ning võitlust sotsialismi ja kommunismi ideaalide teostamise eest, nende ideaalide teostamise eest, mille nimel võitles ja töötas seltsimees Johannes Vares.

Reast väljalangenud võitleja Johannes Varese asemele aga astub kümneid, sadu ja tuhandeid uusi võitlejaid rahvahulkade seast. Ootamatu surma läbi lahkunud kommunisti Johannes Varese asemele astub Lenini ja Stalini partei ridadesse kümneid, sadu ja tuhandeid uusi tublimaid töörahva tütreid ja poegi, kes seltsimees Varese eeskujul pühenduvad viimse hingetõmbeni võitlusele ja tööle töörahva hüvanguks, bolševistliku partei suurte õilsate eesmärkide teostamiseks, Lenini ja Stalini õpetuse elluviimiseks.

Seltsimehed!

Meid tabanud raske kaotus — seltsimees Johannes Vares-Barbaruse surm — kohustab meid, kogu eesti töörahvast, veel kindlamini koonduma, veel üksmeelsemalt liituma bolševike partei, Nõukogude Valitsuse ja meie suure juhi ning õpetaja seltsimees Stalini ümber. See kaotus kohustab meid kümnekordistama oma jõupingutusi stalinliku viisaastaku täitmisel, sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Nii tähistame parimini, väarikaimalt seltsimees Varese mälestust, mis kustumatuna, jäädavalt jääb püsima eesti rahva südamesse.

Puhka rahu, kallid seltsimees, sõber ja võitluskaaslane!

„Rahva Hääle“, 4. detsembril 1946.

Eessõna V. Kingissepa raamatule „Kellele iseseisvus, kellele ike“

3. mail 1947. aastal möödub 25 aastat Viktor Kingissepa tapmisest eesti kodanluse poolt. Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ja kogu eesti töörahva juhi Viktor Kingissepa tapmine on häbiväärsemaid lehekülgi eesti kodanluse võimutsemise ajaloost.

Suuri ajaloolisi sündmusi on toimunud sel ajavahemikul. Sotsialismi lõplik võit Nõukogude Liidus oli selleks põhiteguriks, millele tuginedes eesti töörahvas Kommunistliku partei juhtimisel kukutas kodanluse võimu ja pani Eestis kehtima nõukogude võimu. Saksa röövvalutajad, need eesti rahva põlised verivaenlased, on Suures Isamaasõjas otsustavalt purustatud. Eesti töötav rahvas ehitab seltsimees Stalini juhtimisel sotsialismi. On kätte võidetud see, mille nimel töötas ja võitles Viktor Kingissepp, mille eest ta ohverdas oma elu — nõukogude võim, Nõukogude Eesti.

Ja alles nüüd ilmuvad V. Kingissepa kaks tähtsat teost esmakordselt trükituina Eestis, autori sünnimaal. Muide, need käesolevas raamatus esinevad kaks kirjutust ei ole mitte ainsad V. Kingissepa tööd, vaid palju tema kirjutusi on laiali pillatud tolaeagseis ajalehtedes ja ajakirjades. Need on ka tarvis kokku koguda ja välja anda.

V. Kingissepa tööde väljaandmisel ei ole kaugeltki mitte üksnes ajalooline tähtsus, ehkki nende ajalooline väärtus on väga suur. Ei, ta töödel on väga suur tähtsus ka tänapäeva poliitiliste ülesannete seisukohalt vaadates, eelkõige eesti töörahva poliitilise kasvatamise ülesannete seisukohalt.

V. Kingissepp sai bolševikuks Peterburis olles. Ta astus Peterburi bolševistliku organisatsiooni liikmeks, kus ta töötas Lenini ja Stalini, Kalinini ja Molotovi juhtimisel. See oli suurepärase bolševistlik kool, mille V. Kingissepp Peterburis läbi tegi.

M. Kalinin oli bolševistliku organisatsiooni rajaja ja arendaja Tallinnas ja kogu Eestis. Pärast Kalinini lahkumist Tallinnast 1904. aastal ei olnud kohalikul bolševistlikul organisatsioonil kuni V. Kingissepa tulekuni Tallinnasse 1907. aasta kevadel järjekindlat bolševistlikku poliitilist joont. V. Kingissepa tulek Tallinnasse ja ta töö siin parteiorganisatsiooni loomisel sai uue ajajärgu alguseks Eestimaa bolševistliku organisatsiooni ajaloos.

Tahaksin siinkohal lühidalt, üldjoontes peatuda Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajaloo seni alles lahendamata põhiküsimusel, s. o. EK(b)P ajaloo periodiseerimise küsimusel. See küsimus on väga tähtis EK(b)P ajaloo uurimisel ja ta kirjutamisel. See töö seisab meil ees. Ja ta muutub järjest pakilisemaks. See töö võimaldab siis ka paremini näha V. Kingissepa osa ja tähtsust EK(b)P ajaloos, kogu eesti rahva ajaloos.

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu läbib kuni 1920. aastani, s. o. kuni kodusõja lõpuni ja Eestimaa eraldumiseni Nõukogude Venemaast kodanlikuks riigiks, samad ajajärgud ja etapid, nagu Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu. Kuulus ju EK(b)P tole ajavahemiku kestel ühe organisatsioonina UK(b)P koosseisu. Seega on EK(b)P ajaloos kaheksa esimest ajajärku (peatükki) samasugused kui UK(b)P ajaloo kaheksa esimest ajajärku (peatükki). Kaheksanda ajajärgu lõpu poole (Bolševike partei välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärgul, aastad 1918—1920) hakkab Eestimaa arenmises juba avalduma Nõukogude Venemaast eraldumise perspektiiv, mis Tartu rahulepingus 1920. aasta veebruaris fikseerus sedapuhku lõplikult. Kuid üldiselt arenes EK(b)P tegevus sel ajajärgul — aastail 1918—1920 — samadel rööbastel nagu kogu UK(b)P tegevus.

Kuid pärast Tartu rahu muutus olukord järsult. Eesti jäi püsima kui kodanlik riik. Proletaarne revolutsioon Eestis oli imperialist-

like riikide otsustava abiga maha surutud. On endastmõistetav, et see lõi ka EK(b)P tööks hoopis uue olukorra, mis radikaalselt erines sellest olukorrast, milles töötas UK(b)P. EK(b) Parteil tuli hakata organiseerima proletariaati ja kogu töötavat rahvast kodanluse võimu kukutamiseks Eestis. UK(b)P juhtis sotsialistlikku ülesehitustööd maal, kus proletaarne sotsialistlik revolutsioon oli võitnud. Selles mõttes läheb EK(b)P ja UK(b)P senine ühine arenemistee lahku, kahte eriharru, et kahekümne aasta möödudes jälle ühineda sotsialistlikul teel, sotsialistlikus ühiskonnas.

EK(b)P ajalugu ajavahemikul 1920—1941 jaguneb järgmistesse ajajärgudesse (peatükkidesse):

IX p e a t ü k k.

EK(b)P kodanliku Eesti algaastail ja eesti töölisliikumise tõusu ajajärgul. 1. detsembri ülestõus Tallinnas 1924. a. (veebruar 1920 — detsember 1924. a.).

X p e a t ü k k.

EK(b)P pärast 1. detsembri ülestõusu mahasurumist ja eesti kodanluse võimu ajutise kindlustumise ajajärgul (detsember 1924.—1929. a.).

XI p e a t ü k k.

EK(b)P majanduskriisi ja eesti kodanluse võimu süveneva poliitilise kriisi ajajärgul (1930 — märts 1934. a.).

XII p e a t ü k k.

EK(b)P K. Pätsi fašistliku klikivõimu ajajärgul. Võitlus töörahva ühise rinde eest fašismi vastu (märts 1934 — juuni 1940. a.).

XIII p e a t ü k k.

EK(b)P fašistliku klikivõimu kukutamise ja nõukogude võimu kehtimapaneku ajajärgul. Nõukogude võimu esimesed kuud Eestis (juuni 1940 — juuni 1941. a.).

5. oktoobrist 1940. a. kuulub EK(b)P uuesti UK(b) Parteisse kui tema üks organisatsioon. EK(b)P oli jälle tulnud tagasi UK(b)P rüppe, kust ajaloo käik kiskus ta kaheks aastakümneks lahti. Ja järgmine ajajärk (Suur Isamaasõda, aastad 1941—1945) on EK(b)P ajaloos jälle täpselt seesama, mis UK(b)P ajalooski.

M. Kalinin ja V. Kingissepp on EK(b)P asutajad.

Nagu ma juba ütlesin ülal, oli V. Kingissepp pärit Peterburi bolševistliku parteiorganisatsiooni koolist. See asjaolu ja ta oma isiklikud omadused võimaldasid V. Kingissepal kiiresti tõusta EK(b)P ja kogu eesti töörahva juhiks.

V. Kingissepp oli parteisse astumisest peale järjekindel bolševik. Neile bolševistlikele ideedele ja eesmärkidele jäi ta kuni surmani vankumatult truuks. Ta oli elukutseline bolševistlik revolutsionäär, kes kogu oma jõu ja oskuse pühendas võitluseks töörahva parema tuleviku eest, sotsialismi eest.

V. Kingissepp oli suurepärane bolševistlik organisaator. See avaldus iseäranis selgesti ta elu viimasel perioodil, s. o. aastail 1918—1922, kus ta Eestis pärast saksa okupatsiooni uuesti lõi EK(b)P organisatsiooni. Ta oli ka suurepärane konspiraator, põrandaalune parteitööline. Alati täiendas ja parandas ta põrandaaluse partei töö viise ja meetodeid. Ule kolme aasta pidasid eesti kodanluse nuhid ööd ja päevad jahti V. Kingissepale ega suutnud teda tabada. V. Kingissepa päästsid, ühelt poolt, ta hea konspiratsioon ja teiselt poolt Tallinna tööliste kindel poolehoid, kes teda kui oma juhti varjasid kodanlike nuhkide eest. Kuid esimene tõsine konspiratsiooni reeglite rikkumine V. Kingissepa poolt (pärast Linkhorsti vangilangemist oleks ta tingimata pidanud vahetama oma põrandaalust korterit, mille asukohta vangilangenu teadis!) sai talle saatuslikuks.

Erilist tähelepanu väärib V. Kingissepp kui terava sulega bolševistlik publitsist, ajakirjanik ja följetonist. See osa ta tööst ootab alles uurimist (nagu kogu V. Kingissepa mitmekülgne töö ja võitlus!). Silmapaistev on V. Kingissepa kui EK(b)P teoreetiku osa ja tähtsus, eriti reformismi, oportunisti ja kodanliku natsionalismi vastu võitlemise küsimustes. V. Kingissepp oli eesti kodanliku natsionalismi, oportunisti ja reformismi äge ja halastamatu vaenlane. Ta vihkas südamepõhjast kõiki eesti töörahva vaenlasi, alates balti paruneist ja „Maaliidu“ meestest ning lõpetades igat karva sotsidega, nende kodanluse siionivahtidega. Eesti kodanlus ning ta kannupoisid kartsid V. Kingisseppa. Põ-

randaalune tabamatu V. Kingissepp oli eesti kodanluse oma tunnistuse järgi agaraim tegelane eesti kodanluse Asutavas Kogus ja sellele järgnenud parlamendis. Ta juhtis kogu oma põrandaal oleku ajal kõiki eesti töölisorganisatsioone. Ja selles legaalse ning illegaalse töö, põrandaaluse ja põrandapealse töö õiges bolševistlikus, meisterlikus ühendamisoskuses on V. Kingissepal suurimaid teeneid EK(b)P ja eesti töölisliikumise ees.

V. Kingissepp oli eesti ja vene rahva kindla sõpruse ja liidu tuline ning järjekindel pooldaja ja eestvõitleja.

Uhes väga tähtsas küsimuses, nimelt maa- ja talurahvaküsimuses ei olnud V. Kingissepa seisukoht järjekindlalt bolševistlik. Siin astus ta eksisammu seega, et ta 1917./1918. aastail ei tõstnud üles maatameestele ja vähese maaga talunikele mõisamaade tasuta väljajagamise küsimust ega asunud seda küsimust lahendama. See asjaolu ei jätnud avaldamata eitavat mõju kogu proletarse revolutsiooni arenemisele Eestis neil aastail. Seda kasutas aga eesti kodanlus demagoogiliselt oma kontrrevolutsioonilistel eesmärkidel, teostades hiljem oma kodanlik-kulakliku maareformi. See viga maa- ja talurahvaküsimuses oli kogu EK(b)P viga tol ajajärgul. Hiljem on EK(b)P seda oma viga tunnistanud ja temast õpetust võtnud. 1940./41. aastal ja pärast saksa okupatsiooni teostati maareform Nõukogude Eestis töötava talurahva ja kogu meie nõukogude ühiskonna huvides, teostati bolševistlikel aluseil.

EK(b)P ja kogu eesti töörahva juhi Viktor Kingissepa elulugu ootab oma uurijat ja kirjutajat. Nõukogude Eesti ajaloolaste ülesanne on see töö lähemal ajal käsile võtta. See oleks aga ühtlasi väga tõsiseks panuseks EK(b)P ajaloo uurimistöös, sest V. Kingissepa elu ja töö on lahutamatu Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei ajaloost.

Detsember 1946. a.

Noorsugu ja Ülemnõukogu valimised

Kõne noortele valijatele 4. veebruaril 1947. a.

Seltsimehed!

Praegu toimub nii Eestis kui ka teistes nõukogude vabariikides suur töö kõigi vabariikide Ülemnõukogude valimiste ettevalmistamise alal. Valimiste ettevalmistamisega seoses tahaksin teha mõned märkused meie noorsoo ees seisvate ülesannete kohta. See on seda tarvilikum, et sellises suures poliitilises töös nagu seda on Ülemnõukogu valimiste ettevalmistamine, kerkivad esile kõik meie töö põhilised küsimused kõigilt aladelt. Valimiseelseil koosolekuil selgitatakse seda, mis oleme saavutanud oma töös, ja selgitatakse seda, missugused ülesanded seisavad meil ees. Nõukogude noorsugu moodustab suure osa meie rahvast, ja temal on auväärne osa täita oma sotsialistliku kodumaa ülesehitustöös. Sellega kõik need küsimused, mis kerkivad esile valimiseelses töös, puudutavad ka meie noorsugu, tema elu ja tema tööd.

Eesti on noor nõukogude vabariik. Kõigest üle 6 aasta kehtib meil nõukogude võim, kusjuures sellest ajast suur osa aega oli meie sünnimaa saksa okupatsiooni ikke all. Seega toimuvad meie rahva ja meie noorsoo seas — piirduksime täna oma koosolekul just noorsoosse puutuvate küsimustega — küllaltki keerukad ning mitmekülgsed protsessid, sünnib suur murrang inimeste teadvuses. Elu on kõlbmatuks tunnistanud ja purustanud need võltsideaalid, mida kodanlik kord seadis noorsoo ette. Tegelik elu õpetab töörahma noorsugu tundma sotsialistliku ühiselu ideaale, meie töö eesmärke. Meie noorsoo laiad hulgad on need ideaalid ja eesmärgid omaks võtnud. Ent meil leidub veel kül-

laltki noori, kellele ei ole veel selge see, missugused on nõukogude noorsoo elueesmärgid, ideaalid, ülesanded. Ja paljudel meie noortel tuleb iseendaga veel nii mõnigi võitlus läbi teha, tuleb veel paljugi õppida, eelkõige elukoolis, et kõigis neis küsimustes jõuda selgusele ja tõmmata selged piirjooned mineviku ja oleviku vahele.

Missuguseid ideaale seadis kapitalistlik, kodanlik kord Eestis noorsoole ette?

Kodanlik moraal jutlustab, et kui tahad elus edasi jõuda, kui tahad „haljale oksale“ jõuda, siis pead alati oma isiklikest huvidest lähtuma ja teisi, kes segavad sind edasi rühkimast, jõuga välja suruma ja kõrvale tõrjuma, ja kui tarvis, siis murra metsikusega endale teed. See on kodanliku korra hundimoraal, kiskjamoraal, mida kodanlus tihtilugu peitis kõlavate sõnakõlksude taha. Kuid sellest ei muutunud ju muidugi asja sisu.

Ma ei tea, kui paljud teist on näinud hiljuti Draamateatris lavale tulnud näidendit „Võitlus rindejooneta“. See on huvitav näidend. Selle autoriks on tuntud eesti kirjanik August Jakobson. Näidendis näeme küllaltki selgesti kodanliku noorsoo palet. Seal on vabrikuomaniku korporandist poeg, kes joob ja prassib, kes varastab isa tagant raha selleks, et siis „kuldset noorust“ mänge. Me näeme samas perekonnas üht tütart, kes oma elu eesmärgiks on seadnud tühise lõbutsemise ja tantsuvõistlustel võidulepääsemise, kes tantsis mituteistkümmend tundi ja tuli võitjaks, ning ilmus siis öölokaalist koju keskhommiku paigu. Seal on veel üks tütar perekonnas, kelle huvid ei küüni kaugemale sellest, et pugeda sohva nurka ja neelata romaane. Sellised kujud olid küllaltki tüübilised kodanliku noorsoo seas Eestis. Ja Tiit Kondori lastes paistab kogu see kodanliku „kuldse nooruse“ tühisus lausa masendava jälkusega silma. Eks me ole vist igaüks näinud kodanlikus Eestis niisuguseid noori (ka töörahva noorte seas!), kes unistasid sellest, kuidas elus hõlpsasti edasi jõuda, kuidas elada nii, et ei tarvitseks tööd teha. Ma arvan, et me eksiksime, kui ütleksime, et kõik nende mineviku ideaalide mõjud on meie noorsoo hulgast juba täiesti kadunud. Ei, leidub neid

mineviku järelmõjusid veel praegugi. Ja ma arvan, et valimiste-
eelses töös, kus nagu ütlesin, kerkivad esile kõik meie elu- ja
tööküsimused, on ka neile küsimustele, meie noorsoo probleemidele
tarvis tõsist tähelepanu juhtida.

Nõukogude ühiskond ja nõukogude noorus selle vastu seab
endale hoopis teissugused, vastupidised sihid ja eesmärgid üles.
Nõukogude rahvaste eesmärgiks on üles ehitada sotsialistlik
ühiskond, kommunistlik ühiskond. Selle kohta, mis on sotsialism
ja mis kommunism, mida tähendab sotsialistlik ja kommunistlik
ühiskond, oleks tarvis pidada mitte ainult üks, vaid mitu loen-
gut. Ma ei saa neil küsimustel siin täna peatuda: aeg ei luba seda.
Ma eeldan, et üldjoontes meie noored valijad on nende küsimus-
tega juba tuttavad. Me tahame üles ehitada niisuguse ühiskonna,
kus ei oleks ühe inimese kurnamist teise poolt, kus iga inimene
töötaks kogu oma võimete kohaselt, annaks kogu oma loova jõu,
füüsilise ja vaimse energia tööks sotsialistliku ühiskonna kasuks,
üldsuse kasuks ja seega ka oma hüvanguks. Me tahame üles ehi-
tada niisuguse ühiskonna, kus inimesed ei tunneks mingeid
majanduslikke puudusi, kus iga kodaniku vajadused leiaksid
täielikku rahuldamist. Me tahame üles ehitada niisuguse ühis-
kondliku korra, kus kultuuriline areng on jõudnud väga kõrgele,
nii kõrgele, millest me praegu ei oska unistadagi. Me tahame jõu-
da nii kaugemale, et töö muutub igale inimesele esmajärguliseks va-
jaduseks, nagu on praegu inimesele vaja süüa, vajadus puhata jne.
See nõuab tööd, seltsimehed, see nõuab aega, kuid meie
eesmärgid ja sihid on kindlad ning selged. Tee, mis viib meid
neile eesmärkidele, on samuti kindel. Meie noorsoo ülesandeks
on ehitada bolševike partei juhtimisel üles sotsialistlik ja kommu-
nistlik ühiskond. See kõik esitab meie noorsoole väga suuri
nõudmisi.

Nõukogude noor peab olema tööarmastaja, töökas, — see on
tähtsamaid nõudmisi, mida meie ühiskond seab igale noorele ette,
sest töö on meie olemise alus, töö on loonud kõik need kultuuri-
hüved, mida me maitseme, ja töö on loonud ka inimese enda. Kui
kodanlikus korras jutlustati hõlbuelu, kui seal oli ideaaliks, et

võimalikult tööta ära elada, siis jutlustame meie vastupidist: igaüks peab töötama, igapähe on tarvis tööd teha nõukogude rahvamajanduse või kultuuri alal. Kui kodanlus jutlustab, et ühiskonnas maksab hundiseadus: murra endale elus tee läbi kiskjana, siis meie, nõukogude inimesed, eitame sellist metsikut moraali ja väidame, et töötava rahva üksmeelne ja ühine töö ning võitlus ühiste sotsialistlike-kommunistlike eesmärkide eest ainult võib tuua meile võidu. Üksteiselt õppides, eesrindlastelt eeskujul võttes, käsikäes ehitades uut ühiskonda, — ainult niiviisi võime edasi jõuda oma suures töös ja ainult niiviisi suudame Lenini ja Stalini partei juhtimisel üles ehitada sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna.

Meie nõukogude ühiskond taotleb selliste iseloomujoonte kasvatamist meie noorsoos, nagu ausus, õiglus, tahtekindlus, püsivus ja järjekindlus töös ja õpinguis, truudus oma kodumaale ja rahvale, kommunismi ideedele. Need on nõukogude inimeste parimad iseloomujooned. Noored on alati armastanud otsida endale elus eeskujusid. Küllap iga noor on kunagi mõtelnud sellele, kelle sarnane ta tahaks olla, kelle sarnaseks saada, kelle eeskujul töötada ja elust läbi sammuda. Ka nõukogude noored otsivad meie minevikust ja tänapäevast selliseid eeskujusid, kelle järele nad võiksid seada sammud oma elutee algul. Ja selliste suurte ning õilsate eeskujudena paistavad meile kõigepealt silma nõukogude rahvaste suured juhid ja õpetajad Lenin ja Stalin. Nende suurte rahvajuhtide, suurte töömeeste kujud on meie noorsoole õilsaimaks eeskujuks. Nende töö, tegevus ja võitlus on meie noorsoole suurimaks eeskujuks. Võidelda ennastalgavalt töötava rahva huvide eest, sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest, — see on lõppude lõpuks kõige olulisem, kõige tähtsam, mida nõukogude noorsugu seab endale eesmärgiks. Kuid ma kordan, seltsimehed, et mitte kõik eesti noored ei ole veel endale selgeks teinud kõiki suuri eesmärke ja ideaale, mis seisavad nõukogude noorsool ees. Seepärast on meie pakilisemaid ja tähtsamaid ülesandeid, et meie noorsugu õpiks järjest põhjalikumalt ning järjest rohkem tundma, mis on nõukogude kord, mis on nõu-

kogude ühiskonna eesmärgid ja sihid, missugused ülesanded seisavad meie noorsoo ees ta töös, õpinguis ja võitlustes. Ma kor- dan ka seda, et see nõuab aega. Noor inimene on mõnikord kärsitu, kannatamatu. Ta tahaks mõnikord, et elu areneks kiiremini ja et kõik hea saabuks kiiremini, kui see toimub teinekord. Rohkem, seltsimehed, põhjalikku süvenemist meie elu- ja tööküsi- mustesse, rohkem visadust ja järjekindlust kõigi meie ühiskonna ees seisvate ülesannete lahendamisel.

Seltsimehed, meie ees on palju suuri ja pakilisi ülesandeid, mis üha tungivamalt nõuavad lahendamist. Meie noorsugu saab aidata kaasa kõigi päevakorras olevate küsimuste lahendamisele ja temale on määratud oma osa kõigi ülesannete lahendamisel. Võtame, näiteks, noorsoo osa meie kultuurilises ülesehitustöös. Noorsugu on juba oma nooruse tõttu ikka olnud aktiivne, peale- hakkaja, agar osa rahvast, ja kultuuritöö alal peab meie noorsugu rakendama kogu oma agaruse selleks, et aidata lahendada siin esinevaid ülesandeid. Seejuures on kõigepealt muidugi tarvis, et meie noorsugu ise tunneks põhjalikult nõukogude kultuurielu küsimusi ja ülesandeid. Kuid noored ei pea kultuuritööd tegema mitte üksi noorte keskel. Eesrindlikud noored peavad tegema tööd (kui neil jätkub selleks oskust!) ka vanemate inimeste hul- gas. Tublid nõukogude noored võivad suurt tööd teha poliitilise selgitustöö alal töötava rahva hulgas nii linnas kui maal. Kuid see nõuab jällegi, nagu ma juba ütlesin, eelkõige seda, et meil noored ise oleksid nõukogude võimu ja Kommunistliku partei poliitika küsimustes kodus, ise tunneksid hästi kõiki küsimusi. Eriti soodsad võimalused on selleks selgitustööks valimiskampaania ajal, kus need küsimused kerkivad esile, nii suured kui väikesed, ning tarvis on, et iga eesrindlik, iga nõukogude noor oleks jõudumööda nende bolševistlike ideede ja põhimõtete agitaator ja propagandist, et igaüks jõudumööda aitaks nende ideede viimiseks laia- ja rahvahulkadesse. See on väga tänuväärne töö.

Rääkides kultuuritöö küsimustest, tahaksin sel alal ühele olu- lisele küsimusele tähelepanu juhtida. See on sport ja kehakultuur.

Enam kui keegi muu on siin just noorsugu võimeline ja kutsutud tööd tegema. Kommunismi ülesehitamine ei nõua mitte üksnes tulist südant ja selget pead, vaid see nõuab ka sitkeid muskleid, füüsilist jõudu ja vastupidavust. Meie noorsugu peab niihästi vaimselt kui ka füüsiliselt kasvama tervena ja tugevana. Terves kehas on terve vaim, — ütleb tuttav kõnekäänd. Meil on viimase kahe aasta jooksul spordi ja kehakultuuri alal üht-teist tehtud. Me näeme oma sportlaste ridades rohkesti noori. Koolinoorsoo spordivõistlused hakkavad juba traditsiooniks muutuma ning on andnud hinnatavaid tulemusi. Kuid siiski liig väike osa noorsoost võtab alles osa spordiliikumisest Eestis. Palju rohkem peaksid meie noored harrastama sporti. Siin on suur ülesanne lahendada meie Kommunistlikul Noorsooühingul, kes on kutsutud organiseerima massilist, hulgalist spordiliikumist noorsoo hulgas. Kuid ühtlasi tahaksin igale siinviibivale noorele südamele panna seda, et tuleb agaramalt, hoogsamalt kaasa lüüa meie spordiliikumisele. Meie maa vabatahtlik spordiselts „Jõud“ tuleb jõurikkalt ja ulatuslikult tööle rakendada. Ja seda aega viitmata.

Edasi, puudutame noorsugu ja majandusliku ülesehitustöö küsimusi. Teie kõik tunnete seda paragrahvi meie põhiseaduses, mis räägib, et igal nõukogude kodanikul on õigus tööle, ja olete võinud igaüks ise tegelike kogemuste najal veenduda, et see õigus ei ole mitte üksnes kirjutatud nõukogude põhiseaduses, vaid et see õigus on ka tegelikus elus kõige järjekindlamalt rakendatud. Tuletagem siinkohal meelde kodanliku klikivõimu aega, kus valitses alatine tööpuudus, kus paljud noored ei leidnud endale üldse tööd ning olid siis sunnitud kas poolmuidu või lausa ilma palgata minema orjama kapitaliste. Kes meist ei mäletaks, näiteks, kurikuulust õpipoiste elu, kus kapitalistid tihtilugu õpipoisi sildi all aastate kaupa kurnasid noori töölisi. Ei olnud kuhugi minna, ei olnud midagi parata, oldi sunnitud sellege leppima, lootes sellele, et kui on omandatud tööoskus, et siis mõne aasta pärast avanevad võimalused saada tööd ja teenistust. Needki lootused läksid tihti luhta, sest Eestis valitses alatine tööpuudus. Need ajad on nüüd kõik möödas. Eestis ei ole praegu töö-

puudust ega tule kunagi seda. Meil on töö kindlustatud igale inimesele, kes tahab tööd teha ja suudab teha. Meil on praegu nii mitmel majandusalal koguni suur puudus tööjõust. Meil ei piisa töökäsi nii palju kui vaja. Ja siin on jällegi meie tuleviku väljavaated seotud meie noorsooga. Meie pealekasvava noorsoo hulgas tulevad need kümned ja sajad tuhanded tööliselised, teenistujad, talupojad, keda vajab meie sünnimaa iga tööala jaoks. Määratu suured väljavaated, ääretud töö perspektiivid on noorsoole avanud nõukogude võim.

Praegu on meil ülesehitustöös tähtsaimaks ülesandeks viisaastaku plaani täitmine. Igaüks meist, ükskõik missugusel alal keegi ka töötab, täidab oma osa viisaastaku plaani täitmisel. Kui sa töötad vabrikus, siis on sul kindel töö ja ülesanne, mis selle viisaastaku jooksul tuleb teha; kui sa töötad külas, talus, siis on sul seal viisaastaku raames oma tööülesanded; kui oled kooliõpilane, üliõpilane, siis õpi hoolega, omanda teadmisi, sest neid läheb tarvis nii sellel viisaastakul kui ka järgnevatel viisaastakul; kui sa töötad riigiasutuses, oled riigiametnik, siis on sul sealgi väga tähtis ja vastutusrikas ülesanne täita meie stalinliku viisaastaku elluviimise alal. Igal pool on palju tööd. Tarvis on, et meie noorsugu viisaastaku ülesannete täitmisel ikka püüaks olla eesrindlik, püüaks olla paremate töötajate esiridades ja mitte maha jääda.

Meil leidub noorsoo hulgas veel kahjuks selliseid seltsimehi, kes ei tunne veel täiel määral oma suurt vastutust sel või teisel alal temale langevate ülesannete täitmisel, viisaastaku plaani elluviimise eest võitlemisel. Meil leidub noori, kes jäävad tööle hiljaks, kelle tööpäevast ei ole mitte iga minut kasutatud tööks, leidub töölt puudujaidki jne. Kõik see ja muud sellelaadilised tegurid muidugi segavad sel või teisel määral meie tööd. Sotsialistliku ülesehitustöö suured ülesanded nõuavad, et iga noor ükskõik mis töö alal, püüaks alati olla eesrindlik ja saaks aru oma vastutusest temal lasuvate ülesannete täitmisel eest ning iga päev, iga tund peaks meeles seda vastutust oma kodumaa ja rahva ees.

Valimiste ettevalmistamise ajal on meie ülesandeks valimisi vastu võtta uute töövõitudega, — vabrikuis täita tööplaani, õppimises jõuda edasi, maal lahendada samuti käsilolevad ülesanded, olgu see siis metsatöö või kevadkülviks ettevalmistamine jne. Uhe sõnaga: kõikjal võtku ja võtab meie noorsugu valimispäeva vastu uute töövõitudega. Suurte tähtpäevade ja sündmuste vastuvõtmine uute töövõitudega on Nõukogudemaal kujunenud ammugi juba traditsiooniks, ka Nõukogude Eestis on see juba sügavalt juurdunud meie rahvahulkadesse.

Seltsimehed, üks suurem ning tähtsam küsimus, mille alal meie noorsoo seas ja eesti töötajaskonna seas üldse tuleb veel küllaltki palju ja pidevat selgitustööd teha, on rahvusküsimus. Kodanliku korra ajal Eestis püüdis kodanlus levitada vaenu eesti ja vene rahva vahel. Kodanlik kool, ajakirjandus, kirjandus ja kõnemehed püüdsid sel või teisel määral õhutada vaenu eesti rahva ja vene rahva vahel. See on üldtuntud tõsiasi. Eesti kodanluse šovinistlik propaganda vene rahva vastu tähendas tegelikult õieti võitlust nõukogude korra vastu, nõukogude võimu vastu. Ja peab ütleva, et eesti kodanlus oma 20 aasta pikkuse võimutsemise kestel on nii mõndki teinud meie kodanike vaimu mürgitamise alal. Ma mäletan aega enne Esimest Maailmasõda, enne Oktoobrirevolutsiooni, — tol ajal ei olnud šovinistlikud, maru-rahvuslikud vaated meie rahva hulgas kaugelgi nii palju levinud kui nad on levinud kodanlikus Eestis, eriti viimaseil aastail. Seda šovinistlikku vaimu, mis on levinud kodanliku Eesti ajal meie rahva seas, sisendas kodanlik klikivõim järjekindla poliitika rahvasse 20 aasta kestel. Ja selle šovinistliku, rahvavaenulise propaganda mõju tunneme kohati veel tänapäevalgi. Ka meie noorsoo hulgas esineb seda. Siin on tarvis meil kõigil ühiselt veel palju tööd teha meie noorsoo ja kogu meie rahva kasvatamisel rahvusküsimuse alal õiges, eesrindlikus nõukogude vaimus.

On tarvis, et noorsugu põhjalikult tunneks ja teaks, missugune on nõukogude võimu rahvuspoliitika, bolševike partei rahvuspoliitika. Kui ei tunta nõukogude võimu rahvuspoliitikat, siis

võidakse kergesti sattuda esimese ettejuhtuva vaenuliku kuulujutu või laimu mõju alla. Meil Nõukogude Eestis on töö meie valitsuse rahvuspoliitika selgitamise alal alles puudulik. Seda tööd on tarvis palju põhjalikumalt ja konkreetsemalt teha.

Nõukogude Liidu rahvaste vennalik sõprus ja kindel liit on nõukogude korra kindlaimaid aluseid üldse. Seda sõprust ja liitu peame alati kõvendama ja hoidma kui oma silmatera. Meie kommunistid oleme selle sõpruse ja liidu tuliseimad ja järjekindlaimad eestvõitlejad. Meie, eesti kommunistid, oleme tulihingelised võitlejad eesti ja vene rahva põlise sõpruse edasise kõvendamise eest. Meie, eesti kommunistid, oleme järjekindlaimalt võidelnud eesti rahva tõelise rahvusliku vabaduse ja iseolemise eest, sest meie teame, et eesti rahva rahvuslik iseseisvus, tõeline, mitte silmakirjalik ja mitte hanejalgades iseseisvus, on võimalik ainult nõukogude korra puhul. See on vabadus ja iseseisvus töötavale rahvale, rahva määratu suurele hulgale, mitte aga kitsale kodanlikule kildkonnale, kodanlikule klikile, nagu seda oli kapitalistlik Eesti. Meie oleme kommunistid ja meie oleme ühtlasi ka eestlased ning tunneme selle üle uhkust. Meie, kommunistid, pooldame nõukogulikku rahvuslikku uhkust. Meie armastame palavalt oma rahvast, oma nõukogude sünnimaad, oma suurt sotsialistlikku kodumaad, Nõukogude Liitu. Meie armastame kõiki nõukogude vennasrahvaid, töötame ja võitleme nende kõikidega käsikäes. Selles eesrindlikus nõukogude patriotismi vaimus kasvatame meie eesti töörahvast, sealhulgas ka noorsugu. See asjaolu, et eesti rahvas kuulub Nõukogude Liidu rahvaste hulka, et Eesti on Nõukogude vabariik ja kuulub Nõukogude Liidu koosseisu, ainult see asjaolu kindlustab meie rahvale tõepoolest vaba sotsiaalse ja rahvusliku arenemise nõukogude korras ja nõukogude ühiskonna raamides. Neid küsimusi on tarvis meie noorsoole järjest põhjalikumalt selgitada, et need seltsimehed, kes veel on vanade kodanlike eelarvamiste kүүsis, vabaneksid neist kiiremini.

Eesti rahva vaenlased — kodanlikud natsionalistid —, kes siin-

seal veel on säilinud, püüavad vaenu külvata vene rahva vastu. Neid vaenlasi tuleb paljastada seal, kus neid on, neilt tuleb mask maha kiskuda ja näidata neid rahvale kogu nende nurjatuses ja alatuses.

Ent nende kodanike seas, eriti noorte seas, kel ei ole veel kõik probleemid rahvusküsimuse alal selged, kes eksivad, nende seas on tarvis teha järjekindlat ja kannatlikku tööd, et põhjalikult selgitada põhimõtteliselt ja faktidega, arvudega, andmetega seda, mis on nõukogude võimu rahvuspoliitika, millised on ta eesmärgid. Praegu käimasolevas valimiste ettevalmistuse töös on tarvis sellele küsimusele suurt tähelepanu juhtida. Nõukogude patriotism, millest on haaratud meie rahva kõige laiemad hulgad, see tuline armastus oma nõukogude kodumaa vastu süvenegu ka meie noorsoo ridades, meie noorsoo südames ikka rohkem ja rohkem. Nõukogude patriotism on jõud, mis võib teha imesid töös, mis võib teha imesid võitluses, nagu seda oleme võinud kogeda eriti selgesti Suure Isamaasõja ajal, kus noored nõukogude sõjamehed ja partisanid tihtilugu, hetkegi kõhklemata, oma elu ei säästnud, kui seda nõudsid meie kodumaa huvid. Meie teame palju fakte Punaarmee Eesti rahvuskorpuse võitlustest, kus see sõjameeste sangarikkus, see nõukogude patriotism saatis korda tegusid, mis muide oleksid olnud täiesti võimatud. See kõik tuleb sellest, seltsimehed, et meie töötav rahvas peab nõukogude võimu oma võimuks, et meie töötav rahvas peab bolševike parteid oma parteiks ja täielikult ja kindlasti toetab nõukogude võimu ja bolševike partei poliitikat, pooldab ja toetab seda poliitikat, mida teostab ja juhib seltsimees Stalin. Meie noorsugu peab võitlustes meie sotsialistlike eesmärkide ja sihtide eest sammuma esireas.

Õeldakse, et noorus on romantiline. See on õige, sest inimene 15—20 aastate vahel on tihtilugu lausa kehastatud romantika. Ja selles pole midagi paha, see on koguni väga hea, kui meie seda mõistame õiges nõukogulikus mõttes, kui see romantika, need unistused ja sihid taotlevad eesrindlikke, progressiivseid, sotsialistlikke eesmärke. Nõukogude noorsoo revolutsiooniline roman-

tism, meie sotsialistliku ühiskonna realiteedile tuginev revolutsiooniline romantism on tähtis elujaatav ja ühiskonna arenemist kommunismi suunas edasiviiv tegur, maailma ümberkujundav jõud. On võimatu noor olles mitte olla suuremal või vähemal määral romantik. Ma olen noorte nõukogude romantikute poolt, kes seavad endale üles suuri sihte ja suuri eesmärke oma kodumaa ja rahva teenimises ja kes kogu oma revolutsioonilise südametulega võitlevad nende õilsate eesmärkide eest.

Seltsimehed, noored valijad, noorus on parimaid aegu inimese elus ja teie nooruse vaimustus, revolutsiooniline nooruse romantika realiseerugu suurteks tegudeks teie õpinguis, töös, teie oleviku ja tuleviku võitlustes sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitamisel.

Seltsimehed, nõukogude noorsoo otseseks ja vahendituks organiseerijaks, ta töö otseseks, vahendituks juhtijaks on meie Kommunistlik Noorsooühing, kes koondab oma ridadesse tublimad noored meie seast. Kommunistliku Noorsooühingu tööd suunab ja juhivad bolševistlik partei. Eestimaa Leninlik Kommunistlik Noorsooühing on selline organisatsioon meil Nõukogude Eestis, kes vahenditult juhivad meie töötava noorsoo elu ja tööd. See noorsooühing on oma liikmeile poliitiliseks kooliks, organisatsioonilise töö kooliks ja kooliks ka kultuuri alal. Meie kommunistlik noorsooühing on loonud juba üsna tihedad sidemed kõige laiemate töötavate noorte hulkadega Nõukogude Eestis ning koondab järjest suuremaid noorsoohulki enda ümber. Kuid arvan, et valimiste ettevalmistustöö käigus meie kommunistliku noorsooorganisatsiooni sidemed eesti noorsoo hulkadega veelgi enam peaksid kõvenema, veelgi lähemale peavad kommunistlikud noored minema meie noorsoohulkadele linnas ja maal, oma eesmärke, oma ülesandeid lihtsalt ja veenvalt selgitama meie noortele ja õhutama tublimaid eesrindlikke noori tööliste, talupoegade ja haritlaste seast arvukalt astuma Kommunistliku Noorsooühingu ridadesse, selle eesrindliku organisatsiooni ridadesse, kes on kutsutud etendama väga tähtsat osa meie töötava noorsoo kasvatamise ja organiseerimise alal, meie töötava noorsoo koon-

damises veel kindlamini nõukogude võimu, bolševistliku partei ja seltsimees Stalini ümber. Meie kommunistlik noorsooühing töötab nagu kõik muudki organisatsioonid nõukogude korras, nagu kogu meie rahvas Kommunistliku partei juhtimisel. Kommunistlik (bolševike) Partei omab määratu suure autoriteedi ja poolehoiu kõigi nõukogude rahvaste seas. Seda näeme ka Eestis. Meie Kommunistlik partei, ta juhid Lenin ja Stalin on alati osutanud väga suurt tähelepanu noorsoo elu ja töö ning noorsoo kasvatamise küsimustele. Nad on alati hoolitsenud meie noorsoo eest ning on alati huvitatud olnud sellest, et meie noortest kasvaks tubli, töökas järelopõlv, sotsialismi ja kommunismi teadlike ehitajate sugupõlv.

Valimiste-eelses töös on meie agitaatorid ja kõnelejad palju rääkinud sellest, mida nõukogude võim on andnud meie töötavale rahvale, sealjuures ka meie noorsoole. Ma ei hakka neil küsimustel täna siin pikemalt peatuma. Ma ei hakka tooma siin arve ega andmeid, sest kindlasti väga paljud teie seast on valimiseelses töös neid arve ja fakte tundma õppinud. Kõik see, mis nõukogude võim on andnud töötavale rahvale, sealhulgas ka töötavale noorsoole, — kõik see on kätte võidetud, on saavutatud tänu meie Kommunistliku partei õigele poliitikale. Ja seepärast on ka arusaadav ja mõistetav see järjest kasvav ja suurenev poolehoid Kommunistlikule parteile, ta poliitikale, mida me näeme Nõukogude Eesti noorsoo seas. Ma loodan, et Nõukogude Eesti noorus õpib veel püüdlikumalt tundma Kommunistliku partei poliitikat, ta ajalugu. Meie noorsoo ees seisab ülesanne põhjalikult tundma õppida Kommunistliku partei minevikku, ta poliitikat tänapäeval ja ta ees seisvaid eesmärgi. Kommunistlik partei juhib Nõukogude Liitu. Ta juhtis töörahva võitlust kodanliku võimu päevil, tema juhtimisel hävitati kapitalistlik kord Venemaal ja pandi kehtima nõukogude võim, tema juhtimisel on juba ligi 30 aastat Nõukogude Liidus ehitatud sotsialismi, tema juhtimisel Nõukogude Liidu rahvad võitsid Suure Isamaasõja ja ehitavad nüüd pärast sõda jälle hoogsalt oma sotsialistlikku majandust ja kultuuri.

Tihtilugu on maailmas nii, et suured sündmused kogu oma suuruses saavad selgeks siis, kui neist on möödunud juba mõni aeg. Peab omama teatud distantssi, peab olema mõningane vahemaa selleks, et sündmuse suuruselt ja tähtsusest saada täis pilt. Ja ma arvan, seltsimehed, et paljudki meie hulgast arvatavasti ei näe veel täie pilguga kõigi nende sündmuste suurust ja ulatust, mille kaasaegseiks ja osavõtjaiks me oleme. Sotsialistlik revolutsioon Venemaal, sotsialismi ja kommunismi ehitamine Nõukogude Liidus, — see on suurim pööre maailma rahvaste ajaloos, mille tunnistajaiks ja teostajaiks oleme meie. Mida rohkem läheb aastakümneid minevikku, seda suurema imestuse, lugupidamise ja austusega vaatavad meie ajastule tagasi tulevased põlvned, vaatavad tagasi sellele hiiglatööle, mida on tehtud ja tehakse praegu Nõukogude Liidus. Kuid jätame praegu need tulevased põlvned rahule. Meid huvitab praegu rohkem see, kuidas meil töö areneb tänapäeval. Ja meie kommunistid tahame, et iga kodanik võimalikult selgesti juba praegu, täna, 1947. aastal näeks kõike seda, mis toimub Nõukogude Liidus, Nõukogude Eestis, mis toimub kogu maailmas, et juba praegu igaüks omaks võimalikult selgema ja kõikehaaravama ülevaate sellest suurest revolutsioonist, ülemaailmse ja ajaloolise tähtsusega murrangust, mis toimub meie silmade all ja kus meie kõik ise oleme kaastegelased, kaasosalised. See kõik nõuab meie noortelt jällegi õppimist, õppimist ja õppimist selle sõna kõige laiemas mõttes, nõuab kõigi küsimuste tundmaõppimist ja nende põhjalikku uurimist. Nii saame järjest selgema pildi ja ülevaate toimuva ja tuleva kohta. See suur murrang maailma ajaloos, mille tunnistajaiks oleme meie, sünnib Kommunistliku partei juhtimisel, sünnib seltsimees Stalini juhtimisel, kes on meie partei ja meie rahvaste suur juht ning õpetaja.

Seltsimees Stalin on nõukogude rahvaste suur juht ning õpetaja. Ta on meie noorsoo parim sõber ning armastatud isa. Kõik see, mis Nõukogude Liidus, sealhulgas ka Nõukogude Eestis, on ehitatud ja saavutatud; kõik see, mis nõukogude noorsool nõukogude võimu ajal on osaks saanud, — kõik see on seotud seltsimees Stalini nimega, kõik see on toimunud seltsimees Stalini juh-

timisel. Seltsimees Stalin tunneb alati väga suurt huvi meie nõukogude noorsoo olukorra vastu, jälgib pidevalt meie noorsoo tööd, õpinguid ja suunab kogu meie noorsoo elu, hoolitseb ta eest. Seepärast on arusaadav, mispärast seltsimees Stalin nõukogude rahvaste, sealhulgas ka noorsoo poolt üle terve Nõukogude Liidu — ka Eestis — on igal pool esimese saadikukandidaadina üles seatud Ulemnõukogu valimistel. Eestis seati meie vabariigi Ulemnõukogu valimistel töötava rahva esimese saadikukandidaadina kõikjal üles seltsimees Stalin ja veel teised tema lähemad abilised ja kaasvõitlejad, UK(b)P Poliitbüroo liikmed. Ja kui seltsimehed Stalin, Molotov ja Ždanov andsid oma nõusoleku lasta end valida Eesti NSV Ulemnõukogusse, siis võttis kogu Nõukogude Eesti töötav rahvas, sealhulgas ka meie noorsugu, selle sõnumi vastu suure heameele ja vaimustusega, sest meie rahvas teab, et tema vabanemine kodanliku korra ikkest, kõigist neist viletsustest ja hädadest, mis kodanlik kord tõi talle, et ta vabanemine saksa okupatsiooni hukatusttoovast režiimist, — kõik see on seotud seltsimees Stalini nimega, on seotud Kommunistliku parteiga ja selle eest võlgneb meie töötav rahvas tänu seltsimees Stalinile, meie Kommunistlikule parteile.

Nõukogude inimesele, igale nõukogude noorele on suurimaks ja õilsaimaks eeskujuks tema töös ja elus seltsimees Stalini kuju. Püüda töötada ja võidelda oma kodumaa ja oma rahva kasuks nii, nagu seda on seltsimees Stalin teinud aastakümnete kestel, kogu oma eluaja kestel, — see on meile kõigile üllaks eeskujuks. Käia alati ja järjekindlalt seltsimees Stalini jälgedes, see garanteerib meile ka tulevikus kindla edu, see kroonib meie tööd ka tulevikus järjest uute võitudega sotsialismi ja kommunismi ehitamisel.

Seltsimehed, need olid need märkused, mis tahtsin tänasel noorte valijate koosolekul teha.

Eelseisvail Eesti NSV Ulemnõukogu valimistel 16. veebruaril läheb iga noor valija kindlasti valima ja annab oma hääle nendele kandidaatidele, kes on meie töötava rahva poolt üles seatud meie vabariigi Ulemnõukogu valimistel. Argu olgu meil mitte

ühtki valijat, mitte ühtki noort valijat, kes ei võtaks osa valimisest. Kutsun kõiki valijaid üksmeelselt hääletama kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt.

Seltsimehed, noored valijad! Omalt poolt tahan lõpuks ütelda seda, et kui I valimisringkonna valijad mind eelseisvail valimistel valivad Eesti NSV Ülemnõukogu saadikuks, siis tahan ma seal järjekindlasti kui kommunist, kui rahva usaldusmees võidelda meie töötava rahva huvide eest, võidelda nõukogude võimu ja bolševike partei poliitika eest, võidelda seltsimees Stalini poolt juhitava poliitika elluviimise eest. Eriti südamelähedased on mulle meie noorsoo elu ja tööd puudutavad küsimused, meie nõukogude noorsoo huvid.

Elagu Eesti NSV Ülemnõukogu valimised!

Elagu Nõukogude Eesti noorsugu!

Elagu noorsoo parim sõber, juht ja õpetaja, seltsimees Stalin!

ENSV Teaduste Akadeemia põhilisi ülesandeid

(Kõne ENSV Teaduste Akadeemia sessioonil 23. aprillil 1947. a.)

Seltsimehed! Kogu sotsialistliku ühiskonna elu ja töö rajanevad võrratult rohkem teadusele kui ühegi teise seni olnud ühiskonnakorra elu ja töö.

Teaduslik on meie sotsialismi ja kommunismi teooria. Teaduslik on meie maailmavaade. Teadusele rajaneb sotsialistliku ehitustöö praktika. Teadusele rajanevad meie suhted meid ümbritseva kapitalistliku maailmaga. Teadusele rajanevad kommunistliku ühiskonna ülesehitamine ja kõik sellest tulenevad ülesanded. Sellepärast on ka arusaadav, miks nõukogude ühiskond, meie valitsus ja kommunistlik partei nii suurt hoolt üles näitavad teaduse ja teadlaste eest. Sellepärast on ka arusaadav, miks seltsimees Stalin, olles ise ühtlasi meie ajastu suurim teadlane, nii suurt hoolt üles näitab nõukogude teaduse, teadlaste ning teaduslike asutiste ja organisatsioonide eest.

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Teaduste Akadeemia asutamine ja töölerakendamine on ülikujukas näide sellest, kuidas Nõukogude Liidu valitsus ja seltsimees Stalin isiklikult igati toetavad ja soodustavad teaduse arengut rahvuslikes nõukogude vabariikides.

Nõukogude teaduse ülesandeks on rahuldada kõiki sotsialistliku ühiskonna materiaalse elu arenemise reaalseid tarvidusi.

Pärastsõjaaegne stalinlik rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaan määrab kindlaks teaduse ees seisvad konkreetsed päevaülesanded. Nõukogude teadus ja sotsialistliku ehitustöö praktika on ja peavad olema lahutamatult seotud. Seda teooria ja praktika sidet tuleb meil Nõukogude Eestis

veel märksa kõvendada, et teaduse saavutused leiaksid kiiret rakendamist praktikas ja et, teiselt poolt, teadus teeks praktilisest kiiremini üldisi printsiipiaalseid või jälle konkreetseid, kitsamapiirilisi teoreetilisi järeldusi, valgustaks praktikale teed.

Seltsimees Stalin ütles 1935. aastal esimesel üleliidulisel stahhaanovlaste nõupidamisel:

„Kõneldakse, et teaduse andmed, tehniliste käsiraamatute ja instruksioonide andmed on vastuolus stahhaanovlaste nõudmisega uute, kõrgemate tehniliste normide järele. Kuid millisest teadusest on siin juttu? Teaduse andmeid on alati kontrollitud praktikaga, kogemustega. Teadus, mis on katkestanud sidemed praktikaga, kogemustega, mis teadus see on? Kui teadus oleks niisugune, nagu seda kujutavad mõned meie konservatiivsed seltsimehed, siis oleks see ammu inimkonnale kasutuks muutunud. Teadust sellepärast nimetataksegi teaduseks, et see ei tunnusta fetišeid, ei karda kätt tõsta kõduneva ja vana vastu ning kuulatab teraselt kogemuste ja praktika häält.“

Nii püstitab küsimuse kommunistlik partei. Seega peab teadus kõige aktiivsemalt osa võtma sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitamisest. Ta peab meil aitama võtta looduselt maksimaalselt seda, mida see suudab anda sotsialistliku ühiskonna ja iga tema kodaniku vajaduste rahuldamiseks.

Karl Marxi kuulus 11. tees Feuerbachi kohta ütleb, et „filosoofid on maailma vaid mitmeti seletanud, kuid ülesanne seisneb selles, et teda muuta“. Ja just selles maailma muutmises sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise eesmärgil ongi nõukogude teadusel ning teadlastel täita ülitähtsad ja vastutusrikkad ülesanded.

Kõik see avab ka Eesti NSV teadusele otse ääretud arenemisvõimalused ja meie teadlastele kõige avaramad tööväljavaated ning järjest suurenevad võimalused. Ühe kõige tähtsama ja pakilisema ülesandena seisab meie vabariigi teadlaste ees dialektilise ja ajaloolise materialismi teooria põhjalik tundmaõppimine niihästi noorte kui ka vanemate teadlaste poolt.

Lubage teile meelde tuletada üht seltsimees Stalini tuntud mõtet selles küsimuses:

„Noorte kaadrite kasvatamine ja kujundamine,“ räägib seltsimees Stalin, „toimub meil tavaliselt teaduse ja tehnika eri harude järgi, erialade järgi. See on vajalik ja otstarbekas. Ei ole vajadust, et spetsialist-arstiteadlane oleks ühtlasi spetsialistiks füüsikas ja botaanikas, ja vastupidi. Kuid on olemas üks teaduseharu, mille tundmine peab olema kohustuslik bolševikele kõigis teaduseharudes, see on marksistlik-leninlik teadus ühiskonnast, ühiskonna arenemise seadustest, proletaarse revolutsiooni arenemise seadustest, sotsialistliku ülesehitustöö arenemise seadustest, kommunismi võidust. Sest ei saa pidada tõeliseks leninlaseks inimest, kes nimetab end leninlaseks, kuid on sulgunud oma spetsialiteeti, on sulgunud, ütleme, matemaatikasse, botaanikasse või keemiasse ning ei näe midagi väljaspool oma eriala. Leninlane ei saa olla ainult temale meeldiva teaduseharu spetsialist, ta peab olema ühtlasi poliitik ja ühiskonnategelane, kes on elavalt huvitatud oma maa saatusest, kes on tuttav ühiskonna arenemise seadustega, oskab neid seadusi kasutada ja püüab olla aktiivne osavõtja maa poliitilises juhtimises.“

Meil on tarvis tunda teiste nõukogude vabariikide teaduse ja teadlaste saavutusi. Me peame hoolega tundma õppima vanemate nõukogude vabariikide teaduslike asutiste tööpraktikat, eriti aga Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Teaduste Akadeemia tööpraktikat ja kogemusi.

Me peame olema kursis kogu maailma teaduse eesrindlike saavutustega, et neist mitte maha jääda, vaid nad ületada.

Seltsimehed! Tegeldes tänapäevaga, uurides ja lahendades päevaprobleeme, tuleb meil (ja seda eriti teaduse all!) tingimata vaadata ette, vaadata tulevikku ja võimalikult kaugelegi. Tänapäeva- ja tulevikuperspektiivide õige kooskõlastamine teaduslikus uurimistöös on suuremaid ja keerukamaid probleeme. Seltsimees Stalin õpetab meid ikka ja alati: vaadake ette, kaugeemale, vaadake tulevikku, et õigel ajal suuta anda vastus kõigile üleskerkivatele küsimustele, et teaduse vallas meid ei tabaks

mingid ootamatused ega üllatused. Meie, kommunistid, oleme kaugel sellest, et teadusele ülesandeid püstitades lähtuda ainuüksi kitsalt praktilistest päevahuvidest. Meie pooldame samal määral kõige avaramaid ja kaugemaid teadusliku uurimistöö perspektiive, mille praktilist rakendamist meie tänapäev mõnikord veel ei suuda kujutleda.

Seega tuleb alati julgesti edasi püüda, taotleda uute teaduslike tõdede avastamist. Ei tohi kunagi jääda rahule sellega, mis on saavutatud. Inimmõistuse tunnetamise võime on piiramatu. Kasutagem see võime siis ka maksimaalselt ära. Ärge kartke kunagi ka teaduslikku riisikot. Ega kõik katsed ja sammud kohe alati õnnestu. Teaduslik riisiko nõuab mõnikord suuri ainelisi ja rahalisi kulutusi, mis teinekord paistavad nagu maha visatud olevat. Sellest pole viga. Ka eitaval tulemusel teaduslikus uurimistöös on suur gnoseoloogiline väärtus, sest ta õpetab meid, et sel teel või sel viisil me antud probleemi ei lahenda, et tarvis on otsida teist teed ja teist viisi. Ja siis kolmandat või neljandat või viiendat teed ja viisi, kuni viimaks leiame õige tee ja õige viisi selle probleemi lahendamiseks. Kes otsib, see leiab — ütleb üldtuntud kõnekäänd. See nõuab suurt järjekindlust, visadust, veel rohkem aga teadlase kirge, teaduslikku julgust. Muide, kasulik on meeles pidada sedagi, et suuri teaduslikke avastusi ei tehta mitte üksnes täiuslikes laboratooriumides ning seadeldiste abil, mis vastavad tehnika kõige viimastele nõuetele. Kuid kui avastuse või leiutise tegemiseks, katsetamiseks on teadlasel vaja tehnilisi ja ainelisi vahendeid, siis ei tohi ta end sugugi heidutada lasta sellest, et neid on raske saada, et kes nad mulle teeb jne. Neid vahendeid tuleb tingimata nõutada, otsida ja leida. Kui me sellest küljest asjale läheneme, siis kiirendab see kindlasti meie teaduse arengut, kuna igasugune „joondumine kitsaste kohtade järgi“, raskustele allaheitmine võib meie teaduse arengut väga tõsiselt pidurdada.

Veel paar-kolm märkust.

Meie Teaduste Akadeemia ja teadlased peaksid tõsiselt käsile võtma sellise tähtsa ja tänuväärse töö, nagu seda on teaduse

populariseerimine rahva seas, kõige laiemates rahvahulkades linnas ja maal.

Edasi — teadlaste kaadreid on meil vähe. Järelikult on tarvis kõige tõsisemalt hoolitseda teadlaste kaadrite järelkasvu eest. Meie ülikool, instituudid ja Teaduste Akadeemia peavad selle ülesande lahendamise aega viitmata ja kogu ulatuses käsile võtma ning selle samm-sammult lahendama.

Väga tähtis on siin see, et me õigesti lahendaksime vanade ja noorte teadlaste kaadrite koostöö ja koosarenemise ülesande. Käsikäes noorte teadlaste kasvatamisega on tarvis kõige suurema tähelepanelikkusega suhtuda vanadesse teadlaskaadritesse, aidates nendel, kes siiralt ja ausalt tahavad töötada oma Nõukogude kodumaa ja rahva kasuks, kindlalt asuda nõukogulikule teele.

Ja viimne märkus: kõigi kommunistliku partei, nõukogude ja majanduslike organisatsioonide ning asutiste ülesandeks on igati abistada ja toetada Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Teaduste Akadeemiat ja akadeemikuid, kõiki meie teadlasi ja teadusasutisi nende riiklikult tähtsas ja kasulikus töös.

Need on mõningad soovid ja mõtted, mida ma ei saanud avaldamata jätta käesoleva tähtsa sündmuse puhul.

Lõpetades oma sõnavõttu tervitan südamest Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi noort Teaduste Akadeemiat, tema akadeemikuid, kõiki eesti teadlasi ning kõiki koosviibijaid Eesti-maa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt ning soovin käesolevale sessioonile parimat kordaminekut!

Seltsimees Stalini juhtimisel edasi — uutele saavutustele nõukogude teaduse vallas!

Kiri „Postimehe“ toimetusele

(4. mail 1947. a.)

Seltsimehed!

Neil päevil sattus minu kätte „Postimees“, mis on ilmunud 16. aprillil 1947. Seal on trükitud Felix Kotta luuletus „Ilm-ennustus“, alapealkirjaga — „Maieelne följeton“. Autor nime- tab oma luuletust „följetoniks“ nähtavasti sellepärast, et ta arvab, et sellise pealkirja all on võimalik märkamatult laimata nõu- kogude võimu, propageerida ebaõigeid vaateid ja rääkida lausa rumalusi. Kuid autor eksib, kui arvab, et nõukogude lugeja ei märka, millist alaväärtuslikku ja kahjulikku kraami talle „Posti- mehe“ följetonipakendis kaela määratakse.

Autor ja toimetus lasevad selle luuletuse kolme viiendiku ula- tuses mingit nimetat „keegit“ irvitada meie nõukoguliku täna- päeva üle ja laimata nõukogude inimesi (nähtavasti ei anna neile Zoštšenko „loorberid“ rahu). Ja edasi loeme:

„Kuid meile,
kas mai saabub külm või soe
on täiesti üks ta puha.
Meie mineviku kevade maisse ei poe,
lilli nopime tööde luhalt.“

Kuidas võidakse nõukogude ajalehe veergudel niisugust superlatiivset rumalust kirjutada? Felix Kottale ja „Postimehe“ toimetusele on see „üks ta puha“, kas tänavu mais tuleb, ütlemele, 20 kraadi sooja või 20 kraadi külma. Nii kinnitavad nad ise must valgel. Meile, nõukogude inimestele ja nõukogude võimule pole see aga sugugi ükstapuha, kas mai tuleb külm või soe,

sest sellest sõltub viljakasv ja viljasaak. Viljasaak aga on praegu tähtsamaid tegureid, kui mitte kõige tähtsam tegur, meie viie aasta plaani täitmises. Soovitan Felix Kottale ja „Postimehe“ toimetusele minna näit. Ropka valda talumeeste koosolekule ja rääkida seal oma „seisukohast“, et selles pole põrmugi vahet, et see on „üks ta puha“, kas mais tuleb külma või sooja, kas kattuvad mais jõed jääga ja nurmed lumega, või haljendavad niidud ja nurmed soojas kevadpäikeses. Küllap te siis kohe näete ja kuulete, mida arvab maamees sellest teie „seisukohast“...

Sattunud indu ennustab uustulnud prohvet Emajõe kaldalt, et

„kõik meie 60 kuud
viisaastaku suves on soodsad...“

Jättes kõrvale ka kirjanduslikult kahtlase väärtusega väite, et viies aastas on kuuskümmend suvekuud (loodusteaduslikult on see nonsens), ei saa aga mööda minna sellest kahjulikust mõttest, mis peitub tolles värsis, nimelt, et viisaastaku teostamine toimub aina õrna suvetuule saatel, kergesti, et ta täitmisel ei tule ületada raskusi ja ebasoodsaid asjaolusid. Ei, mitte kõik kuud ei ole viie aasta jooksul meile „soodsad“. Roosilised prillid viivad inimesi eksiteele, äiutavad ja kussutavad ning teevad seega kahju. Elu tuleb näha alati sellisena nagu ta tegelikult on.

Ulaltoodud värsist nähtub veel seda, et autor ja toimetus ei pea lugu lilledest, mis kasvavad looduslikul luhal ja asendavad nad lilledega „tööde luhalt“, mis äraseletatult tähendab seda, et — maha lilled, elagu töövõidud! Sama mõtet väljendab autor veidi kõrgemal nimetu „kellegi“ suu läbi:

„Tarbetut ilu ei harrasta töötajad.
Kasedki alles on lehitada.
Lilled ja lehed ei ole söödavad,
tehaseid neist ei ehita.“

„Keegi“ ja autor räägivad ühte ja sedasama ebaõiget juttu. Följetonimask ei maskeeri siin midagi! Ja siin on tolle luuletuse teine suur viga — lillede ja tehase üksteisele vastuseadmine,

nõukogude inimese ja looduse üksteisele vastuseadmine, looduse ilu nautimise eitamine, nõukogude inimese esteetiliste nõuete rahuldamise vajaduse eitamine.

Kindlasti on nõukogude inimesele ja nõukogude kirjandusele vastuvõtmatu ainult looduse kirjeldamine, eluvõõras, veretu ja mannetu ilutsemine ainult üks looduserüpes. Selleks, et looduse ilu nautida, peab inimene eelkõige omama teatud määral ainelisi hüvesid, et oma ainelisi vajadusi rahuldada. See aga nõuab tööd, tööd looduses, looduse kallal. Sotsialistliku (ja mitte üksnes sotsialistliku) ühiskonna inimest ei saa ega tohi lahutada teda ümbritsevast loodusest.

Normaalne inimene armastab loodust, kevadet, lilli, luhta, jõge, soojust, külma jne. (neist on juttu käsitledavas luuletuses!). Kindlasti on toimetuse liikmed ka ise võinud seda kogeda. Ainult mingis suhtes ebatavaline inimene ei armasta loodust. Loodus on kirjanduse ja kunsti tähtsamaid teemasid. Hea loodusekirjeldus kirjanduslikus teoses ja hea maastikumaal või *nature morte* on inimese esteetiliste vajaduste rahuldamisel vahest niisama tähtsad kui ainelised hüved ta aineliste vajaduste rahuldamisel. Kui oled Tretjakovi galeriis kord näinud Levitani kuulsat maali „Kuldne sügis“, siis on võimatu teda unustada. On võimatu unustada neid kuldkollaseid, kohati rohekaspruuniga segatud sügispäikeses helendavaid puid, seda sügisest värvitud veerjat ojakallast, seda sinkjastumedat ja kaugemal heledamaks muutuvat oja, seda sügavat sügistaevast ja karget õhku. See maal pakub suurimat esteetilist naudingut. Ta on tükike elust, kunstiliselt tõetruu, elust, mis meid ümbritseb ja mida meie ise kaasa elame. Või Aivazovski meremaalid! Kuid ilmub panetunud targutaja ja lausub tooniga, mis mingit vastuvaidlust ei luba — maha lilled ja loodus! Maha puud ja oja! Maha pilved ja meri! Miks? Sellepärast, et see on „tarbetu ilu“, et neid „ei süüa“, et neist „ei ehitata tehaseid“, et (kui seda öelda poliitilises keeles!) neis puuduvad poliitika. Sel seisukohal pole mitte midagi ühist marksismileninismiga. Ma ei saa temaga kuidagi nõus olla ja vaidlen talle kõige kategoorilisemalt vastu. Kunst, kirjandus, esteet-

tika, loodus, poliitika, elu on võrratult keerukamad nähtused, kui seda arvavad mõned kergemeelsed sulemed.

Kapitalistlik ühiskond ei suuda, ei või ega tahagi kõige laiemate rahvahulkade, s. t. töörahva esteetilisi vajadusi rahuldada, neid arendada, kasvatada. Kõik võimalused oma esteetiliste vajaduste maksimaalseks rahuldamiseks on seal ainult rikkastel, ainult kapitalistidel. Selline olukord kapitalistlikus ühiskonnas põhjeneb selle ühiskonna iseloomul, ta kindlatel arenemis-seadustel.

Ainult sotsialistlik ja kommunistlik ühiskonnakord võimaldavad iga inimese kõigi õilsate individuaalsete omaduste täielikku arengut, õitselepuhkemist, luues selleks kõik vajalikud tingimused. Ainult sotsialistlik ja kommunistlik ühiskond seavad endale eesmärgiks kõige laiemate rahvahulkade, iga kodaniku kõigi kõrgelearenenud kultuuriliste ja esteetiliste vajaduste kõige ulatuslikuma, maksimaalse rahuldamise (ma ei räägi siin üldse kodanike ainelistele vajadustele maksimaalsest rahuldamisest kui endastmõistetavast asjaolust!). Kõik kunstivarad — kirjandus, kunst, muusika — saavad alles sotsialistlikus korras laiadele rahvahulkadele kättesaadavaks. Rahva esteetiliste vajaduste rahuldamine saab tõeliselt võimalikuks alles sotsialistlikus ja kommunistlikus ühiskonnas. Alles seal muutub inimeste elu tööpoolest ilusaks, selle sõna kõige laiemas mõttes. See asjaolu aga on väga tähtsaks teguriks kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel. Looduse ilu nautimine (kas vahetult looduses või kunstis) on tähtsamaid tegureid sotsialistliku ühiskonna töötaja esteetiliste vajaduste rahuldamisel. Kes püüab amputeerida või nürida sotsialistliku ühiskonna kodaniku loodusearmastusetunnet, see teeb (tahtlikult või mitte — see ei muuda asja palju) suurt kahju sotsialistliku-kommunistliku ühiskonna ülesehitustööle.

Ja kas pole see kõik lõppude lõpuks ka poliitika?

Kindlasti on.

Töörahva esteetiline kasvatamine, kõige laiemate rahvahulkade, eriti meie noorsoo õige nõukoguliku ilutunde kasvatamine, arendamine on tõsine ja tähtis ülesanne. See on keerukas ja

oma lahendamiseks pikka aega nõudev ülesanne. Ta on lahutamatu osa kogu meie sotsialistlikust ehitustööst. Ta on lahutamatu osa ka töörahva eetilise, moraalse ja poliitilise nõukoguliku kasvatamise ülesandest, samuti nagu eetiline kasvatamine ei tohi olla eraldatud esteetilisest kasvatamisest.

Sellest kõigest aga ei saa aru, või ei taha aru saada need elutud, lihata ja luudeta inimskeemid, kes kirjanduses ja kunstis jutlustavad antimarksistlikku ja antileninistlikku vulgaarset utilitarismi (kas on söödav või mitte!... jms. Muide „Ilmaennustuse“ autorile soovitan veidi tähelepanelikumalt vaadelda elu ja loodust, et näha, et on lilli ja lehti, mida inimesed toiduks tarvitavad). Selliste „tõdede“ apostleid ei tohi lasta meie aja-lehtede ja ajakirjade veergudele. Neid ei tohi lasta kunstiküsimuste lähedalegi, sest nad võivad seal teha suurt kahju.

Järjekindlamalt on tarvis ellu rakendada UK(b)P Keskkomitee ja EK(b)P Keskkomitee otsuseid ideoloogilise töö alal!

Ja viimane märkus, arvult kolmas. - V. Majakovskit tõlkides on F. Kotta hakanud oma sulesünnitustes Majakovski poosi võtma. Ent see tuleb välja umbes nii, nagu räägitakse ühes üldtuntud valmis härjast ja konnast. Quod licet Jovi, non licet bovi!

Kokkuvõte: Felix Kotta luuletuse „Ilmaennustus“ avaldamine on toimetuse suur eksisamm. Toimetus peab oma viga parandama.

Austusega

N. KAROTAMM

Kõne Eesti NSV XII üldlaulupeol

28. juunil 1947

Seltsimehed! XI eesti üldlaulupidu oli 1938. a., seega 9 aastat tagasi.

Mis on toimunud selle aja jooksul rahvusvahelises elus? Meie oleme selle aja jooksul läbi elanud Teise Maailmasõja, mille õhutajaiks ja süütajajaiks olid saksa fašistid ja Jaapani imperialistid. Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule ja Nõukogude Liidu rahvaste Suur Isamaasõda tähistavad seda ajajärku. Maailma vabadustarmastavad rahvad eesotsas Nõukogude Liiduga purustasid hitlerliku Saksamaa, purustasid imperialistliku Jaapani ja nende satelliidid. Nõukogude Liit asub maailma progressiivsete jõudude eesotsas, kes järjekindlalt võitlevad püsiva demokraatliku rahu loomise eest. Nõukogude Liidu majanduslik, poliitiline ja sõjaline vägevus, Nõukogude Liidu riiklik ja ühiskondlik kord, Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on nende aastate jooksul hiilgavalt läbi teinud kõige rängemad katsumused. See on bolševike partei, nõukogude võim, see on meie juht ja õpetaja seltsimees Stalin, kes Nõukogude riigis pikki aastaid kasvasid rahvast nõukogude patriotismi vaimus, kindla truuduse ning ustavuse vaimus oma sotsialistlikule kodumaale. Ja see partei, see valitsuse, see seltsimees Stalini töö kandis head vilja. Nõukogude Liit päästis kogu maailma rahvad fašistlikust reaktsioonist ja barbaarsusest.

Eesti rahva elus on nende aastate jooksul, mis on möödunud XI laulupeost, toimunud ajaloolise tähtsusega sündmusi. Need on murrangulise tähtsusega aastad meie rahva elus: Aastail 1939/1940 jooksis kodanlik klikivõim Eestis nii poliitiliselt,

majanduslikult kui ka kultuuriliselt täiesti ummikusse. Kodanlik Eesti asus täiel määral fašistliku Saksamaa sõiduvette oma välispoliitikas ja asus sepitsema Nõukogude Liidu vastaseid provokatsioone. See eesti rahva kõige laiemate hulkade poolt vihatud võim muutus eesti rahvale talumatuks ja 1940. a., s. o. 7 aastat tagasi, sündis Nõukogude Eesti, sotsialistlik Eesti, vastavalt eesti rahva tahtele.

Uks aasta töötasime meie nõukogude korras, siis toimus fašistliku Saksamaa äraandlik kallaletung Nõukogude Liidule, algas Suur Isamaasõda ja meie sünnimaad tabas ränk fašistlik okupatsiooni ajajärk. Sangarlikult võitles eesti rahvas fašistliku okupatsiooni vastu nii saksa okupatsiooni all olnud Eestis kui ka Nõukogude Liidu tagalas, eelkõige Nõukogude armee Eesti Rahvuskorpuse näol. Ja käsikäes vene rahvaga ja teiste Nõukogude Liidu rahvastega seltsimees Stalini juhtimisel võitis meie rahvas kätte oma vabaduse, hävitas fašistliku okupatsiooni ikke. See on otsustava tähtsusega ajalooline võit meie rahva elus, mille tagajärjel eesti rahvas jäädavalt vabanes sakslaste orjuse alt.

Ligi kolm aastat teeb eesti rahvas rahulikku tööd pärast sõda, ta teeb oma tööd kommunistliku partei, nõukogude võimu ja seltsimees Stalini juhtimisel, saades rohket vennalikku abi ja toetust vene rahvalt ja teistelt nõukogude rahvastelt.

Meie rahval on oma töös silmapaistvaid saavutusi nii linnas kui maal selle aja jooksul, niihästi töölistel, põllumeestel kui ka haritlastel.

Nõukogude Eesti tööstus täidab edukalt viie aasta plaani. Täna võime öelda ka seda, et stalinliku viie aasta plaani teise aasta esimese poolaasta tööstusliku toodangu plaan on ületatud. Eesti põllumees on täitnud kõik oma põhilised ülesanded ja oma kohustused Nõukogude riigi ees. Nõukogude Eesti haritlaskond linnas ja maal võtab aktiivselt osa meie majanduslikust ülesehitustööst ja selle töö edasiarendamisest, meie teaduse ja kunsti, meie kultuuri ja hariduselu edasiviimisest. Eks anna sellest tunnistust meie Stalini premia laureaadid, nagu seltsi-

mehed Eugen Kapp, August Jakobson, Gustav Ernesaks, Vladimir Tomberg.

Eriline heameel on meil kõigil just tänasel suurel pidupäeval ära märkida Nõukogude Liidu valitsuse ja seltsimees Stalini suurt tunnustust meie muusikakultuurile — heliloomingule ja koorilaulule. Hiljuti toimus Stalini preemia määramine meie tuntud heliloojale ja koorijuhile seltsimees Ernesaksale. (*Kestev aplaus.*) See on väärikas tunnustus, väärikas kingitus meie rahvale, XII üldlaulupeole.

Eesti rahva visa ja ennastsalgava, kõiki sõja tagajärjel tekkinud raskusi ületava tööga on märksa parandatud rahva ainelist ja kultuurilist elujärge. Meie rahvas töötab viie aasta plaani täitmisel innukalt, sotsialistlik võistlus süveneb ja laieneb, töövaimustus võtab üha hoogu. Vaadake, kui palju on tallinlased tänavu teinud oma kodulinna, Nõukogude Eesti pealinna korrastamisel ja uue turuväljaku ehitamisel. See on vaba rahva vaba loov töö iseenda, oma riigi, oma Nõukogude kodumaa hüvanguks.

Lenini ja Stalini suured ideed, sotsialismi ja kommunismi õilsad ideaalid, nõukogude patriotismi ideed on tunginud sügavale eesti rahva hulkadesse, nad vaimustavad ja õhutavad, nad organiseerivad rahvast tööle ja võitlusele sotsialismi ja kommunismi ülesehitamiseks.

Võit! — see on XII üldlaulupeo, meie rahva I nõukogude laulupeo deviis.

Võit kapitalistliku kurnamise korra, kodanliku klikivõimu üle Eestis.

Võit, mille saavutas Nõukogude Liit Suures Isamaasõjas.

Võit, mille eesti rahvas seekord lõplikult saavutas oma igivaenlaste ja põliste orjastajate — sakslaste üle.

Esimesed võidud, esimesed saavutused sotsialistliku ülesehitustöö rindel linnas ja maal ning rahva elujärje parandamise alal.

Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ideede võit kodanliku šoviniismi üle, sotsialistliku ideoloogia võit kodanliku ideoloogia üle.

Eesti rahval on esmakordselt meie laulupidude ajaloos tõe-poolest ja tegelikult põhjust ning õigus tunda XII üldlaulupeol

suurimat ja siiraimat rõõmu, rõõmu oma töös ja võitlustes saavutatud võitude üle.

Meil on alles palju lahendamata ülesandeid, palju veel tege mata töid nii linnas kui maal, veel on palju lünki ja puudusi meie töös. Elu toob alatasa kaasa uusi ülesandeid, mis nõua vad lahendamist. Meie oleme aga kindlasti veendunud selles, et eesti rahvas kommunistliku partei ja seltsimees Stalini juhti misel lahendab kõik meie ees seisvad ülesanded.

Meie eesmärgid on selged, tee meie jalge all on kindel, — need eesmärgid ja teed on meile kätte näidanud Marxi-Engelsi-Lenini ja Stalini suur ning surematu õpetus. Väeamatul sam mul, käsikäes teiste nõukogude rahvastega, astub eesti rahvas seda teed, mööda kommunismi poole Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel, Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei juhtimisel, seltsimees Stalini juhtimisel.

Eesti rahva südames loidab suur elurõõm ja töötahe, see pakitseb lihaseis, ning muutub kõikjal tegudeks uue ühiskonna üles ehitamisel. See rahva elutahe, tööind ja loomisrõõm ületab kõik raskused meie töös, kõrvaldab kõik takistused meie teelt. Meie võimas ühislaul, mäng ja tants XII üldlaulupeol tuleb rahva enda südamest, tööinimeste rõõmutulvil hingest. Eks näidanud seda väga selgesti eilne unustamatu rahvakunstiõhtu Tallinna staadionil, eks näita seda tänane laulupidu. Tungigu meie nõukogude laul, mäng ja tants iga kuulaja ja vaataja hinge! Ta õhutab, vaimustab ja organiseerib meid uutele töövõitudele, uutele san garitegudele meie Nõukogude kodumaa ja meie rahva hüvangu nimel. Ta õhutab ja kutsub iga töölise ja põllumeeste täitma oma tööülesandeid. Meie eesrindlike käitiste ja meie stahhaanov laste ja lööktöölise ülemaalise nõupidamise poolt on püstitatud loosung — täita Nõukogude Eesti 7. aastapäevaks, 21. juuliks, käesoleva aasta tööstustoodangu 8 kuu plaan. Leningradi töö liste eeskujul tahavad Eesti NSV töölisel täita aastaplaani 7. novembriks, et seega panna kindel alus kogu viie aasta plaani ennetähtaegsele täitmisele.

XII üldlaulupeo laul, mäng ja tants õhutab meid veel hoogsa

mini täitma oma suuri ülesandeid, mis meil ees seisavad, ta õhutab meid üha hoogsamini korrastama linnu, aleveid, külasid, neid üles ehitama. Ta virgutab meid uutele saavutustele teaduse, kunsti, kirjanduse ja muusika alal, kogu meie kultuuririndel. Ta õhutab ja kasvatab meis uhkusetunnet selle üle, et oleme nõukogude kodanikud, maailma kõige eesrindlikuma ja võimsama riigi kodanikud. Ta õhutab ja kasvatab meis nõukogude patriotismi suurt ja õilsat tunnet.

Ta tuletab väljaspool Nõukogude Liidu piire viibivatele ausa-tele eestlastele meelde nende kohust — tulla koju, oma sünnimaale, oma töö- ja laulurõõmsa rahva juurde ning asuda uut elu, nõukogude elu Eestis üles ehitama. Tagasipöördumine vana juurde on võimatu. On ammugi aeg lõpp teha emigrandi mõtte-tule hulkurielule ja kiratsemisele võõrsil. Nõukogude võim annab selleks kõik võimalused.

Seltsimehed! Kommunistlik partei ja nõukogude võim hindavad kõrgelt eesti rahva progressiivset ja tõeliselt rahvalikku lauluvara, laulukultuuri.

Eks räägi sellest Stalini preemiad ja Eesti tuntud rahvalaulikute — Anne Vabarna, rahvapillimeeste ja teiste autasustamine.

Üldrahvalike laulupidude traditsiooni jätkamine ja edasiarendamine nõukogude võimu poolt on nõukogude võimu ja bolševike partei stalinliku rahvuspoliitika järjekindel teostamine.

Laulupeod kujunevad nõukogude võimu ajal vormilt rahvuslikeks ja sisult sotsialistlikeks pidulikeks suursündmusteks meie rahva elus. Laulupeod kujunevad kindlasti tähtsateks panusteks eesti nõukoguliku rahvuskultuuri, eriti aga meie muusikakultuuri varasalve.

Soovin XII üldlaulupeole parimat edu ja koordaminekut!

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV valitsuse poolt tervitan südamest kalleid külalisi Nõukogude Liidu pealinnast, Nõukogude Liidu südamest — Moskvast, sealt, kus elab meie suur Stalin, sõja- ja töösangarite linnast, sotsialistliku revolutsiooni hällist — Leningradist, Läti, Leedu, Aserbaidžani, Karjala-Soome, Usbeki ja Gruusia nõu-

kogude vennasvabariikidest, Velikije Lukist ja teistest paikadest, kust nad on tulnud osa võtma eesti rahva XII üldlaulupeost!

От имени Центрального Комитета Коммунистической Партии (большевиков) Эстонии и Правительства Эстонской Советской Социалистической Республики горячо приветствую наших дорогих гостей из столицы Советского Союза, из сердца Советского Союза — Москвы, оттуда, где живет наш великий Сталин, из города немеркнувшей ратной и трудовой славы — Ленинграда, являющегося колыбелью социалистической революции, из Латвийской, Литовской, Азербайджанской, Карело-Финской, Узбекской и Грузинской братских советских республик, из Великих Лук и других областей и городов, откуда они прибыли на наш всенародный певческий праздник!

Tervitan tuliselt seninähtamatult arvukat laulupeo tegelas-konda — kõiki lauljaid (eriti noorsookooride sãrasilmalisi liikmeid), mængijaid, rahvatantsijaid, kõiki kooride, orkestrite ja rahvatantsurühmade juhte, laulupeo üldjuhte, kõiki laulupeo tegelasi eesotsas laulupeo peakomisjoniga, kes on andnud ja annavad kogu oma jõu XII üldlaulupeo heaks kordaminekuks.

Tervitan varemate laulupidude veteraane, kes viibivad XII üldlaulupeol, või kes siia pole saanud tulla.

Tervitan kõiki laulupeol viibijaid, kõiki neid külalisi, kes meie sünnimaa kõigist paigust on tulnud siia suurele peole.

Tervitan kogu eesti rahvast meie suure rahvusliku pidupäeva — XII üldlaulupeo puhul.

Meie kõik, pidulised ja kogu eesti rahvas, saadame oma palava ja südamliku tervituse meie juhile ja õpetajale, seltsimees Stalinile, kelle tark poliitika ja tark juhtimine on toonud meile võidu, vabaduse ja õnne, kelle geniaalsel juhtimisel meie rahvas ehitab sotsialismi — kommunismi!

Elagu XII üldlaulupidu — võidulaulupidu, eestlaste üldrahvalik pidupäev!

Elagu Nõukogude Eesti ja ta tubli töökas rahvas, kel on kindel tahe täita viie aasta plaan enne tähtaega ja kes seda ka teeb!
Elagu Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei!

Elagu Nõukogude Liit ja ta rahvaste vennalik sõprus!

Elagu Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei ja ta leninlik-stalinlik Keskkomitee!

Elagu meie juht ja õpetaja, eesti rahva parim ja armastatuim sõber, seltsimees Stalin!

Eesti NSV seitsmes aastapäev ja meie peamised päevaülesanded

(Raadiokõne 21. juulil 1947. a.)

Seltsimehed!

Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik pühitseb täna oma 7-ndat aastapäeva. Seitse aastat tagasi heitis eesti rahvas kommunistliku partei juhtimisel oma turjalt kodanliku klikivõimu ja pani oma kodumaal kehtima nõukogude võimu, töörahva võimu. See oli eesti rahva vaba ja selge tahteavaldus, mida ta hiljem korduvalt on kinnitanud Nõukogude Liidu ja Eesti NSV Ülemnõukogude valimistel. Nõukogude võimu kehtimapanek Eestis ja Eestimaa vabatahtlik astumine Nõukogude Liidu koosseisu võrdõigusliku liiduriigina on äraarvamata suure tähtsusega sündmus eesti rahva elus ja ajaloos, mille kogu tähtsust meie mida enam edasi, seda selgemini mõistame. See samm tõi eesti töörahvale vabaduse, õnne ja ääretusuured arenguväljavaated. See samm päästis meie rahva kängumisest, kiratsemisest, mandumisest ja lausa väljasuremisest kapitalismi köidikus.

Seitse aastat kehtib Eestis nõukogude võim. Kui lühike ja siiski kui pikk aeg meie rahva elus! Sündmuste rohkuse ja poliitilise kooli poolest võrduvad need seitse aastat paljude endiste aastakümnetega. Üks aasta nõukogude võimu ja innukat ning tulemusrikast sotsialistlikku ülesehitustööd, siis Isamaasõda ja üle kolme aasta metsikut saksa fašistlikku okupatsiooni ja nüüd ligi kolm aastat sotsialistlikku ehitustööd pärast Suure Isamaasõja lõppu — need on põhilised momendid, mis iseloomustavad neid seitset aastat. Eesti rahvas on nende seitsme aasta jooksul kommunistliku partei, nõukogude võimu ja seltsimees

Stalini juhtimisel teinud tohutu töö oma uue nõukogude, sotsialistliku elu ehitamisel poliitilisel, majanduslikul ja kultuurilisel alal. Kuid vahest veelgi tähtsam on see, et eesti rahvas, meie inimesed on nende seitsme aasta, eriti aga viimase kolme aasta jooksul töös ja võitluses väga tõsisel määral uuteks inimesteks, sotsialistliku ühiskonna inimesteks kasvanud. Muutes, ümber tehes vana maailma, muudavad, teevad meie inimesed iseendid ümber uuteks, sotsialistliku ühiskonna inimesteks. Seda näeme meie igal sammul. Ja just see kõige laiemate rahvahulkade hoogne ning järjest kiirenev poliitiline ja kultuuriline kasv sotsialismi ja kommunismi vaimus (olgu klambrites öeldud, et mitte kaugeltki iga kodanik ei ole praegu selles kõiges ise veel teadlik!) on kõige tähelepanuväärsem meie vabariigi elus käesoleval ajal. Muidugi on siin veel väga palju tööd teha ja pealegi esitab arenev elu järjest suurenevaid uusi nõudeid. Kuid olulisi ja tõsiseid tulemusi, mille juured ulatuvad kõige sügavamatesse rahvahulkadesse, võime kindlasti konstateerida. Selle põhjuseks on niihästi tegelik elukool kui ka nõukogude võimu poliitika ning töö. Võiks tuua palju näiteid linnast ja maalt selle kohta, kuidas see sotsialistlik teadlikkus, ise võrsudes tegelikust tööst ning võistlusest, omakorda väga viljastavat mõju avaldab meie sotsialistliku ehitustöö praktikas. Pole kahtlust selles, et meie rahva ja meie majanduse arengu tempod sotsialismi roobastel saavad veelgi kiirenema. Seda toob endaga kaasa tegelik elu. Seda dikteerivad tegelik elu ja meie ees seisvad ülesanded.

Tänase aastapäeva puhul on raadios, ajakirjanduses ja kõnedes toodud palju andmeid ja fakte nõukogude võimu saavutustest Eestis, eriti viimase kolme aasta jooksul nii linnas kui maal. Ma ei kavatse neid andmeid ja fakte siin kordama hakata. Kuid lubatagu tuua üksainus väga ilmekas ja paljuütlev fakt: mai kuus 1947. aastal oli Eesti NSV tööstustoodang 985% ehk ligi kümme korda suurem, kui ta seda oli 1944. aasta oktoobris, s. t. otsekohe pärast saksa okupatsiooni likvideerimist. 1947. a. esimese viie kuu tööstustoodang on 32,1% suurem kui 1946. aasta

esimese viie kuu tööstustoodang. Need on meie tööliklassi tõsised saavutused.

Festi põllumees, kes jälle on oma maa tegelik peremees, töötab suure innu ja agarusega, mis aasta-aastalt hoogsamaks läheb. Maareformi lõpuleviimine, maa-aktide kätteandmine ja kindla ning stabiilse korra loomine maakasutamise alal on eesti töötavale põllumehele lõplikult loonud kindlustunde kogu tema töös ja elus. Nõukogude võim abistab töötavat talupoega igati tema majapidamise arendamisel ja tema elujärje parandamisel. Kõige laiemate rahvahulkade aineeline elujärg on märksa paranenud ja saab mida enam edasi, seda kiiremini paranema. Eesti rahvas maitseb järjest rohkemal määral nõukogude võimu kehtimapaneku ainelisi tulemusi, hüvesid. See kõik omakorda soodustab jällegi kogu sotsialistlikku ehitustööd.

Nõukogude Eesti rahvuskultuur areneb järjest kiireneval sammul. Kasvavad rahva kultuurinõuded ja kultuurivajadused. Eesti XII üldlaulupidu annab kujuka pildi sellest, kui laiad rahvahulgad on meil praegu haaratud innukast kultuuritööst, mis sisult on sotsialistlik, vormilt aga rahvuslik. Suure eduga toimusid eile ja täna üle kogu maa rahvarikkad laulupeod Eesti NSV aasta-päeva puhul.

Stalini preemiate ja Nõukogude Eesti preemiate andmine meie kultuuritegelastele on nõukogude võimu väga suureks tunnustuseks meie kultuurilisele ülesehitustööle. Ei saa mööda minna ka meie sportlaste silmapaistvatest saavutustest viimase paari aasta, eriti viimase aasta jooksul, kelle meeldejäävat paraadi me täna Tallinnas nägime.

Kõigi nende saavutuste aluseks on nõukogude võim Eestis, on bolševike partei õige poliitika, on teiste nõukogude rahvaste, eelkõige vene rahva vennalik abi eesti rahvale, on seltsimees Stalini tark, kaugelenägelik ja eesti rahva poliitilist, majanduslikku ning kultuurilist arengut toetav ja soodustav poliitika.

Eesti töötav rahvas on ületanud ning ületab olulisi raskusi oma ülesehitustöös, raskusi, mis on tingitud saksa okupatsiooni tagajärgedest. Raskused on karastanud ja karastavad meie töötava

jaid. Elu on meie inimesi õpetanud aru saama, et bolševike partei juhtimisel on kõik raskused ületatavad, kõik ülesanded täidetakse, kui rahvas hulgana, agaralt käed külge lööb. Meid ei heiduta mingid raskused meie töös, sest meie tunneme sotsialistliku ühistöö jõudu ja oleme õppinud raskusi ületama ning suurigi töid kiiresti tegema rahvahulkade osavõtul. See on üks eesti rahva kõige tähtsamaid elukogemusi viimasel ajal, eriti viimase aasta kestel. Kindlasti saavad need kogemused järjest rohkem vilja kandma.

Nõukogude patriotismi, nõukogude kodumaa-armastuse ideed tungivad Eestis järjest laiematesse rahvahulkadesse ja muutuvad võimsaks arengut edasiviivaks teguriks. Üheks meie ees seisvaks kõige tähtsamaks ülesandeks on nõukogude patriotismi kasvatamine kõige laiemates rahvahulkades, tema järjekindel levitamine ja süvendamine kõikjal.

Ja päevaülesanded? Missugused on meie tähtsamad päevaülesanded praegu?

Kõrkehaaravaks päevaülesandeks on sotsialistliku võistluse organiseerimine kõikjal, nii linnas kui maal selleks, et Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks tingimata täita tänavuaastane rahvamajandusplaan. Iga tööstusharu, iga käitis ja iga jaoskond peab täitma oma plaani. Iga vald ja küla peavad täitma oma plaani. Iga vald ja küla peavad täitma oma plaanid põllumajandussaaduste varumise, sügise põllutööde ning karjanduse arendamise alal. Plaani on tarvis praegu iga päev märksa ületada kõigil aladel. Nüüd ei tohi enam leppida sellega, et me iga kuu või iga kümne päeva takka teeme kokkuvõtteid plaani täitmise üle. Nüüd peab iga käitis ja iga küla sõna otseses mõttes iga päev jälgima, kontrollima, kuidas areneb plaanitäitmine kõigil aladel ja siis jalamaid astuma samme olukorra parandamiseks, kus see tarvilik on.

Eesti NSV talurahvas andis seltsimees Stalinile lubaduse täita põllumajandussaaduste varumise plaan ja muude tööde aasta-plaan 7. novembriks, meie tööstuse stahhaanovlased ja lööktöölised töötasid seltsimees Stalinile, et eesti tööstus täidab oma aasta-

plaani 7. novembriks. Need lubadused on tarvis täita. Nende antud lubaduste täitmine on meie rahva auasi kogu Nõukogude Liidu vennasrahvaste ees. Kogu meie elu, töö ja tegevus lähema kolme ja poole kuu jooksul saab kulgema ja peab kulgema loosungi all: On tarvis tingimata täita Suure Sotsialistliku Revolutsiooni 30. aastapäevaks ENSV tänavuaastane rahvamajanduse arendamise plaan. Seda loosungit on võimalik täita sotsialistliku võistluse kõige ulatuslikuma ja põhjalikuma organiseerimisega. Kogu poliitiline, majanduslik ja kultuurhariduslik töö Eesti NSV-s peab lähemate kuude jooksul olema allutatud sellele peaülesandele: täita tänavune rahvamajanduse aastaplaan 7. novembriks, s. o. Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30. aastapäevaks.

Tänase pidupäeva lõppedes, homse tööpäeva algusest peale olgu kõik meie mõtted, kogu meie töö ja tegevus, kõik meie taotlused suunatud selle kõige tähtsama ülesande lahendamisele.

Seltsimehed!

Tervitan kõiki Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kodanikke meie vabariigi 7. aastapäeva puhul. Soovin teile nii teie töös kui ka isiklikus elus head õnne ja edu.

Elagu Nõukogude Eesti ja meie tubli töökas rahvas!

Mobiliseerime kõik oma jõud Eesti NSV rahvamajanduse aastaplaani täitmiseks 7. novembriks!

Elagu bolševike partei!

Elagu seltsimees Stalin — meie juht ja õpetaja, eesti rahva parim sõber!

SISUKORD

Eesti nõukogude kirjanik on fašismivastase armee sõjamees	5
Eesti kunstiõhtud	9
Intelligentsi ülesanded majanduslikus ja kultuurilises ehitustöös Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis	14
Kiri Eesti Nõukogude Kunstnike Liidule	45
Kiri Eesti Teatri Uingu juhatusele	50
Kõnest Tallinna Polütehnilises Instituudis 5. novembril 1945. a.	52
Kõne eesti tehnilise intelligentsi esimesel ülemaalisel nõupidamisel 5. jaanuaril 1946. a.	57
Kõne vabariiklikul propagandistide ja agitaatorite nõupidamisel	79
Kõne vabariiklikul lauupäeval 21. juulil 1946. a.	99
Kõidula kuulub eesti töörahvale	104
Märkusi kirjanduslikest päevaküsimustest	107
Ideoloogilise töö olukord ja ülesanded	125
Kõne Tallinna intelligentsi koosolekul	155
Tervitus eesti nõukogude kirjanike I kongressile	175
Raadiokõne Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe seltsimees J. Varese surma puhul	178
Kõne Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe sm. J. Varese matuse talitusel	180
Eessõna V. Kingissepa raamatule „Kellele iseseisvus, kellele ike“	184
Noorsugu ja Ülemnõukogu valimised	189
ENSV Teaduste Akadeemia põhilisi ülesandeid	204
Kiri „Postimehe“ toimetusele	209
Kõne Eesti NSV 12. üldkõnepeol 28. juunil 1947. a.	214
Eesti NSV seitsmes aastapäev ja meie peamised päevaülesanded	221

Kaanejoonistuse valmistanud E. Vaino

3

Vastutav toimetaja H. Sooman

Tehniline toimetaja E. Plaks

H. Каротамм. Вопросы культурного строительства в Эстонской ССР.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 26. IX 1947. Trükkimisele antud 20. X 1947. Paber 61×86 cm 1/16.
Trükiarv 5200. Trükitähti trükipoognas 34 720. Trükipoognaid 14,25. Arvutuspoognaid 11,59. MB-05496. Tellimise nr. 1807. Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk 40/42.

Rbl. 8.-

A
16648

..3271931

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00327193 1

Rbl. 8.-

A
16648
..3271931

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00327193 1

N. KAROTAMM - NÕUKOGUDE EESTI KULTUURIKÜSIMUSI

N. KAROTAMM

NÕUKOGUDE
EESTI
KULTUURIKÜSIMUSI

R K
»POLIITILINE KIRJANDUS«